

Q. CURTII RUFII

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

LIBRI.

Pauli G. Curtii de rebus
gestis Alexandri magni
c. supplement. Freinshemii
Lipsa Argent. 1801. 8 2—

darum Cap III §. 19 De gemmis
adornata

VIII §. 3 cuncta
gemma

Cap III §. 19.

Curtius Rufus, Quintus

Q. CURTII RUFII

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI

MAGNI

LIBRI

CUM SUPPLEMENTIS IO. FREINSHEMII

PRAEMITTITUR NOTITIA LITERARIA

ACCEDIT INDEX

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

EDITIO SECUNDA

EMENDATIOR ET AUCTIONIOR

ARGENTORATI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

ANNO IX. (1801.)

130

PA 6376
A2
1801

439111
33

DE

VITA ET SCRIPTIS

Q. CURTII RUFII

EX GERARDI IOANNIS VOSSII DE HISTOR. LAT.

LIB. I, CAP. 28.

CURTIIUS RUFUS Alexandri Magni res gestas perscripsit libris X, quorum duo primi desiderantur. Integri, nec suppleti aliunde, extitisse feruntur Viennae, in bibliotheca Wolphangi Lazii: de quo fides esto penes auctorem. Aetas eius unde colligi possit, princeps est locus iste Curtii lib. X, cap. 9: *Sed iam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est regnum, & a pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde disperserunt: & cum pluribus corpus, quam capiebat, onerassent, cetera membra deficere coeperunt: quodque imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde iure meritoque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam paene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Huius, hercule, non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo; cum*

Curtius. Vol. I.

a 3

*sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit! Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet huius seculi tempora eiusdem domus, utinam perpetua! certe diuturna posteritas. Sed de mente huius loci parum convenit inter eruditos. Placuit P. Pythoeo, eumque secuto Bongarsio,¹ novum *fidus*, quod illuxisse Curtius dicit, esse Augustum Caesarem; de quo & Horatius lib. I, Od. XII:*

— — — micat inter omnes

Iulium fidus, velut inter ignes

Luna minores.

Et sane Catanaeus in epistolam Plinii ad Suram, quae est lib. VII, haec scribit: *Lego in fide digno exemplari, historiam de gestis Alexandri compositam a Q. Curtio Rufo:*² *qui inibi fatetur, fuisse sub Augusto & Tiberio.* Sed huic sententiae adversantur verba ista, *Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit!* Quippe Augustus, ubi ad imperium venit, non gladios in vaginam condidit, sed vagina edidit; nec subita serenitate tempestatem discussit, verum annis XIII bellum civile gessit. Iure igitur sententiam hanc improbat I. Lipsius in XI Ann. Taciti. Qui & altero argumento opinionem eam iugulat. Nam lib. IV de urbe Tyro

¹ Notis in Iustinum.

se alicuius non ignobilis scri-

² Ita est in ed. Mediol. Videtur post *exemplari* excidif-

ptoris nomen, quo respexerit illud relativum *qui*.

Curtius ait: *Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen, longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit.* Nam longam pacem agnoscit: ea autem longa esse non potuit, cum principatum adipisceretur Augustus; quia fuerat bellum annorum undeviginti. Altera sententia ipsius Lipsii est, atque item Barnabae Briffonii lib. I de regio Perfarum principatu. His *novum sidus* est Claudius: priora autem referunt ad C. Caligulae caedem, & confusionem, quae inde consecuta est. Sed hanc opinionem recte impugnat dignitate pariter & doctrina eximius, ac cuius amicitia unice gaudeo, glorioseque, Ianus Rutgerius, *Variarum Lectionum* lib. I, cap. 19. Nec enim post Caii caedem regnum a variis fuit expetitur, aut laceratum bellis civilibus, instar Macedonici, cuius causa istaec a Curtio dicuntur. Tertia sententia amplissimi ipsius Rutgerii est, cui *novum sidus* est Vespasianus Caesar: priora autem referuntur ad bella civilia post Neronis caedem, dum imperator certus non est, a Galba, Othone, & Vitellio, gesta: nox vero, cuius mentio ibidem fit, est illa, qua Vitellium devicit Antonius Primus, Flavianarum partium dux. Huic sententiae quam apte omnia convenient, mox plenius videbimus. Quarta est opinio viri praecleari nominis, & variae raraeque eruditionis; sed alibi potius, quam hac parte, qua ab eo cogimur dissentire, nominandi nobis. Is ad Traiani eum tempora refert, propterea quod Curtius dicat,

Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Verba enim ista Traiani potius, quam Vespasiani temporibus, convenire existimat. Atque id praecipue his Flori in praefatione verbis comprobatur: *A Caesare Augusto in seculum nostrum sunt non multo minus anni CC; quibus inertia Caesarum quasi consenuit, atque decoxit: nisi quod sub Traiano principe movet lacertos, & praeter spem omnium, senectus imperii, quasi reddita iuventute, revirescit.* Ecce, inquit, intelligendus est Curtius de temporibus, quibus imperium revirescat. At Florus clare ait, reviruisse sub Traiano; sub Vespasiano plane negat: hunc quippe inter Caesares refert, quorum inertia imperium consenuerit. Similiaque leguntur apud Plinium in panygyrico, quem Traiano dixit. Ac Aurelius quoque Victor in vita Traiani ita de hoc imperatore scribit: *Quae omnia tanto maiora videbantur, quoniam per multos atque atroces tyrannos perditio atque prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus; usque eo, ut adveniens imperium eius pleraque mirifica denuntiaverint. In quibus praecipuum, cornix e fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata est, καλῶς ἔσται. En, hic ante Nervam ac Traianum imperasse audimus multos atque atroces tyrannos; post Domitianum vero felicia tempora provenisse: atque id cornix etiam praedixisse dicitur; unde illud distichon apud Tranquillum:*

Nuper Tarpeio quae sedit culmine cornix,

EST BENE, non potuit dicere; dixit, ERIT.

Immo, ut ibidem Tranquillus subiungit, *Ipsum Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorum post se laetiorumque portendi statum Reip. Sicut sane evenit, abstinentia & moderatione insequentium principum.* At principum eorum, sub quibus beatorum laetiorumque status fuit Reip. post brevem Nervae principatum primus fuit Traianus. Unde doctissimus ille vir colligebat, Traianum esse, qui longa moderatoque imperio, pulsa temporum antecedentium nocte, novum quasi sidus illuxerit, & veluti sol exortus, lucem caliganti reddiderit mundo, faces exstinxerit, gladios condiderit, suaque ac subita serenitate tempestates circumquaque Romani imperii feliciter discussit. Atque eodem referebat Curtii verba lib. IV, ubi de Tyro loquens agnoscit *longam pacem cuncta refoventem.* Quod optime censet convenire cum Suetonii verbis de laeto illo post Domitianum Reip. statu, ac moderatione & abstinentia insequentium principum.

Nunc ista excutiamus, tum veritatis, tum Curtii causa. Primum negamus, quod Florus de suis, hoc est, Traiani temporibus dicit, id non potuisse de suis, hoc est, Vespasiani temporibus, dicere Curtium. Sane similia & alii de suis temporibus scripsere. Ut Prudentius, qui lib. II contra Symmachum, ita Romam loquentem inducit:

*O! clari salvete duces, generosa propago
Principis invicti, sub quo senium omne renascens*

*Deposui, vidique meam flavescere rursum
Canitiem.*

Quam haec gemina istis apud Florum: *Senectus imperii, quasi reddita iuventute, revirefeit.* Et tamen de Traiani hic, ille de Honorii loquitur temporibus, inter quae plus quam sesquiseculi est intervallum. Nihil magis adversantur, quae de florente sub Traiano imperio Victor, & alii, prodiderunt. Nam ut post Domitiani tyrannidem Traianus, ita post tyrannidem Neronis Vespasianus feliciter rexit imperium. Laudatior sane Traianus, sed non eo illaudatus Vespasianus. Nec in tyrannis reponitur a Victore Vespasianus: qui (ut Tranquillus ait) *ab initio principatus usque ad exitum, civilis, & clemens fuit.* Immo, ut idem scribit, *sola est, in qua merito culpetur, pecuniae cupiditas.* Quin vero, ut postea subiungit, *sunt qui opinentur, ad manubias & rapinas necessitate compulsam, summa aerarii fiscique inopia: de qua testificatus sit initio statim principatus, professus, quadringentis millies opus esse, ut respublica stare possit. Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optime usus est.* Itaque Vespasianus inter optimos imperatores iure reponitur a Vopisco in Aureliano. *Ab Augusto, inquit, in Diocletianum Maximianumque principes, quae series purpuratorum sit, index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, Flavius Vespasianus, Titus Cocceius Nerva, divus Traianus &c.* Quare cum Victor loquitur de multis & atrocibus tyrannis, non Vespasianum signat, (quem ipse ait, *exsanguem diu fes-*

sumque terrarum orbem brevi refecisse:) sed Tiberium, Caligulam, Neronem, Domitianum, ut de Vitellio nihil dicam. Neque, quae de inertia imperatorum conqueritur Florus, ad Vespasianum pertinent quidquam: qui sub Claudio (ut ait Tranquillus) *duas validissimas gentes, superque XX oppida, & insulam Veſtem, Britanniae proximam, in deditionem redegit.* Notae quoque res, ab eo filioque in Oriente gestae, rebellantibus Iudaeis.

Atque haec clare docent, nihil causae esse, cur de Vespasiani temporibus Curtii verba posse accipi, negemus. Nunc ostendemus, nec aliter, quam de Vespasiano capi vel debere, vel posse. Primum cogitemus, Curtium verbis ante allatis dicere, uti apud Graecos, dum plures imperare expetunt, dispersae fractaeque fuerunt imperii vires, quod sub uno stare potuisset; similiter parum abfuisse, quin Romanum rueret imperium, dum plures de eo armis decertant; ac contra salutare fuisse, quod res ad unius pervenerit potestatem: quod enim non, ut ante, discordia trepident membra, hoc inde esse, quia unus nunc cuncta sustineat. Quam apte haec Flavio Vespasiano conveniunt, de quo sic Tranquillus: *Rebellionem trium principum & caede incertum, & quasi vagum imperium suscepit firmavitque tandem gens Flavia.* Et postea: *Proculcatam atque desertam Remp. civili perturbatione in tutelam Vespasiani pervenisse.* Ac pertinet eodem Plinii lib. II. Nat. Histor. cap. 7: *Hac (iuvandi mortales via) nunc coelesti passu cum liberis suis*

vadit maximus omnis aevi rector, Vespasianus Augustus, fessis rebus subveniens. At Traiani temporibus aptari verba Curtii non possunt, quia nulli sub Domitiano, aut Nerva, de principatu certarunt, nec civile ullum bellum fuit. Praeterea meminit Curtius noctis, qua Vitelliani cum Flavianis pugnare. De ea sic Tacitus in tertio Histor. *Proelium tota nocte varium, anceps, atrox, his, rursum illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu iuvabant. Eademque utraque acie signa &c.* Curtium vero per noctem non intelligere caliginosum Reip. statum, sed proprie loqui, tum illud argumento est, quod noctem eam, qua atrox & exitiabile illud, ut Tacitus vocat, proelium commissum fuit, paene extremam habuisse Romanos ait: tum autem, quod *ἀντίθετον* huiusmodi subdit: *Huius, hercule, non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo.* Ubi non de nihilo est, quod solis meminerit. Nam in longa illa pugna nocturna, prius, ut Tacitus ait, *neutro inclinabat fortuna, donec, adulta nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretque.* Tum Flavianis, ut ait idem, luna a tergo aequior fuit. Post Antonius laudavit Tertianos, Praetorianos increpavit. Hinc, ut ibidem subiungit, *undique clamor, & orientem solem (ut in Syria mos est). Tertiani salutavere.* Sole iam orto, Antonius calido commento sparfit rumorem de Muciani cum exercitu adventu; quo novum ardorem Flavianis addidit, Vitellianos prorsus fugavit. Propter ista poterat quis utrumque istoc soli tribuere,

quod & noctis tenebras dispulerit, & lucem in-
 simul reddiderit imperio. At noluit Curtius se
 continere intra unius diei fortunam: sed pro-
 gressus est ad cetera, quae victoriam hanc con-
 fecuta fuerunt. Ut sententia fit, multum quidem
 populum Romanum debere soli, qui tenebras
 tristissimae illius noctis discuffit; sed amplius ta-
 men debere principi Vespasiano, qui virtute sua
tot exstinxit faces, tot condidit gladios. Atque haec
 quoque verba novum nobis praebent argumen-
 tum. Nam respicit illud Curtius, quod Vitelliani
 simul & facibus, & gladiis, rem egere. Nam Vi-
 tellius, ut Suetonius refert, *Sabinum, & reliquos*
Flavianos, nihil iam metuentes, vi subita in Capito-
lium compulit; succensoque templo Iovis Opt. Max.
oppressit, cum & proelium, & incendium, e Tiberia-
na prospiceret inter epulas. Ac meminit quoque
 alibi, fuisseque rem narrat, ac deplorat, Tacitus
 in tertio Histor. Refert & Dio sine lib. LXV. Ve-
 spasianus autem is est, qui templum hoc instau-
 ravit, ut ex Suetonio & aliis constat: unde lu-
 cem capit illud Aufonii in Urbibus, ubi de Nar-
 bona agit:

Tantae molis erat, quantam non sperneret olim
Tarquinius, Catulusque iterum, postremus &
ille,

Aurea qui statuit Capitoli culmina Caesar.

At quod nocturnum proelium, quod triste in-
 cendium, Traiani imperium proxime antecessit?
 Denique nec domui Traiani, qui sine liberis de-
 cessit, convenire potest, quod Curtius asseverate

adeo ait, *excipiet huius seculi tempora eiusdem domus, utinam perpetua! certe diuturna posteritas.* At ea dici potuere Vespasiano, non parenti modo, sed iam avo. Sane similis Curtiano isti est locus Siliii Italici lib. III, ubi Iuppiter sic Vespasiani huius filium compellat:

*Tunc, o nate Deum, Divosque dature, beatas
Imperio terras patrio rege. Tarda senectam
Hospitia excipient coeli, folioque Quirinus
Concedet, mediumque parens fraterque loca-
bunt:*

Siderei iuxta radiabunt tempora nati.

Clare Domitianum, non Divi modo filium appellat; sed etiam Divos daturum ait. Nec aliter Papinius in primo Silvarum ad eundem Domitianum:

Salve magnorum proles, genitorque Deorum.

Item in lib. IV:

Salve dux hominum, & parens Deorum.

Quare palpus iste Curtii optime convenit Vespasiano; non item Traiano ἀπαίδι. Denique quanto melius Vespasiano, quam Traiano, aptantur verba ante allata de *longa pace cuncta refovente.* Sub Vespasiano enim longa pax: atque adeo is templum Pacis prope forum extruxit, ut praeter Suetonium, Plinium, Victorem, etiam Iosephus & Dio sunt auctores. Ac apud Goltzium & alios legas in Vespasiani nummis, PACI ORBIS TERRARUM. Quare, ut optime nobilissimus Rutgerfius primus perspexit, omnia ad amussim Vespasiani temporis respondent. Vespasiani

igitur aevo historiam suam ediderit Curtius. Sed porro quaeritur, qua is vitae conditione fuerit. Apud Tacitum quidem in XI Annal. legimus de Curtio Rufo, qui, gladiatore licet genitus, a Tiberio Caesare praeturam sit consecutus, ac postea etiam Consul factus, & Africae Proconsul. De quo & Plinius lib. VII epist. ad Suram. Fortasse hunc aliquis credat esse historicum illum, quem Vespasiani aevo historiam edidisse ostendimus. Sane ad grandem pervenisse aetatem, indicant Taciti verba, qui post praeturam ei tribuit *longam senectam*. Sed praeterea fuit Q. Curtius Rufus, de quo in Rhetorum illustrium vitis egit Suetonius, ut ex catalogo cognoscimus, quem in principio utriusque manuscripti sui reperit Achilles Staius. Hunc Tiberii Claudiive aevo inter rhetores nomen professum esse, non absurde mihi inde colligere videor, quod in eo catalogo, ubi aetatis ratio habetur, proxime sequitur L. Caestium Pium & M. Porcium Latronem, qui sub Augusto fuere: ipse autem coniungitur cum L. Valerio Primano, & Virgilio Flavo: hos vero tres consequuntur duo illi L. Staius Urfulus, & P. Clodius Quirinalis, qui sub Claudio Neroneque viguerunt. Quare fuerit inter rhetores extremo Tiberii anno: ab eo autem ad Vespasiani imperium sunt anni XXXII. Non hoc tantum est intervallum, ut non possit idem sub Vespasiano iam senex historiam scripsisse. Si quis tamen Rhetoris eiusce, vel etiam Africani Proconsulis, filium esse malit, equidem fatebor non tanti esse,

ut propterea vadimonium deferere velim. Rhetore sane illustri, vel Rhetoris filio, dignissima haec historia est. Usque adeo auctor is verborum est eligens; nec perspicue minus, quam terse scribit; acutus etiam est in sententiis, inque orationibus mire disertus. Immo vel Augustaeo aevo digna est dictio, vel proxime abit. Ut hinc quoque argumentum capere possimus, non vixisse tempore Traiani; quod, pluscula affectatione acuminis, & anxia brevitatis cura, ab nativa illa aurei aevi simplicitate magis recessit, ut ex Plinio iuniore, Floro, & aliis, non obscure videmus.

NOTITIA LITERARIA

DE

Q. CURTIO RUFO

Ex Io. Alb. Fabricii Bibliotheca Latina
a Io. Aug. Ernesti auctius edita
Tom. II, cap. 17.

*CURTII aetas, & sententia eorum, qui Historiam
eius recentis scriptoris commentum esse
opinantur, explora.*

Q. CURTIUS RUFUS : quis fuerit & quando
vixerit, incertum est. Nam locus lib. X, cap. 9,
unde aetatem eius colligere conati sunt viri eru-
diti, ita ambiguus est, ut ibi per *novum fidus* P.
Pithoeus & Iac. Bongarsius *Augustum*; Popma,
Matthaeus Raderus, Carolus Sponius & Iacobus
Perizonius *Tiberium*; Iustus Lipsius, Barnabas
Briffonius, Valens Acidalius, & Mich. Tellerius,
Claudium; Ianus Rutgerfius, Gerh. Io. Vossius,
Io. Henr. Boeclerus, Io. Tristanus Tom. I, p. 279,
Io. Loccenius, Philippus Caroli, & Io. Clericus

1 Mentio etiam Q. Curtii & 11, & Tacito lib. IV hist.
apud Ciceronem lib. III Epist. memoratus; Curtius denique
2 ad Q. Fratrem. Alius Cur- Salassus apud Euseb.
tius Montanus Iuvenali Sat. 4

Curtius. Vol. I.

b

Vespasianum; Io. Isaacus Pontanus *Traianum*; Caspar denique Barthius, p. 1165 ad Claudian. *Theodosium* intellexerit. Et fuit sane Theodosii aevo Curtius quidam, sive *Turcius Rufus Apronianus*, qui Virgilium emendavit; sed longe is a nostro haud dubie diversus, cuius aetatem innuit & alter locus IV, 4: *Tyrus nunc tandem, longa pace cuncta resovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit*. Iam si idem est Curtius, de quo Tacitus libro XI, cap. 21 Annalium, & Plinius Iun. ¹ lib. VII, epist. 27, vel uti If. Casaubono, Vossio, Perizonio, aliisque, atque, si hoc addere operae pretium est, mihi quoque verisimillimum videtur, cuius inter claros Rhetores meminit Suetonius, mirum fuerit, historiam eius elegantissime scriptam a veteribus non memorari. Unde reperti denique sunt, qui observatis quibusdam in Curtio locis, quae cum Geographia difficulter conciliari

¹ Nescio cuius Rufi opus omnibus numeris absolutum laudat idem Plinius lib. IX, Epist. 38; an illius, quem *Ciceronem Allobroga* dictum propter eloquentiam testis Iuvenalis VII, 214. Etiam Tacitum quaedam e Curtio in Annales suos transtulisse notat Lipsius ad VI Ann. p. 242. Vide eundem ad XI, p. 274. Arriano antiquiorem Curtium (non ex Arriano pleraque sua, ut volebant Isaacus Pontanus, & Angelus Decembrius, mutuatum) fatetur etiam Iac. Gronovius notis ad Arriani Alexandrum pag. 260, in quibus Freinshemii supplementa &

notas ad Curtium subinde castigat. Curtio Arrianum praefert, pluraque in Curtio reprehendit praeter *Rollinum* Hist. veteris Gallice editae Tom. VI, (Biblioth. raisonnée T. 13. p. 90.) Anglicus Arriani interpres *Roockius*, qui etiam Io. Clerici censuram recudi curavit, additis quibusdam Iac. Perizonii pro Curtio vindiciis & observationibus. Lond. 1729, 8. Curtium non adeo idoneum qui adolescentibus ad imitandum proponatur, disputat Iac. Bruckerus Augusta Vindelicus in Miscellaneis Lipsiensibus T. IX, p. 12 seqq.

possent, qualia tamen in Herodoto etiam & aliis gravissimis¹ auctoribus occurrere constat, non dubitarent affirmare, libros, qui sub Curtii nomine feruntur, confectos esse ab erudito quodam Italo ante annos trecentos. Vide Bodinum² cap. 10 Methodi Hist. ubi Curtium Platinae aequallem fecit, Guid. Patini Epistolam 27, an. 1650 scriptam, p. 96 editionis primae, & ad Carolum Sponium T. I, pag. 232 seq. & Dan. Guil. Molle- rum diff. de Curtio, Altdorf. 1683, 4. add. Rapini observatt. de Historia & Historicis (*Reflex. sur l'Histoire*) p. 233, & Vignolium Marvillium T. I, Misc. Hist. & literar. p. 57. Non paucos alios naevos in hoc scriptore visus est sibi animadvertisse Ioannes Clericus, in *iudicio de Q. Curtio*, quod pro exemplo Criticae in libris exercendae exstat parte posteriore Artis Criticae sect. 3, nec eo indigno lectu iis, qui iudicandi hoc munus appetunt, ut excutere omnia consuecant, sed & retinere iudicium discant. Acerbius quandoque Curtium reprehendi hic, arguerat Iac. Perizonius in eruditissimis notis ad Aeliani Var. p. 728. Respondit statim Perizonio Clericus, sub Theodori Goralli nomine in praefat. ad Pedonem Albinovanum. Tum vero scripsit Perizonius Q. Curtium Rufum, restitutum in integrum & vindicatum Lugd. Bat. 1703, 8, librum exquisitae doctrinae & rectissimi iudicii, cuius lectione optime discere studiosi possunt, quomodo in talibus re-

¹ Confer Clerici artem criticam parte I, p. 33, Benedicti Averani diff. 3 in Thucydidem T. I, Opp. p. 232.

² Bodinum impugnavit Ioannes Ramoldus praelectione

centesima in libros Apocryphos T. I, p. 1239. Morellum Magnus Daniel Omeisius, sive Hermannus Breverus Rigenfis diff. de Curtii aetate Altdorf. 1683, 4.

bus modeste & accurate iudicari debeat, & quomodo species errorum, repugnantiae & similibus vitiorum, dispelli possit. Clericus tamen ne tum quidem tacuit, & aliquid defensionis causa dixit librum hunc recensens in Bibliotheca selecta T. III, pag. 171 seq. Idem Clericus cum temporum quoque notationem Curtio neglectam obiecisset, observatum tamen est, Clericum ipsum c. 7 iudicii de Curtio, ex solo illo scriptore omnem rerum gestarum seriem a proelio ad Issum usque ad Porum ab Alexandro victum chronologico ordine digessisse. v. *Mémoires de Trévoux* a. 1705, p. 811. Sed totum hoc de Curtii libris recentiori aetate scriptis facillime & brevissime refellitur iis, quae Wagenfeilius in Pera librorum Iuvenilium T. IV, p. 178, differuit in haec verba: *Et si quacunque de causa non occurrit apud Antiquiores, qui existant, Curtii mentio, tamen ii, quorum aetas tria secula longe excedit, eius meminere, ut sic saltem longe ante illa tempora vixisse illum necesse sit. Iohannes nimirum Sarisberiensis, Carnotensis Episcopus, quem anno 1182 vita excessisse constat, Curtium allegat in Policratico lib. 8, cap. 18. (Vincent. Bellovacensis lib. IV spec. doctrinalis cap. 125; Iacob. de Vitriaco, in Gestis Dei per Fr. p. 1132.) Philippus vero Gualterus, Episcopus Insulanus, quem nonnulli Sarisberiensis aequalem temporum autumant, alii, ut Vossius de Poëtis latinis, a. 1250 claruisse ferunt, in Alexandreide, sive carmine, quo libris X cecinit res gestas Alexandri, Curtium ad verbum, ¹*

¹ Idem notatum Barthio LII, 6. Alexander quoque Benedictus in libris de bello Veneto integras descriptiones e Curtio est mutuatus. Neque di-

cere licet Pseudo-Curtium e Gualtero sua expressisse, cum Curtius a Sarisberiensis ante Gualterum lectus fuerit. Laudatur etiam Curtius a Iohanne

quantum poterat, imitatus est. De Alphonso quoque decimo Hispaniae rege, qui sapientis cognomen meruit, & anno 1252 imperare coepit, Antonius Panormitanus in vita eius prodit, eum, cum gravi morbo laboraret, remedia Medicis frustra praescribentibus, coepisse legere Q. Curtii historiam de Alexandro M. adeoque illius dulcedine captum fuisse, ut ex sola lectione sanitatem recuperarit; haec saepe deinde repetiit verba erumpens: Valeant Avicenna, Hippocrates, Medici ceteri, vivat Curtius fospitator meus. Quamquam quid verbis opus est? monstravit mihi olim solidum reipublicae literariae columen, omnique laude dignus vir, Antonius Magliabechus in Bibliotheca Medicea¹ codicem Curtii antiquissimum, forma minore quarta, atque Lucae Holstenii, quod simul literis consignatum exhibebat, verissimo, quo in talibus pollebat, iudicio, haud minus annis septingentis gravem. Quod superest, hic scriptor ab iis, qui grandem & pudicum Latinitatis sermonem amant, assidue in manu sinuque gestari debet. Sunt enim illi verba electissima, acutae crebraeque sententiae, expositiones mirificae, conciones multa facundia instructae, ita, ut oratio eius, utique servet maiestatis suae pondus. Io. Isaaci Pontani de Curtio sententia, qui illum e Tacito quaedam mutuatum & ex Arriano pleraque transtulisse existimavit, videntia Sylloge Epistolarum editarum ab Antonio

Tortelio lib. de Orthographia edito a. 1485; & liber Curtii primus a Iacobo de Cresollis Lombardo, qui ante annos amplius 400 scripsit, observante Barthio pag. 1165 ad Claudian. Saltem incredibile videtur temporibus illis post Gual-

terum quemquam fuisse idoneum ad Historiam scribendam tam eleganter, & tam nativo colore antiquitatis.

¹ Hic est fortasse codex ille, quem commemorat Decembrius Polit. liter. p. 487.

Matthaeo, Pontani nepote, Lugd. Bat. 1708, 8. p. 108, 166, 229, 258 seq. Petrus Blaefensis Epist. 101 inter libros in scholis celebres, praedicat profuisse sibi *frequentar inspiciere historias Q. Curtii*. Scholas frequentavit Petrus circa a. C. 1150. Ms. Codicem Historiarum Curtii annorum octingentorum, qui exstat Parisiis in Bibliotheca Colbertina, laudat Bernardus Montfaucon praefat. ad Palaeographiam Graecam, & Dan. Maichelius de Bibliothecis Parisiensibus p. 56. *Journal littéraire* T. XII, p. 95, 96. Alium Schonhovii, exaratum ante aliquot secula, Brugis evoluit Hadrianus Iunius. Alius Codex antiquus Curtii membranaeus fuit in Bibliotheca Menarsiana p. 64. Alius e seculo decimo, qui fuit Bongarsii, est in Biblioth. Bernensi. De Alphonso, Hispaniae rege, qui per Curtii lectionem morbo levari se sensit, traditur etiam apud Aeneam Sylvium, pag. 476 Opp.

SUPPLEMENTA Libri primi & secundi.

Ex libris decem de rebus Alexandri regis Macedonum duo ¹ *primores interciderunt, qui in antiquioribus editionibus, ab anno 1545 supplementis Christophori Brunonis, Monachii in Bavaria bonarum literarum in schola poetica Professoris, utcunque refarciuntur. His in editione Lugdunenfi a 1615, 12. adiunguntur alia quae-*

¹ Ita quidem editiones & plerique libri MSS. etsi Codex manu exaratus Petri Danielis, librum primum dumtaxat, alii ne illum quidem integrum deesse innuunt. Vide Raderum

c. 8 prolusionum ad Curtium, & Freinsheimium in limine notarum. Porro fallitur Morerius, qui in Lexico Historico affirmat, Raderum supplementa in Curtium composuisse.

dam, descripta e Bibliotheca S. Victoris ¹ a Ioanne Massono Baiocensi in Neustria Archidiacono, Papyrii fratre. Horum auctorem esse *Franc. Petrarcham* ² notavit Iosephus Scaliger. Etiam *Quintianum Stoam* ³ libros illos supplevisse, ex Antonio Possevino & Iac. Gortonio narrat *Ioannes Freinshemius*, qui longe luculentius, doctius & plenius defectum librorum illorum supplevit, ut Mich. Tellerius dixerit, iacturam fere optabilem fuisse, quam tam feliciter & opportune restituerit Freinshemius. Idem Freinshemius & alias in Curtio lacunas explevit, quae occurrunt lib. 5, cap. 13, & libri sexti principio, & lib. 10, c. 1 & 4. Ab eo tempore vir doctissimus *Christophorus Cellarius*, cum Brunonem sterilitate, Freinshemium copia & proximitate quodam modo peccare animadverteret, novis, succinctis & elegantibus supplementis Curtium auxit. Nova denique

¹ Vide Colomesii Bibl. selectam p. 185, & Catalogum MSS. Isaaci Vossii Cod. latin. IV.

² Scaliger in Scaligerianis secundis pag. 61: *Omnia Q. Curtii, quae habemus, descripta sunt ex unico exemplari, reliqua recentia sunt ad unum omnia. In Bibliotheca S. Victoris primus liber Q. Curtii erat, sed deprehendi, compositum esse a Petrarcha. Addubitant tamen auctores Diarii Veneti eruditorum Italiae T. IX, p. 144.*

³ Respici videtur libellus sedecim vix paginarum nullius pretii editus Venet. 1555, 8,

hoc titulo: *Q. Curtii Rufi Historiarum Alexandri Magni Macedonis duo priores libri hactenus desiderati. Sed Stoam supplementa Curtii fecisse, negat Mottanus Vayerius in iudicio de Historicis T. I, pag. 376. Idem de Henrico Glareano: Henry Glarean n'est suivi par personne dans sa distribution de l'Histoire de Quinte Curce en douze livres, retablissant les deux premiers, & divisant le reste en dix autres, au lieu des huit ordinaires. Integrum Curtii opus exstitisse MS. Viennae Austriae in Bibl. Wolfgangi Lazii, falsa, ut videtur, fama fuit.*

supplementa Curtii adornare tentavit *Christ. Juncckerus*. In Actis Eruditorum Lipsiensibus a. 1726, pag. 438, scripsit vir doctus: *Incidebat nuper in manus nostras liber decimus Quinti Curtii, in membrana scriptus, integer sane & nullis lacunis deformatus, sed ab edito Curtio valde diversus. Servabant hae membranae integrum caput V huius libri, maximam partem, prout editur, & reliqua cum hoc capite una & perpetua serie erant connexa. Sed si quis propterea, quod eae membranae unum caput Curtii repraesentant, affirmare auderet, reliqua etiam Curtii esse, is morem compilatorum vetustiorum ignorare se fatetur. Sed ubi illae membranae sint, & cuius fuerint, reperire non potuimus. In antiquis editionibus, ut prima Vindelini, ordo turbatus est, ita ut quintus & sextus liber in unum contrahantur, adeoque novem tantum libri numerentur, pro septimo nimirum sextus, pro octavo septimus, atque ita deinceps usque ad ultimum, in quo multae lacunae. In nonnullis etiam, ut in versione Italica Pub. Candidi, quae sequuntur a capite duodecimo, post verba: *intuentibus lacrimae abortae*, petita feruntur e libro Curtii non decimo, sed duodecimo. *Seguita el resto del duodecimo libro del Quinto Curtio Ruffo*. Alexander Decembrius libro VI de politia literaria cap. 67, ubi nonnulla in Curtio reprehendit, librum unum tantum ab initio desiderari existimabat. Glareanus in libros duodecim Curtium divisit.*

EPISTOLAE Curtio suppositae.

De *Epistolis* Curtio suppositis ita Io. Frid. Gronovius in elencho antidiatribes Mercurii Frondatoris pag. 99: *Quis aestimabit scriptum nihili, cui docti viri nomen adscribitur? Quis Epistolas Q. Cur-*

tii, Pauli & Senecae amoebaeas, otiosorum & putidissimorum hominum figmena, miratur, quia illustria nomina praeferunt? Eas prodiisse adiunctas editioni historiarum Curtii Venetae 1502 fol. dicimus e Bibl. Barberina. In Bibl. Kielmanniana Epistolas illas Curtii nomine editas primum Regii Lepidi 1500, 4. ab Ugone Rugerio sive de Rogeriis, Regiense, dominante Bononiae Ioanne II Bentivolo, traditur. Paucis foliis constant, divisaeque sunt in *libros quinque*; venditantur autem scriptae non a Q. Curtio Historico, sed a Curtio longe vetustiore duce Romano, variisque aliis Romanorum & Carthaginensium ducibus, & Senatus Rom. nomine ad Curtium, & nomine Fabii, Lucii, Papyrii Cos. & Decemviri, Hannibalis, Perfici, Hasdrubalis, Ariolorum, Faustini, Iambuli, Postumii Decemviri, Quintiani Procos. Valgarii, Eulibii, Portii, Portiae, Sertorii, Alethis regis Corinthi, Cincinnati, Histilii, Numae Pompilii, Sertorii, Viridiani, Ennii Montani, Masinissae, Manlii Torquati, Alexandri, Bruti Consulis primi, Livii, Sextii, Antoniani, Appii Claudii, Pampiniani (Pompeii) magni, Iulii, Catonis Uticensis, Parthici maioris, Fabii max. M. Curii, Fabricii, M. Attilii Reguli, Fulvii, Metelli, M. Marcelli, Samnitium, Scipionis Africani, Sulpicii auguris, Cambii adolescentis, Corneliae, Lupii Liribii. Libro quarto praefigitur oratio brevis contra assentatores & detractores. In MS. Bongarsiano apud Bernenses e Sec. XV. reperiuntur harum Epp. L. tres, quarti autem tantum prima & secunda, deinde tres aliae varii argumenti. Vid. Sinneri Catal. Bibl. Bern. p. 361.

INDEX EDITIONUM

Q. CURTII RUFII

AUCTIONE FABRICIANO

ET IN QUATUOR AETATES DIGESTUS.

AETAS I. NATALIS.

1470 — 1517.

Auctores habuit *Vindelinum de Spira*, *Pomponium Laetum*, & *Antonium Zarotum*. Corrumpendo Curtio audaciae signum primus sustulit *Bartholomaeus Merula* inde ab an. 1494. *Iuntinarum* curatores exstitere *Lucas Robia* & *Ant. Francinus*.

. . . . (circa annum 1470.) *Editio princeps*. Veneta I. per *Vindelinum de Spira*. fol. Incipit opus absque titulo aut inscriptione his verbis: *Inter hec Alexander ad conducendum ex peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso*. In fine legitur: *Quinti Curcii ruffi historiarum Alexandri magni Regis Macedonum liber nonus explicit*. Loquitur lector ad *Vindelinum Spirenses Artificem*, qui Q. C. reddit in lucem:

*Vindeline me . . prius hic rediturus in auras
Spiritus, & corpus linquet inane meum;
Quam tua nobilitas virtus atque inclita fama
Pectore labatur candide amica meo.*

Cf. *Maitt. Ann. typ. Tom. I, p. 292*. *Panzer Tom. III, p. 66 sq.* *Com. de Rewiczky in Bibl. Gr. & Lat. p. 170. Berol. 1794.* *Pl. Braun in Not. hist. lit. Aug. Vindel. Part. I, p. 95*, cui & ob venustatem, & insignem raritatem, laudatur haec editio. Addit idem: *»Bauer in Tom. I. Suppl. p. 118, & Harwood de*

» class. auct. alterius editionis, a Vindelino Spirensē
 » una cum Plutarchi apophth. Lacon. curatae, quae
 » Venetiis, 1471 in lucem prodiit, mentionem faciunt,
 » quae a nostra hac diversa esse haud mihi videtur, cum
 » facile fieri poterit, ut Curtii historia & Plutarchi
 » apophthegmata, ad quorum finem annus 1471 ad-
 » pressus legitur, sicut in nostro exemplari videndum,
 » in unum volumen compacta sit; unde & idem an-
 » nus ad illam quoque ab iis relatus est. «

Ex alio Codice descripta videtur :

- ... Romana s. a. (1472.) & l. (Romae) per Georg.
 Lauer. 4 mai. Finis habet: *Finis gestorum Alexandri
 magni que. Q. Curtius uir Romanus litteris mandavit.
 Et Pomponius nostro tempore correxit. Ac Georgius
 Lauer impressit.* — Maitt. p. 746. Panzer Tom. II, p.
 525. Crevenna Tom. V, p. 109 sq. Haec ed. multis
 quidem premitur vitiis typographicis aliisque errori-
 bus, & subinde spatii intervalla habet, ubi in Codice
 fuerint lacunae; interdum tamen ad lectionem inda-
 gandam aut reducendam utilis esse possit. Sequentes
 editores eam fere neglexerunt. Cf. Harlesii Brevior
 Notitia Lit. Rom. p. 358 sq.
- 1474 s. l. fol. Q. Curtii historiae de rebus Alexandri.
 MCCCCLXXIV. — Maitt. p. 335. Panzer Tom. IV,
 p. 11. Fuit olim apud Casp. Barthium, qui varias
 lectiones eius, aliaque ad recensitionem Curtianam fa-
 ctura, inter quae & observationes suas, obtulit Freins-
 hemio; (vid. Freinsh. Proleg. in Comment. c. III.)
 sed temporum illorum saevitia & difficultate itinerum
 factum, ut eruditissimi viri beneficio uti non posset
 Freinshemius.
- 1475 Mediolanensis I. 8. Q. Curtii historiae Alexandri M.
 In fine: *Mediolani 1475.* — Putatur Christoph. Val-
 daferi. Cf. Saxii hist. lit. typ. Mediol. p. 563. Denis
 Suppl. p. 47. Panzer Tom. II, p. 22.
- 1480 Mediolanensis II. fol. Q. Curtii historiae Alexandri Ma-
 gni. *Mediolani per Antonium Zarotum impensis Iohan-
 nis Legnani 1480.* — Denis Suppl. p. 116. Panzer
 Tom. II, p. 38.
- 1481 Mediolanensis III. fol. Q. Curtii Rufi Libri de gestis
 Alexandri Magni. In fine legitur: *Hos novem Quinti
 Curtii libros de rebus gestis Alexandri Magni regis Ma-*

- cedonum, quam accuratissime recognitos impressit Mediolani Antonius Zarotus, opera & impendio Iohannis Legnani, Anno Domini MCCCCLXXXI. die XXVI. Martii. — Maitt. p. 418. Panzer Tom. II, p. 41.
- 1491 Veneta II. fol. — Maitt. p. 531. Panzer Tom. III. p. 311.
- Veronae. fol. Quintus Curtius. In fine: *Hos (sic) novem Curtii libros de rebus gestis Alexandri Magni regis Macedonum quam accuratissime recognitos impressi fuere Verone anno Domini MCCCXCI. die XVIII. Augusti.* — Maitt. p. 533. Panzer Tom. III, p. 505.
- 1494 Veneta III. fol. Quintus Curtius. In fine: *Hos novem. Q. Curtii libros de rebus gestis Alexandri magni regis Macedonum quam accuratissime castigatos ab eruditissimo viro Bartholomaeo merula. Impressit Venetiis Ioannes de Tridino alias Tacuinus. Anno M. cccc. xciiii. die xvii. Iulii.* — Maitt. p. 574. Panzer Tom. III, p. 361. In aversa tituli pagina legitur Barthol. Merulae Epistola ad Franciscum Georgii, Corneli equitis filium, ex qua, quae pertinent ad huius editionis consilium, ipsis auctoris verbis huc transcribamus: *Cumque, ait, eius (Alexandri) res gestas a Curtio elegantissime conscriptas tibi breviter exposuissem, exarsisti incredibili quadam cupidine legendi luculentissimi scriptoris historiam. Ceterum quoniam in eo loca multa depravata offenderas, iniunxisti tu mihi, ut opus totum recognoscerem, ac diligenter emendarem. — Itaque collato veteri exemplari, multis etiam locis nostro Marte castigatis, collatis etiam in marginibus, quae in historia diffusius scripta sunt, quo facilius posses ad id quod cuperes quamprimum (ut aiunt) digitum intendere, voluntati tuae morem gessimus. Habebunt tua cura Alexandri rerum studiosi librum quam emendatissimum. — Attamen vitiosissima est haec editio, & optimus auctor mirum in modum in ea mutilatus. Est penes nos.*
- 1496 Veneta IV. fol. Quintus Curtius. In fine: *Hos novem. Q. Curtii libros de rebus gestis Alexandri magni regis Macedonum quam accuratissime castigatos ab eruditissimo viro Bartholomaeo merula. Impressit Venetiis Ioannes de Tridino alias Tacuinus. Anno M. cccc. lxxxvi. Tertio nonas Iulias.* — Maitt. p. 610. Panzer Tom. III, p. 398. Biblioth. publ. Argentor.

- 1500 Haud melior autecedente, quam presso pede sequitur. Regii 4. Quinti Curtii Epistolarum Lib. I. Q. C. de auctoritate data Annibali liber secundus. Q. C. Epistolarum liber tertius. Q. C. oratio contra asentatores & detractores, liber quartus. Q. C. Epistolarum liber quintus. Haec in fronte liter. maiusc. In fine: Quinti Curtii & aliorum epistolae expliciunt. Laus Deo. Impressum in inclita ciuitate Regii per me Ugonem de Rugeris ciuem regiensem. Dominante Bononiae Ioanne II. Bentivolo. Anno Domini MCCCC. ultimo Augusti. — Maitt. p. 721. Panzer Tom. II, p. 395. De his Epistolis, Q. Curtio suppositis, vid. supra p. XXIV sq.
- 1502 Veneta V. fol. Q. Curtius. In fine: Hos novem Q. Curtii libros de rebus gestis Alexandri magni regis Macedonum quam accuratissime castigatos ab eruditissimo viro Bartholomaeo Merula impressit Venetiis Ioannes de Tridino alias Tacuinus anno 1502. die ultimo Ianuarii; Regnante Leonardo Lauretano Principe illustrissimo. Accedit Q. Curtii Epistolarum Lib. I. Q. Curtii De auctoritate data Hannibali Liber secundus. Q. Curtii Epistolarum Liber tertius. Q. C. Oratio contra assentatores & detractores. Liber quartus. Q. Curtii Epistolarum Liber quintus. In fine: Impressum Venetiis per Ioannem de Cereto de Tridino alias Tacuinum MCCCCII. die ultimo Ianuarii. — Panzer Tom. VIII, p. 352.
- 1507 Iuntina I. 8. ex recognitione Lucae Robiae. Quintus Curtius. Haec in fronte fol. 1. a. Fol. eod. b. Petri Bargetani super Q. Curtii recognitione Endecasyllabon. Sequitur epistola sic inscripta: Lucas Robia Alexandro Acciaiuolo S. In fine: Impressum Florentiae opera & impensis Philippi Giuntae Bibliopolae Florentini anno salutis M. D. VII. Mense Decembri. — Panzer Tom. VII, p. 10.
- Parisiis. 8. Quinti Curtii elegantissime Orationes & Epistole. (Insigne Ioh. Ravensberch.) Venundantur Parrhisii in vico sancti Iacobi sub signo trium coronarum. In fine: Finis elegantissimarum Q. Curtii epistolarum — Impressum Parisiis in edibus periti calcographi Iohannis Barbier Anno MCCCCVII. die XXIII. Novembris. — Panzer Tom. VII, p. 527.
- 1513 Tubingae. fol. Q. Curtius de rebus gestis Alexandri Ma-

- gni regis Macedonum. In fine: *Tubingae apud Thomam Anshelmum Badensem Iulio mense Anno MDXIII.* — Ex Veneta an. 1494. expressa, cum praefatione Merulae. Panzer Tom. VIII, p. 324. Bibl. publ. Argentor.
- 1517 Iuntina II. 8. curante Ant. Francino. Q. Curtius. (*Antonius Francinus Angelo Angenio — Salutem.*) In fine: *Florentiae sumptu Philippi Iuntae MDXVII. Die xx. Iunii. Leone X. Pontifice.* — Panzer Tom. VII, p. 26.
- *Basileae.* fol. per Beat. Rhenanum, cum notis Erasmi, Hutteni, Glareani, Hoeningeri, adiecta Alexandri epistola ad Aristotelem de Indiae situ & mirabilibus. — Laudatur Freinshemio in Proleg. ad Comment. & Fabricio in Bibl. Lat. Tom. II, p. 348. Sed unde haec editio habeat Erasmi notas, nobis non liquet. Certe prima Erasmi editio anno demum sequente lucem vidit. Vid. ad an. 1518.

AETAS II. ERASMO-ALDINA.

1518 — 1579.

- a duumviris Curtii emendandi *Des. Erasmo & Aldo Manutio* dicenda: quos infecutus *Adrianus Iunius*, editionis Antverpiensis an. 1546 curator, praecipuam laudem meruit. Supplementorum auctor *Christoph. Bruno* inde ab an. 1545.
- 1518 *Argentorati.* fol. Q. Curtius de rebus gestis *Alexandri M. regis Macedonum.* Cum annotationibus *Des. Erasmi Roterodami.* In fine: *Argentorati ex aedibus Schurerii mense Junio anno M. D. XVIII.* — Hanc primam esse Erasmi editionem extra omnem dubitationem ponit eiusdem Erasmi Epistola dedicatoria ad Ernestum Bavariae Ducem, Praefationis loco praemissa, & an. 1517. pridie Nonas Novembr. scripta. Apponamus ipsa summi viri verba, alio quoque nomine lectu dignissima. *Proinde, ait, quo contractam (nobis) aliis studiis, orationis vel scabritiem vel inopiam, aliqua ex parte corrigeremus, dum proximo vere Britanniam adirem, Q. Curtium itineris ac navigationis comitem adiunxi, qui mihi olim puero lectus, mire candidus ac tersus est visus, nec alius sane visus est ex tanto reguistatus intervallo. Dolet authorem lectu dignis-*

simum ἀκέφαλον nobis superesse, nimirum duobus prioribus libris amputatis, ultimo pluribus in locis trunco mutiloque. Risimus interea graeculam in historia vanitatem, quam tamen Q. Curtius subinde temperasse videtur. Et tamen cum huc omneis ingenii sui nervos intenderent, ut eximium quendam & inimitabilem principem depingerent, quid aliud nobis, quam toties furiosum, sed ubique felicem orbis praedonem descripserunt? Neque enim ille periculosius erat vino temulentus, quam ira atque ambitione. Et quo felicius erat impotentis animi temeritas, hoc erat rebus humanis perniciosior. Mihi certe non magis placet Graecorum historicorum Alexander, quam Achilles Homericus, pessimum uterque boni principis exemplar, etiamsi quae virtutes tot vitii admixtae videri possint. Videlicet operae pretium erat Africam, Europam, Asiam, tot misceri cladibus, ut unius furiosi iuvenis animo mos gereretur, cuius ambitioni nec orbis hic solidus erat satis futurus? Bene habet quod illi pesti fortuna, ceteris in rebus nimium indulgens, longaevitatem negarit. Locos aliquot obiter annotatos correximus, addito Elencho, qui potissimum indicaret, si quid nove dictum apud hunc scriptorem exstaret, ne desit quo placemus λογομαστίγης quosdam, qui ad singulas paene voces solent obstrepere, clamitantes apud probos auctores nusquam inveniri. — Ed. Argentoratensis Erasiana an. 1508, quam laudat Fabricius, annorum confusione debetur. Ceterum quibus adiumentis ad emendandum textum usus sit Erasmus, id vero non constat. Notae, in margine textus positae, brevissimae sunt, & vel argumenta librorum indicant, vel ad explicationem singularum locutionum spectant. Est penes nos.

- 1520 Venetiis. 8. Quintus Curtius. In fine: Venetiis in aedibus Aldi & Andreae Soceri. Mense Iulio M. D. XX. — Panzer Tom. VIII, p. 460. In hac ed. Aldus, pluribus libris manuscriptis adiutus, textum multis locis reddidit correctiorem. Basin fecit Erasmanam.
- 1524 Compluti. 4. cur. Laurent. Balbi Liliensis; quam editionem se nec vidisse, neque a quoquam descriptam reperisse testatur Fabricius.
- 1531 Antverpiae. 8. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni Libri X. Antverpiae per Ioannem Graepheum. — Panzer Tom. VI, p. 17.

- 1533 *Parisiis*. 8. Q. Curtius cum annotationibus Des. Erasmi Roterod. *Parisiis apud Simonem Colinaeum*. — Panzer Tom. VIII, p. 164. Hanc ut omnium sine controversia optimam & correctissimam commendat Modius; vitiiis tamen non caret, & videtur plane tota ex Aldina desumta.
- 1534 *Basileae*. fol. per *Thom. Wolf.* cum notis Erasmi & Ulr. Hutteni floribus sive Indice elegantiarum.
- 1535 *Venetis*. 8. Freinshemio memorata. Forfan repetitio Aldinae.
- 1538 *Coloniae*. 8. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. regis Macedonum Libri, accuratius quam antehac iam recens editi. Adiecimus etiam in studiosorum gratiam, praeter Erasmi Roterod. nunquam satis praedicandam operam, Hulderici quoque Hutteni equitis in eodem authore observatos flores, in compendium redactos. *Ioannes Gymnicus excudebat Coloniae, Anno Domini M. D. XXXVIII.* — Biblioth. publ. Argentor.
- 1541 *Lugduni*. 8. & 12. apud *Seb. Gryphium*, cum annotationibus Des. Erasmi.
- 1542 *Coloniae*. 8. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. regis Macedonum Libri, accuratius quam antehac iam recens editi. Adiecimus praeter Erasmi Roterod. nunquam satis praedicandam operam, Hulderici quoque Hutteni equitis in eodem authore observatos flores, in compendium redactos, ut studiosorum usui suppetant facilius. *Coloniae Ioan. Gymnicus excudebat M. D. XLII.* — Ed. 1538. ita recusa, ut pagina paginae, linea lineae respondeat. Exstat in Biblioth. publ. Argentor.
- 1545 *Basileae*. fol. Q. Curtii historiographi luculentissimi de rebus gestis Alexandri M. regis Macedonum Opus, ita demum emendatum atque illustratum, ut posthac vix quicquam desiderari possit. Accesserunt enim antehac nunquam visa, Duorum in principio librorum, qui desiderantur, Supplementum compendiosum. Finis in quinto libro, Atque fragmentorum in decimo restitutio. Rerum memorabilium Index copiosissimus. Omnia summa fide atque diligentia, in laudem, gloriam, atque honorem illustriss. Principis D. Alberti, Com. Pal. congesta per *Christoph. Brunonem* I. U. Li-

centiatum eiusdemque ac bonarum literarum profes-
 sorem apud inelytum Monacum. *Basileae in officina*
Frobeniana. In fine: *Basileae, apud Hieronymum Fro-*
benium & Nicolaum Episcopium, mense Martio, An.
MDXLV. — Bibl. publ. Argentor.

— *Lugduni.* 8. Quinti Curtii Rufi de rebus gestis Alex-
 andri Magni Macedonum regis historia. *Lugduni ap.*
Seb. Gryphium. — Crevehna Tom. V, p. 110.

— *Parisiis.* 8. Repetitio ed. 1533. Eius exemplum, ma-
 nu Casauboni notatum, extare in Bibliotheca publi-
 ca Leidenſi, testatur Snakenburgius.

1546 *Antverpiae.* 8. ex offic. *Io. Loëi*, curante *Adriano*
Iunio, qui antiquissimi Codicis Schonhoviani lectiones
 diligenter adnotavit, & ex eo Curtium bene casti-
 gavit.

— *Lugduni.* 12. cum Alexandri epistola ad Aristotelem.
 — Memoratur Freinshemio in Catal. edd. Curtii.

1547 *Lugduni.* 12. Q. Curtii de rebus gestis Alexandri Ma-
 gni Macedonum regis historia. *Lugduni ap. Seb. Gry-*
phium. — Crevenna Tom. V, p. 111.

1548 *Lugduni.* 12. ap. *Seb. Gryphium.* — Biblioth. Em-
 tinck. Part. III, p. 448. n. 193.

1551 *Lugduni.* 12. Q. Curtii de rebus gestis Alexandri M.
 Macedonum regis historia, aucta & locupletata. *Lugd.*
apud Seb. Gryphium. — Ibid. n. 194.

1553 *Parisiis.* 8. repet. edit. Sim. Colinaei.

1555 *Lugduni.* 12. Q. Curtii de rebus gestis Alexandri Ma-
 gni Libri X. quorum qui toti temporis iniuria interci-
 derant duo priores, veterum exemplarium praesidio
 restituti sunt. Praemissa est Alexandri M. vita a Io-
 hanne Monacho breviter scripta. *Lugduni, apud An-*
tonium Vincentium. — Biblioth. Bunav.

1556 *Lugduni.* 8. ap. *Seb. Gryphium*, adiecta Alexandri
 vita a Ioh. Monacho conscripta, & epist. Alex. ad
 Aristotelem. — Citatur Snakenburgio.

1567 *Lipsiae.* 12. Q. Curtii Orationes, a *Valentino Thilone*
 brevi analysi & locorum communium evolutione illu-
 stratae. *Lipsiae ap. I. S. Fickium & I. B. Seuboldum*
 — Bibl. Bunav.

1568 *Antverpiae.* 12. cum vita Alexandri a Ioh. Mona-
 cho conscripta & ab Angelo Cospo Latine reddita.

1569 *Lugduni.* 12. ap. *Anton. Gryphium.* Quam valde ex-
Curtius. Vol. I.

- agitat Acidalius in prima statim adnotatione ad Curtium; nec minus ante eum Modius passim.
- 1575 *Basileae*. 8. curante *Henr. Glareano*, qui nova partitione in XII. libros distinxit Q. Curtium, ex Arriano librum primum adiunxit, & duos primos Alexandri regnantis annos ex Diodoro, denique vitam Alexandri compendio scriptam a Ioh. Zonara; singulos libros argumentis & adnotationibus elucubravit: quem tamen acerbioris stilo ubique insequitur Modius, nec sane de eo praeclare sentit Acidalius.

AETAS III. MODIANA.

1579 — 1639.

- a *Franc. Modio* Brugensi, emendatoris exempli auctore, illustrata. Animadversionum & Commentariorum scriptores exstiterunt *Valens Acidalius*, *Matth. Raderus*, *Tit. Popma* & *Io. Loccenius*.
- 1579 *Coloniae*. 8. Q. Curtii libri octo superstites, nove editi & recogniti a *Franc. Modio* Brugensi, adiectis notis eiusdem. *Coloniae*, apud *Maternum Cholinum*. — Modius, & ingenii bonitate & ope Codd. MSS. adiutus, novum quasi Curtium dedit, unde eius editio saepius deinde repetita est. Optima habetur, quae prodiit an. 1591.
- 1584 *Lugduni*. 12. ap. *Anton. Gryphium*, cum *Christoph. Brunonis* praef. & supplementis, emendationibusque *Franc. Modii*, & variis lectionibus ex vetusto Codice *Benedicti Theocreni*, subiuncta etiam vita *Alex. M.* auctore *Ioh. Monacho*. Editio praestans & rarior. Cf. *Christoph. Aug. Heumann.* in *Sched.* de libris anon. & pseud. p. 127.
- 1588 *Lugduni*. 12. ap. *Ant. Gryphium* eadem repetita, teste *Catal. Bibl. Uffenbach.* Tom. IV, p. 164.
- 1590 *Romae*. 12. Q. Curtii de rebus gestis *Alexandri M. Macedonum* regis libri decem. — *Bibl. Emtinck.* Part. III. p. 449. n. 195.
- 1591 *Coloniae*. 8. apud *Mater. Cholinum*, ex rec. & cum notis *Franc. Modii*.
- *Lugduni*. 8. ex *Antonii Candidi* typographia, una cum *Plutarcho* de vita & fortuna *Alexandri* & *Gnomologia Curtiana*.

- 1594 *Francofurti ad M. 8. Valentis Acidalii Animadverfiones in Q. Curtium. Sine textu.*
- 1597 *Lugduni, form. min. cum praef. S. G. S. Repetitio ed. 1591.*
- *ibid. 12. Q. Curtii de rebus geftis Alexandri M. Macedonum regis historia; aucta nunc & locupletata. Lugduni, apud Paulum Frelon & Abrah. Cloquemin.*
- *Francofurti ad M. 8. cum Val. Acidalii animadverfionibus, an. 1594 feorfim ibid. excufis.*
- 1598 *Coloniae. 8. ex recognitione Franc. Modii, fine notis.*
- 1601 *Antverpiae. 8.*
- 1602 *Genevae. 12. ap. Iac. Stoer.*
- 1604 *Coloniae Agripp. 8. Q. Curtii Rufi hiftoriarum de rebus geftis Alexandri Magni R. M. libri decem, ex Franc. Modii recognitione. Coloniae Agripp. apud Gofvinum Cholinum. — Exftat in Bibl. Acad. Heidelbergenfis.*
- 1611 *Lugduni. 12. Q. Curtii Rufi hiftoriarum Magni Alexandri Macedonum regis libri octo: accedunt brevifaria & perpetuae ad marginem notae. — Bibl. Em-tinck. Part. III, p. 449. n. 204.*
- 1614 *Genevae. 12.*
- 1615 *Monachii. 12. Q. Curtius Rufus fynopfibus & argumentis illustratus a Matthaeo Radero. — Huic editioni, unice fcholarum ufui deftinatae, aliam commentariis illustratam fubmifit auctor an. 1628.*
- *Lugduni. 12. ap. Paulum Frelon. Quae editio hoc fingulare prae fe fert, quod praeter Brunonis fupplementa Curtii aliud habeat fupplementum libri primi e Bibliotheca S. Victoris; de quo vide fupra p. XXXIII.*
- 1618 *Coloniae Allobr. 12. quam laudat Raderus.*
- 1620 *Coloniae. 8. Q. Curtii Rufi hiftoriarum de rebus geftis Alexandri Magni R. M. libri decem, ex Franc. Modii recognitione. Coloniae, apud Petrum Cholinum. — Bibl. Acad. Heidelberg.*
- 1621 *Amftelodami. 24. ap. Guil. Ianssonium.*
- 1622 *Lugduni Bat. 12. (Popmae I.) Q. Curtii Rufi rerum Alexandri M. Libri VIII. cum notis T. Popmae.*
- 1623 *Coloniae. 8. Matth. Raderi ed. 1615. iterata.*
- 1624 *Lugduni. 12. ap. Ant. Candidum. Repetitio ed. 1597.*
- 1625 *Lugduni Bat. 8min. Q. Curtii Rufi rerum Alexandri Magni Libri VIII fuperftites. Accedunt Titi Popmae*

- & Io. Loccenii notae. *Lugd. Bat. ex officina Elseviriana.* — Bibl. publ. Argentor.
- 1628 *Coloniae Agripp.* fol. c. figg. *Matthaei Raderi* ad Q. Curtii Rufi de Alexandro Magno historiam Prolusiones, librorum synopsis, capitum argumenta, commentarii. Cum Indice duplici. *Coloniae Agripp. apud Io. Kinck.* — Tribus Codd. MSS. uno Constantiensi, & duobus Bavaris, usus est Raderus. Editio praestans eruditione.
- *Amstelodami.* 16. ap. *Io. Iansson.* cura *Io. Is. Pontani*, — quam ego, inquit Freinshemius, habeo pro emendatissima earum, quae hactenus prodierunt. Subiuncta est diss. de aetate, qua floruit Curtius s. excerpta potius ex duabus epp. *Io. Is. Pontani* ad Ger. Vossium. Vult autem illum floruisse tempore Traiani.
- 1630 *Coloniae.* 8. Q. Curtius Rufus synopsis & argumentis illustratus, denuo recognitus, opera *Matthaei Raderi.* *Coloniae apud Io. Kinckium.*
- 1633 *Lugduni Bat.* 12. ex officina *Elzevir.* cum notis *Tit. Popmae.* Quam nulli aliarum posthabendam, forsitan & anteferendam omnibus censuit Freinshemius.
- *ibid.* 12. ap. eundem, ut quidem legitur in titulo; sed notha est editio. De indiciis genuinae editionis, duabus figuris aeneis, vid. Com. de Rewiczky in *Bibl. Gr. & Lat.* p. 170 sq. ed sec.
- 1634 *Lugduni.* 12. Q. Curtius Rufus synopsis & argumentis illustratus, opera *Matth. Raderi.*
- 1635 *Venetis.* 12. Cuius exemplum habuit *Snakenburgius*, ad quod varias Codicis Fl. lectiones adnotaverat *N. Heinsius*; sed vitiosissimam esse editionem, testatur idem.

AETAS IV. FREINSHEMIANA.

1639 — 1801.

- cuius princeps est *Io. Freinshemius*, idem & Supplementorum scriptor. Comites se adiunxere *Christoph. Cellarius*, qui nova Supplementa scripsit succinctius; & *Henr. Snakenburgius*, editionis 1724 omnium locupletissimae curator.
- 1639 & 1640 *Argentorati.* 8. 2 voll. (Freinshemii I.) *Alexander Magnus* duobus *Tomis* repraesentatus, quorum

*hic Historiam Q. Curtii Rufi cum Supplementis & Indice copiosissimo complectitur; alter Commentarios in Q. Curtii libros supersites exhibet. Edebat Io. Freinshemius. Argentor. MDCXL. Prostant apud heredes Lazari Zetzneri. Haec in fronte Tomi primi. Alter, Commentarios continens, hunc habet titulum: Io. Freinsheimii Commentarii in libros supersites Q. Curtii Rufi. Argentor. MDCXXXIX. — Haec editione Sospitatoris Curtii nomen meruit Freinshemius. Ad adornandam eam usus est variantibus lectionibus, a Iac. Bongarsio ex suis Codicibus ad Aldinum exemplar notatis; nec non trium MSS. Palatinorum differentis, quas Gruterus olim ad suum Codicem contulerat: praeter ea edd. veteribus, Veneta 1494, Aldina, Basileensibus 1517 & 1545, Coloniense 1538, Lugdunense 1591, Elzeviriana 1 & 2, Amstelodamense Ianssonii &c. His instructus subsidiis, & ubi ea deficiebant, nonnisi certissimam coniecturam secutus, textum multo, quam adhuc habebatur, emendatiorem dedit, additis ad eum illustrandum Commentariis varia & insigni doctrina repletis; adeoque superiorum editorum curas superavit, ut eius textus dehinc pro norma esset, quam recentiores editores ad nostram usque aetatem sequerentur. De Supplementis in deperditos Curtii libros a se scriptis ipse auctor in Epistola ad Iac. Vicofortium, praefationis loco praemissa, haec profertur: *Quum istud Supplementum quantum possem elaboratissimum dare decrevissem, eo (temporis penuria) redactus sum, ut praeclare mecum actum putarem, si paulo melius efficerem, quam illud erat, quod vulgo circumferebatur ex Iustini Diodorique & Arriani diversis quandoque narrationibus, sine idonea delectu atque ordine unum in corpus conflatum. Ut non verear ne quis mihi me blandiri dicat, si me quod dixi affectum confidam. Quamvis item singulas sententias non ut optaveram expendere, & verbis Curtii non indiligentem lectorem haud dedecentibus exprimere potui: in materia certe conquirenda non segnis fui, sed omnes auctores quos nancisci erat, ex quibus operae pretium sperabam, percucurri: suis quaeque temporibus adsignavi: quae pugnare videbantur, si qua poteram conciliavi: in ceteris probatiores auctores antehabui: interdum neminem unum secutus**

sum, sed ex omnium collatione, ipsarumque etiam rerum
comparatione posui, quod simillimum vero videbatur.

1644 *Amstelodami.* 16. ap. *Iarsson.*

1645 *Genevae.* 16.

1648 *Amstelodami.* 12. cum *Loccenii* Indice philologico.

1649 *Lugduni Bat.* 8. ex accurata recensione *Nic. Blancardi*, cum eiusd. *Comment. Lugd. B. apud Dav. Lopez & Franc. Moiard.* — Ex variis aliorum commentariis compilata editio.

————— *Amstelodami.* 8. cum notis *Varr.* accurante *Corn. Schrevelio.*

1650 *Monachii.* 12. Q. *Curtii Rufi* de rebus ab *Alexandro M.* gestis Libri octo, in capita distincti, & synopsis-
ibus argumentisque illustrati a *Matth. Radero.*

————— *Amstelodami.* 12. apud *Elzevir.*

1655 *Amstelodami.* 12. *Valentini Thilonis* *Curtius* orator, sive orationes *Curtianae* brevi analysi &c. illustratae.

1656 *Amstelodami.* 12. cum notis *Loccenii.*

————— *Lugduni Bat.* 12. apud *Elzevir.*

1658 *Lugduni Bat.* 8. Q. *Curtii Rufi* *Historia Alexandri M.* cum notis selectiss. *Variorum, Raderi, Freinsheimii, Loccenii, Blancardi &c.* Editio accuratissima, accurante *C. S. (Corn. Schrevelio)* *M. D. Lugd. Bat. apud Iohannem Elsevirium.* — Quidquid titulus promittat, mendis tamen gravioribus subinde laborat haec editio. Est penes nos.

————— *ICnae.* 12. Q. *Curtii Rufi* de rebus gestis *Alexandri M.* historiarum quotquot supersunt Libri, *Ioh. Loccenii* Indice philologico & Notis politicis illustrati. *Icnae, literis G. Sengenwaldi, sumtibus Casp. Mulleri Bibliop. Preslav.*

————— *Gothae.* 8. ex *Andr. Reyheri* editione.

1659 *Amstelodami.* 12. cum Indice philologico & notis politicis *Io. Loccenii.*

1660 *Amstelodami.* 12. ap. *Elzevir.*

1663 *Amstelodami.* 12. Q. *Curtii Rufi* de rebus gestis *Alexandri M.* historiarum quotquot supersunt Libri, *Io. Loccenii* Indice philologico & Notis politicis illustrati. Editio novissima correctior & auctior. *Amst. apud Io. Iarssonium.*

————— *Norimbergae.* 8. *Phil. Caroli* Animadversiones historicae, politicae, philologicae in Q. *Curtii Rufi* de re-

bus gestis Alexandri M. libros X. quibus dissertatio nova praemittitur. — Subiunctae eiusdem Animadversionibus in Agellii Noctes Atticas. Norimb. 1663.

- 1664 *Amstelodami*. 8. ap. *Hackios*, cum notis Varr. accurate *Corn. Schrevelio*.
- *Monachii*. 12. sine notis. Repetitio. ed. 1650.
- 1665 *Amstelodami*. 12. apud *Elzevir*.
- 1666 *Traiecti ad Rhenum*. 12.
- 1668 *Francofurti*. 8. cum notis Varr. ex editione *Corn. Schrevelii*.
- 1669 *Antverpiae*. 16. cum synopsis & argumentis *Matth. Raderi*.
- 1670 *Argentorati*. 4. (Freinshemii H.) Q. Curtius Rufus de rebus Alexandri regis Macedonum, cum Supplementis, Commentariis & Indice locupletissimo Io. Freinshemii. Editio nova & accurata, ab ipso auctore paulo ante beatum suum obitum adornata, & in Commentariis ac Indice dimidia amplius parte aucta. Subnexa est Indicis in distos. Comment. Appendix. Opera & studio Io. Henr. Rapp. Argentorati sumptibus G. A. Dolhoffii & I. E. Zetzneri. — Haec editio praestat omnibus; multa vero habet ex Raderi Comment. desumpta. Nos quoque eam prae aliis secuti sumus.
- *Amstelodami*. 12. cum emendationibus quibusdam *Iani Rutgerii*, & *Ios. Scaligeri* palmaria correctione loci Libri III.
- *ibid.* 16. apud *Elzevir*. sine notis.
- 1671 *Roterodami*. 24.
- *Amstelodami*. 12. ap. *Iansson*. cum notis *Loccenii*.
- 1672 *Londini*. 8.
- 1673 *Amstelodami*. 8. ex officio *Elzevir*. cum notis selectis Varr. Raderi, Freinshemii, Loccenii, Blancardi &c. accurate *Corn. Schrevelio*.
- 1674 *Salmurii*. 12.
- *Lipsiae*. 12. cum notis *Io. Loccenii*, & praefatione *Ioach. Gesenii*.
- 1675 *Aboae*. 12. ex *Io. Freinshemii* editione, cum Indice necessario, cura *Io. Gezelii*.
- *Hamburgi*. 8. *Io. Schefferi* Notae in Q. Curtium. — In eiusdem *Lectio-num Academ.* Libro. *Hamb.* 1675. p. 109 sqq.
- 1677 *Amstelodami*. 12. ap. *Elzevir*.

- 1678 *Parisiis*. 4. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. cum Supplementis Freinshemii. Interpretatione & notis illustravit *Michaël le Tellier* e S. I. Iussu Christianissimi regis in usum Ser. Delphini. *Paris. ap. Fred. Leonard.* — In hac editione, inquit Fabricius, perquam incommodum est, quod capita aliter distincta sunt, quam in aliis editionibus. Ceterum Tellerius in edendo Curtio Huetium adiutorem habuisse dicitur.
- *Amstelodami*. 12. ap. *Waasbergios*, cum notis *Loccenii*.
- 1681 *Lipsiae*. 12. cum notis *Loccenii*.
- 1684 *Amstelodami*. 12. Q. Curtii Rufi Historia Alexandri M. cum notis selectiss. Variorum, *Raderi*, *Freinshemii*, *Loccenii*, *Blancardi* &c. Editio novissima, cui accessit locorum difficiliorum interpretatio. *Amstel. ex typographia Blaviana, sumptibus Societatis.*
- 1685 *Ultraiecti*. 8. Q. Curtius Rufus de rebus Alexandri M. cum commentario perpetuo, & Indice absolutissimo *Sam. Pitisci*. Quibus accedunt *Mottevayeri* de Curtio Dissertatio; *Io. Freinshemii* Supplementa; Figurae ex veterum monumentis ad historiam Alexandri illustrandam depromptae, & illarum exegetis; Alexandri genealogia & synopsis chronologica. *Ultrai. ap. Franc. Halma.*
- *Lipsiae*. 12. cum notis *Io. Loccenii*.
- 1687 *Amstelodami*. 8. cum Supplementis *Io. Freinshemii*, & Indice copiosissimo. *Amst. ap. Henr. Wetstenium*, cum figg.
- *Francofurti*. 12. Q. Curtius Rufus cum supplementis, *Iani Rutgersii* emendationibus, nec non *Io. Loccenii* Indice philologico.
- 1688 *Lipsiae*. 12. (Cellarii I.) Q. Curtii Rufi rerum Alexandri M. Libri superstites. Recensuit, Supplementis, Commentariis, & tabulis geographicis illustravit *Christoph. Cellarius*. *Lipsiae ap. Thom. Frisch.*
- 1690 *Amstelodami*. 12. ap. *Elzevir*.
- 1691 *Lipsiae*. 12. ex recens. *Christoph. Cellarii*. Repetitio ed. 1688.
- 1693 *Traiecti ad Rhen.* 8. cum commentario perpetuo & Indice absolutissimo *Sam. Pitisci*. — Auctior quidem est haec editio priore an. 1685; sed de mendis typographicis & integris versibus in ea omisiss queritur *Chr. Junckerus*.

- 1696 *Lugduni Bat.* 8. Q. Curtius Rufus de gestis Alexandri M. cum commentariis Varr. Raderi, Bongarsii, Popmae, Salmasii, Gronovii, Loccenii &c. & Supplementis Freinshemii, nec non pluribus iconibus in aes incisus. *Lugd. B. excudit Petrus van der Aa.*
 ——— *Lipsiae.* 12. ex recens. Christoph. Cellarii.
- 1698 *Hamburgi.* 12. c. n. Rutgersii & Loccenii.
- 1699 *Parisiis.* 8. Latine & Gallice ex versione Vaugelasii. 2 voll.
- 1700 *Dresdae.* 12. c. n. Christ. Iunckeri.
 ——— *Amstelodami.* 8. cum versione Gallica Vaugelasii. 2 voll.
- 1701 *Lipsiae.* 12. cum notis perpetuis ad modum Minelli, cura M. Andr. Stubelii.
 ——— *Argentorati.* 4. Io. Henr. Boecleri Excerpta Curtiana. — In eiusd. Dissertatt. Acad. Argentor. 1701. Tom. II, p. 653 sqq.
- 1702 *Amstelodami.* 12. c. n. M. Andr. Stubelii, sed omisso auctoris nomine.
- 1703 *Lugduni Bat.* 8. Iac. Perizonii Q. Curtius Rufus restitutus in integrum, & vindicatus a variis accusationibus &c. Io. Clerici. *Lugd. B. ap. Henr. Teering.*
- 1704 *Coloniae.* 12. sine notis.
 ——— *Coloniae Munat.* (Basil.) 12. cum Supplem. & Indice triplici. Acced. Plutarch. de vita & fort. Alex.
- 1705 *Londini.* 8. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. libri, cum Supplementis Freinshemii. Interpretatione & notis illustravit Michaël le Tellier, iussu Christianissimi regis, in usum Ser. Delphini. *Lond. impensis A. & I. Churchill.* — Repetitio editionis Paris. 1678.
- 1708 *Lipsiae & Coburgi.* 8. c. n. Chr. Iunckeri.
 ——— *Ultraiefti.* 8. Pitifci ed. II. an. 1693 cum nova tituli pagina.
 ——— *Hagae Comitum.* 8. Q. Curtii Rufi Alexander M. & in illum Commentarius Samuelis Pitifci. Editia tertia. *Hagae Com. apud Petrum van Thol.*
- 1710 *Parisiis.* 12.
- 1711 *Lipsiae.* 12. Repet. ed. Cellarii 1688. cui editioni suas in tironum usus notas adiunxit Chr. Schoettgenius.
- 1712 *Rothomagi.* 8.
 ——— *Hildesii.* 12.

- *Ienae*. 8. *Christoph. Aug. Heumanni* Hebdomas *Curtiana*. — In eiusd. *Parergis Criticis*. *Ienae*. 1712. p. 94 — 106.
1714. *Lipsiae*. cum notis ad modum *Minellii*.
1715. *Coburgi*. 8. cum notis *Chr. Iunckeri*.
1716. *Londini*. 12. Q. *Curtii* de rebus gestis *Alexandri M.* Libri. *Lond. ex officina Iac. Tonson & Ioh. Watts*. — Editor est *Mich. Maittaire*, qui variantes lectiones ex *Veronensi* codice anno 1491 impresso praemisit.
1718. *August. Wind*. 8. cum notis Germanicis *Em. Sinceri*.
1720. Eadem, *ibid.* 8.
1721. *Lipsiae*. 12. Q. *Curtii Rufi* de rebus gestis *Alexandri M.* historia superstes. *Christophorus Cellarius* recensuit, novis Supplementis, Commentariis, Indicibus & tabulis geographicis illustravit. Notulas in usum tironum adiecit *Christ. Schoettgenius*. *Lips. ap. Thomann. Fritsch*.
- *Amstelodami*. 16.
1722. *Lugduni Bat.* 8. c. n. *Titi Popmae*.
- *Lipsiae*. 12. c. n. ad modum *Minellii*.
1724. *Delphis & Lugd. Bat.* 4. Q. *Curtii Rufi* de rebus gestis *Alexandri M.* regis *Macedonum* Libri superstes. Cum omnibus Supplementis, variantibus lectionibus, commentariis ac notis perpetuis *Fr. Modii*, *V. Acidalii*, *T. Popmae*, *Io. Freinshemii*, *Ioh. Schefperi*, *Christoph. Cellarii*, *Nic. Heinsii*. *Selectis & excerptis Ph. Rubenii*, *I. Rutgerii*, *C. Barthii*, *Ioh. Loccenii*, *M. Radeti*, *Cl. Salmasii*, *Io. Frid. Gronovii*, *M. Tellierii*, *Christoph. Aug. Heumanni*, itemque *Iac. Perizonii* vindiciis, & aliorum observationibus, auctoribusque Indicibus. Curavit & digessit *Henricus Snakenburg*. *Delphis ap. Adr. Beman*, *Lugd. B. ap. Sam. Luchtmans*. — De qua editione ita *Ernestius* iudicat in *Bibl. Fabr.* Tom. II, p. 352: *In ea basis textus facta est recensio Freinshemiana secundum primam editionem, a qua sine gravi & iusta causa non discederetur, quod & paucis locis factum est. Libris scriptis usus est tribus, uno vetere & bono, duobus recentioribus Vossianis, excerptis ex MSto altero, forte Florentino, lectionibus ab Heinsio in exemplo Veneto scriptis. Ab exemplis editis parum instructus fuit, nec habuit ullam Aldina priorem. Nempe vir doctus.*

ut saepe fit, ad edendum Curtium accessit, non, quia libros Curtii, & eius exempla antiqua, diu tractasset, & observasset multa, quibus ei prodesse vel corrigendo, vel illustrando posset; sed quia a librariis opportunitas edendi oblata esset. Neque tamen haec editio contemnenda est, in qua quidquid boni ab superioribus vel editoribus, Mocio inprimis, Freinshemio, Acidalio, in Curtii libros scriptum est, aut ab aliis viris doctis per occasiones alias bene, vel ad emendandum vel ad explicandum, dictum reperitur, cum Vindiciis etiam Perizonii, item Supplementa omnia edita, denique in capite, quae Freinshemius de aetate, vita, edd. Curtii scripsit, adspersis etiam suis notis. Inter textum & notas interiecta est Lectt. varr. collectio.

- 1725 Londini. 8. editio Mich. le Tellier ad usum Delphini repetita.
- 1726 Basileae. 12. cura Maittairii. Repetitio ed. Lond. 1716.
- 1727 Hagae Com. 12. cum Freinshemii Supplem. & c. n. Cellarii. 2 Tom.
- 1730 Lipsiae. 12. c. n. ad modum Io. Minellii.
- 1734 Aug. Vind. 8. c. n. Germ. Sinceri.
- 1737 Regiomonti. 12. c. n. Cellarii.
- Lipsiae. 12. c. comm. Cellarii & notulis Chr. Schoettgenii.
- 1738 Pedepondi. 8. cum notis Desingii.
- 1740 Lipsiae. 12. c. notis ad modum Minellii.
- Amstelodami. 12. eadem ed.
- 1743 Brunsv. 12. c. notis Loccenii.
- 1745 Lipsiae. 12. c. commentariis Christoph. Cellarii, & notulis Chr. Schoettgenii.
- Aug. Vind. 8. c. n. Germ. Em. Sinceri.
- Halae. 12. sine notis.
- 1746 Londini. 8min. Q. Curtius Rufus. Lond. typis I. Brindley. 2 voll.
- Berolini (s. Ulmae) 8. cum Supplem. Freinshemii, cura I. P. Milleri, addita versione Gallica Vaugelasii. Berol. ap. Ambr. Haude, typis Wagneri typographi Ulmensis.
- 1747 Pedepondi. 8. c. n. Desingii.
- Aug. Vind. 8. c. n. Germ. Em. Sinceri.
- 1750 Eadem, ibid. 8.
- 1751 Londini. 12. ed. Mich. Maittairii 1716. recusa.

- 1752 Eadem, *ibid.* 12.
- 1757 *Parisiis.* 12. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. Libri decem (cum Suppl. Freinsh.) *Paris. typis I. Barbou.* — Editio nitida. *Textum*, ait editor in Praef. quoad fieri potuit, emendatissimum exhibuimus; eumque ad celebratissimam Henr. Snakenburgii editionem potissimum conformavimus. Manuscriptos etiam bibliothecae Regiae codices evolvimus, ut si quid opis conferre possent, id bono rei litterariae impenderemus. Sed, quoniam frustra hanc operam sumpsimus; monere satis sit nos codice 700 annorum fultos, ab hac nostra editione abegisse Curtii supposititium nec genuinum foetum (Curt. Lib. IV, cap. 11. coll. Iustini. Lib. XI, cap. 12.) quem, cum e Iustino fuerit inuectus, restituere parenti cum fide debuimus.
-
- Aug. Vind.* 8. c. n. Germ. Em. Sinceri.
- 1764 *Parisiis.* 12. ex recens. Valart. cum notulis. *Paris. ap. Barbou.*
- 1765 *Lipsiae.* 12. c. n. Christoph. Cellarii.
- 1768 *Lemgoviae.* 8. Lat. & Germ.
- 1769 *Londini.* 12. Repetitio ed. Mich. Maitairii 1716.
- 1770 *Berolini.* 8. cur. Petr. Millero cum versione Gallica Vaugelasii. Repetitio ed. 1746.
- 1774 *Lugduni.* 12. cum versione Gallica Vaugelasii. 2 voll.
- 1776 *Aug. Vind.* 8. c. n. Germ. Em. Sinceri.
- 1777 *Norimbergae.* 12. cum Suppl.
- 1778 *Herbipoli & Fuldae.* 8. ad optimas editiones recusa.
- 1782 *Biponti.* 8 mai. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. Libri, cum Supplementis Io. Freinshemii. Praemittitur notitia literaria. Accedit Index. Studii Societatis Bipontinae. Editio accurata, *Bip. ex typographia Societatis.* 2 voll.
- 1790 *Mannhemii.* 8 min. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. secundum optimas novissimasque editiones.
- 1792 *Oxonii.* 8. Variarum Lectionum & Supplementa Q. Curtii Rufi e MSS. Coll. Corp. Chr. & Bodl. In Musei Oxoniensis Litterarii Conspectu. *Oxonii 1792.* pag. 1 — 30.
- 1794 *Halae.* 12. Q. Curtii Rufi Historia Alexandri M. Halae, sumtibus Orphanotrophaei.
- 1795 *Helmstadii.* 8. Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri M. Libri supersites. E recensione & cum Supplementis

tis-Io. Freinshemii. Varietate lectionis atque perpetua adnotatione illustrati a *Dit. Ioach. Theod. Cunze*. Voluminis I. Pars I. *Helmstädi ap. C. G. Fleckeisen*.

VERSIONES.

HISPANICAE.

- 1481 La Historia de Alexandro scritta de Quinto Curtio Ruffo, dialecto Valentina, ex romano sermone, interprete *Ludovico de Fenollet*: Barcinone per Petrum Posa Gotholaunum Presbyterum, & Petrum Bru Sabaudum socios. fol.
- 1496 Q. Curtius Ruffus, hispano sermone, una cum collatione Caesaris cum Alexandro Magno. Hispali per Meinardum Ungut & Stanislaum Polonum. fol.
- 1534 Quinto Curcio delos hechos del magno Alexandre rey de macedonia: nuevamente traduzido: y suplidos los libros que del faltan de otros autores. MDXXXIII. *Haec in fronte. In fine*: Aqui haze fin la hystoria de Alexandre magno- segun que la escrivio Quinto curcio — Impressa en la muy noble y leal ciudad d' Sevilla en casa de Iuan cromberger en el mes de Enero. Anno de Mille quinientos e treynta y quadro. fol. — Auctor huius versionis est *Gabriel de Castaneda*.
- 1699 interprete *Matthaeo Ybannex de Segovia*. Madriti. fol.

GALLICAE.

- 1530 Quinte Curce, Historiographe, des Gestes d'Alexandre, translaté en François. (auctore anonymo.) à Paris, par Jaques le Messier. fol.
- 1613 Quinte Curce tourné en François par *Nic. Segulier*. à Paris. 8.
- 1614 Eadem recusa Genevae. 8. ap. Petr. de la Roviére.
- 1623 Quinte Curce tourné en François par *Nic. Segulier*. Seconde edition enrichie d'observations. à Paris. 8.

- 1646 Quinte Curce de la vie & des actions d'Alexandre le Grand, de la traduction de *Cláude Favre de Vaugelas*; avec les Suppléments de I. Freinshemius sur Quinte Curce traduits par *Pierre du Ryer*. à Paris. 4. — Elegans versio, cuius laus non obsoluit per tot annorum seriem, & tot linguae mutationes. Repetita dein Paris. 1647. 4. 1653. 4. ap. Aug. Courbé. 1659. 4. ap. eund. 1662. 8. 2 voll. 1664. 8. 1668. 8. 1680. 12. 2 voll. 1681. 8. Amstel. 1665. 8. 1673. 8. 1684. 8. 1699. 8. 1700. 8. & posthac saepissime, passim etiam cum textu Latino. Optima est editio, quae prodit 1668. hoc titulo:
- 1668 Quinte Curce de la vie & des actions d'Alexandre le Grand. De la traduction de *Mr. de Vaugelas*. Troisième édition, sur une nouvelle copie de l'auteur, qui a été trouvée depuis la première & seconde impression. Avec les Supplémens de *Iean Freinshemius* sur Quinte Curce, traduits par feu *Mr. du Ryer*. à Paris, chés *L. Billaine*. 8.

GERMANICAE.

- 1573 Alex. M. Koenigs in Macedonien Historia. Frankfurt a. M. 8.
- 1653 Q. Curtius Rufus &c. von *Hanns Fridrich von Lehsten*. Frankf. und Leipzig. 16.
- 1658 Eadem repetita ibid. 16.
- 1666 Q. Curtius Rufus von den Thaten Alexanders des Grossen, Koenigs der Macedonier. Aus dem Latein uebergesetzt, in gewisse Capitel abgetheilet, mit Summarien versorget, und nun zum dritten mal ans Licht gestellet, durch *Hanns Fridrich von Lehsten*, auf *Wahrdau* und *Doelitz*. Frankfurt, auf *Ioachim Wildens*, Buchhændlers in *Rostock*, Kosten. Im Jahr M. DC. LXVI. 8.
- 1676 Eadem recusa ibid. 8.
- 1696 Eadem ibid. 8.
- 1705 Eadem ibid. 8.
- 1720 Q. Curtii Rufi de vita & rebus gestis Alexandri Magni. Das ist: Q. Curtii Rufi gegebene Nachricht von dem Leben und von denen Thaten Alexandri des Grossen, welche in die reine teutsche Sprache uebersetzt,

wie auch mit lateinischen Phrasibus und vielfältigen Anmerkungen und ausführlichen Supplementis versehen worden ist; nebst einer Vorrede, worinnen unterschiedene Anmerkungen von denen teutschen Uebersetzungen vorgestellt werden (von *Leonh. Christoph Rühl*). Halle im Magdeburgischen. 8.

1748 Q. Curtius Rufus von *Chr. Wilh. Kritzinger*. Bautzen. 2 Th. 8.

1768 Q. Curtius Rufus von dem Leben und den Thaten Alexanders des Großen, mit *Ioh. Freinsheims* Ergänzungen ins Deutsche überetzt von *Ioh. Franz Wagner*. Lemgo. 2 Th. 8. Lat. & Germ.

1775 von *P. A. Desing*. Augsburg. 8.

1783 & 85 Q. Curtius Rufus von dem Leben und Thaten Alexanders der Großen, mit *Ioh. Freinsheims* Ergänzungen, überetzt und mit erläuternden Anmerkungen begleitet von *I. P. Ostertag*. Frankfurt a. M.

ANGLICAE.

1553 The Historie of Quintus Curtius, conteyning the Actes of the greate Alexander, translated out of Latin into Englishe by *John Brende*. London, printed by Richard Tottel. 4.

1561 Eadem, *ibid.* apud eundem. 4.

1570 Eadem, *ibid.* apud eundem. 8.

1592 Eadem, *ibid.* per *Abel Jeffes*. 4.

1652 The Life and Death of Alexander the Great, King of Macedon, in ten Books, written by Q. Curtius Rufus, and translated into English by *Robert Codrington*. London. 4.

1670 Eadem repetita *ibid.* 12.

1673 Eadem, *ibid.* 12.

1690 The Life of Alexander the Great, written in Latin by Q. Curtius, and translated into English by several hands, with an Epistle to the Queen Mary, by *Nahum Tate*, being a Comparifon of some of the Actions of King William with those of Alexander the Great. London, printed for Francis Saunders. 8.

1714 The History of the Wars of Alexander the Great, translated from Quintus Curtius, by *John Digby*. London, printed for Bernard Lintot. 2 voll. 12.

XLVIII NOTITIA LITERARIA

- 1726 Eadem, *ibid.* 2 voll. 12.
 1747 The History of the Wars of Alexander the Great, translated from Q. Curtius, by *John Digby*. Revif'd by Mr. *Young*. London. 2 voll. 12. with maps.

ITALICAE.

- 1478 La Historia. d'Alexandro. Magno. Figliuolo. Di. Philippo. Re. Di. Macedonia. Scripta. Da. Quinto. Curtio. Ruffo. Et tradotta. In. Vulgare. Da. P. Candido (*Decembrio*). *Haec in fronte. In fine*: Finisce. La. Comparatione. Di. Caio. Julio. Caesare. Imperadore. Maximo. Et. Dalexandro. Magno. Re. Di. Macedonia. Ordinata. Da. P. Candido. Col. Suo. Judicio. Insieme: Felicemente. Dall. Originale. Impressum. Florentiae. Apud. Sanctum Jacobum. De. Ripoli. Anno. M. CCCC. LXXVIII. fol. min.
- 1488 Eadem, Mediolani. fol.
- 1519 Q. Curtio. *In fine*: Impresso in Florentia per li heredi di Philippo di Giunta nel anno del Signore. M. D. XIX. di Giugno, Leone X. Pontifice. 8. — Repetito antecedentis.
- 1524 Quinto Curtio. *In fine*: Impresso in Vinegia per Gregorio de Gregorii nel anno del Signore. M. D. XXIII. del mese de Aprile. 8. — Rep. ed. 1519.
- 1530 Quinto Curtio. *In fine*: Impresso in Florentia per gli heredi di Philippo di Giunta nel anno del Signore M. D. XXX. di Novembrio. Clemente septimo Pontifice. 8. — Rep. ed. 1519.
- 1531 Quinto Curtio da P. Candido di Latino in Volgare tradotto & novamente corretto. *In fine*: In Vinegia per Vettor q. Piero Ravano, della Serena & Compagni, Nel anno del Signore. M. D. XXXI. del mese di Agosto. 8.
- 1535 Quinto Curtio Ruffo Historico, nel qual si trattano i fatti, e le guerre de Alessandro Magno, tradotto di latino nella volgar lingua per l'eccellente huomo P. Candido. Aggiuntovi una comparatione di Giulio Cesare, e di Alessandro, composta per esso Candido. Nuovamente con gran diligenza stampato. *In fine*: In Vinegia per Vettor q. Piero Ravano, della Serena

& Compagni, Nel anno del Signore. M. D. XXXV. del mese di Settembre. 8.

- 1558 Q. Curtio de' fatti di Alessandro Magno, Re de' Macedoni, tradotto per M. Tomaso Porcacchi, con alcune Annotationi, dichiarazioni, & avvertimenti, & con una lettera di Alessandro ad Aristotele, del sito dell' Indie, & con la Tavola copiosissima delle cose notabili. All' Illustriss. & Molto Reverendo Signore il S. Federico Gonzaga. In Vinegia appresso Gabriel Giolito de' Ferrari. 4.
- 1559 Eadem. — Venetia, per Gabriel Giolito de' Ferrari. 4.
- 1565 Eadem. — Venetia. 12.
- 1661 Eadem. — Venetia, presso Gio. Pietro Brigonci. 12.
- 1665 Eadem. — Venetia, per Gio. Pietro Brigonci. 12.
- 1668 Eadem. — Venet. per Gio. Pietro Brigonci. 12.
- 1673 Eadem. — Venetia, per Gio. Pietro Brigonci. 12.
- 1676 Eadem. — Venetia. 12.
- 1698 Q. Curzio, da Nicolò Castelli. Lipsia. 8.
- 1736 Q. Curzio tradotto per Tomaso Porcacchi. Venezia, appresso Giovanantonio Remondini. 12.

BELGICAE.

- 1639 Q. Curtii historie van 't leven ende de daden Alexandri de Groot, overgeset door A. Snel. t' Amst. 8.
- 1648 Q. Curtii historie van 't leven en daden Alexandri de Grote. Rotterdam. 8. — Repetitio antecedentis.
- 1663 Q. Kurcius Historie van 't Leven en Bedrijf van Alexander de Groot, met de Vervulling van 't eerste en tweede Boek en van andere plaatsfen door I. Freinshemius. Alles door I. H. Glaxemaker uit het Latyn vertaalt. Amsterd. by Gerrit van Goedesberg. 8.
- 1683 Eadem recusa ibid. 8.
- 1694 Q. Curtii historie van Alexander den grooten. Antwerp. 8. — Novissime tandem Belgice conversus prodiit Curtius, tabulis etiam in aes incisus exornatus, Amstelod. 8.

SUECICA.

- 1695 Holmiae. 8. interprete Io. Sylvio.
Curtius. Vol. I.

L NOT. LIT. DE Q. CURTIO.

DANICA.

1704 Hafniae. 8. Supplementa Freinshemii & liber Curtii
tertius per *Wingaardum*.

POLONICA.

1624 Cracoviae. fol.

RUSSICA.

1710 Moscuæ. 4. interprete *Elia Kopyewitz*.

I. FREINSHEMII

S U P P L E M E N T A

I N

Q. C U R T I U M.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

I. FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM

I N

Q. CURTIUM

LIBER I.

ALEXANDRI, qui ademptum Persis imperium in Graeciam intulit, vitam atque res gestas plurimi Graecorum memoraverunt: ex quibus plerisque operum suorum spectatores, quosdam etiam socios atque ministros habuit; nonnullos, ut erat avidus mansurae post mortem gloriae, ad hoc ipsum evocavit, ut res suas traderent posteritati. Ceterum praeter ipsam rerum magnitudinem, innata genti fabularum cupido effecit, ut eorum complures monstros quam vero similia proderent: fide autem dignissimi videnter Ptolemaeus, qui postea regnavit, & Aristobulus. Etenim extincto iam Alexandro sua edentibus metus & assentationis causae decesserant, quibus fere narrandarum rerum veritas corrumpi solet: nam Ptolemaeum etiam regii nominis dignitatem mendaci historia polluere voluisse, quis crederet? Uterque autem cum multis ad res Alexandri pertinentibus negotiis non interfuerint modo, verum etiam praefuerint, verissima prae aliis tradere potuisse liquet. Quoties igitur consentiunt, ceteris antehabimus: ubi in diversum abeunt, ex copia rerum ea potissimum secevimus, quae di-

Curtius. Vol. I.

A 2

ligenter inter se composita proxime ad rerum gestarum fidem videbantur accedere. Quod etiam post aetatem Alexandri alios Graecorum secutos video, quibus aliqua veri cura fuit; & nuper ex Sicilia Diodorum. Nam qui ex Romanis animum ad historiam applicuerunt, ii patriis rebus contenti, externa neglectui habuere: quia victoris populi gesta componentibus neque maiestas rerum deerat, & plus utilitatis allatura videbantur in eadem republica degentibus. Quorum studium ut laude dignissimum arbitror, sic extra reprehensionem fore confido, si nostris etiam hominibus ostendam eum regem, qui unus omnium mortalium, intra brevissimum aevi spatium, plurimum terrarum occupavit: quo appareat, non forte neque temere res humanas ferri; sed plerumque fortunam pro moribus; neque diuturnam esse felicitatem, quae virtute destituatur. Igitur Alexandrum omnibus ingenii fortunaeque dotibus abunde auctum ornatumque fuisse comperio, quibus fatalem tantae potentiae virum oportebat instrui. Genus ab Hercule repetebant Macedonum reges: Olympias, Alexandri mater, initia suae gentis ad Achillem referebat. Puero neque incitamenta exempla que gloriae, neque virtutis magister aut exercitatio deerant. Quippe Philippus pater continuis bellis contentam ante Macedonum gentem extulit, & coacta in ordinem Graecia, cunctis formidabilem fecit. Denique non solum operum post se gestorum fundamenta posuit; verum etiam cum decederet, Persico bello intentus, delectus habuerat, comeatus, pecuniam, exercitum paraverat; & Parmenionis opera iam Asiam aperuerat. Sed in eo rerum momento subductus est, ut & maxima gerendi belli subsidia filio, & plenam gesti gloriam relinqueret: quadam fortunae industria, quam unus hic perpetuo obsequentem sibi habuit. Cuius admiratione non postea modo, sed statim ab initio dubitatum est, rectiusne foret, non per Aeacidas aut Herculem, sed ab ipso protinus Iove, tanto homini divinae stirpis originem asserere. Ipse quidem, cum Hammonem Libycum adiret, eius filium se appellari voluit, ut postea

trademus. Ceterum *draconem in cubili matris eius visum, quem Iuppiter induerit, eoque genitum fuisse Alexandrum, multi crediderunt: insomniis etiam, vatiumque responsis fidem generis factam: & cum Philippus Delphos sciscitatum misisset, oraculo monitum, ut Hammonem inprimis revereretur. Nec desunt, qui fabulosum id quidem, non tamen adulterium matris falso iactatum asserant. Quippe pulsum Aegypti regno Nectanebum, non, ut vulgo arbitrantur, in Aethiopas concessisse; sed cum adversus vim Persicam in Philippo maxime praesidium speraret, in Macedoniam vectum, magicis praesigiis illustrasse Olympiadi, torumque hospitis temeravisse. Suspectam quidem exinde Philippo, neque aliam tam intimam divortii, quod inter eos secutum est, causam, pro comperto postea fuisse. Etiam quo die Philippus Cleopatram domum deduxerat, Attalum, sponsae avunculum, Alexandro natalium dedecus exprobrare ausum, ipso quoque rege ex sese genitum negante: denique de Olympiadis adulterio non in nostro solum orbe, sed apud devictas quoque nationes, pertinacem rumorem obtinuisse. Verum velandae ignominiae repetitum ex antiquis fabulis de dracone commentum: idem enim olim de Aristomene Messenios, de Aristodama Sicyonios iactavisse. Sane apud maiores nostros de Scipione, qui Carthaginem prior afflixit, eadem ferme fama fuit; similisque divinitatis opinionem Romani modo principis ortus habuit: nam de conditore Urbis Romulo quid attinet dicere, cum nulla gens tam vilis reperiat, quae sui generis auctorem non faciat Deum, aut Deo editum? Ceterum Nectanebi fuga temporibus hisce non congruit: sexennis enim iam erat Alexander, cum ille ab Ocho victus, avitis opibus excideret. Nec ideo minus vanum est, quod de Iove fertur. Ipsa quidem Olympias, demto post mariti necem metu, asseverationem filii Iove se genitum credi volentis irrississe dicitur, missaque epistola petivisse, *ne se, nihil tale commeritam, odiis Iunonis obiectare pergeret*. Antea enim ipsa maxime fabulam confirmasse creditur, proficiscentemque in Asiam Alexandrum monuisse, *ut memor originis digna tanto genitore capefferet*. Verum tamen ostentis Deum variisque praesigiis inter conceptum editum-*

que partum significatum fuisse, quantus homo nasceretur, consensu traditur. Obfignatam Olympiadis alvum annulo, cuius sculptura leonem praeferret, per quietem Philippus vidit. Cuius rei memoriam servavit Alexandria, quam in Aegypto conditam, aliquamdiu Leontopolim appellavere. Nam de Alexandri magnanimitate & robore somnium illud interpretatus erat Aristander, peritissimus vatum, qui postea comes ei haesit, sacrisque eius praefuit. Qua autem nocte Olympias peperit, maximi per Asiam nominis templum Ephesiae Dianae ignis haesit. Intulerat eum cuiusdam hominis perditum furor; qui comprehensus tortusque, non alia mente id commisisse fassus est, quam ut magno aliquo facinore memoriam sui diuturnam efficeret. Ergo tam foedi exempli cladem non istius tantum aedis damno aestimavere Magi, qui tum Ephesi degebant; verum pro maioris ruinae praesagio habentes, totam urbem moestis implevere clamoribus: *exortam alicubi facem, cuius incendio, similem ob causam, totus olim Oriens conflagraturus esset.* Forte per idem tempus Potidaeam Atheniensium coloniam Philippus subegerat, cum & Olympia quadrigis se vicisse cognovit, & a Parmenione, quem in Illyrios miserat, maioris momenti nuntius venit, *susis ingenti proelio barbaris, Macedonas prospere pugnasse.* Exsultanti tam laeto ubique votorum exitu etiam de Olympiadis partu renuntiatum est: nec dubitavere vates; *invictum fore, qui inter tot victoriarum palmas nasceretur.* Ferunt, tot simul prosperarum rerum cumulo attonitum regem, & invidiam Deum veritum, oravisse Nemesein, *ut hoc fortunae obsequium, modica aliqua calamitate ulcisci contenta foret.* Proditum etiam est memoriae, *in oppido Pella duas aquilas in culmine domus, ubi puerum enixa erat regina, tota die persedisse.* Gemini per Europam Asiamque imperii augurium id fuisse, post eventum facile interpretati sunt. *Terram quoque tum movisse, magnamque tonitruorum fulminumque vim erupisse coelo,* auctores habeo. Natus est autem, ut accuratiores tradunt, incipiente Olympiade sexta supra centesimam, praetore Athenis Elpine, A. D. XII Kalend. Sextil. quem tum

menſem Macedones *Loum* vocabant : quo tempore populus Romanus quadringentefimum fere annum agens, vicinorum bellis exercebatur, & ſubiugando terrarum orbi quotidianis incrementis praeludebat. At Philippus, auctus filio, de quo propter oblata tot omina ſpem ampliffimam conceperat, in educationem curamque eius omnes cogitationes convertit. Quippe vir prudens & amans patriae, nihil molitionibus ſuis profectum facile ſentiebat, ſi rebus undique motis, hominem imperitum aut ſegnem Macedoniae poſt ſe relinqueret: ſuam quoque gloriam haud durabilem futuram, ſi maximarum rerum instrumenta, quae tanta induſtria parabat, ſucceſſoris inertia corrupiſſet. Leguntur inter epistoſas eius, venuſtatis & prudentiae plenas, literae, quas tum ad Ariſtotelem, qui cum Platone exercebatur, Athenas miſit, in hunc fere modum ſcriptae. *Philippus Ariſtoteſi ſalutem dicit. Certiorem te facio, filium mihi genitum eſſe. Nec perinde Diis gratiam habeo, quod omnino natus eſt, quam quod te floreſcente naſci illum contigit: a quo educatum inſtitutumque neque nobis indignum ſpero evaſurum, neque ſucceſſioni tantarum rerum imparem. Satiuſ enim exiſtimo carere liberis, quam opprobria maiorum ſuorum tollentem, in poenam genuiſſe. Neque feſellit eum opinio: quippe puer, Ariſtotele doctore diu uſus, ad res in ea aetate gerendas inſigne praefidium ſibi comparavit. Sed haec poſtea acciderunt. Interim conſtituti ſunt infanti nutritores atque paedagogi, Leonidas, Olympiadis propinquus, & Lyſimachus Acarnan. Philippus nationis eiufdem adiectus, qui valetudinem pueri regeret: Hellanicae (Dropidis erat filia, ex illuſterioribus Macedonum feminis) corporis & morum recta temperie probatae nutricis munus demandatum eſt. Hac cura paucos intra annos effectum eſt, ut iam tum polliceri videretur eum regem, quem poſtmodum exhibuit. Nam & in puerilibus membris indomitus eminebat vigor; & eximiae indolis argumenta aetatem longe praevenerant. Excellens nativa & genuina venuſtate corporis, cultum aſpernabatur, *anxiam formae curam feminis convenire dictitans, quae nulla alia dote**

aeque commendarentur: *si virtutis potiri contigisset, satis se speciosum fore.* Fuit autem, cum adolevisset, iusta membrorum proportione conspicuus, artubus robustis, probeque compactis: vi tamen, quam specie, validior; quippe corporis eius habitus intra proceritatem stetit. Cutem habuit candidam, nisi quod in malis, itemque pectore, grato rubore suffundebatur: capillum flavum, leniter intortum: nasum aquilinum: oculos varios, nam laevus glaucus fuisse traditur, altero nigerrimo. Inerat autem ipsis occulta quaedam vis, ut sine veneratione atque horrore quodam intuentium non adspiceretur. Pernicitate pedum admirabili fuit; quam ut magnae in expeditionibus utilitatis, etiam rex non omisit exercere, saepeque cum velocissimis suorum cursu certare visus est: patientia laboris supra fidem eximia; qua saepe una, difficillimis temporibus, sibi exercitibusque suis salutem peperit. Exercitationibus crebris, & calidissima corporis temperie, adeo, quidquid vitiosi humoris sub cute colligi solet, expugnavit, ut suavem ex ore membrisque exhalaret odorem, eoque etiam tunicas, quibus uteretur, implet: ob easdem causas, ut quidam putant, ad vinum iramque proclivior. Visuntur adhuc imagines eius statuaeque, summorum artificum opera: ne enim vulgarium sculptorum pictorumve temeritate oris sui honor obsolesceret, studiose cavit; *poenam comminatus, si quis iniussu suo conaretur.* Ergo abundante tum artificum copia, volentem unus Apelles pinxit, sculpsit Pyrgoteles, Lysippus & Polyclethus aere duxerunt. *Citatiorem gressum Leonidae vitium fuisse, ferunt; ex ipsius consuetudine id haesisse Alexandro: quod postea, cum enixe vellet, corrigere non potuerit.* Equidem educationi plurimum tribui debere, non infiteor; ceterum hoc quidem naturae potius adolescentis, quam assuetudini, deputo: etenim in homine velocissimae mentis necessum erat, ut ardorem animi, corporis etiam motus sequeretur. Quem adeo non in vitio posuere successores ipsius, ut etiam studiose aemularentur; simul depresso in laevum collo, obtutum eius vibrantem, & elatiorem vocem imitati, cum

animum non exprimerent: quippe plurimorum ex illis longa vita vix quidquam habuit dignum, quod cum huius pueritia compararetur. Neque enim quidquam aut loquebatur, aut agebat humile; sed dictis factisque par fortunae suae, vel etiam supra erat. Nam cum esset laudis avidissimus, non undecunque eam affectabat, sed optimis quibusque comparari gaudebat; ingloriam ex vilibus palmam intelligens, tantoque illustriorem victoriam, quanto quos vicisset pluris haberentur. Ergo dicentibus, *quoniam cursu plurimum valeret, debere profiteri nomen suum inter eos, qui Olympicis ludis certaturi essent, cognominis sibi regis exemplo; magnam ea re per Graeciam sibi famam comparaturum: Facerem, inquit, si reges haberem adversarios.* Quoties aut praeclara aliqua pugna Philippus vicerat, aut oppidum opulentum in potestatem redegerat; laetantibus aliis, ipse haud obscure indolescebat: exceptaque vox est querentis inter aequales, *nihil reliqui facturum patrem sibi ipsisque, cum adolevisset.* Quippe deperiturum gloriae verebatur, quidquid accessisset opibus: nec tam harum possessione, quam istius cupidine movebatur. Somni natura parcissimus, etiam arte vigilantiam adiuvabat. Si quid occurrisset, quod seria meditatione dignum videretur; comprehensa pila argentea, brachium extra lectum porrigebat, ut in subiectam pelvim illapsa, excitato sonitu, torporem in somnum deficientis diceret. Deos ab ineunte aetate magnifice coluit. Sacro quodam ita liberaliter thura flammis intulit, ut Leonidas, vir severus & parcus, profusionem istam non ferens, exclamaret, *sic adolebis, cum regiones subegeris, ubi haec nascuntur.* Cuius vocis memor, cum postea thuriferam Arabiam parcaret, multa odorum talenta misit Leonidae, cum mandatis, *ne posthac in Deorum honoribus adstrictior esse vellet, quos intelligeret dona hilariter oblata tam larga manu rependere.* Animi sublimis & magna conaturi documenta mature dedit. Persis ea tempestate Artaxerxes, cognomento Ochus, praeerat. Eum Artabazus & Menapis Satrapae, Memnonque Rhodius, egregius dux, bello laecessiverant; sed potentia

regis oppressi, deserta Asia ad Philippum profugerant. His tum Alexander septenni minor mire delectabatur, crebroque de rebus Persicis interrogabat: nihil quidem puerile & sordidum, sed *quibus maxime firmamenti opes regiae niterentur? quis armorum usus, quae audacia viris, quanta equis perniciousitas esset? quot dierum itinere Macedonia distaret Susis? quae regi morum via, quaeque exercitatio corporis, atque opinio virtutis foret?* Postea, cum deprecante fratre Memnonis Mentore, cuius forem in matrimonio Artabazus habebat, cum exsulibus in gratiam rediisset Ochus, eosque a Philippo repeteret; Alexander legatos eximiae in tantilla aetate indolis admiratione ita perculit, ut unus eorum in haec verba prorumperet, *Hic quidem puer magnus est rex; noster vero, dives.* Haec autem cum merito quidem naturae suae debere videretur, haud minus institutioni debuit. Nam pater, satis gnarus, quantum Epaminondae commercium sibi profuisset, quantoque plura eloquentia, quam vi, concessisset, summa cura incubuerat, ut a tenera statim aetate liberalium artium studiis probe imbueretur. Igitur Aristotelem, magni nominis philosophum, ingentibus praemiis evocatum perpulit, ut etiam prima literarum elementa puero traderet. Nec abnuit vir doctissimus, cum intelligeret, quantum esset a principio recte instrui multis imperatorum; frustra contemni pro parvis, sine quibus ad maiora profectus non esset. Variis deinde magistris, ut alius alia arte excellebat, usus, non modo mentem egregiis implevit disciplinis; verum etiam corpus omnis generis exercitationibus, ad usum bellorum, & patientiam laboris edomuit: ne tum quidem vacuus, cum otiosi videretur; quippe pila, vel saltatione virili, non tam laxabat animum, quam

3 feriis obsequiis membra praeparabat. Postquam deinde aetas & ingenium paullisper adolevit, iamque severioribus studiis idoneus visus est, revocatum, qui tum apud Mitylenaeos agebat, Aristotelem continuo secum habuit, donec post mortem patris rerum potitus, in Asiam transiiceret. Quo temporis spatio, quidquid a tanto praeceptore tra-

di potuit, perdidicit. Cognoscendae rerum naturae tanto avidius incubuit, quanto pertinaciore spe imperium universi orbis praeceperat. Cuius indagationem postea quoque adjuvit, plane regio & animo, & sumtu. Aristoteli, quo naturas animalium certius atque perspectius commentari posset, tota Asia Graeciaque parere iussit, quotquot venatu, aucupio, piscatuae vitam tolerabant, aut aliquam in eiusmodi negotiis peritiam affecuti fuerant. Constat, in eius operis impensas octingenta talenta philosophum accepisse. Adeo autem cognitionem illam dilexit, ut in eam sumtum faceret, curamque impenderet, cuius fructum visurus non erat. Post centum annos capti sunt cervi cum torquibus aureis, quos addiderat, ut vel posterius cognoscerent, quanta fides habenda foret iis, quae de istorum animalium longaeuitate ferebantur. Sublimioribus quoque disciplinis, quas *acroamaticas* appellant, eruditum fuisse, ipsius testatur epistola, qua queritur, Aristotelem *dignitatem earum evulgatis praeceptis profanasse*. Et ille excusavit, rescribens, ita libros illos esse editos, ut haberi possint pro ineditis: nec enim quemquam sententiam ipsorum magnopere percepturum esse, nisi quae iis continerentur, iam antea didicisset. Idem, cum Rhetorica ab eo exigeret, sollicito vetuit, ne aliorum etiam in manus pervenire pateretur. Neque enim minus honestis artibus, quam potentia, ceteros praestare cupiebat: indignabaturque, communicari laudem illam cum humillimis. Medicinae quoque studio imbutum ab Aristotele, filio medici, ex gente Asclepiadarum, fidem ipsius epistolae faciunt. Eam autem philosophiae partem, quae sibi aliisque probe imperare docet, ita coluit, ut magnanimitate, prudentia, temperantia, fortitudine, quam armis & opibus instructior, tantam imperii Persici molem subruere aggressus censeatur. Ipse quidem praedicavit, *non minus se debere Aristoteli, quam Philippo: huius enim munus fuisse, quod viveret; illius, quod honeste viveret*. Ingenium tamen ardens ambitione, nimia honoris gloriaeque praedicatione, quam inter genera bonorum referendam esse Aristoteles sciverat,

elatum fuisse, ut non modo imperii prorogandi gratia bella ex bellis fereret, verum etiam Deus haberi vellet, quidam non immerito credidere. Ceterum, non solum imperante Alexandro, eximio honore maximisque muneribus affectus est Aristoteles; sed & vivo adhuc Philippo ingens institutionis suae pretium tulerat, impetrato, ut in ipsius gratiam patria instauraretur. Olynthios Philippus acerrimos hostes expertus fuerat: nam vicini Macedoniae, & potentia haecenus haud impares, aegerrime tulerant, sub rege bellicoso vasroque regni opes crescere, accolis perniciem aut servitium allaturas. Ergo quo infensioribus animis certatum est, eo asperior victoria fuit. Urbem captam direptamque solo aequavit Philippus: cives veniere. In reliqua etiam ditionis eorum oppida saevitum est. Inter quae Stagiram, unde Aristoteles genus ducebat, par calamitas obruerat. Eam tum regis permisso atque opibus ex integro condidit; restitutaque leges tulit, quibus postmodum usa est. Ita quamstantem florentemque tot fortium virorum manus ab excidio prohibere non potuerant, eam incensam atque dirutam unius civis excitavit ingenium. Quanti autem Aristotelem fecerit Philippus, hinc etiam aestimari potest, quod saepe filium monuit, ut sub tam idoneo magistro sapientiae gnavam operam daret, ne mox multa committeret, quallium causa ipse pudore & poenitentia angeretur. Igitur postea quoque maximis rebus intentus Alexander, non omisit magistrum venerari; crebroque pet literas compellavit hominem, nec disciplinarum modo arcana, sed & morum remedia petiit. Atque ille rescripsit, quibus ipsius atque subditorum felicitati consultum opinabatur, *meminisset, tantam ipsi concessam esse potentiam, ut prodesset hominibus, non ut eos laederet: irae quoque, in quam maxime praecipitem noverat, modum poneret; neque enim irascendum inferioribus: parem autem ipsi esse neminem.* Ad postremum tamen animo iam elatior spernere eum coepit: praesertim cum ob Callisthenis exitum infestum sibi, & praeter sapientiae praecepta, etiam vindictae causa, ambitionem humanum fastigium despicien-

tis, disputationibus exagitare crederet. Certe paullo ante mortem, Cassandro obiecta patri suo crimina purgante, exclamasse fertur, *Aristotelicae versutiae machinationibus instructum venisse, ut iustas aliorum querelas fallacibus argutiis eluderet*: deinde utrique, *si vera quae deferrentur comperisset, malum* minatum esse, tam vehementi vultu, ut diu post eius interitum, cum forte Cassander, tum rerum in Graecia potens, imaginem Alexandri Delphis positam intueretur, revocatus in periculi sui memoriam, toto corpore cohorrue- rit. Quae res Aristoteli etiam magnae infamiae occasio fuit: quippe venenum, quo Alexander periisse creditus est, non alterius ingenio equinae unguulae inditum, & Babylonem deportatum, rumor suspicatus est. Adamavit & musicam, eique seriam initio operam dedit: donec contumeliosa interrogatione patris, *ecquid puderet tam scite canere?* velut artem suae maiestati indecoram, negligentius tractare coepit. Quo quidem tempore magistro chordam quandam ex artis praescripto pulsare iubenti, *quid autem referat*, inquit, *si hanc pulsavero!* in aliam intendens digitum. At ille, *nihil referre futuri regis, futuri autem citharoedi referre*, respondit. Delectatus deinceps est masculino cantu, cum molles fractasque modulationes ut perniciem morum averfaretur. Quo nomine maxime amplexus est Timotheum, artis eius professione celebrem. Ille enim, accommodata ad ingenium illius scientia, modo, quem *Phrygium* appellant, ita aliquando eum rapuit, ut tanquam divino instinctu exardesceret animo, & velut propinquo iam hoste, ad arma capienda profiliret. Eloquentiae etiam sub Anaximene Lampfaceno studuit: quae res postmodum incolumitatem urbi attulit, cum Perfarum opibus studentem Alexander diruere constituisset. Conspicatus enim Anaximenem extra moenia prodeuntem, nec dubitans, quin pro patria deprecatum venisset, *Graecorum Deos* testatus est, *non facturum se, quod petisset*. Quo audito callidus ille rogavit, *ut Lampfacum dirueret*. Ille, & iurisiurandi religione adstrictus, & magis etiam praeceptoris olim sui sagacitate delinitus, gratiam delictorum Lam-

pfacenis fecit. Comoedos, ut instituto suo parum congruentia tractantes, corrumpendisque moribus natos, contempsit. Neglexit & pugiles, quamquam maximi tum in Graecia fierent: forte quod otiosos & faginae addictos, valida membra spectaculorum potius ludibriis, quam patriae necessitatibus commodare, non probabat. Reliquas artes, etiam quas ipse non attigerat, impense fovit. Unde ex toto fere orbe passim ad ipsum confluebant, quicumque insigni aliqua peritia praecellere sibi videbantur: eique vel ingenii sui monumenta dedicabant, vel exhibito artis suae specimine, a munificentissimo regum, & cuius animo fortuna responderet, immensas plerumque divitias consequerentur. Etiam quos procul positos praeclara eruditio aut virtus commendabat, iis ingentia munera ultro largiri consueverat. Igitur tantus ea tempestate doctorum atque solertium hominum proventus fuit, ut vix ulla aetas bonis artibus copiosior exstiterit. Solent enim ingenia moresque componi ad principum mentem; omnisque fere temporum inclinatio regnantium infamia, vel decus est. Ex veterum monumentis nihil antehabuit Homero, quem unum omnem sapientiam, qua imperia constant, optime complexum esse autumabat: adeoque eum cordi habuit, ut Graeco cognomento *amator Homeri* diceretur. Libros eius semper secum ferre solitus, etiam cum quiesceret, una cum pugione sub cervicali reponere; *militiae suae viaticum*, & *institutionem bellicae virtutis* appellans. *Achillem* praedicabat *felicem*, quod tantum virtutis suae praekonem invenisset. Reperto inter Damascenam praedam materiae curaeque exquisitissimae scrinio, & disquirentibus amicis, *cuinam usui convenientissime destinaretur?* ipse, *Homero*, inquit, *dedicabimus, ut pretiosissimum humani ingenii monumentum, elegantissimo etiam opere servetur.* Inde obtinuit, ut emendatissima poetae editio, quam magna cura comparaverat Alexander, *e narthecio* vocaretur: quippe scrinium illud, cum adhuc Persarum esset, unguentis & odoribus asservandis serviverat. Quidam prospere gestae rei nuntius, cum citato cursu ad eum ferretur, dextramque por-

rigeret, vultu maximae laetitiae notas praeferente, *Quid mihi nuntiaturus es tanto gaudio dignum*, inquit, *nisi forsan Homerus revixit!* Sed tum eo iam felicitatis pervenerat, ut prope modum exfatiatae gloriae nihil deesse putaret, praeter idoneum buccinatorem. Crebra autem lectione totum fere edidicit, ut nemo neque promptius eo familiarisq; uteretur, neque exactius de eo iudicaret. Ex omnibus autem eius carminibus maxime probabat versum, quo boni simul imperatoris, robustique militis laudes Agamemnoni tribuuntur; eumque praecipuum virtutis incitamentum, & veluti morum suorum magistrum habuit. His itaque disciplinis imbutus, summae fortunae vim atque dignitatem egregie tutatus est: superbia & licentia, qua quidam sola principes agunt, abstinuit. Cultu curaque corporis haud multum supra privati modum eminens, virtute potius, quam vestium ornatu, anteire suos imperatorium censebat: hilaris, humanus, affabilis; ut tamen contemptum excluderet: vino deditus, sed citra ebrietatem. Nam si otium nactus esset, sermonibus magis, quam computatione, tempus extrahebat. Voluptates ita contempsit, ut matri curam iniiceret, ne plane ad generandum inhabilis esset. Illud inprimis religiose tenuit, ne cuius thorum violaret. Quibus vitae morumque institutis diu inhaesit, magnumque & memorabilem regem egit: donec impetu quodam, & velut torrente fortunae convulsus & mutatus, pristinam animi moderationem paulatim exueret. Animi robur cum insigni dexteritate, magna patris & aliorum admiratione, ostendit in equo Bucephala: nam id nomen bubuli capitis figura insignitus acceperat. Plurimum tum equestri laude pollebat Thessalia, nobiliumque equorum greges multis locis alebantur. Eminebat tamen inter omnes viribus & specie Bucephalas, quem Philonicus, ex Pharsalia oriundus, maximo in illis regionibus principe dignum existimans, ad Philippum adduxerat, sedecim talentis venalem. Cum autem velocitatem equi obsequiumque experturi in campum descendissent, nemo amicorum satellitumque regis tractare eum potuit: quin insur-

gebat in omnes, & conscendere conatos ferocia exterrerebat. Iamque pro indomito, & ob feritatem inutili, relinquatur; cum suspirans Alexander, *Qualem isti equum perdunt, per mollitiem animi, & tractandi imperitiam!* Quo saepius repetito, a patre increpitus, *quod ob negotium, quod emendare non posset, maiores peritioresque conviciis incesset;* Ego vero, inquit, *emendabo, pater, si permiseris.* Atque illo subiciente, *frustratus autem quam poenam pendes?* Equi, inquit, *pretium luam;* exortoque omnium risu, convenit, *ut victor equum patre emente haberet, victus amitteret pecuniam.* Tum Alexander, comprehensis equi habenis, eum ita statuit, ut in adversos solis radios conversus, umbram suam conspiciere non posset: ea enim antea exterritum acrius ferocisse observaverat: cumque nihilominus aestuaret, iubam demulcens, dimissaque sensim chlamyde, in saevientem adhuc insilit. Ille parendi insolens cervicem & calces iactare, multaque pervicacia contra frenum niti; denique proripere se conari, & ingenti violentia cursum moliri. Spatiosa & equitabilis planities suberat: ergo ferocientem exultantemque effusis in collum habenis, adactisque calcaneis cum ingenti clamore in cursum permittit. Ingens deinde campi spatium evectus, iam lassatum & consistere volentem impellere non antea destitit, quam exhaustum cursu, & labore domitum; mansuetiorem iam mitioremque reduxisset. Descendentem manantibus gaudio lacrimis complexus est pater; osculoque capiti impresso, *maius imperium sibi circumspicere iussit, nec enim Macedoniae regnum tantam indolem capere.* Post haec Bucephalas, cum in ceteros ferociam suam retineret, uni Alexandro mira submissione paruit, multorumque mox laborum atque discriminum focus, in proelio adversus Porum periiit. Dignum id argumentum visum est, quo illustrarent opera sua nobilissimi artifices. Duas ex marmore statuas equum domantis ostentant, Praxitelis & Phidiae certamen. Alexandri eas imagines esse, quamvis ambigi possit, auctores haud
5 obscuro crediderunt. His atque talibus ingenii animique experimentis eam apud Philippum existimationem nactus est,

ut, cum ipse Byzantinos obsidione urgeret, idoneum iam crediderit filium, cui libera cum potestate Macedoniae curam committeret, annos omnino sedecim habentem. Quo comperto, Medarorum quidam, Thracia natio, Macedoniae subiecta, opportunum defectioni, quam dudum agitabant, tempus advenisse rati, consilia nudavere. Sed adolescens, ostentandae virtutis occasione laetus, cum ducibus a patre relictis propere in eos movit: victisque & eiectis rebellibus, urbem eorum varii generis convenis habitandam dedit. Illi Alexandropolim ex nomine auctoris sui appellare. Philippus, eventu rei gaudens, ceterum sollicitus, ne suo arbitrio permissus adolescentis animus, maiora viribus cum exitio capefferet, evocavit eum, ut se magistro ardorem prudentia temperare disceret: & in subigendis Chersonesi oppidis, strenua promptaque opera eius usus est. Ceterum cum ad Byzantium, validam urbem, haereret obsidio, civibus egregie pro libertate pugnantibus; *iisque Graeci barbarique, quibus incrementa Philippi suspecta erant, certatim auxilio venturi nuntiarentur*: desperata victoria, id unum agitabat, quanam ratione quam minimo copiarum atque famae damno ab obsidione discederet. Imperabat eo tempore Getis, Scythico populo, Atheas: qui armis Istriarum pressus, auxilium a Philippo petiverat, spe adoptionis facta, si fessis Getarum rebus succurreret. Idem, cum hostium imperator decessisset, belli metu liberatus, Macedonas vacuos remiserat, negans, *vel ipsorum auxilio, vel adoptione Philippi eguisse; cui adversus hostes satis propriarum virium, & in successionem regni filius esset*. Eam barbari contumeliam ulturum ferens Philippus, omisso Byzantio in Scythiam convertit agmen. Ubi conferto proelio, cum numero superiores Scythae essent, nec virtutis poeniteret, arte Philippi Macedonibus victoria cessit. Cuius omne pretium pecorum equorumque maximi greges, & infirmioris aetatis sexusque captivi fuere: ceterae praedae nihil exceptum est. Quippe opibus minime studebant Getae, sed quotidiano victu contenti, paupertatem inter vitae commoda nu-

merabant. Ceterum cum ex Scythia regrediens, longo impedimentorum agmine, per Triballos iter faceret, illi opportunis locis occupatis transitum negabant, nisi praedae partem accepturi. Erant in exercitu Philippi mercenarii Graecorum milites, qui & ipsi, cum in discriminis partem venissent, commodorum exfortes haberi moleste ferebant. Inde orta seditione ad manus ventum est, tam acri certamine, ut multis utrinque cadentibus etiam rex fauciaretur, transosso femore, eodemque vulnere interfecto equo: tanta vis adacti teli, tantaque virtus inferentis ictum fuit. Ibi tum ante omnes profiluit Alexander, iacentemque clypeo protegens, irruentium in eum alios occidit, alios avertit in fugam. Ita filii pietate servatus est, abscedentibus qui oppressuri fuerant, eo promptius, quod interfectum crederant: sic ipsi vulneris atrocitati vitam debuisse visus, mortis opinione mortem effugit. Praeda inter consternationem amissa est. Ceterum ex vulnere claudicare coactus, cum initio eam corporis deformationem aegro animo ferret, memorabili ad posteritatem adolescentis voce monitus est, *non irasci vulnere, cuius opera ad singulos gressus suae virtutis admoneretur*. Satis iam gloriae potentiaeque Philippo quaesitum erat, fatis etiam periculorum atque vulnere pertulerat, si quietem pati posset animus ambitione vecors. Tributarios Illyriorum Macedonas, omnium non vicinorum modo, sed etiam longe distitorum dominos effecerat: Triballos subegerat: Thraciam habebat in potestate: multis Graecorum populis imperabat; alios metu, aut largitionibus tenebat obnoxios. Theffalos Daochus, Cineas, Thrasylaeus, cum Eudico & Simo Larissaeis; Arcades Cercidas, Hieronymus, Eucalpidas; Argivos Myrtis, Teledamus Mnaseas; Eleos Euxitheus, Cleotimus, Aristaechnus, regio iugo subdiderant: Messenios Philiadae liberi, Neon & Thrasyllochus; Sicyonios Aristratus & Demaratus; Megareses Ptoeodorus, Helixus, Perilaus; Euboeenses Hipparchus, Clitarchus, & Sosistratus, suae quique civitatis principes, conciliabant: Olynthum Euthycrates & Lasthe-

nes prodiderant. Una Spartanorum civitas veteris disciplinae egregie tenax, & proditionis immunis fuit. Sed cum imperio totius Graeciae immineret, Atheniensium maxime opes morari destinata cernebat. Nec deerant in civitate, qui res ad ipsum traherent: sed populus, qui omnia poterat, impellente Demosthene contra Macedonum opes nitebatur; crebrisque, ut inter potentes vicinos, contentionibus, ingenium Philippi callidum, audax, & ob dominationem fidei famaeque negligens cognoverat. Maxime urebat regem recens dolor, quod ad Byzantium, Atheniensium opera, spe sua excidisset: qui non modo centum & viginti navium classem obsessis auxilio miserant, sed & Chiis Rhodiisque eadem audendi auctores fuerant. Igitur dum percuratur vulnus in Triballis acceptum, omnia occulte praeparabat, quo Athenienses improvifus opprimeret. Exercitum retinenti obtentui erant Illyriorum nationes, quae ingenio feroces, & servitutis insuetae, impositum nuper iugum excutere tentabant. In eos Alexander missus, barbaris fufis fugatifque, eam de fortuna atque virtute sua spem & reliquis fecit, & ipse concepit, ut iam sine patre rebus gerundis se parem existimaret. Haec per biennium gesta. Philippus autem, praeparatis omnibus, quae olim destinaverat exsequi maturum ratus, exoptatissima occasione oblata, ante initium veris cum exercitu in Graeciam venit, convocatis etiam ex Peloponneso copiis fociorum. Quippe Amphictyonum decreto creatus erat imperator Graecorum, ut insolentiam Locrorum, qui Amphissam incolunt, castigaret: namque Cyrphaeum agrum Apollini dicatum, Amphictyonum auctoritate contemta, colere perseverabant, ducemque ab his creatum, interemtis quibusdam, vulneraverant. Erat tum Philippo foedus cum Atheniensibus; sed parum in eo praesidii futurum arbitrabantur, si regi violandae fidei merces affulisset. Igitur legatos ad ipsum mittunt, petituros, *ut passis staret; aut certe ante ver adultum nihil hostile moliretur: deliberaturum interea populum Atheniensem, qua ratione controversiae, quae inciderant, componi pos-*

sent. Thebas quoque legationem decernunt, quae exposito communi periculo, hortaretur, ut simul cum ipsis tutelam Graeciae susciperent. Sed Philippus per hospites & amicos, quorum Timolaus, Theogitonque & Anemoetas plurimum apud cives suos poterant, Thebanos in amicitia Macedonum continuit. Ratusque, si cum solis Atheniensibus futura res esset, facile se superiorem fore, victis ad Amphissam Locris eorumque fociis; in Phocidem raptim ducto agmine, Elateam, finibus Thebanorum simul Atheniensiumque imminentem, occupat, impositoque praesidio, velut in belli sedem, operibus munit. Eius rei nuntius noctu Athenas perlatus tanta trepidatione urbem implevit, ut cum primo diluculo populus in concionem venisset, invitante ex more praecone, qui salutare patriae consilium haberet, uti diceret, nemo surrexit: donec Demosthenes, congruentia temporis differens, persuasit, ut e vestigio classis & exercitus educerentur; & legati tum ad ceteros Graecos, tum imprimis ad Thebanos, mitterentur. In hanc sententiam decreto facto, Chares & Lyficles copiarum imperatores constituti; Demosthenes legationis ad Thebanos princeps ire iussus est. Non fefellerat ea res Macedonis sollertiam, satisque prospiciebat, quanta belli moles oritura esset, si inter istos populos foedus convenisset. Quippe Atheniensium civitas tunc etiam opibus & auctoritate satis pollebat; nec Thebanorum aut potentia contemnenda erat, aut opinio: necdum exoleverat memoria Leuctricae pugnae, qua principatum Graeciae Lacedaemoniis extorserant. Igitur ut & sociorum confirmaret animos, & diversae factionis machinationes praeverteret, Amyntam & Clearchum Macedonas eo misit, addito, cuius eloquentiae plurimum fidebat, Pythone Byzantio: quem

6 in concilio Boeotorum ita locutum accepimus. *Si Philippo in Macedonia desidente, Elateam Atheniensis exercitus haberet, neque vobis ullum cum rege foederis aut amicitiae ius esset: tamen dubitare non debeo, quin illius societatem essetis optaturi. Quis enim illum, tanta potentia, tantisque rebus gestis, civitati fama quam viribus validiori non praeponeret? Nunc autem, cum*

illo, qui victricibus copiis velut vestibulum urbis vestrae obtinet; socio atque amico utamini; ab Atheniensibus multis veteribus atque novis iniuriis affecti sitis: horum amicitiam, neglecto rege, vobis suadere, profecto contumelia est, Thebani. Sed superbissimi mortalium sibi solis ingenium consiliumque superesse autumant; reliquos, & inprimis Boeotos, (vobis enim prae ceteris insultant) ineptos & rudes esse, nec quae utilia honestaque factu sint, dignoscere. Itaque, quo nihil est dementius, id se vobis persuasuros putant, ut ex ipsorum potius arbitrio, quam utilitate vestra, hostes atque amicos habeatis; verbis confisi, in quibus omnis ipsorum vis est. Sed verba nemo sanus ante facta habuit, praesertim in bello: ubi res manu geritur, linguae promittitudo supervacanea est. Ut sibi disertis videantur: virtus & fortuna Philippi, tantis suis sociorumque viribus subnixae, plus poterit. Nec enim facile dixerim, stolidior an impudentior sit eorum postulatio. Intentatum Atticae fulmen excipite, Thebani: socio atque amico regi bellum cum exitio vestro facite, ut nos in tuto simus: vestros agros, vestra corpora obijcite, ne iniuriarum suarum vindictam ab Atheniensibus Philippus exigat. Haec sine sunt postulata hominum, qui aut ipsi sano iudicio utantur, aut alios uti credant? Qui modo nullam premendi vos occasionem praetermiserunt; qui vos contumeliis, iniuriis, armis, quantum potuerunt, persecuti, vestras clades atque pericula felicitatem suam rati sunt: ii nunc a vobis petere audent, ut cum ipsis maleditis, quam cum Philippo vincere. At iste hospes & alumnus vester, educatus in contubernio Epaminondae, clarissimi imperatoris, sanctissimi que viri, cum ipsius moribus a tenera aetate caritatem urbis vestrae imbibit: vestras & Apollinis iniurias Phocensi bello ultus est, cum Athenienses odio vestri sacrilegis auxilia mitterent: iterum communi Amphictyonum decreto exoratus, eiusdem numinis contumeliam in Locros vindicavit: huc quoque profectus est, ut vestris commodis consulere, non abscessurus, donec vos metu aemulae inimicaeque civitatis solverit. Id sive communibus consiliis viribusque lubet exsequi; non vetat, quo minus in praedae verius quam belli societatem veniatis: sive quiescitis, transitum concedite; ipse communium iniuriarum idoneus ultor erit.

Neque minus ad vos redibit emolumentum victoriae: greges, armenta, mancipia, quae ex hostibus capientur, maxima ex parte penes vos, ut vicinos, erunt: inde Phocensis belli damna sarcietis. Id magis ex usu vestro sit, an vestros agros uri, vestra opida expugnari, incendi, diripi, vestras denique res agi ferrique, quod Athenienses optant, expendite. Nam iracunda res est suspectus immerito candor, quoque pronior benevolentia fuerit, acrioribus stimulis in vindictam agitur. Ceterum haec ita refero, non quo vobis ingratitudinem exprobrum, de qua nihil vereor; nec ut formidinem incutiam, qua nihil opus futurum existimo: sed ut Philippi in vos beneficia, & vicissim in illum vestra, cogitantes, admoneamini, ea demum firma atque perpetua esse foedera, quae servari utriusque interfit. Quod si maiora sunt illius merita, vobis curae erit, ut mutuo in illum animo sitis: ille maximum laborum praemium putat, subvenisse Graeciae, pro cuius salute atque dignitate perpetua cum barbaris bella gerit. Atque utinam illum Atheniensium furor ingenio suo uti passus esset: iam in Asia audiretis arma ipsius esse, quae nunc coercendis improborum motibus, invitus per Graeciam circumferre cogitur. Poterat quidem amicis Atheniensibus uti, nisi huic Demostheni, atque aliis quibusdam, qui imperitam multitudinem, ut expositum ventis mare, orationum suarum aura, quo volunt, impellunt, vestigalem se facere indignum, usuque & exemplo foedum existimasset. Quippe si apud illos honestati pretium esset, gratuito boni forent. Quibus honesta vendere mos est, si eadem flagitii merces detur, utilia a noxiis, recta ab inhonestis non distinguunt: lucro, non affectu virtutis aut patriae, neque Deorum hominumve reverentia ducuntur. Nolite honesti aliquid aut egregii expectare ab his hominibus: vestris utilitatibus non moventur, qui patriae iam male consulunt. Implicare vos volunt iisdem calamitatibus, ex quibus modo Macedonum virtute atque fide liberati estis; tantoque maioribus, quanto formidabilior hostis futurus esset Philippus, quam Philomelus, aut Onomarchus fuere. Nam in precario imperio etiam boni ducis conatus haud minus cives quam hostes praepediunt: regum iussis nemo intercedit, nemo refragatur: unius arbitrio cuncti reguntur. In quo quantum in rebus bellicis momentum sit, non

ignoratis. Nec iam in uno corpore Macedonibus id praesidium est. Philippum etsi fatum auferret, Alexander regenerat, qui iam in adolescenti hac aetate, ea animi ingeniique documenta edidit, ut prope constet, summis imperatoribus parem esse futurum. Contra apud Athenienses pacis bellicae arbitrium, quia penes omnes est, velut in medio positum audacissimus quisque ad se trahit: impetu magis, quam consilio, cuncta aguntur: homines maligni suadent, imperiti decernunt: bellum sumitur animosius, quam geritur: foedera haud minori facilitate, quam iunxere, violant. Nam & cum Philippo foedus ipsis est: quod quam sancte servant, re ipsa declarant. Nec enim pro se fidem violasse satis habent, nisi per ipsos latius serpat ista contagio. Vestra autem constantia, Thebani, qua non minus, quam rebus fortiter feliciterque gestis, magni clarique habemini, non sinit ambigere, quin multis experimentis cognitam regis amicitiam, semper infestae aemulaeque civitati praelaturi sitis. Neque vero averruncator malorum Hercules siverit, ut quem indigenam civemque Deum praecipua religione colitis, eius sanguinem impio iniustoque bello persequamini. Nam ceteros quidem socios, quam amicitiae regiae non poeniteat, ex ipsis vos malo cognoscere. Haec Python. Auditi dein sociorum legati, prolixè commendato regis animo, petiverunt, ut ipsum potius Graeciae vindicem, quam perturbatores eius Athenienses, sequerentur. At Demosthenes, facta dicendi potestate, Non igno- 7
rabam, inquit, istos Philippi mercenarios neque laudibus in ipsum, neque in nos conviciis, esse temperaturos. Nam qui pudorem consumserunt, quid loquantur aut faciant parum pensi habent, dum cupitis potiantur. Sed illi quidem, si bene vos novi, Thebani, spe sua egregie falsi, dignum virtute vestra, Graecorumque moribus responsum ad Macedonem referent: vos autem ad ea, quae nunc agenda sunt, animum diligenter advertite. Nam vestrorum quoque negotiorum summam nunc agi, ipsis rerum argumentis ostendemus, non verborum praestigiiis, quibus isti vereri se dicunt ne capiimini. Sed quando sic pro vobis sunt solliciti, ponant metum: nihil faciemus, quo eloquentiores videamur. Malam quandoque causam adiuvit facundia: ubi nudam veritatem spectari dicentis interest, verba nemo prudens appendit. Nec de Philippo

laboramus : sit sane per nos , qualem isti fingunt : sit etiam pulcher , eloquens , atque adeo in conviviis etiam hilaris . Nam & hinc eum commendavere quidam : adeo inanem verae gloriae fatebantur . Ceterum legatos eius miror ea civitati nostrae coram vobis obiecisse , quae si crimina sunt , non magis Atheniensibus , quam Thebanis , defendenda esse , in confesso est . Popularis enim status incommoda exagitant : quae licet non ignoremus utriusque , tamen regio dominatui merito praeferimus . Atqui illi sic locuti sunt , tanquam in circulis & conviviis Macedonum adulatione gratiam quaerent ; non apud liberam civitatem officio legatorum fungerentur . Scimus quidem regum regionumque mancipiorum adversus gentes urbesque liberas pertinacia odia ; & simpliciter fecerunt isti , qui detegunt : sed eo magis annitendum nobis est , Thebani , ut iura legesque nostras tueamur . Et optandum imprimis esset , ut qui rempublicam attigerunt , iis unum idemque pulcherrimum certamen foret , quinam rectius civitati suae consulerent , aut consulta exsequerentur : nemo communia commoda posthaberet privatis ; nemo acciperet munera ; nemo istorum exemplo patriam Philippo proderet . Verum , Thebani , nulli unquam non civitati modo , sed etiam homini , integra perfectaque felicitas obtigit : beatissimus habetur , cuius fortuna minimum ex adverso trahit . Malos autem nobis cives esse , neminem fugit : ne vos quidem caruistis , aut caretis , Thebani : nam sine eo esset , non iam Elateae Philippus libertati nostrae plagas tenderet , sed de regno Macedoniae nobiscum decertaret . Habemus tamen & bonos ; eosque plures malis , & potiores . Argumentum poscis ? liberi sumus : non servimus Philippo , sicut tu , Python , Byzantios tuos servire voluisti ; tu autem , Daoche , & tu , Thrasidaeae , Thessalos regi vendidisti . Thessaliam enim servitute Philippi premi videtis , Thebani , & nisi fallor , iuxta nobiscum ingemiscitis : Byzantium , quantum in Pythone fuit , idem manebat exitium , quod Olynthus perpeffa est : nos liberavimus . Quippe Graecam civitatem , cum maxime sociam atque foederatam , ille religiosus atque venerabilis assertor Graeciae nec opinantem opprimere aggressus fuerat . Haec est nimirum praeclara ipsius prudentia . Calliditatem pro ingenio habet : periurium artem putat : perfidia tanquam virtute utitur . Aut dicat denique , quo alio pacto for-

midabilem illam potentiam nactus est, si Graecos fraudibus, infidiis, proditione non cepit; si barbaros etiam non auro magis, quam ferro, vicit; si denique cuiquam mortalium aut fidem dare gravatus est, aut datam fallere non sustinuit. Istis tamen ille Graeciae vindex, nos perturbatores sumus! Sed quid istos pudeat, qui sua crimina nobis obiectare malunt, quam non admonere vos eorum, quorum ipsi manifesti sunt? Si quis captorum munerum aut proditionis reus esset, illum tuendo, propugnando, legibus & poenis eripiendo, vestrum negotium ageretis: nunc alios accusando, in vos sententiam dicitis. Quod si ignari, quorsum ea res pertineret, id admisistis, prudentiam in vobis requiro: si scientes prudentesque, verecundiam. Pro mea, quique in eadem mecum causa sunt, innocentia suffecerit, quod nos a Philippo nihil accepisse ipsi fatemini. Nec enim, si quid petivissemus, vacuos abire passus esset liberalissimus rex, ut a vobis quidem praedicatur. An qui vos corrupisse operae pretium putavit, nobis, etiam petentibus, non largiretur? At Thebanos modo monuistis, ne consilium eorum sequerentur, qui patriae male consuluerunt. Ego vero desino adversari illis, Thebani, si ita sentiunt: in ipsorum opinionem transeo, vosque, quanto maximo potest opere, hortor, oro, obsecro, perque vestram & communem Graeciae salutem obtestor, ut hoc ipsorum decretum amplectamini. Id si feceritis, neque pecorum atque armentorum gratia vos ipsos venire patiemini; neque ut ergastulis ager vester frequentetur, inter cetera Philippi mancipia Paeonibus & Triballis servietis. Nam isti greges & mancipia intueri vos iubent, egregia servitutis praemia: uxores, liberos, parentes, libertatem, famam, fidem denique & fas Graecorum vilia habere. Haec enim profecto perdidistis, Thebani, nisi fraudi violentiaeque Philippi una nobiscum resistitis. Quod si alienis laboribus tutos vos fore persuasum habetis, vereor ne magnopere decipiaini. Etenim (quod abominor) Philippo victore, cui dubium est, quin neque vos, neque quisquam Graecorum libertatem tueri possitis, (nam in fide Philippi multum reponere, eorum est, qui perire velint;) at si nos Victoria respexerit, quid ab hominibus, quos in extremo salutis atque dignitatis discrimine deserueritis, expectandum vobis putetis, considerate. Nam

quaecunque vobis sententia federit, Atheniensibus certe omnia experiri, neque libertatem prius, quam vitam, amittere decretum est. Quamquam etiam viribus non diffidimus: quibus si vestras sociatis, coniuncti utique superiores erimus hosti, cui singuli pares esse possumus. Non ignoramus potentiam eius Athenienses, quam olim nascentem augetemque praevidimus; & si ceteris Graecorum eadem mens fuisset, praecaveramus. Diu enim bellum cum eo gessimus, non de Amphipoli, aut Haloneso, ut plerisque credebatur; sed pro salute & libertate Graeciae: donec destitui ab omnibus, a nonnullis etiam oppugnati, pacem necessariam magis quam honestam fecimus. Sed nunc, opinor, praeses arcis nostrae Minerva, & Apollo Pythius, patrium nobis numen, ceterique Graecorum Dii aperuerunt oculos, & in vindictam avitae libertatis populorum suorum animos excitant. Certe Herculem non sine indignatione verba legatorum audivisse arbitror, Philippo stirpem ab illo Deo repetentium. Ille enim agnoscat Deus, omnium religionum contemptorem; Graecus, Macedonem; tyrannum, osor, punitor, exstirpator tyrannidis! Nullo enim alio argumento clariora sunt Herculis opera. At ille Graeciam dominatu premit; quibusdam etiam civitatibus domesticos tyrannos imposuit, Philistidem Oreo, Hipparchum Eretriae, Chalcidi Taurosthenem. Ergo iam Euboei, Achaei, Corinthii, Megareses, Leucadii, Corcyraei nobis favent: alii fortunam spectant, quae haecenus unicum Macedoniae potentiae vinculum fuit, quo leviter abrupto, ultro dilabetur. Quippe Thessali, unde Philippo robur equitatus est, neminem unquam diu fovere: Illyrii ceterique Macedoniam accolentes barbari, quorum & natura ferox est animus, & indignatione recentis servitii irritatus, si principia belli Philippo sequius evenerint, reliqua pro nobis conscient. Vos modo nobiscum acriter in hanc curam incumbite, sepositis interim contentionibus, quas inter vicinas urbes saepe levis occasio concitat. Odia privata, post rem bene gestam, communis laetitia in benevolentiam vertet; aut cum porro insanire vacabit, cum dedecore forte damnoque utrorumque, sed tamen citra exitium, resumentur. Neque dolos Philippi timueritis: modo promissis eius aures occludite, manus continete a muneribus. Si nihil ante libertatem habueritis, calli-

Libertas & largitiones frustra erunt. Potentiam ut discordiae Graecorum extulerunt, ita consensus obruet. Quin & ipse, ut est temerarius, excipi potest: quod si accidat, nihil a ceteris est periculi. Nam ipse gloriam atque dominationem; qui sub eo sunt, quietem expetunt. Nisi forte Alexandrum veremini: quoniam isti quidem ita vos contemnunt, ut idoneos putent, quibus etiam pueri nomen formidinem possit incutere. Crederes, alios repente factos Thebanos: qui modo regios legatos attente, atque etiam cum assensu audiverant, adeo in contrarium mutati sunt, ut Philippum hostem iudicarent, ni quamprimum suis sociorumque finibus decederet: Macedonicae factionis homines urbe pellerent, & Atheniensium copias eo reciperent. At Philippus, inopinata Thebanorum defectione turbatus magis, quam territus, insistere destinatis non omisit. Duobus levibus proeliis commissis, cum Athenienses successus non poeniteret, tandem utrique ad Chaeroneam Boeotiae oppidum totis viribus confedere. Graecos decora maiorum, & cura libertatis accendebant: Philippus egregiis copiis, totque bellorum victoribus, fidebat. In se quoque non parum momenti collocabat, quod imperatoriis artibus ipse praecelleret; Graecorum celebratissimi duces iam decesserant. Theagenes Thebanis praeerat, modico militiae usu, neque fatis firmus adversus pecuniam: Atheniensium quoque imperatorum virtutem atque peritiam ipse animo usuque rerum longe anteibat. Sed duorum potentium populorum in unum converfae vires, quorum auctoritatem Corinthii quoque alique sequebantur, iniecerant curam, minima unius diei parte, de capite fortunisque omnibus dimicaturum. Ne Thebanorum quidem principes a pacis consiliis abhorrebant; sed Atheniensium ardor evicit, ut omnes Graeciae spes opesque unius proelii fortunae permitterentur. Alexander etiam immodicus animi testabatur patrem, ne tantam gloriae occasionem e manibus elabi sineret: eoque tandem impulsus, primus in hostem impetum fecit. Pugnatum est acriter ambigua diu victoria, donec adolescens, quem cum delectis alteri cornuum praefecerat pater, sum-

ma animi viriumque contentione connixus, sacra Thebanorum cohorte, quae ex optimis constabat, loco mota, victoriae viam aperuit. Nam & Athenienses, sociorum calamitate fracti, aestuque & vulneribus fatigati, non amplius sustinere Macedonum impetum: quippe Philippus aemulatione, & pudore, si filio adolescente deterior videretur, gravis intolerandusque incuberat. Ita de libertate Graeciae ista pugna decretum est. Ceciderunt ex Atheniensibus amplius mille, supra duo millia capti fuere: sociorum quoque multi aut pugnando mortem occubuerunt, aut vivi venerunt in potestatem victoris. Missus post haec Athenas Alexander *veniam delictorum pacemque Atheniensibus Philippum dare pronuntiavit; captivos etiam gratis reddere; nec vetare, quin occisi tumularentur*: quippe rex, intentus in Persicum bellum, Graecorum fidem atque studia, clementia & moderatione provocabat. Imperio tamen maris & insularum Athenienses exiit: in Thebanos immitior, quorum subita defectione in summum rerum omnium discrimen se adductum fuisse meminerat; nec iudicabat, veteribus fociis post beneficia sua causam fuisse contra ipsum cum Atheniensibus sentiendi. Ergo cum urbem dedidissent, praesidio Macedonum imposito, interfectisque, quos maxime invisos suspectosque habuerat, aliis solum vertere iussis, reductis suae factionis exfulibus magistratus & iudicia tradidit. Reliquos deinde populos, qui adversus ipsum arma ceperant, eodem victoriae impetu perdomuit. Nec quisquam tota Graecia, praeter Spartanos & Arcades, dominationis eius expertus mansit: alios armis, alios impari societate imperiis suis obnoxios habebat. Igitur conventu totius Graeciae Corinthum indicto, *de bello Persis inferendo differuit. Obviam eundum esse barbaris, imperium orbis immani superbia sibi destinantibus: aut parendum semper, aut mature resistendum esse. Nec enim hoc agi, bellum an pacem habeant Graeci; sed utrum in hostiles agros id transferre malint, an domi accipere. Non veteres tantum iniurias vindicandas esse; sed praesens dedecus amoliendum, ereptis ex Persarum servitute Graecis civitatibus, quae Asiam incolent.*

Commodissime id fieri posse, dum compositis in Graecia rebus, universas vires in transmarinum bellum convertere liberum esset. Domesticae etiam quieti ea ratione prospectum iri, amotis occupatisque longinqua militia, qui otiosi discordiis & audacia res turbare consuevissent. Constituerent igitur, quo imperatore, quibusque copiis bellum istud administrandum videretur. Non fallebat plerisque, quantum e republica peteretur: sed armis amissam libertatem intempestivum videbatur verbis repetere. Nihil ergo dubitatum est, quin faustis acclamationibus Philippus imperator Graeciae ad liberandum orbem terrarum in Asiam proficisci iuberetur. Descriptae deinde singulorum opes; & quantum quisque militum, frumentique & pecuniae mitteret, in tabulas relatum est. Ducenta peditum, quindecim equitum millia promissa fuisse reperio; cum in eo numero neque Macedones, neque parentes Macedonibus barbari censerentur. Ceterum, ut sine mixtura calamitatis nulla in rebus humanis felicitas est, res foris prosperas domesticae turbae exceperunt. Animum coniugis, olim, ut diximus, alieniorem, Olympias morositate & arrogantia in dies magis magisque avertebat. Inde repudiatam nonnulli tradunt: ego in eodem matrimonio manenti Cleopatram superinductam comperio. Nec enim Alexander in tanto dedecore dulcissimae matris, cuius pudor ad ipsum quoque pertineret, (nam ob stupri suspicionem expulsam addunt) interfuisset novercae nuptiis: interfuit autem, & demum post contentionem, quae in eo convivio exarferat, matrem abduxit. Quippe cum avunculus sponsae Attalus, post longam comotationem spem male tegens, orandos Macedonibus Deos diceret, ut ex nova nupta legitimum regni successorem Philippus tolleret: Alexander, in iram alioqui praeceps, & tunc iniuria irritator, nos ergo, sceleste, spurii tibi videmur? inquit: simul calicem, quem forte dextra tenebat, in os illius impexit; ille quoque invicem coniecit poculum. Exorto tumultu, Philippus, qui in alio lecto accubuerat, eius diei laetitiam turbari moleste ferens, ense stricto Alexandrum petit: occideratque filium, nisi claudicantem ex vulnere

pridem accepto gressum ira vinumque praepedivissent. Pro-
 lapsus amicis subita re exterritis spatium dedit, ut preci-
 bus, & utrisque medios interponendo, Alexandrum eripe-
 rent. Nec minoris operae fuit illum exorare, ut salvus esse
 vellet. Multiplici iniuria affectus sibi videbatur; & quam-
 quam *patris regisque nomina, naturaeque & gentium decreta in-*
gererentur, non abstinuit, quin insultans Philippo iuberet in-
tueri Macedonas egregium transmittendi in Asiam belli auctorem,
qui ex lecto in lectum transfiliens procidisset. Inde sibi matrique
 iuxta timens, in Epiro, cui frater Olympiadis praerat, eam
 reliquit: ipse ad Illyriorum regem profectus est. Postea
 quoque, cum reconciliatore Demarato Corinthio in Mace-
 doniam reversi essent, pervicacis ingenii mulier filium, suo-
 pte ingenio potentiae anxium, incitare non destitit, *ut,*
quos posset, humanitate aut pecunia in amicitiam illiceret, & ad-
versus iracundiam patris, etiam affinitate potentium hominum se
muniret. Sane olim monuerat Philippus, ut affabilitate sibi
 conciliaret hominum studia; largitiones autem non usque-
 quaque probaverat, etiam per literas increpito instituto
 eius, *quod benevolentiam auderet sperare ab hominibus, quos mu-*
neribus corrupisset. Falli, qui regium id putaret: ministri & diri-
bitoris officium esse. Verum cum ipse pecuniae omnia penetra-
 bilia iactaret, eaque haud minus saepe, quam armis, utere-
 tur, non tam recta praecipienda studio ita scripsisse visus
 est, quam metu, ne ab adolescente filio suis artibus op-
 pugnaretur. Idem obiurgavit Alexandrum, quod Pexodori
 filiam, quam Aridaeo destinaverat pater, ambivisset, *dege-*
nerem, & fortuna, in cuius spem educaretur, indignum appel-
lando, qui Carem barbarum, barbaroque regi subiectum, socer-
um optaret. Sed ipse, ut potentiam suam firmaret, nullam
 conditionem aspernatus erat, quin ex asperissima barbarie
 Illyrias Geticasque mulieres matrimonio iungeret: quam-
 quam ex aliis etiam uxoribus pellicibusque complures libe-
 ros suscepisset. Quod cum Alexandro molestum accideret,
 urbane adolescentem corripuit, hortatus, *ut, multos imperii*
aemulos habiturus, operam daret, quo omnibus melior praestantior-

que; non ob Philippum patrem, sed ex suo merito, rerum potiri videretur. Cum autem ob has simileſque cauſas crebra incidere iurgia, nec abrupta ſemel benevolentia fido affectu coaleſceret, ad extrema prolapſi ſunt; praecipua Olympiadis violentia, in qua contumaciam ſexus ingenium vaſtum & vehemens virili ſcelere in vindictam armabat. Stimulaverat ea fratrem Alexandrum, ut Philippo bellum faceret. Id ne alieno tempore excipere cogeretur, callidus rex, quamquam viribus plus poterat, firmata per novam affinitatem gratia praevenire ſtudit, deſponſa Epirotae Alexandri germana, Cleopatra. Ad iſtas nuptias celebrandas finitimarum gentium reguli, Graecarumque civitatum legati frequentes Aegae convenerant. Id oppidum elegerat Philippus, non ſine quodam omine eorum, quae poſtea accide- re: nam ibi Macedonum reges ſepeliri mos erat. Ferunt etiam, Apollinem Delphicum de bello Perſico conſulenti maturum interitum ceciniffe. Sed ambiguum, ut mos oraculis, reſponſum Philippus ad barbarorum exitium blanda interpretatione traxerat. Alia quoque praefagia, quae tum nemo animadverterat, eventus monſtravit. Erat inter cuſtodes regii corporis Pauſanias quidam, quem in ſolatium acceptae ab Attalo iniuriae, rex in eum dignitatis gradum provexerat. Quippe Pauſaniam Attalus mero onuſtum nefariis convivarum ludibriis expoſuerat. Huius ultionem cum a rege peteret, honorem accepit. Etenim Philippus virum ſpectatae in bello fortitudinis, ad hoc nuper propinqua affinitate coniunctum, punire adeo non ſuſtinuit, ut inſuper copiarum parti praefectum cum Parmenione & Amynta in Aſiam praemitteret, opera eius uſurus in expeditione Perſica. Pauſaniam autem rogatum, ut ipſi temporibusque rei publicae dolorem ſuum condonaret, comitate alloquii & honeſtiore ſtipendio placare conatus eſt. Sed adoleſcens maiorem contumeliae, quam beneficii, rationem habuit, odiumque ab auctore iniuriae, in negligentem eius vindicem convertit. Cum iis etiam, quos inſenſos Attali domui, nec Philippo concordem eſſe noverat, conſilia communicaffe

non praeter rationem creditum est, postquam ab Olympiade parricidae in cruce pendenti coronam auream impositam nemo dubitavit, aliaque facinora perpetrata sunt, ex quibus totius sceleris ordo causaeque haud obscure perspicerentur. Dubia adhuc luce theatrum ingens hominum multitudo impleverat, spectatura ludos, qui superiorum dierum spectacula luxu & magnificentia longe superaturi dicebantur. Inter alia, quibus divitiis illudere solent opulenti reges, & fortunae suae magnitudinem non capientes, duodecim Deorum effigies eminebant, in quibus artificum industria cum materiae dignitate certaverat. Tertiadecima Philippi thensa accesserat, nulla in re ceteris vilior. Id mortalitatis fastidium matura ultio consecuta est: & successu rerum insolescentem, seque Diis immortalibus aequantem, priusquam indebito honore frueretur, fatum occupavit. Pausanias theatrum intrare volentem observaverat: utque praemissis amicis, qui eum deduxerant, relictisque a tergo satellitibus, (nam in tanta omnium benevolentia nihil iis opus esse volebat ostendere) solus ingrediebatur; percussor improvisus adsilit, gladioque barbarico, quem sub veste habuerat, latus nihil tale expectantis haurit. Hic fuit exitus maximi aetatis suae regum. Macedoniae regnum magnum ex inopi reddiderat: circumiectam barbariem domuerat: Graeciae imposuerat iugum: tum etiam Persico imperio imminebat. Iam auxilia Graecorum coibant: iam in Asiam transiecerant praemissi ab eo duces; cum in ipso rerum gerendarum articulo, prolixum victoriae fructum sibi pollicentem vita destituit. Ita maxima quaeque in lubrico sunt; & audacissimas spes hominum quilibet ex improviso casus eludit. Olympias, comperta morte regis, Cleopatram Attali sorore genitam ad suspendium adegit: natum ex ea paucis ante patris necem diebus puerum in aenea pelvi torruit: in clientes etiam propinquosque eius atrocibus suppliciis faevit, & occasione vindictae per muliebrem impotentiam crudelissime usa est. Sed Alexander, per cuius absentiam mater ista perpetraverat, tanquam sa-

lutare fidus, componendis tantis fluctibus tempestivus affulfit. Quippe erectis in spem libertatis Graecorum animis, quos Philippus opprefferat, & tumultuantibus in vicinia barbaris, ne Macedoniae quidem tranquillae res erant. Attalus, haud spernendi exercitus praetor, ambitioso imperio mirum sibi favorem apud militum vulgus conciliaverat: principibus Macedonum propinquitate innexus, etiam Philotae sororem sibi desponderat: neque post tantas utrinque offensas inviso infestoque fides haberi poterat. Amyntas, quem fratre Perdicca genitum, data in matrimonium Cyna Philippus generum legerat, ad paterni regni successionem per Alexandri caedem adspirabat. Populi magna pars, Olympiadis tyrannidem exosa, alii rerum novarum cupidine, varie in hunc aut illum inclinabant studiis: nec deerant, qui *Alexandro Aeropi filio restituendum dicerent fastigium, quod, excluso legitimo regni herede, Amyntas prius, deinde Philippus, vi ac fraude invasisent*. Exercitus quoque, variis ex nationibus compositus, ut cuique animus aut spes erat, discordibus consiliis & sermonibus agitabatur. Contra Alexandro novum imperium, ac subito Philippi casu nihil adversus ingruentes motus provisum erat: & quamquam indolis haud poeniteret, aetas spernebatur. Viginti annorum adolescentem tantae rerum moli humeros subiecturum, aut, si recepisset, parem futurum, non arbitrabantur. Etiam nervus gerendarum rerum pecunia defecerat; qua abundantes Persae in omnem fere Graeciam corruptores miserant: &, ne quid malis deesset, Macedoniae maritima Tusci piratae depraedabantur. Convocatis amicis, cum de praesenti rerum statu deliberatio instituta esset, non defuerunt, qui censerent, *omissa Graeciae cura, quanta posset lenitate deficientes barbaros in officio continendos esse: postquam intestini motus confedisissent, longinqua facilius compositurum*. Verum adolescens insigni animi magnitudine, cauta consilia pro ignavis fastidiebat. *Perpetuo omnium contemptui obnoxium fore, si in principio regni impune se sperni pateretur. Ad omnem deinceps vitam pertinere, qualem de se opi-*

nionem in animis hominum incipiens imperator excitet. Philippi necem haud magis sibi, quam rebellibus, inexspectatam accidisse: trepidantes adhuc, & consilii incertos, nullo negotio opprimi posse: per Macedonum cunctationem erigi seditionis auctores; & qui nunc etiam nutarent animis, tumultuantibus accessuros. Ita contra paratos confirmatosque anceps discrimen subeundum: nunc celeritatis magis, quam virium, certamen esse. Quod si adversus singulos audacia non esset; quid deinde futurum, si metum confesso omnes uno impetu superfunderentur? His deinde congruentia ad populum locutus, adiecit, effecturum se, ut cives hostesque fateri cogerentur, erepto patre corpus nomenque regis mutatum esse, consilium animumque non desiderari. Eam rerum conversionem nonnullos occasionem tumultuandi putavisse; sed brevi poenas duros: modo Macedones eosdem animos, eosdem lacertos sibi commodarent, quos tanta cum ipsorum gloria, tantoque victoriae fructu, patri suo per tot annos praestitissent. Id quo promtius alacriusque facerent, omnium praeter militiae vacationem ipsis concedere. Consilium regis fortuna comprobavit. Non fegnius, quam locutus fuerat, singula aggressum felicissimus omnium exitus secutus est. Et Amyntam quidem, patefactis, quas ille struxerat, insidiis, occupavit: Attalum per Hecataeum & Parmenionem sustulit. Ex iis, quos in Philippi necem consensisse rumor arguebat, unum Alexandrum Lyncestem exemit supplicio, quod imperium suscipienti adfuisset, primusque regem salutasset: ceteros occidit. Ea severitate suam salutem in vindicta Philippi muniri credebatur; simul aboleri famam, qua ut conscius paternae caedis notabatur. Crebrae inter eos discordiae fidem suspicioni fecerant; & questum iniurias Pausaniam ad facinus confirmasse ferebatur, prolato ex Tragoedia carmine, quo Medea pariter pellici suae, quique eam in matrimonium Iasoni tradidisset, & cuius in manum convnisset, idem exitium minabatur. Verum ipse, cum aliquando Darii epistolae responderet, invidiam in Persas transferre conatus est: illorum auro percussores Philippo comparatos fuisse. Quoque magis omnem culpaе suspicionem extergeret, postremo vitae tempore magnificum Philippo templum exstrue-

re cogitaverat: id inter alia, in commentariis eius reperta, successores neglexere. Cum autem ad perficienda, quae animo agitabat, maximum in eo momentum positum arbitrareretur, ut Graeciae principatum, quem Philippus comparaverat, retineret; raptim exercitu ducto Thessaliam improvisus irrupit. Sustulerant animos Thessalorum quidam, & infessis ad Tempe angustiis iter ex Macedonia venienti occludebant. Quippe eas regiones Olympus atque Ossa celebrati montes dirimunt: per quorum convalles Peneus amnis labitur, mira amoenitate sollemnia gentis sacrificia meritis. Laetis utrinque nemoribus obrumbratus incedit; multoque cum fremitu ruenti, ex vicinis arboribus avicularum garritus obstrepit. Angusta femita per quinque fere millia passuum protenditur, vix onusto iumento sufficiens iter praebens, quod adversus quemcunque numerum hominum vel decem armati sepiant. Sed ille, qua minime perviae rupes existimabantur, scalarum in modum exciso montis Ossae latere, circumitu penetravit; adeoque celeritate sua cunctos exterruit, ut omnia ei vestigalia reditusque, simul universae gentis imperium, quibus id legibus Philippus habuisset, nullo iam repugnante decernerentur. Phthiani, quae generis sui auctorem Achillem protulisset, immunem esse iussit: eumque heroem expeditionis adversus Persas socium atque commilitonem eligere se dixit. Ex Thessalia Thermopylas petiit, publicum Graeciae concilium, Pylaicum appellant. Ibi cum frequens per eos dies conventus esset, in locum patris Amphictyonum decreto summus Graecorum imperator creatus, Ambraciotis ratam esse libertatem iussit, quam nuper expulso Macedonum praesidio receperant: ultro redditurum fuisse dictitans, ni paucis diebus ipsum antevertissent. Exinde Thebis admoto exercitu, fractaque Boeotorum & Atheniensium contumacia, qui populi maxime suis consiliis obstiterant, apud Corinthum Graecorum legatos occurrere sibi iussit. Ibi confirmato Amphictyonum decreto, communi omnium sententia, in Philippi patris locum imperator Graeciae susceptus est, & in bellum Persicum auxilia decreta. Forte in eadem urbe

Diogenes degebat, qui Cynico instituto spontaneam paupertatem amplexus, liberum & sui iuris animum opibus curisque praetulerat. Apricabatur ille in Craneo, Corinthi suburbio, ubi cupressorum lucus est. Eo cum Alexander videnti eius desiderio venisset, optionemque faceret, *quae vellet, ab ipso petendi; parumper discedere iussit regem, ne solem interciperet.* Inopinatum responsum, hominemque, in quem in tanta sua fortuna ne beneficii quidem ius haberet, admiratus Macedo dixisse fertur, *Diogenem esse voluisse, ni Alexander esset.* Scilicet magnitudo animi, qui ex alto despiceret omnia, quorum causa reliqui mortales semetipsum cupide perdunt, non plane fallebat mentem acerrimi iuvenis; sed obcaecata cupiditatibus pervidere non poterat, quanto melius esset carere supervacuis opibus, quam habere necessarias. Ex Peloponneso Delphos invisit, Apollinem de eventu belli, quod moliebatur, consulturus. Sed virgo fatidica negabat *per eos dies adiri Deum fas esse: donec ipse eo profectus, vi corripuit virginem, & ad templum traxit.* Sed cum inter eundem illa, patrium morem pertinacia regis victum reputans, exclamasset, *invictus es, fili; accipere omen dixit, nec alio oraculo sibi opus esse.* His rebus celeriter confectis, in regnum regressus, summo studio in vindictam spectatae Macedonum maiestatis incubuit. Iamque praeparatis omnibus, vere novo ex Amphipoli movens adversus liberas Thraciae gentes, decimis castris ad montem Aemum pervenit. Magna Thracum manus iugum occupaverat, transitu prohibitura regem. Castra plaustris in modum valli circumdederant, propulsuri in hostem, si vis inferretur. Alexander, barbarorum astu cognito, edixit militibus, *ut plaustris irruentibus, diducta phalange innoxia dilabi paterentur; aut, si deprehensi essent, humi strati, clypeis arte commissis, testudine se protegerent.* Ita hostium dolus irritus fuit. Magna plaustrorum pars per intervalla ordinum devoluta est: quae armatis incidere, clypeis impacta, suoque impetu subsilientia nihil ponderis ad obterendum habuere: omnisque illa tempestas citra noxam detonuit. Quo metu liberati Macedo-

nes, alacri clamore edito, impressionem faciunt. Procurrentes barbaros praegressi a dextro cornu sagittarii frequentibus telis incessabant. Ita sine periculo phalanx in verticem enisa, ut primum aequo loco consistere potuit, haud ambigua victoria hostem nudum aut leviter armatum disiecit. Sed eadem res, quae barbaros in proelio prodiderat, in fuga adiuvit. Armis haud sane onerati per nota loca facile dilapsi sunt. Ita desideratis ex omni numero mille quingentis, ceteros fuga abstulit: mulierum puerorumque ingenti multitudine, praedaque pro locorum conditione factis ampla, victor potitus est. Sic aperto montis Aemi transitu, in interiora Thraciae penetratum est. Lucus est in iis gentibus, quem Libero Patri dicatum prisca religione colunt. Ibi cum Alexander, barbaro ritu sacrificans, vinum aris infunderet, tanta flammae vis erupit, ut superato aedis culmine, in coelum emicare videretur. *Eosdem gloriae fines regi ostendi*, omnes credidere. Alia subinde res nuntiata prioris prodigii fidem affirmavit. In Thracibus, qui *Odry-sae* appellantur, Libethrus mons & civitas est, Orphei natalibus inclyta: *eius sacram effigiem ex cupresso fabricatam multo sudore manasse*, qui viderant, ad regem retulere. De interpretatione sollicitis Aristander exemit metum, *ad res Alexandri pertinere asseverans, quibus decantandis alumni filii-que Musarum multum desudaturi essent*. Triballi, valida natio, trans montem Aemum colunt. In eos cum descenderet Alexander, rex gentis Syrmus in Peucen Itri insulam confugerat, expeditione Macedonis multo ante comperta; seque & quidquid aetate vel sexu invalidum erat, obiecto amnis munimento tuebatur. Quippe Alexandro paucae na- ves erant; & in aspera praeceptaque ripa difficilis exscensio, ab hoste intento validoque haud aegre impediabatur. Ita Macedones re infecta discesserunt, contenti illata paucis ante diebus clade. Nam priusquam eo processissent, alium Triballorum exercitum adorti, vix quinquaginta suorum amissis, tria hominum millia occiderant. Syrmo rege ne- 12

ulteriore ripa quatuor equitum, decem peditum millia instruxerant. Id periculum non tam ex usu belli sumsit, quam cupidine famae, ut *maximum Europae flumen, defendentibus ferocissimis gentibus, transivisse* gloriari posset. Igitur equitibus, quotquot capere navigia poterant, impositis, pedestrium copiarum partem lintribus, quorum ibi magna erat copia, alios utribus transduxit. Improvisa Macedonum impressione (quippe transmittentes nox, & in ripa, quam petebant, densa frumenti seges texerat) territi Getae vix primum emissi equitatus impetum tulere. Ut deinde cum phalange Nicanor successit, effuso cursu urbem quatuor ferme passuum millibus a flumine distantem petiverunt: mox, instante Alexandro, avectis coniugibus liberisque, quot eorum equis eriperé potuerant, ceteros reliquere victori. Eos rex Meleagro & Philippo abducendos dedit: excisaque urbe, & in ripa fluminis Iovi Herculi & ipsi Istro, qui transeunti propitius fuisset, aris consecratis, eodem die reduxit exercitum, incruenta victoria potitus. Venerunt deinde finitimarum gentium Syrmique regis oratores cum donis, quae apud ipsos in pretio habentur. Germani quoque, qui usque a fontibus Istri terras ad sinum Adriaticum spectantes habitant, legatos miserant. Nam Ister in Germania oritur: ipsi patrio vocabulo *Danubium* appellant. Magnitudinem corporum animorumque alacritatem admiratus Alexander interrogavit, *quidnam omnium maxime vererentur?* putans suam potentiam formidabilem ipsis esse, eamque se confessionem expressurum. Illi, *nihil se magnopere vereri*, responderunt, *nisi forte, ne coelum in ipsos rueret: ceterum virorum fortium amicitiam plurimi facere.* Percussus improvise responso paullum reticuit; deinde hoc unum effatus, *Germanos arrogantes esse*, foedus, ut petiere, iunxit; Syrmoque & reliquis pacem dedit: satis gloriae ea expeditione partum existimans, & in Persicum bellum animo conversus, unde cum leviori discrimine longe maius operae pretium expectabatur. Taxasse id avunculum eius Alexandrum constat, cum paullo post bello in Italia gerendo fatigaretur:

nam *inaequalem utriusque sortem questus, sibi cum viris pugnam evenisse* dixit, *Macedoni cum mulieribus*. Ceterum regulos Thracum, quique alii ad res novandas opibus aut animis idonei videbantur, specie honoris, tanquam commilitones adversus Persas adscisceret, abduxit; capitaque ademit factiōibus, sine principibus nihil aufuris. Per Agrianos & Paeonas Macedoniam repetenti Illyriorum motus nuntiatur. Bardylis, ex carbonario multarum in eo tractu nationum rex, etiam Macedoniae gravis incubuerat; donec magno proelio a Philippo victus, atque instaurato deinde bello fractis omnino viribus, in dicionem victoris concederet. Atque ille iam obierat, vita ad nonagesimum aetatis annum producta: ceterum filius eius Clitus, *opportunitatem recuperandae libertatis tempus advenisse* dictitans, *dum asperrimarum gentium armis Alexander trans Istrum attineretur*, populares ad arma capienda impulit, inita societate cum Glaucia rege Illyriorum, qui Taulantii vocantur. Autariatae alia natio iter facientes Macedonas aggressuri fuerant: sed Langarus, Agrianorum rex, Alexandro fidus, petiit, *ut sibi curam eam permitteret: sese domi eorum tantum negotii ipsis comparaturum, ut animum a vexandis Macedonibus ad sua tuenda conversuri essent*. Collaudatum donisque magnifice cultum iuvenem dimisit rex; etiam fororis Cynae nuptias pollicitus, quam ex Illyria muliere susceptam Amyntae in matrimonium dederat pater. Et Agrianus quidem promissam operam praestitit; sed morbo correptum, ne pacta mercede frueretur, brevi consecuta mors praevenit. Ita cohibitis Autariatis, sine certamine Pelium perventum est, Dessaretiae oppidum, Eordaico flumini imminens. Speciem pugnam expetentium praebebant hostes, & velut manus conferturi extra praesidia sua ferociter procurrerant. Sed priusquam proelium committi posset, refugerunt; licet opportuna loca, filvisque & collibus impedita praecepissent. Foedum ibi spectaculum Macedonum oculis obiectum est. Tres pueri, totidemque puellae cum tribus nigris arietibus confusa strage iacebant, quos barbari sacrilego sacro Diis suis immolaverant, quo pu-

gnaturis audaciam inspirarent. Sed vindex numen scelestis mentibus pro virtute vecordiam iniecit. Rex intra moenia compulsos ducto exteriori muro intercludere statuerat; cum postridie cum magnis Taulantiorum copiis Glaucias advenit. Ita spe capiendae urbis abiecta, quomodo tuto discederet, cogitabat. Interim Philota cum iumentis castrensibus, & praesidio equitum frumentatum misso, comperit, *suos in discrimine versari*; quippe Glaucias colles campo circumdatos occupaverat, in occasionem gerendae rei intentus. Igitur adversus oppidanorum eruptionem parte exercitus in castris relicta, cum ceteris copiis impigre profectus est; territisque Illyriis, suos recepit incolumes. Ceterum iter facturo maximum periculum imminebat. Hinc flumen, inde praerupti arduique colles viam coarctabant, relicto itinere, quod multis locis vix quaternos armatos caperet: montium iugis Clitus atque Glaucias sagittariorum & funditorum cohortes, magnamque gravis armorum manum, imposuerant. Alexander, ducentis equitibus ante utrumque phalangis cornu collocatis, imperat, *ut erigerent hastas; mox signo dato versus hostes, tanquam impetum facturi, infestas protenderent, modo in dextrum, modo in sinistrum latus invicem conversi*. Suspensis eo commentu hostibus, phalangem raptim progressam nunc in plures acies diducit, nunc divisam colligit; ad extremum cuneo facto, in laeva Illyriorum praesidia strenue infert. Illi, celeritate & peritia Macedonum in stuporem versi, desertis, quos tenuerant, montibus, versus urbem refugerunt. Pauci restiterant in edito colle, qua iam transierat Macedonum agmen. Iis deiectis, Alexander duobus fere millibus Agrianorum sagittariorumque locum capit, phalangi, quam flumen transmittere iusserat, praesidio futurus. Ea re conspecta, universa hostium multitudo iter ad montes arripuit, eo consilio, ut transiecta gravi armatura, extremum agmen, in quo ipse rex transiturus erat, adorirentur. Ille nihil territus, venientes fortiter excipit: simul phalanx sublato clamore, quasi iterum transmissio ante subsidio suis itura, metum incussit hosti. Nam rex, quae evenerunt, fu-

tura ratus, praeceperat, ut in adversam ripam delati statim aciem instruerent, laevum cornu, quod a flumine hostibusque propius aberat, in speciem multitudinis quantum possent explicantes. Itaque cum universum exercitum incumbere sibi putarent Taulantii, paullisper retrocesserunt. Id spatium nactus Alexander, suos raptim ad flumen ducit: quo ubi ventum est, ipse inter primos transgreditur; & cum eos, qui agmen claudebant, reversus hostis urgeret, machinis dispositis, quae trans amnem missilia spargerent, eum submovit: simul, qui iam ingressi flumen erant, e mediis aquis tela coniecere. Ita nemine desiderato ceterum iter quietum habuit. Triduum intercesserat, cum *hostes, tanquam fugato Macedone metu vacuos, passim nullo ordine tendere, neque more militari vallum fossamve pro castris habere, neque vigiliis & stationes obire*, nuntiatur. Igitur assumtis sagittariis Agrianisque, & ea Macedonum militum manu, quam Perdicas & Coenos ducebant, noctu superato flumine, celeriter ad eos contendit, reliquo exercitu sequi iussio. Nec expectato eo, ne occasionem mora consumeret, levis armaturae militem praemittit: mox ipse cum ceteris impetu facto semisomnos & inermes magna strage afficiunt, multos vivos capiunt, reliquos coniciunt in fugam, & ad Taulantiorum usque montes persequuntur. Clitus in ea consternatione in oppidum Pelium se recepit: deinde sive munitis urbis, sive suorum animis diffusus, incensa urbe, in Taulantios exsulatum abiit. Interea per universam Graeciam diffusus rumor, *Alexandrum in Triballis cecidisse*, omnes Macedonicis opibus adversos in spem rerum novandarum erexit. Ea quoque in rebus humanis haud postrema calamitas est, quod, utcunque levi auctori, quae facta optamus, tam enixe creduntur, quasi veritati vim afferre possit pertinax & impatiens rationis opinio. Repertus est, qui *se inspiciente circumventum regem*, &, quo minus ambigeretur, *se in ea pugna vulneratum esse*, affirmaret: id pronis auribus acceptum vulgatumque, civitati Thebanorum extremae calamitatis initium existit. Quippe eo nuntio exciti quidam ex-

fulum, quos a Philippo eiectos diximus, ducibus Phoenice & Prothyte, praefectos Macedonum, qui Cadmeam obtinebant, cum nulla doli suspicione extra arcem progressi essent, obruncant: civibus ad speciosum liberandae patriae titulum strenue concurrentibus, praesidium obsident; & duplici vallo fossaque, ne commeatus aut auxilia submitti possent, circumdant. Legatis deinde supplicum habitu circum civitates Graeciae missis orabant, *ne deesse vellent indigne ereptam libertatem repetentibus*. Et Demosthenes quidem veteri in Macedonas odio Athenienses permovit, ut auxilia prompte decernerent. Missa tamen non sunt, quia subito Alexandri adventu perculsis expectanda fortunae inclinatio videbatur. Demosthenes privatis copiis Thebanos adjuvit, magnumque armorum numerum gratis subministravit: quibus perarmati, qui Philippo adimente sua amiserant, Cadmeae praesidiariis acriter institerunt. Peloponnesiorum haud invalida manus ad Isthmum convenerat. Ad quos cum Antipater, quem interim, dum abesset, Macedoniae praefecerat rex, misisset petitum, *ne contra commune Graeciae decretum cum professis Alexandri hostibus consilia miscerent*; nihilominus Thebanorum oratores admiserunt. Cumque vulgus militum misericordia permoveretur, dux eorum Astylus, Arcas genere, moras necēbat, non tam incepti difficultate territus, quam per avaritiam, ut a festinantibus & necessitate anxiis maius stipendium acciperet. Decem talenta poscebantur: ea cum Thebani non conficerent, a Macedoniae factionis hominibus oblata sunt, ut quiesceret. Ita de Arcadum auxiliis Thebanorum spes in nihilum recidit. Alias tamen ex Peloponneso copias, ne adversus Thebas militarent, pecunia Demosthenes avertit. Namque trecenta talenta a Persis accepisse dicebatur, quis ad facessendum Alexandro negotium uteretur. His ita nuntiatis, Alexander praeter Eordaeam & Elymiotin, rupeque Stymphaeas & Paryaeas rapit exercitum; septimoque post die, quam a Pelio movisset, Pellenen Thessaliae oppidum pervenit. Post sextum deinde diem in Boeotiam venit: mox Onchestum,

sex circiter passuum millibus a Thebis distantem processit. Inter haec Thebani maiore animo, quam consilio, administratis rebus, omnium ignari agebant, necdum intra Pylas esse credebant Macedonum copias: ipsum vero regem adventare, adeo fidem superabat, ut *potius alium Alexandrum Aeropi filium exercitui praeesse* contenderent. Rex, ad fanum Iolai positis castris, quod ante Proetidem portam est, poenitentiae eorum locum dare constituerat; cum illi, eruptione facta, in stationes Macedonum inveci, quosdam interficiunt, alios loco pellunt, donec ad ipsa iam castra fuggressos emissa regis iussu levis armatura reiecit. Postero die ad portas, quibus in Atticam euntibus iter est, promotus exercitus, ut suis in arce conclusis praesto esset, adhuc cunctabatur, & si poeniteret, erroris veniam ostentabat. Sed quibus pax placebat, potentia exfulum, eorumque per quos revocati fuerant, opprimebantur: qui, nulla spe salutis reliqua, si Macedones urbe potirentur, patriae ruinis obrui malebant, quam illius incolumitatem suo interitu emere, & ex Boeotarchis nonnullos in consilium traxerant. Quantaque hominum vecordia fuerit, vel hinc cognosci potest, quod Alexandro postulante, *ut defectionis auctores dederent, duobus capitibus omnem civitatis noxam expiaturi*, ipsi vicissim Philotam & Antipatrum, principes amicorum regis, deposcere sint ausi, & per praeconem pronuntiare, *si qui cum magno rege & Thebanis Graecorum libertatem adversus tyrannum asserere vellent, eos apud Thebas perfugium habituros*. Nec tamen Alexandri imperio oppugnata urbs est; sed, ut Ptolemaeus tradidit, (nam quidam aliter narrant) Perdicas, qui in ea castrorum parte curabat, quae vallo hostium, quo Cadmeam incluserant, obversa erat, non expectato signo impetum in eos fecit: superatoque munimento, manus cum hoste conferere coepit, & Amyntam, qui cum sua cohorte iuxta ipsum tendebat, ut idem auderet, exemplo permovit. Mox Alexander, suis timens, cum tota copiarum mole adfuit, & *leviter armatis perrumpere, suisque auxilio ire iussis*, ipse cum reliquis pro vallo substitit. Acri conferto

proelio, Perdicas, dum interius vallum molitur, graviter faucius pugna effertur; & Cretensium sagittariorum multi, cum Eurybota duce suo cadunt. Thebani percussis instant, & ad Alexandrum refugientes insequuntur. Ibi cum rex instructa phalange dispersos & turbatos hostium ordines invaderet; statim versa pugnae fortuna, tanta Thebanorum trepidatio fuit, ut ne ad portas quidem, per quas in urbem se receperant, occludendas mente competerent: simul, qui Cadmeam tenebant, in subiectos arci vicos excurrunt. Ita nobilissima Graeciae urbs intra eundem diem oppugnata & capta est. Nullum in ea crudelitatis exemplum praetermissum constat: viros feminasque promiscua strages hausit, nec ab impuberum caede temperatum est. Phocensium Plataeensiumque & Orchomeniorum & Thespiensium ea infamia fuit, quibus olim, dum Thebana res valebat, vicinae civitatis opulentia exitiosa fuerat: Macedones ultra fas belli non saevire. Tandem, *ut caedibus abstineretur*, proclamatum est, cum iam sex hominum millia periissent: ceteris captis, ad triginta millia liberorum capitum venierunt. *Ex omni praeda quadringenta & quadraginta talenta redacta fuisse*, Clitarchus tradidit: alii, *ex pretio captivorum id pecuniae effectum*. Centum talenta, quae Thebanis Thessali debebant, Alexander focis accepto tulit. Pauci, quos bellum dissuasisse constabat, servitutum effugerunt: item sacerdotes, & quorum hospitio rex paterve eius usus esset. Ex reliquis Timoclea nobilis facinoris mercedem, cum praesenti libertate, famam apud posteros tulit. Inter Thracas, qui Alexandro militabant, quidam equitum ductor post vim mulieri illatam, *ubi pretiosissima quaeque occulisset*, minitabundus interrogabat. Illa non tam opum, quam pudoris, damno moesta, avaritiam barbari in occasionem vindictae convertit: ostensoque puteo, in quem mundum suum coniecisse simulabat, hominem cupide eo despicientem subduclis pedibus impulit; coniectisque desuper saxis, cum ex angusto profundoque loco ascensum frustra moliretur, obruit. Comprehensa a turmalibus occisi, ad Alexandrum tra-

hitur, ut interfecti ducis poenas daret. Ibi interrogante rege, *quaenam esset, & ob quod delictum adduceretur?* intrepido vultu & voce, *Theagenis*, inquit, *soror sum, eius, qui pro libertate Graeciae Thebanorum imperator occubuit. Iniuriam meam ulta, castitatis meae praedonem interemi. Cui si meo supplicio parentari iubeas, scies, honestae mulieri post extortam pudicitiam spiritu nihil vilius esse: quem utcumque expellere festinaveris, sero moriar, pudori patriaeque superstes.* Alexander, cognita causa, *Thracem iure caesum* pronuntiavit; *neque sibi placere ingenuis mulieribus vim fieri: collaudatamque feminam, cum omnibus, qui cognatione ipsam attingerent, liberam esse* iussit; & *quo quisque vellet discedendi potestatem* fecit. Pepercit & Pindari posteris, in honorem vatis, qui proavum regis Alexandrum carminibus suis inseruerat, ipsiusque domum cremari vetuit. Non enim praesentem tantum virtutem adamavit, verum etiam memoriam magnorum virorum reverentia, & progeniem illorum beneficiis profecutus est. Nam & postea, cum postremo proelio Darium vicisset, Crotoniatis praedae partem misit, quod Xerxis bello, ceteris Graecorum coloniis de Graecia desperantibus, Phayllo duce triremem unam ad Salaminem misissent: & Plataeenses honore donisque affecit, quia maiores eorum Graecis adversus Mardonium proeliantibus agrum suum dono dederant. Hanc Thebanorum 14
cladem multa ostenta praecesserunt. Tribus ante mensibus, quam Alexander advenisset, in fano Cereris, quae *Thesmophoros* appellatur, conspecta est araneae tela nigra, cum circa tempus Leuctricae pugnae, qua res Thebana ad summum felicitatis evecta fuit, candida comparuisset. Ad haec sub adventum Macedonum sudantes in foro statuae, eque lacu apud Onchestum tristis mugitus, & prodigioso sanguine fluens Dirce, terrere obstinatos poterant, nisi destinatos forti suae superbia perdidisset. Quippe maiorum gloriam intuentes, a quorum moribus longe recesserant, & in disparibus artibus eandem sibi fortunam polliciti, patriae ruinam acceleraverunt, cum adversus triginta peditum, tria equitum millia, eumque veteranum & toties victorem ex-

ercitum, paullo plus decem armatorum millibus opponere non essent veriti. Ceterum Alexander, urbe capta, ad consilium sociorum retulit, *quomodo ea utendum videretur*. Erant inter eos Phocenses, multique ex Boeotis, quibus antiquissima cum Thebanis discordiae gravibus saepe damnis confiterant: neque, dum Thebae starent, aut odiis suis satisfactum, aut securitati prospectum rebantur. Horum auctoritas valuit, ut muri atque aedificia diruerentur, ager arbitrio regis inter victores divideretur. Ita nobilissimam urbem, non hominum modo clarissimorum, verum etiam Deorum natales asserentem sibi, e media Graecia una dies eripuit; postquam octingentos fere annos post oraculum de corvis, eosdem incolas habuisset. Olim enim pulsus a gente Thracum atque Pelasgorum Boeotis edita fors fuerat, *post quartam demum aetatem patrias sedes recepturi, considerent interim, quo loco corvos albos conspicui forent*. Ita cum ad Arnen Thesaliae oppidum venissent, corvis conspectis, quos pueri gypso illeverant, ibi substiterunt. Diruta urbs est ad tibiae cantum, quo modo sexagesimum ante annum Athenas Lyfander deleverat. Templis tamen aliisque sacris aedificiis abstineri iussit Alexander, etiam ne quod per incuriam damnum iis daretur, sollicitus. Praeter insitam in Deos venerationem recens religio permoverat, quia militum quosdam, Cabirorum fanum, quod ante urbem est, spoliare aggressos, subita tempesta fulminibus & flamma coelesti consumserat. Relictae sunt etiam effigies statuaeque, Diis, vel hominibus virtute praecellentibus, per loca publica positae. Proditumque est memoriae, fuisse, qui inter consternationem captae direptaeque urbis aurum in sinus aut amicula statuarum abdiderint, idque salvum repererint, cum vigesimo post anno Cassander, Antipatri filius, Thebas iustauraret. Quod quidem non tam misericordia in profugos fecisse creditur, quam ut Alexandri, quem oderat, gloriam detrectaret. Quamquam autem veterem murorum ambitum urbi restituisset; neque mores antiquos, neque fortunam reddere potuit. Nunquam postea surrexit, ut convalesceret;

sed multis subinde calamitatibus vexata, vix tenuis oppidi speciem ad memoriam nostram retinuit. Poenituiffe postea ferunt Alexandrum, quod excisis Thebis velut alterum Graeciae oculum eruiffet: utique postquam Cliti caedem, & Macedonum ignaviam, expeditionem in penitiores Indos pertinaciter recusantium, *iram Liberi patris* interpretatus est, *ob afflictam patriam eiusmodi poenas repetentis*. Et reperti sunt, qui ipsam regis mortem, non sine vindicta Bacchi, ab ebrietate & vino profectam crederent. His ita perpetratis, Athenas misit, nuntiatum, *ut oratores, qui populum adversus Macedonas concitare non desinerent, traderentur; aut si illos amittere gravarentur, eadem contumaciae praemia exspectarent, quorum exemplum in Thebanorum calamitate conspicerent*. Ibi cum Phocion, cuius ob integritatem vitae maxima ad populum auctoritas erat, *non irritandum adolescentis victorisque animum* diceret, hortareturque eos, ad quos periculum maxime pertinebat, *ut Lei & Erechtei filias imitati, spiritum pro patriae salute profundere ne dubitarent; Demosthenes, qui nominatim petebatur, surrexit, docuitque, falli Athenienses, si paucorum deditione periculo defungi posse crederent: callidos Macedonas eos exposcere, quorum vigilantiam atque virtutem maxime invisam suspectamque haberent: amotis publicae libertatis custodibus, in orbam indefensamque civitatem, tanquam lupos in oves canibus destitutas, impetum facturos esse*. Multa commiserat in Macedonas Demosthenes, ob quae haud iniuria nullum apud eos veniae locum relictum arbitrabatur. Philippo occiso auctor exstiterat, ut Pausaniae facellum exstrueretur, apud pulvinaria Deum supplicationes haberentur, aliaque ob insignem laetitiam decerni solita curarentur. Alexandrum alias *puerum*, alias prodigiosae vecordiae vocabulo *Margiten* appellaverat: Persico auro corruptus, omnium fere bellorum, quae contra Alexandrum patremque eius Philippum Graeci depugnaverunt, fax atque concitor fuerat. Attalum, quo graviorem adversarium non habuerat Alexander, Atheniensium societatem pollicitus, ad bellum regi palam inferendum exstimulaverat. Ne-

que civitas Atheniensium mediocriter deliquerat, detractis Philippi statuis, earumque materia in foedos usus conversa, aliisque admissis, quae vulgus imperitum & mobile, nulla futuri cura, ex arbitrio suafuque paucorum animose perpetrat. Sed nihil ex iis, quae praefrac̄te & contumaciter fecerant, aequè commovit regem, quam in Thebanos humanitas, quos inter patriae ruinam elapsos, contra ipsius edictum receperant, tantum ob eorum vicem doloris prae se ferentes, ut etiam mysteriorum sollemnia, quae in honorem Liberi Patris praecipua religione quotannis celebrant, ob publicam moestitiam intermitterent. Verum cupidine belli Perfici, condonare Graecis iniurias suas, quam exsequi, malebat. Igitur cum Demades, qui Philippo quoque gratus acceptusque fuerat, preces civitatis ad eum detulisset, Atheniensibus indulfit, *ut Demosthene, Lycurgoque, & aliis, quos depoposcerat, retentis, unum Charidemum in exsilium mitterent.* Ille ad Perfam se contulit, magnoque ipsis usui fuit, donec ob libertatem linguae Darii iussu interfectus est. Alii quoque non postremi nominis viri, odio regis urbe deserta, ad hostes illius profecti, multum negotii Macedonibus exhibuerunt. Post eum rerum impetum cursumque, nemo supererat in Graecia, qui aut viribus suis post Thebanos, (quorum gravis armatura celebris olim fuerat) aut occupata Leucadia, munimentis confideret. Namque Leucadios, situ oppidi, & proviso in longam obsidionem commentu, feroces, fame domuit; cum expugnatis, quae circa erant, castellis, homines Leucadium abire passus, adaucta per singulos dies multitudine, omnem eorum penum exhaustisset. Igitur ex Peloponneso quoque legationes venerunt, gratulatum, quod confectis ex animi sententia barbaricis bellis, etiam Graecorum quorundam insolentiam & temeritatem castigasset. Arcades, qui Thebanis auxilio futuri se commoverant, *duces, quorum instinctu ad eum furorem prolapsi essent, capitis se condemnasse* exponebant: Elei, *exsulibus suis reditum concessisse, non ob aliud, nisi quod Alexandro caros acceperissent.* Et Aetoli excusaverunt, quod in tantis

*Graeciae turbis, ipsorum quoque gens novorum consiliorum ex-
pers non fuisset. Megarenſes novi generis honore riſum re-
gi, quique circa eum erant, commoverant, referentes, ob
ſtudium & beneficia Alexandri in Graecos, Megarenſis populi
ſcito civitatem illi decretam eſſe: donec intellecto, nemini ad
eum diem, excepto Hercule, id honoris habitum, laetus accep-
pit. Ceteris reſpondit, nihil ſibi quiete & incolumitate Graeciae
antiquius eſſe: modo in poſterum novis rebus abſtinerent, prae-
teritorum veniam facile concedere. Verum Spartanis maxime
diffuſus, Philidae liberos Meſſenen, unde pulſi fuerant,
reſtituit: Pellenen Achaeorum Chaeroni tradidit: Sicyo-
nem, aliaque Peloponneſi oppida per clientes ſuos ha-
buit, qui conſilia Lacedaemoniorum ex propinquo ſpecu-
larentur. Tot tantique rebus perficiendis pauci menſes ſuf-
fecerunt: intra quos tam grave atque multiplex bellum le-
viore negotio confecit, quam alius paraviſſet. Ipſe quidem
eam victoriam celeritati ſe debere conſeſſus, interroganti,
quonam maxime modo Graeciam ſubegiſſet? Nihil cunctando,
reſpondit.*

I. FREINSHEMII
SUPPLEMENTORUM

I N

Q. CURTIUM

LIBER II.

I **P**ERSARUM ea tempestate Darius rex erat, paullo ante Philippi necem evectus in id fastigium a Bagoa spadone, qui Ocho rege, & deinde filio eius Arse, cum tota eorum domo extinctis, imperium, quod sibi vindicare non poterat, sui beneficii fecit, perennem sibi gratiam pollicitus apud eum, quem tanto munere devinxisset. Nec tamen indignus ea fortuna Darius apud populares habebatur: nam etiam a gente regia non alienus erat. Quippe Ostanus Ochi patruus Arfanen genuerat, Arfanen Codmannum. Sic enim vocabatur, dum privatus esset; sed in Cyri folium collocatus, more quodam Persarum, eiurato veteri nomine, Darius appellari voluit. Bello quoque spectatus; caeso ex provocatione hoste, cum adversus Cadusios bellum gereret Ochus, magnam virtutis opinionem pepererat. Hic a conditore regni Cyro decimus imperio Persarum praefuit. Nam Ochus Artaxerxem patrem, ille Darium exceperat. Huic Artaxerxes regnum reliquit, Xerxis filius. Xerxes Dario patri successit, qui Hyftaspe genitus, post extinctum in Cambyse Cyri sanguinem, illustri septem Per-

farum conspiratione, imperium Magis extorsit. Sub his regibus per ducentos & triginta ferme annos res Persarum mira felicitate floruit: acerbis initiis, dum rudis ad voluptates natio pro libertate, gloriaque, & opibus animose dimicabat. Procedente tempore, postquam praemia virtutis adepti videbantur, ipsam posthabuere, non tam suis viribus tuti, quam fama potentiae a maioribus partae, usuque divitiarum, quibus haud paullo felicius contra Graecos, quam armis, decertavere. Ad postremum itaque, cum adversus Alexandri vim auro parum proficeretur, omnique externa ope abscedente, sibimet ipsis innitendum esset, animi deliciis & mollitiae fracti effeminatique fortunae ruentis impetum non sustinuerunt. Quippe industriam egestas acuit; affluentiam rerum luxus & inertia sequitur. Igitur audito sine Philippi, cuius fortuna & apparatus exterriti fuerant, metu soluti, Alexandri adolescentiam despiciebant; contentum fore arbitrati, si securo Pellae obambulare liceret. Verum cum de bellis ipsius victoriisque alia super alia nuntiarentur; contemptum haecenus iuvenem impensius formidantes, summa cura, ut in bellum atrox atque diuturnum, auxilia comparabant. Et quoniam superiorum proeliorum experimentis imparem Asiaticum militem Europaeo didicerant, missis in Graeciam conquistoribus, ad quinquaginta millia egregiae iuventutis mercede conduxerunt. His copiis Memnon Rhodius praetor datus est, qui multis ante bellis fidem virtutemque suam Persis abunde probaverat. Is ad occupandam Cyzicum missus, citatis itineribus, per Phrygiam, qua Troadi committitur, ad Idam montem pervenit, ipso nomine naturam situs sui praeferentem: nam condensa arboribus loca *Idas* antiqui dixerunt. Exsurgit iste celsiore cacumine, quam ceteri ad Hellepontum montes. In medio specum habet religioso horrore famam in fabulis nactum, ut *ibi Dearum formas arbiter Troianus spectasse* praedicetur, cum imperio patris expositus, in Ida monte adolevisset. Eadem Idaeorum Dactylorum patria esse fertur, qui primi, Magna Matre docente, ambi-

guum ferri usum, neque minus utile necessitatis laborisque solatium, quam acerrimum furoris instrumentum, invexerint vitae. Illud etiam admiratione dignum proditur, quod circa canis exortum, ventis depressiora turbantibus, in summo Idaei iugi cacumine quietus aër est: quodque *multa adhuc nocte terris incubante, solem aiunt conspici, non globi figura, sed in amplissimam latitudinem sparsum, & velut diversis ignium agminibus utrumque montis latus amplexum, coire paullatim, & propinquante iam luce iugero paullo maius spatium implere, paulloque post in solitum orbem collectum destinatum iter percurrere.* Credo, per aërem nocturno gelu adstrictum, nullisque ventorum flatibus disiectum, solis orientis, adhuc imperfecta imagine late sparsa, fallax oculis miraculum apparere; donec eo paullatim vi caloris absumto dissipatoque, liber ad ipsum sideris orbem adspectus permittatur. Nam sereno liquidoque coelo radii transmittuntur: ubi coactus aër est, sistit exceptos, & tanquam in speculum incidentes cum incremento splendoris diffundit. Sub Idae radicibus Cyzicenus ager in Propontidem excurrit: ipsum oppidum in mediocri insula situm gemino ponte continenti annectitur. Sed id opus paullo post Alexander molitus est: sub Memnonis expeditionem navibus commeabatur. Qui cum Cyzicenos improvise impetu nequidquam terruisset, muros gnaviter tuentibus oppidanis; eorum regionem hostiliter populatus, magnam inde praedam coegit. Nec a Macedonum ducibus cessabatur: Parmenio Grynium Aeolidis oppidum expugnat, incolas servituti addicit: deinde Caicum amnem transgressus, Pitanen adoritur, urbem opulentam, & duplici portu accipiendis ab Europa copiis opportunam; sed proprio adventu Memnonis statim soluta obsidio est. Calas deinde, qui cum modicis Macedonum atque mercenariorum copiis in Troade res gerebat, cum Persis proelio certavit: & impar hostium multitudini

2 in Rhoeteum se recepit. Interea Alexander, constitutis in Graecia rebus, in Macedoniam reversus, *quae tantam belli molem aggressuro cavenda vel administranda essent, cum ami-*

cis deliberabat. Antipater ac Parmenio aetate & dignitate praecipui obtestabantur, *Ne in uno corpore totius imperii salutem fortunat insidiis exponeret : quin prius operam daret liberis ; & incolumitate patriae firmata, ita demum de incremento eius cogitaret.* Quippe praeter Alexandrum nemo ex Philippi sanguine dignus imperio supererat, Cleopatrae fobole per Olympiadem intercepta : Aridaeus fordibus materni generis, & turbata mente Macedoniam dedecere putabatur. Verum ille quietis impatiens, nihil nisi bellum, & ex victoria gloriam assidua cogitationeolvebat. Igitur, *Vos quidem, inquit, ut probos & amantes patriae viros decet, de commodis adversisque illius haud sine causa solliciti estis. Arduum enim, quis neget? opus ordimur, quod semel temere coeptum, si eventus arguat, sera poenitentia nequaquam emendaverit. Nam antequam vela solvamus, navigare velimus, an quiescere, nostra consultatio est: cum ventis fluctibusque nos crediderimus, in ipsorum arbitrio omnis noster cursus erit. Itaque non moleste fero vestram opinionem a sententia mea dissidere; quin potius simplicitatem laudo, vosque precor, ut in iis etiam, de quibus porro referetur, eodem instituto utamini. Amici regum, si qui eo nomine digni sunt, non tam gratiam eorum, quam utilitatem atque decus, in consilio habent. Qui aliter fieri censet, quam ipse facturus erat, non instruit consultorem, sed decipit. Ceterum ut & vobis consilii mei ratio pateat; certum habeo, nihil minus convenire rebus meis, quam dilationem. Omni, quae circa Macedoniam colit, barbarie pacata, extinctisque Graecorum motibus, fortissimum florentissimumque exercitum otio & desidia dilabi patimur; an potius in opulentissimas Asiae regiones inducimus, olim possessionem eius spe complexum, & praemia laborum, quos diu sub patre meo, deinde nobis imperantibus tertium iam annum exhaustit, ex Persarum spoliis expetentem? Novum adhuc imperium Darii est, & interfecto Bagoa, cuius beneficio regnat, crudelitatis & ingritudinis suspicionem apud suos incurrit: quae res optimos eorum, qui parent, odio adversus imperantes implent, & ad obsequia segniores, aut etiam praefratos reddunt. Numquid sedebimus, dum auctoritas eius confirme-*

tur, & rebus domi per otium compositis, ultro bellum in Macedonia transferat? Multa celeritatis praemia sunt, quae nobis cessantibus ad hostem perinebunt. Magnum in eiusmodi negotiis momentum post se trahit prima animorum inclinatio: at illa semper occupanti parata est. Quippe nemo cunctanter appetit fortioris gratiam: porro fortior habetur, qui infert bellum, quam qui excipit. Quanto autem existimationis nostrae periculo fallemus spem eorum, qui adolescentibus nobis eum honorem deferendum iudicaverunt, quem maximus imperator, pater meus, post tot virtutis experimenta paullo ante obitum obtinuit? Non enim ideo Graecorum concilium imperium nobis decrevit, ut in Macedonia desides, & ignavis voluptatibus addicti, iniurias olim & nuper Graeco nomini illatas negligeremus: sed ut eorum, quae per summam superbiam improbe & petulanter in nos commiserunt, poenas penderent. Quid dicam de iis Graecorum nationibus, quas late per Asiam diffusas impotentium barbarorum intoleranda servitus premit? Equidem quibus nuper precibus, quibusque argumentis causam eorum Delius Ephesius egerit, cum ipsi memineritis, non repetam. Id sane constat, eos omnes, ut primum signa nostra conspexerint, protinus ad nos esse transiuros, & pro liberatoribus assertoribusque suis adversus graves iniquosque dominos quodlibet periculum impigre suscepturos. Quamquam quid nostri pariter hostiumque obliti auxilia circumspicimus adversus gentes, quas etiam paullo lentius vicisse a pudore quam gloria propius abfuerit? Patrum aevo in Asiam profectis Lacedaemoniorum paucis ingentes hostium exercitus frustra restiterunt: Phrygiam, Lydiam, Paphlagoniam, agi ferrique passi; aut quoties vetare voluerunt, ad hostium satietatem caesi sunt: donec a suis revocatus Agefilaus, ob exortos in Graecia tumultus, trepidantibus & consilii incertis animi ex tanto terrore recipiendi spatium concederet. Paucis ante istum annis vix decem Graecorum millia, sine ducibus, sine comaeatu, ex intimis Persici imperii partibus, per tot infestas nationes iter in patriam ferro aperuerunt, cum eos persequeretur universus regis exercitus, quo modo cum Cyro fratre de regno dimicaverat, victorque exstiterat: quem illi quidem ubicunque congressum fude-

derunt fugaveruntque. Nos igitur, quibus universa Graecia tot victoriis edomita paret, qui eorum fortissimos aut in acie cecidimus, aut habemus in castris, timebinus scilicet Asiam, quam eorum, quos vicimus, pauci pudendis cladibus affecerunt? Aliis deinde in eandem sententiam adiectis, adeo permovit animos, ut omnibus assentientibus etiam Parmenio, qui maxime bellum differri voluerat, maxime accelerandum censeret, ultroque iam Alexandrum hortaretur. Itaque omni cura ad maturandam profectiorem conversa, ad Diem Macedoniae urbem Iovi Olympio sacrum fecit, institutum ab Archelao, qui post Perdiccam Alexandri filium regnavit. Musis quoque ludos scenicos fecit, per novem dies, pro numero Dearum. Post haec convivium summa magnificentia celebratum est, tabernaculo, quod centum lectos caperet, adornato. Ibi cum amicis, ducibusque, & civitatum legatis accubuit. Per exercitum quoque victimas dividi iussit, aliaque praeberi, quibus destinatus hilaritati dies festivis epulis, & faustis instantis belli ominibus, transigeretur. Vere novo, contractis undique copiis, in Asiam transiecit, 3 exercitum robore, quam numero, validiorem ducens. Triginta peditum millia Parmenio ducebat: quorum Macedones tredecim expleverant; quinque erant mercede militantium; ceteram multitudinem focii foederatique miserant. Has copias Illyrii Thracisque & Triballi, ad quinque hominum millia sequebantur, additis mille Agrianorum sagittariis. Equitatum Macedonum mille octingentorum Philotas ducebat, & totidem ex Thessalia Calas: a reliqua Graecia sexcenti omnino equites venerunt, quibus Erigyium praeposuit: agmen ducebat Cassander cum nongentis Thracum atque Paeonum antecurforibus. Hunc exercitum, non ultra quam in triginta dies proviso comite, infinitis barbarorum copiis opponere non dubitavit; virtute suorum fretus, qui vincendo senes facti, robore armorumque usu cuilibet multitudini hostium insuperabiles erant. Antipatro, quem cum duodecim millibus peditum, & mille quingentis equitibus Macedoniae Graeciae-

que rebus praefecerat, iniunctum, ut continuos in Europa delectus ageret, quibus adversus proeliorum fatique detrimenta exercitus subinde novaretur. Hoc unum sibi exceperat, cum cetera amicis largiretur. Quidquid enim salva maiestate regni abesse poterat, priusquam naves conscenderet, inter suos distribuit. Perdiccas praedium, quod dabatur, non accepit, interrogato rege, *quid tandem sibi ipsi reliqui faceret?* atque illo subiiciente, *spes: Earundem ergo;* inquit, *& nos participes erimus, qui tuis auspiciis militamus.* Pauci hunc secuti sunt: per ceteros non stetit, quin interrogatus, *ubi thesauri ipsius essent?* vere responderet, *apud amicos.* Sane de summa rerum alea iacta, non absurde collocasse videtur opes, quas habebat: quippe aut victor multo maiores adepturus erat; aut si victus esset, istas quoque amissurus: atque interim alacrioribus ministris utebatur. Neque multum abscedebat praesentibus necessitatibus, cum agros & praedia, & redditus, quorum dies multo post venturi erant, donaret: pecunia in belli usum seposita, cuius quanto minor copia erat, diligentius administrabatur. Quippe Philippo interfecto, minus sexaginta talentis pecuniae signatae, paucaque ex auro & argento pocula in thesauris eius reperta sunt, cum aeris alieni quingenta ferme talenta relinqueret. Quamquam enim iste rem Macedonicam insignibus incrementis auxisset, auri quoque metallis apud Crenidas, (ipse Philippos appellavit,) ita excultis, ut inde mille talenta annui proventus cogerentur; continuis bellis, neque minus largitionibus, aerarium exhauserat. Macedoniae etiam instaurandae ornandaeque magnos sumtus fecerat, cum pauperrimam accepisset. Ipsum inter initia regni tenuem fuisse, & cum ex quinquaginta drachmis auri poculum haberet, id cubitum euntem capiti subiecisse plerique meminerant. Huius ergo filius bello lassivit regem Persarum, cui somnum capienti quinque talentorum auri millia pro cervicali, tria argenti pro scabello, sub capite pedibusque lectuli, peculiaribus cubiculis servabantur: quamquam ad paternum aes alienum octingenta insuper talenta, quae

ipse mutuo sumserat, adiecisset, ex quibus vix decima portio supererat. Solviffe autem dicitur Timotheo tibiis concinente, summaque militum alacritate, opes barbarorum, quos oppugnatum irent, certa fiducia sibi destinantium. Hoc modo per lacum, quem a vicini montis nomine *Cercinitem* vocant, ubi classem habebat, in Strymonem inventus, Amphipolin, & deinde ad ostia Strymonis processit: quo traiecto, praeter montem Pangaeum, viam ingressus est, quae Abderam & Maroneam ducit. Nam in litore iter facere instituerat, ut navibus suis, quae iuxta ducebantur, praesidio esset, si Persae forte occurrissent; quippe isti tum etiam maris imperium obtinebant. Ipsi enim modica classis; at apud hostes Cypriae Phoeniciaeque naves, assuetique maritimis rebus classarii, & exercitatissimi remiges erant. Nam Macedonia, nuper tentato maris imperio, nondum abundabat navibus; & a fociis maligne praebebantur. Etiam Athenienses, cum ab ipsis triremes peterentur, tantum XX miserunt, suggerentibus eorum oratoribus, *periculum esse, ne classe accepta, contra eos, qui misissent, uteretur.* Ex iis locis ad Hebrum fluvium contendit: quo haud difficulter transmissio, in Paeticam Thraciae regionem pervenit: inde superato amne, quem *Melanem* appellant, vigesimo postquam a domo profectus fuerat die, Sexton attigit, in extremis continentis finibus Hellesponto imminentem, qua angustis fluctibus insinuatam mare Asiam ab Europa dirimit. Quippe Macedonia Thraciam coniunctam habet; quae procurrens in ortum duobus capitibus Asiam tangeret, nisi intercedente pelago submoveretur: dextra Hellespontus arceat; ulterius Bosphorus, quem Thracium appellant, Byzantium a Chalcedone separat. Inter has angustias intercepta Propontis iam laxiore spatio iuxta Bithyniam & Ponticas regiones diffunditur. Infra Bithyniam Mysia est, deinde Phrygia, Phrygiamque contingens Lydia, longius a mari remotae. Interius spatiosas regiones celebratae fecunditatis & opulentiae gentes habitant. Litora, quae Thraciae Graeciaeque obversa sunt, Hellespontii; deinde Troës co-

lunt, calamitatibus inclyti. Infra hos Aeolis & Ionia per longa litorum spatia Lydiae praetenduntur. Caria deinde cum annexa Doride, magna ex parte mari circumfusa, non minus amplo tractu introrsum recedit. His terris nobilissimae insulae adiacent: Lesbus Aeolica, Chios & Samos Ioniae, & Dorica Rhodus, aliaeque multae, quarum nomina Graecorum monumentis inclaruerunt. Nam antiquis temporibus omnem hanc oram Graecia frequentibus coloniis infederat: quae tum quoque manebant; sed Persarum regi satrapisque subiectae, priscam gentis libertatem barbarica servitute mutaverant. Alexander, ubi Seston pervenit, maximam copiarum partem, Parmenione duce, Abydum in adverso litore sitam petere iubet, attributis ad hoc centum sexaginta triremibus, multisque onerariis: ipse cum reliquis Eleuntem proficiscitur, Protefilao sacrum, cuius ibi sepulcrum aggesto tumulo tegitur. Circa tumulum crebrae ulmi sunt, quarum mira natura est: quippe ramis, qui Ilium spectant, matutino diei tempore enata folia statim defluunt, cum ceteris stabilis viriditas sit; ita acerbum herois fatum exprimere creduntur, qui in ipso aetatis flore cum Graecis in Asiam profectus, prima Troiani belli victima fuit. Huic tum Alexander inferias dedit, precatus, *ut melioribus auspiciis hostile litus tangeret*. Inde cum quinquaginta longis navibus Sigeum petiit, portumque, nomen ab Achivis nactum, quorum classem Troianis temporibus exceperat. Cum iam in mediis Hellepontis fluctibus navigaret, (namque suae navis ipse gubernator erat,) taurum Neptuno ac Nereidibus immolat, aureamque phialam, ex qua libaverat, Diis marinis donum in pelagus abiicit. Iam in portu erat classis, cum rex, coniecta in litus hasta, primus e navi librato corpore terram saltu contigit, testatus, *se possessionem Asiae Diis bene iuvantibus iusto pioque bello sibi asserere*. Arae deinde constitutae sunt, ubi exscensionem fecerat, Iovi descensori, Minervaeque & Herculi: *eo quoque loco, unde ex Europa sol-*

4 *verat, aras exstrui iussit*. Inde processit in campos, ubi veteris Ilii sedes monstrabatur. Ibi dum heroicorum operum

monumenta avide perlustrat, quidam ex incolis, Paridis ei lyram pollicitus est. At ille, *nihil, inquit, moror imbellium deliciarum vile instrumentum: at Achillis lyram cedo, fortium virorum laudes eadem personantis manu, qua facta superabat.* Nam Achillem, cuius origine gloriabatur, inprimis mirari solitus, etiam circum cippum eius cum amicis nudus decurrit, unctoque coronam imposuit. Hephæstion Patrocli tumulum coronavit, eundem amicitiae locum apud Alexandrum sibi esse significans, quem is apud Achillem habuisset. Inter multos de Achille sermones *duplici nomine beatum sibi videri dixit rex, quod vivus fidum amicum nactus esset; exstinctus magnum praeconem.* Ceteris etiam heroibus, quorum iis in terris sepulcra ostenduntur, parentavit. Sacrificavit & Priamo ad Hercii aram, sive ut placaret manes ab Aeacida interemti; sive ob cognationem, quam sibi cum Iliensibus intercedere arbitrabatur, quia viduam Hectoris Andromachen Neoptolemus in matrimonio habuerat. Minervae, quam praecipua religione venerabatur, studiose sacrum fecit: suspensisque in templo armis suis, alia detrahit, quae *a Troiani belli temporibus duravisse* dicebantur. *Haec ab armigeris praeferrere iubebat, tanquam a propitio numine ad subigendam Asiam commodata: iisque indutum ferunt ad Granicum cum satrapis decertasse.* Alioquin elegantibus armis gaudebat, nullius munditiei studiosior. Cetra usum reperio splendida, galea eleganter cristata, utrinque dependentibus pinnis candore & magnitudine insignibus, thorace lineo duplici. Galeam habebat ferream quidem, sed in purissimi argenti speciem splendoremque politam, Theophili opus. Collare ferreum internitentes gemmae distinguebant. Gladio cingebatur acumine & duritie in paucis notabili; augebatque pretium eius, quod in tanto ferri robore, levis & tractanti habilis erat. Huic armaturae interdum amiculum militare iniiciebat, quod genus tum *Siculum* appellabatur. Ceterum quibusdam horum post id tempus potitus est: nam thorax, quem diximus, inter spolia pugnati ad Issum proelii fuit; gladium Citieorum rex Cyprius dono

dedit; Rhodii balteum, quem incomparabili industria conspicuum Helicon fecerat, egregius inter priscos artifices. Neque poenitet talia memorare, quae veteribus scriptoribus digna relatu videbantur; & alioqui magnorum regum dicta factaque, etiam quae leviora haberi solent, non sine fructu aut voluptate recoluntur. Certe arma Alexandri frequens aetas diu venerata est: quibus adeo pepercit vetustas, ut ex Romanis imperatoribus alius post subacta Pontica regna chlamyde illius triumphum suum ornaret; alius thoracem Alexandri indutus percurreret pontem, quem aemulatione Darii Xerxisque in pelago struxerat. Post haec Alexander a Minervae fano digressus Arisben processit, ubi castra habebant Macedones, qui cum Parmenione transierant. Postero die praeter Percoten & Lampsacon ad Præctium flumen contendit, quod ex Idaeis montibus ortum, Lampsaconum Abydenumque agrum interfluit, deinde paulisper ad septemtrionem flexum, in Propontidem exit. Inde Hermotum praetergressus rex, ad Colonas duxit, in mediterraneis Lampsaconum situm oppidum. Omnibus istis in deditionem acceptis, (nam & Lampsaconis ignoverat) Panegorum misit, qui Priapenorum urbem, quam incolae dedebant, reciperet: Amyntas Arrabaei filius cum quatuor antecursorum turmis, una Apolloniatum, quam Socrates ducebat, speculatum ire iussus; quippe hostes in propinquo versabantur, summa sollicitudine curaue bellum instruentes. Inter eos rei militaris peritia longe eminebat Memnon. Is magnopere suadebat, *ut retrocedentes, omne quod usui hostibus esse posset, longe lateque corrumperent; quidquid in campo herbidum esset, equitatu conculcarent; vicos urbesque incenderent, nihil praeter nudum solum relicturi. Vix unius mensis comaeatu instructum venisse Macedonem, deinceps rapto victurum. Ea copia si eripiatur, brevi recessurum esse. Ita parvo impendio toti Asiae salutem quaeri. Triste id quidem: sed in omni negotio, ubi periculum immineat, id spectare prudentes, ut quam minimo damno defungantur. Ita medicos, si correpta parte corporis morbum in ceteras transiici videant, unius membri iactura*

pro reliqui corporis incolumitate pacisci. Neque id sine exemplo facturos Persas. Sic olim Darium regem ipsas illas regiones urbesque vastavisse, ne Scythiis isthac transituris receptus esset. At si proelio contenderent, de summa rerum aleam iaci. Pulsis semel Persis, omnem eam oram Alexandri fore: victores nihil amplius habituros. Neque hercule parvum discrimen impendere ob vim Macedonicae phalangis, cui suum peditatum, quamquam numero superiorem, frustra opposituri essent. Ipsius deinde regis praesentiam haud parum valere ad victoriam; stimulari milites spe, pudore, gloria, in conspectu imperatoris dimicantes: quae omnia haberent Macedones; ipsis abesse Darium. Neminem ambigere, quin bellum in aliena terra gerere praestet, quam in sua: id commodum adepturos, si consilium suum secuti de invadenda Macedonia cogitarent. Nulli ceterorum ducum grata oratio fuit. Id fortasse Memnoni Rhodio probari posse, cui expediat bellum trahi, quo diutius honoribus, stipendiisque regis perfrueretur; Persis commissos fidei suae populos prodere pudendum videri: neque apud regem excusari posse, qui longe aliam belli gerendi rationem praescripisset. Quippe Darius, audito, Alexandrum ex Macedonia movisse, literas ad praefectos suos miserat, imperans, ut insipientem Philippi adolescentulum, puerili verberare aetatis & conditionis admonitum, deinde purpurea veste indutum, quamprimum sibi vinctum adducerent: naves ipsius una cum nautis mari demergerent: milites omnes ad ultima maris Erythraei loca deportarent. Adeo prae superbia futuri securus, & ignarus fortis suae, omnem humanae imbecillitatis sensum exuerat, consanguineum Deum se ferens, magis quod potentia non dispar ipsis videretur, quam ob veterem fabulam, qua Persarum reges a Perseo Iovis filio nomen atque genus traxisse ferebatur. Eodem fastu plenam epistolam ad Athenienses paullo ante scribi iusserat, addideratque, quando Macedonis amicitiam praetulissent, a se deinceps aurum ne peterent: non enim missurum esse, etiam rogantibus. At Alexander, cum inter progrediendum agrum a rege Persarum Memnoni dono datum attigisset, maleficio abstineri iubet, colonisque & fructibus parci: callido commento

suspectum facturus hominem industrium, & quem ex omnibus hostium ducibus unum non contemneret, si in suas partes transducere nequivisset. Cumque lenitatem regis admirati quidam, *acerrimum callidissimumque Macedonum hostem, quamprimum in potestatem redactus esset, interficiendum, atque interim quibus posset cladibus vexandum esse*, dicerent: *Quin, inquit, potius beneficiis supplantamus hominem, & amicum ex inimico facimus, eadem virtute & sollertia pro nobis staturum.* Ventum erat in campos Adrasteae, per quae Granicus amnis praecipiti cursu volvitur. Ibi quidam ex speculatoribus, quos cum Hegelochi praemisera, reversi nuntiant, *Persas instructis ad proelium ordinibus in ulteriore ripa consistere.* Paulisper commoratus, dum de transitu consilium caperet, *duces convocari iubet.* Plerisque *praecipitis & irriti conatus videbatur, fluvium profundum perrumpere, ripam sua natura arduam atque impeditam obtinentibus tot equitum peditumque milibus.* Nec deerant, qui ingererent, *Daesium mensem* (is enim agebatur, Iunio respondens) *infaustum res gerentibus apud Macedonas haberi.* De periculo non anxius, superstitionem haud contempsit: gnarus, quantum in rudibus animis valeret etiam vanae religionis opinio. Igitur edixit, ut repetito prioris mensis nomine, pro Daesio alter Artemisius haberetur. Et quo efficacius confirmarentur attonitae mentes, Aristandrum (nam is forte pro transitu sacrificabat) secreto moneri iubet, *ut excepturam exta manum inscriberet medicamento, literis inversis, quas impositum iecur recenti adhuc calore attraheret, restasque exprimeret.* Iis significabatur, *Alexandro victoriam concedere Deos.* Vulgatum id miraculum tanta futuri spe omnes implevit, ut *post haec tam certa coelestis favoris pignora nihil dubitandum conclamarent.* Ita in maximam bene gerendae rei fiduciam astu inducti, victoriam, quia suam esse arbitrabantur, rapuerunt. Rex impetu animorum utendum ratus, quamquam monente Parmenione, *ut saltem proximam lucem operiretur,* (iam enim maior diei pars effluerat,) statim transduxit copias, Parmenionis sollicitudinem ioco profecutus, *erubescendum Helleponto fore, si illo superato*

rivum hunc transire cunctarentur. Tredecim equitum turmae cum ipso rege per oblucentes undas vix enisae, priusquam stabile certumque solum attigissent, aut ordines inter transfundendum luxatos instaurassent, circumfuso Perfarum equitatu urgebantur. Quippe cum repudiato Memnonis consilio pugnare placuisset, (nam Arsites Phrygiae satrapa, *ne unum quidem tugurium eorum, qui sibi subessent, incendi se passurum*, affirmaverat; inque eius sententiam a ceteris itum erat) ad Granicum amnem cum centum peditum millibus, viginti equitum confederant, flumine pro munimento usuri, & vicissim eam velut Asiae portam venienti Alexandro obseraturi. Cuius adventu cognito, equitatum, in quo robur erat virium, ita collocant, ut contra dextrum Macedonum cornu, quod ipse rex ducebat, (nam sinistrum Parmenioni commiserat,) Memnon cum filiis & Arsane Perfa consisterent: in eadem parte Arsites curabat cum Paphlagonum equitum auxiliis: in subsidiis Spithridates erat, gener regis, Libyae Ioniaeque satrapa, Rhoeface fratre & Hyrcanis equitibus comitatus. In dextra acie Rheomithrem duo Medorum millia, totidemque Bactriani sequebantur: medium agmen Pharnaces reginae frater, Arbupalesque Artaxerxis ex Dario nepos, & Mithrobarzanes Cappadociae praetor regebant: iis Niphates Petanesque, cum Arface & Atizye, variarum gentium turmas applicuerant. Ii tum multitudine & loco potiores graviter premebant hostem, acrisque pugna conferebatur, maximo omnium regis periculo, quem armis manique & imperiis conspicuum plures petebant. Sed tragula quidem, quae in promiscuo pugnae ardore desinentis loricae plicis inciderat, vulnus haud intulit: ceterum a Rhoeface & Spithridate, fortissimis ducum, simul impetitus, extremum discrimen adiit. Dum enim lancea in thorace Spithridatis confRACTA, conatumque destituente, gladium stringit; frater illius a latere adequitans acinacem incauto impingit, tanto nisu, ut cristam galeae & pinnarum alteram decuteret, aciesque gladii summos regis capillos perstringeret. Iamque repetito ictu, qua discussa cassis nudum ca-

put ostendebat, descendere parabat; cum illum Clitus occupat, qui animadverso regis periculo amenti similis advolaverat, interceptumque barbari brachium cum ipso gladio deiicit. Simul Alexandri ense Spithridates occubuit. Nihilo tamen segnus repugnabant Persae: donec interitu ducum, quorum plerique iam ceciderant, consternati, & quia iam etiam phalanx Macedonum transferat animum, equos in fugam averterunt. Neque pedestris acies diu resistit: equitatum suum ad obtinendum hostem fatis superque validum arbitrati, potius de praeda, quam de discrimine, cogitabant. Ita subito eventu deprehensorum caedes magis, quam proelium, fuit. Mercenarii tamen, quibus Omars praerat, occupato quodam tumultu strenue se tuebantur, quia conditionibus in fidem venturos ille non receperat. Ergo Macedonum plures in eo conflictu desiderati sunt, quam equestri proelio ceciderant: ipse quoque rex, dum inter primos impetum in eos facit, tam propinquus discrimini fuit, ut equum, cui tum insidebat, ictu gladii per latus adacto confossum amiserit. Quibus rebus vehementer irritatus, equitatu simul & phalange circumdatos occisione occidit, exceptis duobus fere millibus, qui in deditionem venerunt. In universum caesa sunt ex hostibus viginti peditem millia, duo equitum: captorum par ferme numerus fuit. Ex ducibus Memnon effugit, cum Arface, Rheomithre & Atizye: ceteri honestis vulneribus occubuerunt. Arsites, cum in Phrygiam se recepisset, pudore & poenitentia, quod huius cladis causa non immerito haberetur, sibi manus intulit. Alexander paucos quidem, sed promptissimos, eo proelio perdidit. Triginta admodum pedites, septuaginta quinque equites ceciderant. Igitur ut ostenderet, omnibus in utraque fortuna apud se virtuti praemium fore, superstites Persarum spoliis ditat: occisorum corpora cum armis ceteroque cultu magnifice sepelit: parentibus eorum liberisque vacationem munerum concedit. Vulneratorum etiam cura ambitiose acta est, cum ipse rex obeundo tentoria & inspiciendo singulos sollicitudinem suam pro gregariis et-

iam militibus ostentaret, ac gravem cuiusque casum munificentia laudibusque aut promissis solaretur. Quae comitas in omnia deinceps pericula fidissimos ei praestitit: nec ququam recusavit spiritum pro eo rege profundere, qui neque vitam suorum inopem, neque mortem inhonoratam, pateretur. Insignis prae ceteris honor fuit viginti quinque equitum ex turma amicorum, quos primo statim congressu ex iniquo loco pugnantes multitudo Persarum oppresserat. Nam Lysippo, a quo uno, propter hominis peritiam, in aere fingi voluerat, imperavit, ut equestres ipsis statuas faceret: quas apud Dion Macedoniae oppidum collocatas, post longam aetatem, abolito Macedonum regno, Q. Metellus Romam transtulit. Primum huius victoriae decus penes ipsum regem fuit. Aciem optime instruxerat, observataque loci natura, obliquos per flumen ordines duxerat, ne statim, cum ex aqua evasissent, a Persis invaderentur. Turbatos deinde territofque excitavit, hortatus, *ut salutem semel adhuc strenue adorirentur hostes*. Neque minus manu fortiter usus erat: multos lancea, alios ense confecerat: primique ex hostibus fugam arripuerunt, qui contra ipsum constiterant. Consilium quoque ipsius audaci specie, plus tamen rationis, quam temeritatis, habuit. Pugnaturos adversus hostem novum, numeroque longe superiorem, etiam desperatione armare voluerat, ut praecisam obiectu fluminis fugam conspicati, omnem salutis spem in victoria collocarent. Thessalorum etiam, nam id robur equitatus erat, insignis eo die opera exstitit. Neque ceteri officio suo defuerunt, praesertim equites: nam equestri potissimum proelio transacta res est, pedites e vestigio cesserunt. Ceterum Alexander Persarum etiam nobilissimos sepulturae tradidit; & quotquot ex Graecis mercenariis hostibus merentes ceciderant: qui autem eorum vivi in potestatem redacti fuerant, eos per Macedoniae in ergastula distribui iussit, quod contra commune Graecorum decretum, pro barbarorum dominatione adversus patriam pugnavissent. Thebanos tamen dimisit, qui excisa urbe, ademptis agris necessitate magis,

quam sponte, peccassent: iam enim tot illorum calamitatibus expleta odia misericordiae locum fecerant. Post haec de manubiis trecentos clypeos felegit, qui Minervae Atheniensi dedicarentur, superbo cum titulo: *Alexandrum Philippi filium Graecosque, exceptis Lacedaemoniis, de barbaris Asiam incolentibus suspendisse*. Id eo fecerat, ut communicata victoriae laude Graecis ad ceteras belli necessitates obsequentioribus uteretur: simul Lacedaemoniorum contumaciam traducebat, qui seorsum initis consiliis a cetero Graeciae corpore abrupti, tantique decoris expertes mansissent. Neque matris, quam eximia pietate semper coluit, oblitus, pocula, purpuram, aliaque id genus pretiosa spolia, paucis demtis, ad illam transmisit. Post hoc proelium denuo ad Ilium profectus Alexander, Deae gratias egit, quae gravissimi belli discrimen aditurum, armis & omnibus iuisset. Quippe superiori tempore cum statim post transmissum Hellepontum eo contendisset, uti supra retulimus, ante fanum Minervae statuam equestrem humi prostratam vidit, Ariobarzani ora referentem, qui Phrygiae quondam satrapa fuerat. Idque omen interpretatus Aristander illustrem ex equestri pugna victoriam promiserat Alexandro, maxime, si haud procul Phrygia dimicaretur: *ipsum etiam dextra nobilem hostium ducem casurum*. Neque sefellit spem vatis eventus proelii, stratusque regis ense Spithridates praedictionis fidem implevit. Igitur & templum donariis exquisite coluit, & Ilio, quod tum haud multum supra modici pagi speciem eminebat, nomen urbis addidit: utque id cum dignitate tueretur, reliquit, qui instaurandae eius ampliandaeque curam agerent, liberamque & immunem esse iussit. Cumque delubrum Deae pro religione loci nimis angustum neglectumque videret, eximium illi templum extruere postea statuit. Sed hoc aliaque magnifica meditantem, fatum occupavit; neque successores exsecuti sunt. Ceterum illa victoria totam Asiam cis Taurum & Euphraten aperuit regi. Attoniti insperata clade, non copiis modo, sed & ducibus amissis, nullam praeterquam in cle-

mentia victoris spem habebant; eamque festinata deditio-
 ne certatim promereri satagebant. Phrygiam Arsites volun-
 tario exitu vacuam fecerat: ei Calas Theffalorum ductor
 praeponitur. Ex montanis quoque locis plerique descende-
 runt, seque & sua dedentes Alexandro. Eos in fidem ac-
 ceptos domum remisit: Zelitisque ignovit, quos a Persis
 coactos adversus ipsum militasse cognoverat. Tributum
 omnibus impositum est, quod Dario pendere consuevissent:
 idque postea constanter servavit, cum ceteras Asiae regio-
 nes subigeret. Omne peregrinum imperium invidiae subie-
 ctum esse noverat, etiam cum domestico mitius est; at si
 vetera subditorum onera novis cumulentur, intolerandum
 haberi. Igitur monenti cuidam, *longe plus tributorum vesti-*
galiumque ex tanto imperio redigi posse, respondit, *etiam oli-*
torem se odisse, qui radicitus excinderet olera, quae carpere de-
buisse. Dacyleum praesidio Persarum teneri audiverat. Eo
 Parmenionem misit, quem oppidani statim receperunt,
 cum audito Macedonum adventu, Persae excessissent. Ipse
 Sardes processit, caput omnium, quae praefectis orae ma-
 ritimae Persarum reges parere iusserant. Iamque haud am-
 plius septuaginta stadiis ab urbe aberat, cum ad eum Mi-
 threnes venit, cui tutelam arcis Sardianae Darius credi-
 derat, cum principibus Sardianorum, urbem arcemque,
 & pecuniam, quae in ea custodiebatur, tradituri. Quibus
 benigne exceptis, ad Hermum fluvium progreditur, viginti
 fere stadiis ab urbe distantem. Ibi castris positus, Amyntam
 Andromenis filium ad recipiendam arcem praemittit.
 Ea praecelso loco sita, difficili undiquaque aditu, adver-
 sus quamcunque vim teneri potuerat, etiamsi murus, qui
 triplici munimento illam circumibat, abfuisse. Ergo felici-
 tati suae gratulatus, quod amplissimas res animo volven-
 tem, arx munitissima longa obsidione non implicasset, Iovi
 Olympio templum ibi ponere decrevit. Cumque sollicitate
 circumspiceret, quoniam locus accipiendae aedi maxime
 opportunus foret, confestim exorta vehemens tempestas
 multo imbri partem arcis perfudit, ubi vetus Lydorum

regia fuerat. Eam itaque sedem nutu Deorum destinari credens, *templum ibi constitui* iussit. Arci deinde Pausaniam ex amicorum cohorte praeponit, attributis Argivorum auxiliis: ceteras fociorum copias cum Cala & Alexandro Aetropi filio in Memnonis praefecturam immittit. Vectigalibus tributisque colligendis Niciam quendam praeficit; Afandrum Philotae filium Lydiae, quibus finibus Spithridates tenuisset. Dati ad id equites cum expeditis cohortibus, quot in praesentia suffecturi putabantur. Lydos omnes suis legibus libere uti permisit; & quia Sardonios Dianae, quam *Coloenem* vocant, cultui deditos cognoverat, illius templo ius asyli gratificatus est. Mithrenen honorifice secum habuit, ut eius exemplo & alios ad prodicionem illiceret: procedente tempore & Armeniam homini regendam commisit. Ceterum reperiens in arce libellis, in quibus inter cetera perscriptae erant largitiones, ob bellum Macedonibus in Graecia conflandum a satrapis factae, cognovit, Demosthenem eam ob causam magnum auri pondus accepisse; cuius etiam epistolae ibi servabantur. Sed quia pace cum Atheniensibus inita transacta res erat, nihil ea de re palam conquestus est; ceterum intentiore cura agitandum censuit, quomodo adversus efficacem viri eloquentiam Athenae in officio continerentur, sua defectio-
ne universam Graeciam in partes tracturae. Nemo occur-
rebat Phocione dignior, cuius mira innocentia, & ob constantiam virtutis honorata paupertas erat. Eum ergo, primum ob usum, deinde ut hominis magnanimitatem multis experimentis cognovit, admiratione virtutis ita coluit, ut cum post eversum Darii imperium animo elatus, neminem iam salute dignaretur, ad quem scribebat, eximium eum honorem duobus tantum, Antipatro & Phocioni, habuerit. Constat, huic aliquando centum talenta dono misisse regem: deinde optionem fecisse inter quatuor haud ignobiles Asiae urbes unam eligendi. Cuius, Elaea, Mylasae & Gergetho fuere: quidam ultimo loco Patara nominant. At ille nihil horum accepit: sed, ne tanti regis

amicitiam fastidiose sprevisse videretur, petiit, ut *Eche-
cratides sophista, & Athenodorus Imbrius, cum Demarato &
Spartone Rhodiis*, qui in arce Sardiniana captivi tenebantur,
custodia liberarentur. Sed haec in sequens tempus excurre-
re. Tum ad Ephesum itum est, quam accepto cladis Per-
ficae nuntio praesidiarii deseruerant, duabus Ephesiorum
triremibus avecti. Erat inter eos Amyntas Antiochi filius,
qui ex Macedonia profugerat, nulla quidem iniuria affe-
ctus, sed quod periculum a rege metueret: quem quia in-
visum exosumque habebat, illius animum ex suo metie-
batur. Quarto postquam Sardibus movisset die, Ephesum
introiit Alexander; restitutisque exsulibus, qui paucorum
dominatione pulsati fuerant, rempublicam populo tradidit.
Ille libertatis diu desideratae compos, eos, qui Memno-
nem advocavissent, quique templum Dianae spoliassent,
inque eo Philippi statuam deiecissent, aut Heropythi mo-
numentum effodissent, quod liberatori civitatis in foro po-
situm fuerat, ad supplicium poscit. Ex quibus Pelagon
cum fratre Syrphace & patruelibus, ex ipsa aede, in quam
confugerant, rapti sunt, statimque lapidibus obruti. Iam-
que in caedes & iniurias ibatur; cum Alexander, inhibita
vulgi licentia, ulterius eo de negotio inquire, aut cuique
molestiam exhiberi vetuit. Id optimis quibusque saluti fuit,
quos per causam veri fictive criminis, ipsorum dignitas aut
opulentia, furibundae plebis odiis avaritiaeque obiecisset.
Inter haec Magnetes & Tralliani legatos mittunt, impe-
rium accepturi. Eo *Parmenione cum quinque peditum millibus,
equitibusque ducentis ire iusso*, Alcimalum cum paribus fere
copiis circum Aeolicas Ionicasque Persici iuris urbes mit-
tit. Utrique iniunctum, ut *abolito paucorum dominatu, popu-
larem ubique statum introducerent*: quippe multitudinem suis
rebus studere compererat, obque eam rem tyrannos a bar-
baris impositos, per quos coerceretur. Per eos dies, dum
Ephesi commoratur Alexander, ut ex instantibus curis re-
crearet animum, frequenter in officinam Apellis ventita-
vit, a quo uno effigiem suam penicillo exprimi volebat;

tanto favore complexus, ut dilectissimam pellicum, amore eius deperire sentiens artificem, dono dederit. Pancafta vocabatur, ex Lariffa nobili Theffalïae urbe genus ducens: amabatque eam rex ardenti affectu ob formae pulchritudinem, & quoniam adolescenti prima mulierum ad libidinem placuerat. Hoc ut magnanimitatem Alexandri non dedecet, ita non crediderim, *in officina imperite multa differentem ab Apelle mordaci dictorio repressum fuisse*. Nam id neque maiestati tanti regis, neque modestiae pictoris, hominis non stupidi nec indocti, convenisset: & Alexander, liberalibus studiis ab extrema aetate imbutus, etiam de artibus, quas non calleret, haud inepte iudicare didicerat. Illud propius vero est, quod alii tradiderunt, *quendam ex Ephesiae Dianae sacerdotibus, quos Megabyzos appellari mos erat, reprehensum: cum quidem ei diceret Apelles, quoad tacuisti, aurum hoc atque purpura venerabilem te faciebant imperitis; at nunc de rebus, quas non intelligis, incipientem loqui, etiam pueri rident, qui colores terunt*. In ea urbe longe celeberrimam aedem, ut supra relatam est, Heroftratus incenderat. Ea tum summa Ephesiorum cura maximisque impensis instaurabatur. Quorum studiis iuvandis Alexander tributa, quae Persis dare consueverant, Dianae pendit iussit: confirmavitque ius asyli, quod antiquitus etiam Liberum patrem Herculemque servavisse cognoverat; addito etiam spatium, ut quaquaversum in unius stadii amplitudinem extenderetur. Postea quoque, cum Asiam perpacasset, scripsit Ephesii, *se omnes sumtus, qui in id aedificium facti essent, restitutum; quique porro requirerentur, praebiturum de suo: ita tamen, ut ipsius nomen instaurato operi inscriberetur*. Idque deprecati sunt Ephesii. Quo tempore, quia Alexandro petenti aliquid denegare arduum erat, legatus eorum ad adulationem confugit, qua maxime expugnabilem norat, dixitque, *dedecere culmen ipsius, si Diis aliquid consecraret, cum ipse Deus esset: nam eum honorem ab hominibus haberi potiori naturae*. Ea gloriae contentio inter maximum regem, & unam civitatem fuit. Obtinuerunt Ephesii; & maluerunt

ingenti pecunia carere, quam instaurati templi titulo regi cedere. Nam quantos in id opus sumtus contulerint, vel ex una tabula aestimare licet, quam ibi dedicaverunt, viginti talentis auri redemptam. Alexander erat, fulmen tenens, quem inimitabili dexteritate Apelles exprefferat, quatuor tantum coloribus usus, quo maius peritis miraculum esset. Sub idem tempus antiqui splendoris sedem 7 Smyrnaei receperunt, postquam Lydorum armis excisa veteri Smyrna, quadringentos per annos vicatim habitavissent. Restituit eam rex viginti ferme stadiis a solo antiquae urbis, somnio monitus. Solebat Alexander, cum a maioribus negotiis vacaret, otium venando eximere. Forte exercito corpore fessus in Pago monte obdormiverat: ibi per quietem visus est audire Nemeses, (quarum in proximo fanum erat,) imperantes, *ut eo ipso loco urbem conderet, inque eam Smyrnaeos deduceret.* Id infomnium mox Clarii Apollinis oraculum confirmavit, Smyrnaeis consulentibus *prospere cessuram migrationem* promittens. Ita fundamenta novae urbis imperio regis iacta sunt; absolutae gloriam Antigonus tulit, cum ipsum paullo post Alexander Lydiae Phrygiaeque, & vicinis regionibus, praeposuisset. In Smyrnaeo sinu Clazomenii habitant, qua angustissimum est solum, quod procurrentes in mare terras per sexaginta ferme stadia continenti adnectens, peninsulae speciem efficit. Alterum isthmi latus ex adverso Clazomeniorum Teos occupat. In extremo peninsulae cornu Erythrae sunt, tum quoque fatidicis mulieribus inclytae: iuxta quas mons altissimus Mimas, insulae Chiorum oppositus mare prospectat; deinde paullatim depressior, haud procul angustiis Clazomeniorum in aequales campos definit. Eam loci naturam contemplatus Alexander, faucibus intercisis auferre continenti decrevit, ut Erythris & Mimanti mare circumfunderet, ac superiorem inferioremque sinum coniungeret. Id unum regi ex sententia successisse negant, cum ceteros eius conatus fortuna enixe iuaret: abiitque res in religionem, *nec fas esse mortalibus existimatum est, mutare fa-*

ciem, quam natura locis indiderit: utique postquam alios similia molitos ubique successus destituit. Clazomenas tamen, mole duorum stadiorum aggesta, continenti iunxit, quas olim metu Persarum Clazomenii in insulam transtulerant. Sed haec quidem opera regiis praefectis commissa sunt. Ipse sacrificiis Ephesi magnifice celebratis, in honorem Deae cum universo exercitu, qui aderat, in armis decurrit: postero deinde die cum peditatu, quem secum habebat, assumtis Thracum equitibus, & quatuor amicorum turmis, inter quas & regia erat, Miletum contendit. Quippe Hegesistratus, praesidii praefectus, literis ad eum missis, spem deditiois fecerat: sed postquam Persarum classem in propinquo versari cognoverat, mutata sententia oppidum Dario conservare nitebatur. Nam & com meatuum telorumque, & si qua alia ad tolerandam obsidionem requiruntur, magnam habebat copiam, & propugnatorum multitudine abundabat, quia Memnon, cum ex proelio Miletum perfugisset, multis ibi suorum relictis praesidium firmaverat. Igitur infesto agmine suggestus, exteriorem urbem, ut ipsi vocabant, ex itinere cepit: nam oppidani militesque, ne vires spargerent, in interiorem urbem concesserant, auxilium suorum, quod haud procul abesse rebantur, operituri. Verum vanam expectationem fecit Macedonicae classis adventus, quae Nicanore duce Laden insulam supra Miletum sitam occupavit: deinde cum iam hostium classis ad Mycalen montem haereret, ipsum Milesiorum portum ingressa Persici auxilii spem oppidanis ademit. Neque prohibebant barbari, quamquam numero navium longe praestarent: quippe paullo minus quadringentis habebant, cum Nicanor tantum sexaginta supra centum adduxisset. Interea Glaucippus, princeps civitatis, ad Alexandrum missus, petito, ut urbem & portus Macedonibus Persisque communes esse pateretur, triste responsum retulerat, Non se venisse in Asiam, ut acciperet, quod alii concederent; sed ut quisque haberet, quod ipse reliquisset: itaque scirent, omnium fortunarum arbitrium meliori permittendum, aut in proximam lucem

de eo certandum esse. Sed qui in civitate erant, primum invadentium impetum fortiter retuderunt, caesis inter alios duobus Hellanae filiis, quae nutrix Alexandri fuerat, & Clitum, qui rege servato eximium decus meruit, fratrem habebat. Sed cum dolore iraque incensi hostes machinis admotis magnam murorum partem deiecissent, iamque in oppidum irrupturi viderentur, conspectisque in portu Maedonum triremibus, novus terror ingrueret; pars scutis incubantes in parvam insulam urbi obiacentem enataverunt, alii scaphis conscensis, cum idem molirentur, in ipso portus aditu ab hostium navigiis intercepti sunt. Alexander, oppido in potestatem redacto, contra eos, qui insulam tenebant, naves expediri iussit, quibus impositae prorae sculae ferebantur, ut in abruptam insulae oram, velut in muros hostilis oppidi, transcenderet miles. At cum mercenarios Graecos, qui eo confugerant, quamvis haud plures trecentis essent, ultima pati paratos conspiceret, misertus virorum fortium, & qui pro fide in eos, a quibus conducti erant, haud procul exitio abessent, iis pepercit, & *secum militare* iussit. Barbaros in urbe deprehensos in servitutem redegit: Milesiis, qui superfuerant, libertatem restituit, ob veterem urbis gloriam. Tantum enim aliquando opibus gloriaque Miletus floruerat, ut per vicina maria supra septuaginta colonias deduxerit, multis quoque civibus nobilis, qui in sacris certaminibus palmam adepti, patriae celebritatem auxerant: nam eiusmodi victoriae, more quodam Graecorum, inter prima virtutis decora censentur. In quem iocatus Alexander, magna multitudine statuarum conspecta, *ubi erant istorum lacerti*, inquit, *cum Persarum iugum recepistis?* quippe vir strenuus, & ad bellandi usum cuncta referens, ignominiosum ducebat, debitum feriis certaminibus robur ad voluptatem inertis vulgi inani ostentatione consumere. Interea milites, quia vi introitum erat, obvia quaeque diripientes, ad fanum Cereris pervenerant: quod cum exspoliaturi quidam irrupissent, ignis ex penetralibus aedis repente emicans, sacrilegorum oculos ex-

stinxit. Hic etiam progenitorum suorum monumenta Alexander reperit, inspecto fonte, cuius aqua ex ipso scaturiginis labro hausta falsum saporem habet, eadem dulcissima, cum profluxit in rivulos. *Achilleum* Milesii nominant, inque eo lustratum heroem rumor tenuit, cum Strambelum Telamonis filium Lesbiis auxilium ferentem opprefisset. Apud Milesios Didymei Apollinis oraculum erat, divitiis famaue celebre. Id tum Seleucus, cuius maximae post Alexandrum opes fuere, de reditu in Macedoniam consuluisse dicitur, & responsum accepisse, *ut, Europa valere iussa, Asiam completeretur*. Aliud subinde miraculum attemptum habuit regem, cuius curiosum ingenium, & cognoscendi avidum, novitate rerum mire afficiebatur. *Amatum a delphine puerum ex Iasso*, quod haud procul Mileto in insula situm oppidum est, acceperat; *eiusque vocem agnovisse piscem, & quoties evocaretur, vehi cupientem excepisse dorso*. Igitur gratum acceptumque Neptuno hominem interpretatus rex, sacerdotio eius Dei illum praefecit. Occupata hunc in modum Mileto, cum adhuc barbarorum numerosa classis in mari vagaretur, & fiducia multitudinis suae, quodque peritia rei nauticae Macedonas anteiret, hostem ad navale proelium provocaret, obque ipsum urbis portum, in quem naves suas abduxerat rex, frequenter obversaretur; Alexander Philotam cum equitatu & tribus perditum cohortibus ad Mycalen montem mittit, ubi Persicarum navium statio erat, ut exscendere volentes submoveret, neque aquari lignarive, aut cetera necessaria e terra petere permetteret. Ea res barbaros in maximas angustias coniecit: obsessis similes haerebant in portu, neque terram ubi volebant capere, aut necessariis rebus refici poterant. Itaque consilio habito, Samum averterunt cursum, petitoque inde commeatu, Miletum reventi ante ostium portus instructa acie constiterunt. Inter haec quinque Persarum naves in portu quodam, qui inter parvam illam insulam, de qua supra dictum est, & stationem Macedonicae classis medius erat, multa hostium navigia conspicati,

plenis velis eo ferebantur : nam maximam fociorum navali-
um partem ob varios usus abesse coniecerant, vacuarum-
que navium haud difficilem occupationem fore arbitraban-
tur. At rex iis, qui aderant, celeriter in decem triremes im-
positis, *obviam ire hostibus* iubet. Illi tum numero navium,
tum inopinata re perterriti, cum ultro se peti conspicerent
ab iis, quos imparatos oppressuri venerant, terga vertunt:
una tamen navis, quae lassios vehebat, deprehensa est;
ceterae velociores ad suam classem effugerunt. Ita nullo
eorum, quae intenderant, effecto, Milesio discessum est.
Alexander, cum suam classem neque hostili parem, & ad
alios usus supervacua sibi cerneret, multique & graves
ad eam sumtus requirerentur, dimittere eam statuit, paucis
navium retentis, quibus ad obsidiones urbium machinae
tormentaue portarentur. Dissuaserat illud Parmenio, mo-
nueratque, ut navali proelio contenderetur. *Macedonibus enim
victoribus magnum ad cetera emolumentum accessurum esse: at
victos nihil sane amissuros, nam imperium maris iam tum esse
penes Persas; & litora facile tutaturos, qui pedestribus copiis
plus possent.* Quoque expeditius, quod videbatur, obtineret,
idem, qui consilium dederat, *exsequi illud paratum ostende-
bat, conscensisque navibus, quam rex iussisset, discriminis partem
capeffere.* Confirmabatur etiam augurio, quod superioribus
diebus a tergo regiae classis aquila in litore consistens ap-
paruisset. Contra Alexander *falli Parmenionem* asseverabat,
qui *paucas suorum naves tantae hostium multitudini, imperitos-
que remiges & rudes classarios, exercitatissimis hominibus, rei-
que nauticae peritissimis, obiciendos duceret. Se quidem virtuti suorum
non diffidere, ceterum scire, illam in navalibus pugnis minimum
conferre ad victoriam. Multo enim plura ventorum fluctuumque
ludibriis permitti, quae gubernatorum atque remigum peritia vi-
taret, aut suis partibus opportuna redigeret. Nec in ipsarum na-
vium constructione nihil aut parum situm: ita Macedonum co-
natus vanos fore, cum eos barbari impune aut eludere, aut
etiam, si casus daretur, opprimere possent. Neque vero exiguum
id detrimentum futurum. Totam Asiam arrecturam animos, si*

inter initia belli clades accepta foret. Plerosque mortalium ita comparatos esse, ut eum rerum eventum expectandum putent, quem ex principio successuum spe aut formidine praeceperunt. Et ne de Asia dubitemus, inquit; quis mihi praestabit, Graecos in fide mansuros, si felicitatem illam expiravisse credant, quam, si verum amamus, unam in nobis reverentur? Plane ad fortunam meam pertinere arbitror, quod aquila pone classem conspecta est, idque boni successus omen accipio: sed hoc manifesto promittit augurium, nos hostium naves e continenti expugnatos esse; nam praesaga victoriae ales, non in navibus, sed in litore constitit, nec magis eventum, quam locum ostendit belli. Nam si, ut coepimus, maritimas urbes nostri iuris efficimus, Persarum classis ultro dilabatur: neque enim supplementum, aut commeatus, aut securae etiam stationes in promptu erunt; & si haec adimas, quo plus in mari habent virium, eo celerius consumuntur. Atque sic implebimus fidem vaticinii, quod aereae tabulae inscriptum nuper ex quodam in Lycia fonte ebullivisse comperimus, instare terminum Persici imperii. Ita dissoluta classe, Pontum adiacentesque Ponto regiones praetoribus suis subiugandas reliquit; ipse institutum iter profectus, in Cariam movit: nam eo magnam vim hostium confluisse cognoverat. Quippe Halicarnassus, natura loci munitissima, duplicique arce tuta, spem praebebat, Macedonem, torrentis more ruentem, ea urbe tanquam crepidine opposita coerceri posse. Maxima in Memnone spes erat, qui omnia ad ferendam obsidionem opportuna summa cura praeparabat. Nuper enim a Dario maritimae orae totiusque classis praetor creatus erat. Nam homo callidus temporumque prudens, cum se, omnes Persicos duces bellicis artibus superantem, unam ob causam infra meritum honorari intelligeret, quod Graecus genere, & olim Macedonicae regiae hospes de prodicione suspectus haberi poterat, uxorem suam liberosque ad Darium misit, quasi de securitate illorum sollicitus, revera ut his velut obsidibus fiduciam regis obligaret. Ceterum Alexander, Cariam introgressus, omnia inter Miletum & Halicarnassum oppida brevi in po-

tēstatem rédegit. Pleraque enim Graecis incolis habitabantur, quibus immunitatem suasque leges restituere consueverat, *ob liberandos eos in Asiam venisse* professus. Neque minorem mox a barbaris iniit gratiam, comiter excepta Ada, regii generis muliere, quae iter per ea loca facientem convenerat, illiusque fidem implorans *in regnum restitui* oraverat. Nam Hecatomnus Cariae rex tres filios habuit, duas filias: ex quīs maximus natu Mausolus Artemisiam duxerat: minor ex fororibus Ada fratri Hidrieo nupsit. Sed Mausolo quidem soror eademque coniux successit, more gentis, quo in matrimonium regnumque sociari fas est iisdem parentibus genitos: at postquam Artemisia desiderio defuncti extabuit, Hidrieus regno potitus, & sine sobole mortuus, Adae reliquit imperium. Hanc Pexodarus expulit, qui unus de Hecatomni filiis supererat: & quamquam is decessisset, exclusa manebat, quia Orontobaten, nobilem Persam, Pexodarus generum adsciverat, ut in novo & vi parto imperio illius opibus & gratia protegeretur: atque ille, extincto focero, velut dotale regnum retinebat. Eam iniuriam deplorans mulier, simul Alindis deditis, (munitissimum id castellum erat,) impetravit, ut nomen filii, quod deferebat, lubens acciperet, strenuamque ei operam ad antiquae dignitatis decus mature recipiendum polliceretur. Neque promisso fides defuit; expugnataque deinde Halicarnasso, totam illi Cariam parere iussit. Interim fama benigne exceptae reginae, per omnem illum tractum diffusa, multas civitates Alexandro conciliavit; nam pleraeque a necessariis aut familiaribus Adae tenebantur: ii per legatos obtulerunt aureas coronas, *futurosque in fide ac potestate regis, & imperata facturos*, promiserunt. Dum haec ita geruntur, exquisitae artis saporisque cibos atque bellaria sollicitè confici curabat Ada, eaque cum ipsis coquis & cupediariis regi dono mittebat, tanquam benemerenti gratiam relatura, si muniis armorum fessum fatigatumque Asiatici luxus deliciis exciperet. At ille prudens intemperantiam gulae seria tractanti intempestivam esse, benevolentiae quidem

muliebri comiter gratias egit; ceterum *non attinuisse* respondit, *ut pro ipso sollicita esset, meliores habente coquos, quibus ipsum olim paedagogus suus Leonidas instruxisset: ad prandium iter antelucanum, ad coenam frugale prandium.* Iam tota ferme Caria in ditionem Alexandri concefferat; sed caput regni Halicarnassus firmo praesidio tenebatur. Itaque diurnam obsidionem fore coniectans, *commeatum, & machinas, quae ad oppugnationem pertinerent, navibus eo deportari* iubet: ipse cum pedestri exercitu quinto ab urbe stadio castra communit. Deinde muros adortum iuxta portam, qua Mylassa iter est, improvisa oppidanorum eruptio excepit: sed Macedonibus fortiter conferentibus manum, quibusdam suorum amissis haud magno negotio reiecti sunt. Pauci deinde dies intercesserant, cum Alexander obiecta spe Myndensium oppido per prodicionem potiundi, nocte intempesta cum parte copiarum proficiscitur. Sed nihil quovquam movente, admota gravi armatura murum suffodi imperat: neque enim scalas aut machinas attulerat, cum oppugnandi consilio urbem non accessisset. Et illi quidem, una turrium deiecta, nihil tamen aperuerunt loci, quo intra perrumperent. Nam forte ita prociderat turris, ut quam murorum partem stans protexerat, non minus ruina sepiet: civesque summa ope resistebant, & ab Halicassensibus adiuvabantur, quos, audito vicinae civitatis periculo, maritimo itinere Memnon submiserat. Ita conatus Macedonum irritus fuit. Alexander, ad obsidionem Halicarnassi reversus, ante omnia fossam, triginta maxime cubitos latam, altam quindecim, quam hostes pro urbe duxerant, expleturus, tres testudines apparat, quibus protectus miles materiam terramque sine noxa congereret. Aequata fossa, *turres machinasque, quibus muri sternuntur, admoveri* iussit. Iamque strata moeniorum parte, qua ruinae viam aperiebant, in urbem penetrare nitebantur; sed hostes, cum ob multitudinem integri subinde fessis succederent, ducumque praesentia ad omnia audenda confirmarentur, strenue repugnabant. Luce per varia certamina consumta,

cum diurno labore fatigatos hostes Memnon segnius custodias agere crederet, cum valida manu prorumpit oppido, ignemque operibus iniicit. Sed Macedonibus ad incendium concurrentibus, cum hi extinguere flammam conarentur, illi auferent, & prohibentibus vim intentarent, acre proelium coortum est. Quippe Macedones robore virtutis & assuetudine periculorum longe praestantes hostibus, numero apparatuque Persarum urgebantur: & quia haud procul muris res gerebatur, ballistis catapultisque per moenia dispositis eminus impetiti, inulta vulnera accipiebant. Atrox inter haec utrinque clamor, hortantium suos, increpantium adversos; tum fauciorum & morientium gemitus, inter nocturnas tenebras omnia terrore tumultuque impleverant: augebantur haec vocibus ceterae multitudinis, quae dum alii pugnant, operi intenta, muris, qui pulsu machinarum corruerant, reparandis occupabatur. Tandem acrius adnisi Macedones hostem intra moenia redegerunt, centum septuaginta interfectis, inter quos & Neoptolemus, qui cum Amynta fratre ad Darium perfugerat, occubuit. Macedonum non quidem ultra sedecim perierunt; sed trecenti ferme vulnerati sunt, quia nocturna pugna fuerat, neque adversus caecos ictus & incidentia temere tela quidquam fatis provideri potuerat. Post aliquot deinde dies levis & ludicra res ingenti certamini causam praebuit, orto initio a duobus veteranis ex Perdicae agmine. Ii contubernales cum essent, unaque genio indulgissent, ut fit inter sermones familiares, iactantia militari sua fortia facta vicissim extollentes, altercari coeperant, uter alteri anteferretur; cum alter eorum, *quid inani strepitu verborum foedamus honestissimam contentionem?* inquit. *Non cui lingua, sed cui dextra sit melior, hoc agitur. Et adest occasio: ea optime de controversiis nostris iudicabit. Age, si vir es, excurrentem sequere.* Vino & ambitione incaluerant; itaque privato consilio arma capiunt, & ad muros iuxta arcem, quae Mylassis obversa est, excurrunt. Horum temeritate animadverta, statim ex oppido globus hostium effunditur. Illi fir-

mato gradu certamen conferunt, propius incurrentes gladiis excipiunt, in recedentes tela coniiciunt. Sed adversus multos, & ex superiore loco dimicantes, haud diu impunita duorum audacia fuisset; nisi conspecto ipsorum periculo, commilitonum pauci primo, deinde alii atque alii laborantibus subvenissent: eodem modo & oppidanis subinde ad locum, ubi pugnabatur, confluentibus. Ita nunc his, nunc illis robore numeroque superioribus, varie pugnatum est: donec Alexander cum manu, quae circa ipsum erat, progressus, metum hostibus incussit, statimque intra munimenta compulsi sunt: nec multum abfuit, quin hostes simul irrumperent. Forte enim intentis omnibus in ea, quae ante urbem gerebantur, moenia negligenter servari contigerat: & duae turres cum continenti murorum parte crebris arietum ictibus cesserant; tertia quoque, laxata iam & concussa compage, fodientibus haud in longum resistere potuisset. At quia tumultuarium id proelium, neque universus exercitus instructus fuerat, opportunitas eius rei e manibus amissa est. Alexander, quamquam ea res opinione Graecorum de victoria concedentis videretur, corpora suorum, qui sub ipsis moenibus oppetierant, induciis postulatis ab hoste repetere, quam inhumata dimittere, maluit. At qui cum Persis erant, Ephialtes & Thrasylbulus Athenienses, cum plus apud ipsos odium adversus Macedonas, quam humanitatis ratio, valeret, negabant *indulgendum hoc esse infestissimis hostibus*. Non tamen permoverunt Memnonem, quin *Graecorum moribus indignum esse diceret, sepulturam invidere caesis hostibus. Armis & viribus in adversos & obsistentes utendum: neque contumelias pugnandum in eos, quos bonis malisque nostris sua dies exemisset*. Sane praeter alias Memnonis virtutes, etiam moderatio eius insignis fuit. Neque enim per vecordiam conviciis infectari hostem pulchrum ducebat; sed virtute & consiliis vires illius animosque contundere. Igitur cum aliquando in agmine quendam ex mercenariis nonnulla contumeliose & petulanter in Alexandrum iacentem audisset, conversa hasta hominem

pulfans, *non te conduxī, inquit, ut maledicerēs Alexandro, sed ut adversus illum dimicares.* Interea obsessi summo studio securitati suae providentes, pro diruto muro alium interiore ex cocto latere eduxerunt, non recta regione, sed in nascentis lunae figuram sinuatum: eaque res, cum inter multos distributum munus esset, celerrime confecta est. Hunc murum Alexander postero statim die machinis quassare coepit, quo minore negotio recens adhuc opus labefactaret. In eo labore occupatis Macedonibus, iterum ex urbe valida eruptio facta est: cratiumque, quibus opera tangebantur, nonnihil, & unius turris lignae partem flamma comprehendit. Ne ad cetera opera transfiret incendium, Philotas & Hellanicus obstiterunt, quibus in eam diem machinarum custodia cesserat: & Alexander, mature conspectus, tantum trepidationis iniecit hostium animis, ut omnis facibus, quibus armati procurrerant, quidam etiam arma iacentes, effusa fuga oppidum repeterent. Inde vim facile propellebant, adiuti commoditate loci, quem multo aequiorem obtinebant; & quia murus, sicut diximus, ita constructus erat, ut quamcunque partem invalisset hostis, non a fronte tantum, sed ex utroque laterum, missilibus appeti posset. Post haec Persarum duces, cum omnia sibi in dies arctiora esse viderent, constaretque non abscessurum Macedonem, donec urbis potiretur, de summa rerum consilium habebant. Ibi Ephialtes, vir animi corporisque robore in paucis conspicuus, incommoda longa obsidionis differuit: negabatque *expectandum, donec paulatim accisis viribus exhausti fractique cum ipsa urbe in victoris arbitrium concederent; sed dum aliquid virium superesset, cum robore conductitii militis erumpendum, & alacribus animis cum hoste confligendum esse. Consilium suum, quo in speciem audacius esset, eo plus in exsequendo facilitatis habiturum. Hostibus enim alia omnia expectantibus, & adversus casum, de quo nihil dubitarent, imparatis, superfusum iri suos.* Neque Memnon, quamquam cauta consilia speciosis praefere solitus, restitit. Nam etiamsi nihil novaretur, nulla propinqua auxilii spe tristem

obsidionis exitum fore prospiciebat; &, ut in tanto discrimine, non inconsulum rebatur, experiri virum acrem, & qui velut instinctu quodam ad extrema audenda ageretur. Igitur Ephialtes, duobus millibus ex omni mercenariorum numero delectis, *faces mille parare iubet, primaque luce adesse, & armatos exspectare imperium.* Coepta die cum Alexander iterum muro lateritio machinas admovisset, instarentque Macedones operi; Ephialtes, porta subito patefacta, dimidium suorum immittit cum facibus; ipse cum ceteris denso agmine subsequitur, ut hostes incendium prohibituos submoveret. Alexander, intellecto quid ageretur, aciem celeriter instruit, subsidia delecto milite firmat. *Cumque alios ad extinguendum ignem ire iussisset, in eos, qui cum Ephialte advenerant, impetum facit.* At ille insigni corporis robore, quotquot conferre pedem audebant, obtruncans, suos voce, nutu, & inprimis exemplo, ad virtutem animabat. Neque parum molestiae e muris exhibebatur hosti: quippe turrem centum cubitorum obsessi erexerant, tormentisque commode dispositis hastas & saxa iaculabantur. Inter haec ex diversa parte urbis (ipsi *Tripylon* vocabant) duce Memnone alius oppidanorum globus, qua minime exspectabatur, erupit: tantusque tumultus incessit castris, ut ipse etiam rex consilii incertus efficeretur. Sed animi magnitudine, & opportunis imperiis omnia pericula propulsabat; & fortuna in tempore subvenit. Igitur & qui machinas incenderant, a Macedonibus, qui ibi curabant, quique a rege missi subsidio venerant, cum magna clade repulsi sunt; & Memnonem Ptolemaeus excepit Philippi filius, regii corporis custos, praeter propriam manum Addaei Timandrique cohortibus stipatus: eaque parte egregie vicerunt Macedones, quamquam Ptolemaeum Addaeumque, & sagittariorum ducem Clearchum cum quadraginta ferme manipularibus amississent; & hostes cum tanta trepidatione recefferunt, ut angustum pontem, quem ad fossam superandam construxerant, multitudo festinantium ruperit, iis, qui superstiterant, in praec-

ceps devolutis. Ex quibus nonnulli a suis conculcati interi-
erunt; alios Macedones ex superiore loco telis confixere.
Multi, quibus ista calamitas pepercerat, sub ipsa urbis por-
ta necem invenerunt: quippe exterritis omnibus, metuen-
tibusque, ne una Macedones irrumperent, porta praepro-
pere occlusa magnam oppidanorum partem ad exitum
hosti tradidit. Inter haec Ephialtes, non spe magis quam
desperatione formidabilis, cum regiis ferociter dimicabat:
& ancipitem fecisset victoriam, ni laborantibus suis senio-
res Macedonum mature succurrissent. Ii in castris habeban-
tur immunes operum periculorumque, nisi ubi necessitas
exigeret, cum stipendiis praemiisque nihilominus perfrue-
rentur. Meruerant eum honorem fortibus factis, & sub
superioribus regibus ipsoque Alexandro bellicis laboribus
aetate exacta. Ii, cum suos periculis territos detrectare pu-
gnam, & receptui locum circumspicere intelligerent, Atha-
ria quodam duce, in primam aciem provolant; accenso
que quod elanguerat proelio, iuniores conviciis & pudore
flagitii ad resumendos animos compellunt. Ita simul acer-
rimo nisu incumbentibus omnibus, cum aemulationem
suam hostium damnis exercerent, momento temporis in-
clinata fortuna; Ephialtes cum plurimis fortissimisque suo-
rum caesus, reliqui in urbem repulsi sunt. Introierant et-
iam Macedonum multi, & oppidum vi capiebatur, cum
receptui cani rex iussit; sive ut urbi parceret, sive prae-
cipiti iam in vesperam die, noctem & occultas ignotis
locis insidias metuebat. Hoc proelium praecipuas obfesso-
rum vires consumpsit. Igitur Memnon, re cum Orontobate,
qui urbem tenebat, ceterisque ducibus deliberata, nocte
intempesta turrim ligneam & porticus, ubi tela servaban-
tur, incendunt, aedificiisque muro vicinis ignem suppo-
nunt: quo celeriter concepto, cum & ex porticibus turri-
que flamma vento agitata accederet, late fuderunt incen-
dium. Oppidanorum militumque validissima pars arcem in
insula sitam occupavit; alii in Salmacidem se contulere:
alterius arcis id nomen, inditum a fonte, qui ibi est, vul-

gatissimae famaе. Reliquam multitudinem resque pretiosas
 duces avexerunt in Coninsulam. Alexander, indicio trans-
 fugarum, & obiecta oculis specie, quae in urbe gesta fuif-
 sent cognitis, quamquam media nocte, Macedonas *in ur-
 bem irruere, & quos incendium augentes deprehendissent, interfi-
 cere; si qui domi se continerent, ab eorum caede temperare, iu-
 bet.* Luce oborta arces a Persis & mercenariis infestas con-
 templatus, cum obsidionem earum longi operis futuram
 suspicaretur, neque pretium putaret, capite gentis expugna-
 to, duabus arcibus assidentem, agendi tempus per otium
 & inertiam terere, urbem ipsam excindit, arces muro
 fossaque circumseptas Ptolemaeum observare iubet, quem
 cum tribus millibus peregrinorum militum, & equitibus
 ducentis ad Cariam tuendam relinquebat. Is non longo
 post tempore, copiis cum Afandro Lydiae praetore con-
 iunctis, Orontobatem acie vicit: & Macedonibus ira tae-
 dioque diuturnioris morae, oppugnationi acriter incum-
 bentibus, arces in potestatem redactae sunt. At rex, Phry-
 giam continentisque provincias animo complexus, Parme-
 nionem cum amicorum turmis, & auxiliariis equitibus,
 Thessalisque, quibus Alexander Lyncestes praecerat, Sardes
 mittit, *ut inde in Phrygiam irrueret, venturoque exercitui com-
 meatum & pabulum ex hostico pararet.* Data ad hoc plaustra,
 quae simul ducerentur. Cum deinde multos Macedonum,
 paullo ante eam expeditionem ductis uxoribus, deside-
 rium earum impatienter ferre cognovisset; Ptolemaeum Se-
 leuci filium corporis custodem iis praefecit, *domumque de-
 ducere iussit, cum uxoribus hibernaturos.* Duo quoque ex du-
 cibus, Coenos atque Meleager, ob eandem causam una pro-
 fecti sunt. Id regi magnae apud milites commendationi
 fuit, promptioresque deinde eos ad longinquam militiam
 reddidit, cum sui rationem habitam viderent, sperarent-
 que, deinceps etiam ad suos visendos subinde comeatum
 impetraturos esse. Ducibus iniunctum est, *ut interim, dum
 in Macedonia morarentur, strenue delectus agerent; quantasque
 maximas possent equitum peditumque copias, cum iis, qui tum*

æbibant, sub initium veris adducerent. Animadverso autem, exercitum Asiaticis moribus infici, magnamque vulgo per castra impudicorum multitudinem haberi, probrosos omnes conquiri iussit, & in parvam quandam Ceramicus sinus insulam seposuit: haesitque infamia loco, & ob eius rei memoriam Cinaedopolis appellatur. His ita gestis, insistens I I consilio suo, ut omni maritima ora sui iuris effecta, classem hostium inutilem redderet, Hyparnis receptis, quae arcem tenentes mercenarii dederant, in Lyciam contendit. Ibi pacta cum Telmissensibus amicitia, Xanthoque flumine transmissa, cognominem anni urbem, Pinaraque & Patara, nobilia iis regionibus oppida, cum aliis minoribus circiter triginta, in fidem accipit: rebusque fatis in praesens compositis, in Myliada procedit. Phrygiae maioris portio Mylias est; sed Persarum regibus placuerat Lyciae eam contribui. Eam dum recipit, adfuere Phaselitarum legati, amicitiam orantes, aureamque coronam hospitale donum afferebant: idem petebant multarum urbium oratores ex inferiore Lycia. Itaque rex, praemissis, quibus oppida sua Phaselitae Lyciique traderent, paucis post diebus Phaselin profectus est. Oppugnabant illi tum maxime validum praesidium, quod in ipsorum ditione Pisidae construxerant, multaque inde iniurias intulerant accolis. Id adventu Alexandri brevi captum fuit. Apud Phaselitas plusculos dies, ut seque & exercitum reficeret, quieti dedit. Invitabat etiam tempus anni; quippe media iam hiems difficiles progredienti vias effecerat. Ibi per hilaritatem & epulas laxato animo, cum statuam Theodecti a civibus suis in foro positam vidisset, ut a coena temulentus surrexerat, saltabundus eo processit, frequentesque ei coronas iniecit. Nam Theodecten, cum Aristotelem una audiret, familiarum gratumque habuerat. Sed otiosos juvenilis animi lusus atrox a Parmenione nuntius cito discussit. Comprenderat ille Persam quendam Asifinem nomine, a rege Dario palam quidem ad Atyziem Phrygiae satrapam missum, sed cum occultis mandatis, *ut Alexandrum Lyncesten captata*

occasione secreto conveniret, eique, si destinata effecisset, Macedoniae regnum & mille insuper auri talenta polliceretur. Nam is, cum Amynta transfuga scelesto consilio inito, occidendi regis partes sibi sumferat. Oderat eum tum aliis de causis, tum quod Heromenem & Arrabacum, fratres huius Alexandri, inter paternae necis conscios supplicio affecisset. Et quamquam ipse poena exemptus, multisque postea honoribus ornatus, non simplex beneficium regi deberet; insita animo ferocia & dominandi cupidine nihil nefas putabat, per quod ad regnum via sterneretur. Re in consilium deducta, facilitatem regis arguebant amici, quod hominem in manifesto maleficio deprehensum, non modo punire non sustinuisset; verum etiam praemiis & honoribus auctum optimae equitatus parti praeposuisset. Quem deinceps ei fidum futurum, si praeter impunitatem propior amicitiae gradus, maximae dignitates, honorificae praefecturae, parricidii merces essent? Igitur mature emendandum, quod nimia lenitate peccatum esset: priusquam ille, consilium emanasse sentiens, Thessalorum mobiles animos ad res novandas induceret. Non contemnendum esse periculum, quo maius ne excogitari quidem possit: neque spernenda Deorum ostenta, qui regem de cavendis insidiis evidenter monuissent. Nuper enim, dum Halicarnassum obsidens, post longos magnosque labores meridiatione reficitur, hirundo, nota auspicii avis, magno cum garritu circum caput quiescentis volitaverat, & modo in hoc, modo illud lectuli latus se demiserat, turbulentio rem solito cantum exorsa. Et rex quidem defatigato corpore non penitus excussit somnum, sed tamen avem continuo strepitu molestam sentiens, manu obiter repulit. Illa adeo non exterrita est, ut etiam in ipsius capite confederit, neque prius strepere desierit, quam ab experrecto demum abacta est. Idque sic interpretatus fuerat Aristander, ut instare periculum diceret ab amico regis; sed insidias in occulto non mansuras. Hoc enim monere naturam avis, quae prae ceteris homini familiaris, eademque supra modum garrula esset. His itaque diligenter expensis, cum iudicium Afisinis cum vatis responso convenire cerneret,

meminissetque, se matris literis anxie monitum, *ut ab hoc homine sibi caveret*; nihil ultra differendum ratus, quid fieri vellet, Parmenioni significat: nam, ut diximus, cum ipso in Phrygiam iverat Lyncestes Alexander. Sed ne quo casu consilium regis parum in tempore proderetur, literas scribi non placuit; sed per hominem fidum atque honoratum mandata perferri. Electus est Amphoterus Crateri frater: qui cum Macedonicum habitum Phrygio mutasset, assumptis Pergensibus aliquot itineris gnaris, ad Parmenionem occultus penetrat. Ita Alexander comprehenditur: & cum ob veterem suam familiaeque dignitatem & gratiam diu dilatus esset; tertio post anno, dum a Philotae consciscis supplicium sumitur, societate criminis, & poena fontium in exitium abreptus perit. Regi ex Phaselide moventi, supra detectas insidias propitius numinis favor alio statim beneficio patuit. Parte exercitus ad Pergensium urbem per montes praemissa, ceteros ipse per litus ducebat, qua Climax mons Pamphylio mari imminens, angustam euntibus semitam relinquit, quoties mare tranquillum est; at cum aestus incubuit, fluctibus operitur: idque hieme frequens & prope perpetuum est. At Alexander, nihil aequae ac moram metuens, exercitum per aequa, per iniqua, eodem ardore atque impetu rapiebat. Continui per eos dies austri flaverant, qui mare in litus propellentes, omnia itineris vestigia altis paludibus opplent: assiduae etiam magnaevae pluviae, ut ventis istis spirantibus solet, ruebant. Sed adventante Alexandro subito exortus aquilo coelum purgavit imbribus, undas reiecit in mare, & Macedonibus transitum aperuit. Sic quoque unius diei itinere per incerta vada emergendum fuit, aqua ad umbilicum ferme pertingente. Tantam in periculis Alexandri fiduciam, ut ab ipsius ingenio profectam non dubito; ita frequentibus prodigiis & ominibus auctam confirmatamque fuisse crediderim, postquam decreto numinis, clarissimis maximisque rebus se destinari coniecit. Adhuc in Macedonia degenti species humana augustior apparuisse dicitur, monentis, *ut*

*ad evertendum imperium Persicum quamprimum in Asiam seque-
retur: atque in memoriam insomnii revocatum esse regem,
cum in Phoenice res gereret, obvio Iudaeorum sacerdote,
in quo recognovit ornatum, quem pridem in obiecta ima-
gine per quietem viderat. Nam inter obsidionem Tyri vi-
cinis regibus populisque deditionem & delectus impera-
verat. Sed Iudaei, qui Hierosolyma famosam urbem te-
nebant, foedus cum Dario causati, Macedonum amicitiam
detrectabant. Eam gentis contumaciam puniturus, in Iu-
daeam infesto agmine perrexit. At Hierosolymitani, ut re-
gis iram lenirent, cum uxoribus liberisque supplices in oc-
cursum venientis effunduntur. Sacerdotes primi ibant te-
nuissima bysso amicti: hos deinde populus candido & ipse
vestitu sequebatur. Agmen ducebat Iaddus, summus sacro-
rum antistes, cum sollemni ornatu. Appropinquantis pom-
pae venustatem speciemque miratus rex, equo defiliens,
solus processit, adoratoque Dei nomine, quod aureae la-
minae insculptum cidaris pontificia praeferebat, ipsum
quoque reverenter salutavit. Improvisa res omnium, qui cum
eo advenerant, animos in stuporem dedit. Iudaei ex pro-
pinqui exitii metu non in spem incolumitatis modo, sed
inopinatae gratiae fiduciam erecti circumibant regem, lau-
des gratulationemque & vota miscentes. Contra Syrorum
reguli, qui ob crebras acerbasque cum Iudaeis similtates
Alexandrum secuti fuerant, inimicorum suppliciis, ut re-
bantur, infesti animi libidinem expleturi, stupebant, du-
bii, verane essent, quae intuerentur, an aliquod oculorum
ludibrium vana imagine sopitos sensus falleret. Neque mi-
nus Macedonas insolentia spectaculi suspensos habuit: do-
nec propius accedens Parmenion interrogare ausus est,
*quid ita externis caerimoniis honorem deferret, quem a tam foe-
da gente etiam recipere vix tanto rege dignum esset?* Atque ille
insomnium suum retulit. Deinde urbem ingressus, in pul-
cherrima aede ritu recepto sacrum Deo fecit, & dona tem-
plo intulit. Inspexit etiam sacros gentis codices, quibus
continebantur diu ante perscripta vaticinia: inter quae Ty-*

rum Macedonibus cessuram, & Persas a Graeco quodam debellatum iri, clare significabatur. Eum se fore interpretatus, Iudaeis concessit, *ut domi forisque suis legibus ritibusque libere uterentur; & quia septimum quemque annum agriculturae exsortem agunt, etiam tributorum ista portione solverentur.* Naturam quoque regionis admiratus, quae aliis fructibus inter praestantissimas dives, opobalsamum sola producit, Andromachum iis regionibus praeposuit: quem Samaritani, perpetui Iudaeorum hostes, paullo post atrociter necaverunt. Sed haec quidem post Tyrum Gazamque expugnatas gesta sunt: nos per occasionem praecepimus. Ceterum angustis ad mare Pamphylium superatis, Alexander Pergis profectus in itinere obvios habuit Aspendiorum legatos ex principibus civitatis. Ii petentes, *ne praesidium recipere cogentur, quinquaginta talenta in stipendium militum, & quantum equorum tributi nomine regi Persarum alere consueverant,* promiserunt. Inde rex ad Sidetas, qui Melanem amnem accolunt, progressus est; Cumaeorum ex Aeolide genus, sed sermone barbaro: nam Graecus exoleverat, non diuturnitate temporis, ut accidit; verum *maiores suos, ut in eas regiones venerunt, repente oblitos patriae linguae, novam & antea inauditam sonuisse* memorabant. Side recepta, quae Pamphyliae metropolis erat, Syllium ibatur, tutum natura situs oppidum, & tam peregrino milite, quam barbarorum accolentium firma manu egregie munitum. Ea res & quia *Aspendios rebellare* nuntiabatur, avertit iter: Aspendumque ductus est exercitus. Illi, subita Macedonum irruptione territi, desertis quae in plano erant aedificiis, in arcem concessere. Alexander, vacua urbe potitus, sub ipsa arce castra communit; & cum peritissimos architectos haberet, apparatu oppugnationis obsessos ad pacem prioribus conditionibus repetendam compulit. Nihil ad maiora properanti optatius accidere potuisset, quam loci haud contemnendi longa obsidione non detineretur; ne tamen impunita defectorum temeritas esset, *potissimos civium obsessos tradi, pecuniaeque imperatae nec exsolutae summam dupli-*

cari, praecepit: adiectum est, ut *satrapae*, quem *Alexander* praefecisset, obedirent, annua *Macedonibus* tributa solverent, & de agro, unde vicinos vi eiecisse arguebantur, iudicio contenderent. His ita gestis remensus iter, quod ad *Pergensium* oppidum ferebat, inde perrexit in *Phrygiam*. Sed per ista loca ducenti superandae erant angustiae, quas iuxta *Telmisum*, urbem *Pisidarum*, duo montes ex adverso concurrentes efficiunt, ita strictis faucibus, ut portarum similitudinem referant: easque barbari armata manu utrinque infederant. Alexander in ipso aditu castra poni iubet, ratus, quod evenit, *Telmisenses* castris locatis periculum differri credentes non diu haesuros in angustis, sed modico in illis relicto praesidio ceteros in urbem recessuros esse. Igitur occasione haud segniter usus, protinus sagittarios & funditores, quodque ex gravi armatura maxime expeditum erat, inducit; & praesidio barbarorum deturbato, ante ipsam urbem castra collocat. Ibi legatos *Selgensium* audit, qui ob vetustas cum vicinis *Telmisensibus* similitates, quamquam eiusdem nationis essent, amicitiam ac auxilia offerebant regi. Quibus perbenigne exceptis, ne in obsidione unius urbis tempus tereret, *Sagalassum* castra movit, validam urbem & iuventutis robore firmatam. Cum enim omnes *Pisidae* bellicosi sint, *Sagalassenses* prae ceteris pugnaces habentur. Ii, cum etiam a *Telmisso* foederatae sociataeque copiae venissent, viris magis quam moenibus confisi, in vicino colle instruxerant aciem, & praemissos ab *Alexandro* velites opportunitate loci adiuti repulerant: sed *Agriani* resistebant, quis propinqua iam *Macedonum* phalanx, & ante prima signa rex conspectus audaciam addiderat. Maximus militi labor fuit per ardua conniti: postquam aequioribus paullo locis consistere datum est, femerum montanorum vulgus haud aegre disiecere. Ex *Macedonum* ducibus *Cleander* desideratus est, cum viginti ferme militibus: barbarorum ad quingentos cecidere; ceteros expedita fuga, & locorum notitia protexit. Fugientibus tamen institit rex, contentione, quanta poterat tam

grave agmen: eodemque impetu urbs eorum capta est. Per cetera deinde Pisidiae munita loca circumtulit bellum: quorum nonnulla pugnando cepit; alia conditionibus in fidem venerunt. Telmissum expugnatam, ob pertinaciam civium, solo aequavit; populo libertatem ademit; & paulo post cum aliis quibusdam Pisidiae civitatibus, Celaenarum praefecturae contribuit. Pacatis hunc in modum asperimis nationibus, in Phrygiam processit, qua Ascanius lacus est, cuius aqua sua sponte concrefcens, necessitate salis e longinquo petendi solvit accolae. Dum ea geruntur, Memnon, suarum partium reliquiis undique collectis, ut inhaerentem Asiae Alexandrum extorqueret, ad bellum Graeciae Macedoniaeque inferendum cogitationes convertit. Quippe Darius, in hoc uno spem reponens, qui victoris impetum sua virtute suaque prudentia diutissime ad Halicarnassum moratus esset, summae rerum praefecerat eum, magnamque pecuniae vim transmiserat. Itaque mercenariorum manu quanta poterat conducta, cum trecentarum navium classe libero mari vagabatur; & quae tantis conatibus adversa vel aequa futura essent, sollerti aestimatione pensabat. Interea locis, quae minus anxie custodiebantur, occupatis, (inter quae & Lampfacus fuerat,) insulas aggressus est, quibus Macedones, quamquam utrinque continenti potirentur, ob inopiam navium auxilium ferre non poterant. Iuvit consilium ducis animorum mirae ubique dissensio; cum aliis ad Alexandrum libertatis auctorem res trahentibus, non deessent, qui Persicis opibus aucti, propriam sub veteribus dominis potentiam, quam liberata republica eandem omnium aequalitatem mallent. Igitur Athenagoras & Apollonides ex Chiorum optimatibus, re cum Phisino Megareoque, & aliis suae factionis hominibus communicata, Memnonem arcessunt. Ita Chius prodicione capitur, & praesidio ibi collocato, urbanarum rerum administratio Apollonidi sociisque traditur. Inde Lesbum petens, Antissam, Pyrrham & Ereffum nullo negotio capit; Methymnae Aristonicum tyrannum imponit, totam-

que insulam, excepta Mitylene nobilissima urbe, in potestatem redigit. Ea multis diebus obsidionem constanter pertulit: nec ab ipso Memnone capta est. Ille enim cum iam magnis operibus urbem circumvallasset, & occluso portu, naviumque stationibus per opportuna loca dispositis, ne qua subsidio venientibus aditus pateret, providisset; pestilenti morbo correptus, praeclaram Persarum spem, irreparabili cum ipsorum damno, deseruit. Sed cum se iam morti vicinum intelligeret, Pharnabazo, sororis suae filio, quem Artabazo pepererat, imperium suum tradidit, donec Darius, re comperta, aliter statueret. Hic cum Auto-phradate classis praefecto munia partitus, eo tandem obfessos adegit, ut securo praesidii discessu pacto, columnas, quibus foederis cum Alexandro leges insculptae erant, subverterent; Darioque fidem polliciti, dimidiam exfulum suorum partem reciperent. At Persae non integra fide pactis steterunt; sed introductis in urbem militibus, Lycomedem Rhodium praeesse iusserunt: Diogeni, qui ob studia in Persas exsulaverat, patriae tyrannis tradita est. Pecunia deinceps privatim ab opulentissimo quoque per vim ablata: neque eo minus imperatum tributum, quod commune Mitylenaeorum penderet.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBRI.

1877

1877

1877

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER III.

ARGUMENTUM.

Celaenarum urbe & arce recepta, primariam Phrygiae urbem Alexander ingreditur: in qua fatalem Gordii nodum solvit, ac deinde obviam Dario ire statuit, 1. Exercitus Persici lustratio: de quo cum Darii iussu Charidemus Atheniensis verum liberumque protulisset iudicium, capite multatus est, 2. Thymodes Pharnabazo, hic Memnoni succedit. Darii somnium, eiusque varia interpretatio. Pompae Persarum regum, orto sole demum procedentium, tum copiarum Alexandri descriptio, 3. Desertas ab Arsane, Darii praefecto, Ciliciae fauces Alexander opportune occupat, 4. Cum in Cydnum flumen abluendi corporis gratia intempestive descendisset, gravissimo morbo corripitur rex ipse, 5. Qui a fido sapientique medico Philippo, cui a toto exercitu ingentes gratiae habentur, pristinae valetudini mox restituitur, 6. Vegetior factus, Darium aggredi cogitat, Sisinemque Persam, imprudentia delinquentem, occidi iubet, 7. Darii ante pugnam consilia: tum exerci-

tus Perfici consternatio, proximae internecionis praesagium, 8. Utriusque exercitus membra praecipua & collatio, 9. Alexandri oratio ad milites, 10. Pugna cruenta, in qua centena millia peditum ac decem millia equitum Perfarum occumbunt, reliquis fufis fugatifque, 11. Matris & uxoris Darii, nec non aliarum captivarum, luctum levat Alexander, 12. Darii gazam immensam, cum ingenti nobilium numero, Parmenioni proditorie Damasci praefectus tradit, 13.

I NTER haec Alexander, ad conducendum ex Peloponneso militem, Cleandro cum pecunia misso, Lyciae Pamphyliaeque rebus compositis, ad urbem Celaenas exercitum admovit. Mediam illa tempestate interfluebat Marfyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclutus. Fons eius ex summo montis cacumine excurrens, in subiectam petram magno strepitu aquarum cadit: inde diffusus, circumiectos rigat campos, liquidus, & suas dumtaxat undas trahens. Itaque color eius placido mari similis, locum poetarum mendacio fecit: quippe traditum est, *Nymphas amore amnis retentas, in illa rupe considerare.* Ceterum, quamdiu intra muros fluit, nomen suum retinet: at cum extra munimenta se evolvit, maiore vi ac mole agentem undas *Lycum* appellant. Alexander quidem urbem destitutam a suis intrat: arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem praemisit, qui denuntiaret, *ni dederent, ipsos ultima esse passuros.* Illi caduceatorem in turrim, & situ & opere multum editam, perductum, *quanta esset altitudo, intueri iubent, ac nuntiare*

Alexandro, non eadem ipsum & incolas aestimatione munimenta metiri: se scire inexpugnabiles esse; ad ultimum, pro fide morituros. Ceterum ut circumfideri arcem, & omnia sibi in dies arctiora viderunt esse; sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Darius ipsis misisset, dederent urbem: postquam nihil inde praesidii mittebatur, ad praestitutam diem permisere se regi. Superveniunt deinde legati Atheniensium, petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed etiam ceteros Graecos restitui suis iussurum respondit, finito Persico bello. Ceterum Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus; pluribus vicis, quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midae regiam; Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico & Cilicio mari distantem. Inter haec maria angustissimum Asiae spatium esse comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quae quia continenti adhaeret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulae praebet; ac nisi tenuis discrimen obiiceret, maria, quae nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Iovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midae patrem vectum esse constabat, adspexit, cultu haud sane a vilioribus vulgarisque usu abhorrens. Notabile erat iugum adstrictum compluribus nodis

in semetipfos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, *editam esse oraculo sortem, Asiae potiturum, qui inexplicabile vinculum solvisset*: cupido incessit animo fortis eius implendae. Circa regem erat & Phrygum turba, & Macedonum: illa exspectatione suspensa, haec sollicita ex temeraria regis fiducia. Quippe series vinculorum ita adstricta, ut unde nexus inciperet, quove se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset, solvere aggresso iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequaquam diu luctatus cum latentibus nodis, *nihil*, inquit, *interest, quomodo solvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, oraculi sortem vel elusit, vel implevit. Cum deinde Darium, ubicunque esset, occupare statuisset; ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Helleponti, copiis autem praefecit Hegelochum; Lesbum, & Chium, & Con praefidiis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa: ad Antipatrum, & eos, qui Graecas urbes tuebantur, sexcenta missa: ex foedere naves fociis imperatae, quae Helleponto praefiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat: in quem omnes intenderat curas, fatis gnarus cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Iamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat; huic iuncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt; omnisque haec regio paruit regi: datisque obsidibus, *tributum, quod ne Persis*

quidem tulissent, pendere ne cogerentur, impetra-
verunt. Calas huic regioni praepositus est: ipse,
assumptis qui ex Macedonia nuper advenerant,
Cappadociam petiit. At Darius, nuntiata Memno- 2
nis morte, haud secus quam par erat motus, omif-
sa omni alia spe, statuit ipse decernere: quippe
quae per duces suos acta erant, cuncta damna-
bat; ratus, pluribus curam, omnibus abfuisse
fortunam. Igitur castris ad Babylonem positis,
quo maiore animo capefferent bellum, univer-
fas vires in conspectum dedit; & circumdato val-
lo, quod decem millium armatorum multitudi-
nem caperet, Xerxis exemplo numerum copia-
rum iniit. Orto sole ad noctem agmina, sicut de-
scripta erant, intravere vallum. Inde occupave-
runt emissa Mesopotamiae campos: equitum pe-
ditumque propemodum innumerabilis turba,
maiores quam pro numero speciem gerens. Per-
sarum erant centum millia: in quibus eques tri-
ginta millia implebat. Medi decem equitum,
quingenta millia peditum habebant. Barca-
norum equitum duo millia fuere, armati bipen-
nibus, levibusque scutis cetrae maxime speciem
reddentibus: peditum decem millia pari armatu
sequebantur. Armenii quadraginta millia mise-
runt peditum, additis septem millibus equitum.
Hyrcaei egregii, ut inter illas gentes, sex millia
expleverant, equis militatura. Derbices quadra-
ginta millia peditum armaverant: pluribus hae-
rebant ferro praefixae hastae; quidam lignum igni
duraverant. Hos quoque duo millia equitum ex

eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiae gentes: duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Graecorum mercede conducta, egregiae iuventutis, adiecta sunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, ceterosque rubri maris accolae, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri. Nec quidquam illi minus, quam multitudo militum defuit. Cuius tum universae adspectu admodum laetus, purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro, (quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus,) percontari coepit: *satisne ei videretur instructus ad obterendum hostem?* At ille & suae fortis, & regiae superbiae oblitus, *Verum, inquit, & tu forsitan audire nolis; & ego, nisi nunc dixero, alias nequidquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, haec tot gentium, & totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis: nitet purpura auroque, fulget armis & opulentia, quantum qui oculis non subiecere, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies torva sane & inculta, clypeis hastisque immobiles cuneos, & conserta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conserta sunt: ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam,*

non duces magis, quam milites callent. Et ne auri argentique studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Fatigatis humus cubile est: cibus, quem occupant, satiat: tempora somni artiliora, quam noctis sunt. Iam Theffali equites, & Acarnanes, Aetolique, invicta bello manus, fundis credo, & hastis igne duratis repellentur? Pari robore opus est. In illa terra, quae hos genuit, auxilia quaerenda sunt: argentum istud atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem ac supplicem, tunc maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus, habeo, inquit, paratum mortis meae ultorem: expetet poenas mei consilii spreto is ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia regni tam subito mutatus, documentum eris posteris, homines, cum se permisere fortunae, etiam naturam dediscere. Haec vociferantem, quibus erat imperatum, iugulant. Sera deinde poenitentia subiit regem, ac vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit. Thymodes erat, Mentoris filius, impiger iuvenis: cui praeceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quibus plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet, opera eorum ufurus in bello: ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat. Anxium de instantibus curis, agitabant etiam per somnum species imminentium rerum; sive illas aegritudo, sive divinatio animi praefagientis arcessit. Castra Ale-

xandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt: & paullo post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset: equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad haec vates varia interpretatione curam distrinxerant: alii *laetum id regi somnium esse dicebant; quod castra hostium arfissent, quod Alexandrum, deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu perductum esse vidisset.* Quidam contra augurabantur: *quippe illustria Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere: quem regnum Asiae occupaturum esse, haud ambigere; quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est rex.* Vetera quoque omina, ut fit, sollicitudo revocaverat: *Darium enim in principio imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua Graeci uterentur; protinusque Chaldaeos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus.* Ceterum ipse & vatum responso quod edebatur in vulgus, & specie quae per somnum oblata erat, admodum laetus, castra ad Euphratem moveri iubet. Patrio more Persarum traditum est, orto sole demum procedere. Die iam illustri, signum e tabernaculo regis buccina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago folis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi *sacrum & aeternum* vocabant, argenteis altaribus praeserebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti & sexaginta quinque iuvenes sequebantur, puniceis amiculis velati, die-

bus totius anni pares numero; quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Iovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximiae magnitudinis *equus*, quem *Solis* appellabant, sequebatur. Aureae virgae, & albae vestes, regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoque caelata. Sequebatur haec equitatus duodecim gentium variis armis & moribus. Proximi ibant quos Persae *Immortales* vocant, ad decem millia. Cultus opulentiae barbarae non alios magis honestabat: illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos *cognatos regis* appellant, decem & quinque millia hominum. Haec vero turba muliebriter propemodum culta, luxu magis quam decoris armis conspicua erat. *Doryphori* vocabantur proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currus latus Deorum simulacra ex auro argentoque expressa decorabant: distinguebant internitentes gemmae iugum; ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem. Inter haec auream aquilam pinnas extendenti similem sacraverant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur. Purpureae tunicae medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant; & zona aurea muliebriter cinctus acina-

cem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. *Cidarim* Persae regium capitis vocabant infigne: hoc caerulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro praefixa gestabant. Dextra laevaue regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, matrem Darii Syfigambim currus vehebat; & in alio erat coniux. Turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas *armamaxas* appellant, sequebantur. In his erant liberi regis, & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum regiae pellices trecentae sexaginta vehebantur, & ipsae regali cultu ornataeque. Post quas pecuniam regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, praesidio sagittariorum prosequente. Propinquorum amicorumque coniuges huic agmini proximae, lixarumque & calorum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus qui cogerent agmen, leviter armati. Contra si quis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis virisque non auro, non discolori veste, sed ferro atque aere fulgentibus. Agmen & stare paratum, & sequi: nec turba; nec farcinis praegrave: intentum ad ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus, & exercitui comitatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit: Darius, tantae multitudi-

nis rex, loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contemferat. Interea Alexander, Abistamene Cappado- 4
ciae praeposito, Ciliciam petens cum omnibus copiis, regionem, quae *castra Cyri* appellatur, pervenerat. Stativa ibi habuerat Cyrus, cum adversum Croesum in Lydiam duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: *Pylas* incolae dicunt; arctissimas fauces, munimenta, quae manu ponimus, naturali situ imitante. Igitur Arsanes, qui Ciliciae praeerat, reputans quid initio belli Memnon suavisset, quondam salubre consilium fero exsequi statuit: igni ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quidquid usui esse potest, corrumpit; sterile ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare praesidio, iugumque opportune itineri imminens obtinere; unde inultus subeuntem aut prohibere, aut opprimere hostem potuisset. Nunc paucis, qui calibus praesiderent, relictis, retro ipse concessit; populator terrae, quam a populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relictis erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo iugo montis asperi ac praerupti Cilicia includitur; quod cum a mari surgat, velut sinu quodam flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsum mari

cedit, asperi tres aditus & perangusti sunt: quorum uno Cilicia intranda est. Campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem eius crebris distinguunt rivis: Pyramus & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu e fontibus labens, puro solo excipitur: nec torrentes incurunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta, vulgata carminibus, vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes, Lyrnessi & Thebes; Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur: ceteraque in quibus nihil praeter famam duraverat. Alexander fauces iugi, quae *Pylae* appellantur, intravit. Contemplatus locorum situs, non alias magis dicitur admiratus esse *felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent.* Iter vix quaternos capiebat armatos: dorsum montis imminebat viae, non angustae modo, sed plerumque praeruptae, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos *praecedere iusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet.* Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum: intentos arcus habebant, moniti, *non iter ipsos inire, sed proelium.* Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persae subiiciebant ignem, ne opulen-

tum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu praemisso, postquam barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat. Mediam Cydnus amnis, de quo 5 paullo ante dictum est, interfluit; & tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore solis accendit: & diei fervidissimum tempus coeperat. Pulvere ac sudore simul perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste deposita in conspectu agminis, (decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis levi ac parabili cultu corporis se esse contentum,) descendit in flumen. Vixque ingressi subito horrore artus rigere coeperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Exspiranti similem ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, & paene iam luctus, in castris erat. Flentes querebantur, *in tanto impetu cursuque rerum, omnis aetatis ac memoriae clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum; sed abluentem aqua corpus, ereptum esse & extinctum. Instare Darium, victorem antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas. Omnia aut ipsos, aut hostes populatos. Per vastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes, fame atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam ut ad Hellespontum fuga penetrarent;*

classē, qua transeant, quem praeparaturum? Rur-
fus in ipsum regem misericordia versa, illum flo-
rem iuventae, illam vim animi, eundem regem &
commilitonem, divelli a se & abrumpi, immemores
sui querebantur. Inter haec liberius meare spiritus
coeperat: allevabatque rex oculos, & paullatim
redeunte animo circumstantes amicos agnoverat;
laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur,
quia magnitudinem mali sentiebat. Animum au-
tem aegritudo corporis urgebat; quippe Darium
quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Vincitum er-
go se tradi, & tantam victoriam eripi sibi e manibus,
obscuraque & ignobili morte in tabernaculo suo ex-
stingui se, querebatur. Admissisque amicis pariter
& medicis, in quo me, inquit, articulo rerum mea-
rum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hosti-
lium armorum exaudire mihi videor, & qui ultro in-
tuli bellum, iam provocor. Darius ergo cum tam su-
perbas literas scriberet, fortunam meam in consilio
habuit: sed nequidquam, si mihi arbitrio meo cura-
ri licet. Lenta remedia & fegnes medicos non expetunt
tempora mea: vel mori strenue, quam tarde conva-
lescere mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid
artis in medicis est, sciant, me non tam mortis,
quam belli remedium quaerere. Ingentem omnibus
incusserat curam tam praeceps temeritas eius. Er-
go pro se quisque precari coepere, ne festinatio-
ne periculum auget, sed esset in potestate meden-
tium: inexperta remedia haud iniuria ipsis esse su-
specta, cum ad perniciem eius etiam a latere ipsius
pecunia sollicitaret hostis: (quippe Darius mille ta-

lenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiar
iusserat:) itaque ne ausurum quidem quemquam ar-
bitrabantur experiri remedium, quod propter novita-
tem posset esse suspectum. Erat inter nobiles medi- 6
cos e Macedonia regem secutus Philippus, na-
tione Acarnan, fidus admodum regi: puero co-
mes & custos salutis datus, non ut regem modo,
sed etiam ut alumnum, eximia caritate diligebat.
Is non praeceps se, sed strenuum remedium afferre,
tantamque vim morbi potione medicata levaturum ef-
se promisit. Nulli promissum eius placebat, prae-
ter ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia
quippe facilius, quam moram, perpeti poterat:
arma & acies in oculis erant; & victoriam in eo
positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa
flare potuisset: id ipsum, quod post diem tertium
medicamentum sumturus esset (ita enim medicus
praedixerat) aegre ferens. Inter haec a Parmenio-
ne, fidissimo purpuratorum, literas accipit, qui-
bus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo com-
mitteret. Mille talentis a Dario, & spe nuptiarum so-
roris eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitu-
dinem literae incusserant; & quidquid in utram-
que partem aut metus, aut spes subiecerat, fe-
creta aestimatione pensabat. Bibere perseverem? ut,
si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quid-
quid acciderit, evenisse videatur? Damnem medici
fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At
satius est alieno me mori scelere, quam metu meo.
Diu animo in diversa versato, nulli, quid scri-
ptum esset, enuntiat: epistolamque, sigillo annu-

li sui impressam, pulvino, cui incumbebat, subiecit. Inter has cogitationes biduo absumto, illuxit a medico destinatus dies: & ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander levato corpore in cubitum, epistolam a Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus; tum *epistolam Philippum legere iubet*: nec a vultu legentis movit oculos, ratus, aliquas conscientiae notas in ipso ore posse deprehendere. Ille, epistola perlecta, plus indignationis quam pavoris ostendit: proiectisque amiculo & literis ante lectum, *Rex*, inquit, *semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc vere, arbitror, sacro & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Servatus a me vitam mihi dederis, oro quaesoque; amissoque metu patere medicamentum concipi venis. Laxa paullisper animum, quem intempestiva sollicitudine amici sane fideles, sed moleste seduli turbant. Non securum modo haec vox, sed etiam laetum regem, ac plenum bonae spei fecit. Itaque, si Dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum velles experiri meum; alio profecto voluisses: sed certiozem quam expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta, tamen quod dilueras bibi: & nunc credo, te non minus pro tua fide, quam pro mea salute esse sollicitum.* Haec elocutus dextram Philippo offert. Ceterum tanta vis medicaminis fuit, ut quae secuta sunt, criminationem Parmenionis adiuverint. Interclusus spiritus arcte meabat. Nec Philippus quidquam

inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem, nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque ut primum mentis compotem esse sensit; modo *matris sororumque*, modo *tantae victoriae appropinquantis* admonere non desistit. Ut vero medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit; primo animus vigorem suum, deinde corpus quoque exspectatione maturius recuperavit: quippe post tertium diem, quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum regem, quam Philippum, intuebatur exercitus: pro se quisque dextram eius amplexi grates habebant velut praesenti Deo. Namque haud facile dictu est, praeter ingenitam illi genti erga reges suos venerationem, quantum huius quoque regis vel admirationi dediti fuerint, vel caritate flagraverint. Iam primum nihil nisi divina ope agredi videbatur: nam cum esset praesto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat. Aetas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam eius opera honestabat. Et quae leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt: exercitatio corporis inter ipsos; cultus habitusque paullulum a privato abhorrens; militaris vigor: quibus ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter carus ac venerandus esset, effecerat. At Darius, nuntio de 7
adversa valetudine accepto, celeritate, quantam capere tam grave agmen poterat, ad Euphratem contendit: iunctoque eo pontibus, quinque ta-

men diebus traiecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Iamque Alexander viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat: cuius potius, ducentis talentis nomine multae exactis, arci praesidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret. Aesculapio & Minervae ludos celebravit. Spectanti nuntius laetus affertur ex Halicarnasso: *Persae a suis esse superatos: Myndios quoque, & Carios, & pleraque tractus eius suae facta ditionis.* Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque motis, & Pyramo amne ponte iuncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio regi occurrit, quem praemiseraat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem *Isson* nomine penetrandum erat. Atque ille angustiis eius occupatis, & praesidio modico relicto, *Isson* quoque desertam a Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis qui interiora montium obsidebant, praesidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere, sicut paullo ante dictum est, idem & auctor & nuntius venit. *Isson* inde rex copias admovit: ubi consilio habito, *utrumne ultra progrediendum foret, an ibi opperendi essent milites novi, quos ex Macedonia adventare constabat: Parmenio non alium locum proelio aptiorem esse censebat. Quippe illic utriusque regis copias numero futuras pares, cum angustiae multitudinem non caperent: planitiem ipsis camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere.*

ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu regis Sifines Perfes : quondam a praetore Aegypti missus ad Philippum, donisque & omni honore cultus, exsilium patria sede mutaverat : secutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles focios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam annulo, cuius signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes praetor Darii miserat eam, hortabaturque Sifinem, ut dignum aliquid nobilitate ac moribus suis ederet : magno id ei apud regem honori fore. Has literas Sifines, utpote innoxius, ad Alexandrum saepe deferre tentavit : sed cum tot curis apparatuque belli regem videret urgeri ; aptius subinde tempus exspectans, suspicionem initi scelesti consilii praebuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti annuli sigillo impresso, Sifini dari iusserat, ad aestimandam fidem barbari. Qui quia per complures dies non adierat regem ; scelesto consilio eam visus est suppressisse, & in agmine a Cretensibus, haud dubie iussu regis, occisus est. Iam Graeci milites, quos Thymodes a Pharnabazo acceperat, praecipua spes & prope modum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret, spatiososque Mesopotamiae campos repeteret. Si id consilium damnaret ; at ille divideret saltem copias innumerabiles.

neu sub unum fortunae ictum totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc consilium regi, quam purpurationis eius displicebat: ancipitem fidem, & mercede venalem prodicionem imminere; & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius esse, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentum non inultae perfidiae futuros. At Darius, ut erat sanctus & mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam secutos fidem, suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos enim, qui suaderent, si suafuisse periculum esset. Denique ipsos quotidie ad sevocari in consilium, variasque sententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius suaserint. Itaque Graecis nuntiari iubet: ipsum quidem benevolentiae illorum gratias agere; ceterum, si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tanta enim multitudini, utique cum iam hiems instaret, in regione vasta, & invicem a suis atque hoste vexata, non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse servato more maiorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quae stre-

*pitū praetereuntium audito, silvarum latebris se occu-
luerunt. Iam etiam valetudinis simulatione frustrari
suos milites. Sed non amplius ipsum esse passurum de-
trectare certamen. In illo specu, in quem pavidi re-
cessissent, oppressurum esse cunctantes. Haec magni-
ficentius iactata, quam verius. Ceterum pecunia
omni rebusque pretiosissimis Damascum Syriae
cum modico praesidio militum missis, reliquas
copias in Ciliciam duxit, insequentibus more pa-
trio agmen coniuge & matre. Virgines quoque
cum parvo filio comitabantur patrem. Forte ea-
dem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria
aditur, & Darius ad eum locum, quem *Amanicas
Pylas* vocant, pervenit. Nec dubitavere Persae,
quin Iffo relicta, quam ceperant, Macedones fu-
gerent. Nam etiam faucii quidam & invalidi, qui
agmen non poterant persequi, excepti erant.
Quos omnes, instinctu purpuratorum, barbara
feritate faevientium, *praecisis adustisque manibus
circumduci, ut copias suas noscerent; satisque omni-
bus spectatis; nuntiare quae vidissent regi suo, ius-
sit. Motis ergo castris, superat Pinarum amnem,
in tergis, ut credebat, fugientium haefurus. At
illi, quorum amputaverat manus, ad castra Ma-
cedonum penetrant, Darium quam maximo cursu
posset, sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Ita-
que speculatores in maritimas regiones praemissos
explorare iubet, ipsene adesset, an praefectorum ali-
quis speciem praebuisset universi venientis exercitus.
Sed cum speculatores reverterentur, procul in-
gens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis**

campis collucere coeperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa: cum incondita multitudo maxime propter iumenta laxius tenderet. Itaque *eo ipso loco metari suos castra iusserat*; laetus, quod omni expetiverat voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse. Ceterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua adspirante res tam prospere gesserat, verebatur; nec iniuria, ex his, quae tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat. *Unam supereffe noctem, quae tanti discriminis moraretur eventum.* Rursus occurrebat, *maiora periculis praemia: & sicut dubium esset, an vinceret; ita illud utique certum esse, honeste, & cum magna laude moriturum.* Itaque corpora milites curare iussit, ac deinde *tertia vigilia instructos & armatos esse.* Ipse in iugum editi montis adscendit, multisque colucentibus facibus patrio more sacrificium Diis praesidibus loci fecit. Iamque tertium, sicut praecceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus & proelio: *strenueque iussi procedere,* oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. *Darium triginta inde stadia abesse* praemissi indicabant. Tunc *consistere agmen* iubet; armisque ipse sumtis, aciem ordinabat. Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incefferat: quippe itineri quam proelio aptiores erant, raptimque ar-

ma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, maiorem metum incussit. Alii in iugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant. Discors exercitus, nec ad unum intentus imperium; vario tumultu cuncta turbarat. Darius initio montis iugum cum parte copiarum occupare statuit, & a fronte & a tergo circumiturus hostem: a mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgeret. Praeter haec viginti millia praemissa cum sagittariorum manu, *Pinarum amnem*, qui duo agmina interfluebat, *transire, & obviare sese Macedonum copiis iusserat: si id praestare non possent, retrocedere in montes, & occulte circumire ultimos hostium*. Ceterum, destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alii prae metu imperium exsequi non audebant, alii frustra exsequebantur; quia, ubi partes labant, summa turbatur. Acies autem hoc modo stetit. 9

Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum sagittariorumque viginti fere millibus. In eodem Thymodes erat, Graecis peditibus mercede conductis triginta millibus praepositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicae phalangi acies. In laevo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria millia defectorum equitum, adfuenta corporis custodiae, & pedestris acies qua-

draginta millia sequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites: his proximi ceterarum gentium, dextra laevaue dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia iaculatorum funditorumque antecedebant. Quidquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copiae; cornuaque hinc a iugo, illinc a mari stabant: uxorem matremque regis, & alium feminarum gregem in medium agmen acceperant. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu Nicanor, Parmenionis filius, tuebatur: huic proximi stabant Coenos, & Perdicas, & Meleager, & Ptolemaeus, & Amyntas, sui quisque agminis duces. In laevo, quod ad mare pertinebat, Craterus & Parmenio erant; sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati: dextrum Macedones Thesfalii adiunctis, laevum Peloponneses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At iis, qui praemissi a Dario iugum montis infederant, Agrianos opposuit ex Graecia nuper advectos. Parmenioni autem praeceperat, *ut quantum posset, agmen ad mare extenderet; quo longius abesset montibus, quos occupaverant barbari.* At illi neque obstare venientibus, nec circumire praetergressos ausi, funditorum maxime adspectu profugerant territi: eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incessetur timuerat, praestitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant; neque

enim latius extendi aciem patiebantur angustiae. Paulatim deinde se laxare finis montium, & maius spatium aperire coeperant; ita ut non pedes solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam a lateribus circumfundi posset equitatus. Iam in 10 conspectu, sed extra teli iactum, utraque acies erat; cum priores Persae inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & a Macedonibus maior, exercitus impar numero, sed iugis montium vastisque saltibus percussus: quippe semper circumiecta nemora petraeque, quantamcumque acceperere vocem, multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi, acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu, capefferent bellum. Cumque agmen obequitaret, varia oratione, ut cuiusque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones, *tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam atque ultima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profecti, inveteratae virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores, emensosque olim Herculis & Liberi patris terminos, non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum: Macedonum Bactra & Indos fore. Minima esse, quae nunc intuerentur; sed omnia victoria parari. Non praeruptis petris Illyriorum & Thraciae saxis sterilem laborem fore; spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus; totam aciem suo pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur; domitaeque nuper Boeotiae, & urbis*

in ea nobilissimae ad solum dirutae, species repraesentabatur animis. Iam Granicum amnem, iam tot urbes, aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quae quae post tergum erant, strata, & pedibus ipsorum subiecta memorabat. Cum adierat Graecos; admonebat, ab iis gentibus illata Graeciae bella Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam terramque postulantium: ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Dein Deum templa ruinis & ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera humani divinique iuris violata, referebat. Hlyrios vero & Thracas, raptò vivere adfuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri iubebat, praedam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent. Aspera montium suorum iuga, nudosque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis agrisque mutarent. Iam ad teli iactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium inveci sunt. Quippe Darius equestri proelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu circumibatur. Quod ubi Macedo conspexit; duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thesfalibus equitibus, praefectum eorum occulte circumire tergum suorum iubet, Parmenionique coniungi, & quod is imperasset, impigre exsequi. Iamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi egregie se tuebantur; sed conferti, & quasi cohae-

rentes, tela vibrare non poterant: simul erant emissa, in eisdem concurrentia implicabantur, levique & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fufum est. Duae quippe acies ita cohaerebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos; nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent. Alexander non ducis magis, quam militis munera exsequebatur; opimum decus caeso rege expetens. Quippe Darius curru sublimis eminebat; & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres, cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis & robore corporis multum super ceteros eminens; animo vero & pietate in paucissimis. Illo utique proelio clarus, alios improvide instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa regem erant, mutua adhortatione firmati; cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darii iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte

defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, aduerso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Atizyes, & Rheomithres, & Sabaces praetor Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noscitantur: circa eos cumulata erat pedatum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen caesi sunt: inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone perstrictum est. Iamque qui Darium vehebant equi, confossi hastis & dolore efferati, iugum quatere, & regem curru excutere coeperant; cum ille, veritus ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit, & in equum, qui ad hoc sequebatur, imponitur: insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecore abiectis. Tum vero ceteri dissipantur metu; & qua cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma iacentes, quae paullo ante ad tutelam corporum sumserant: adeo pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques a Parmenione missus, & forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae Thessalos equites vehementer urgebant. Iamque una ala ipso impetu proculcata erat: cum Thessali, strenue circumactis equis dilapsi, rursus in proelium redeunt; sparsosque & incompósitos victoriae fiducia barbaros ingenti caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maxime constat, aegre moliebantur: quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupaverant. Hac tam prospera pugna

nuntiata, Alexander, non ante ausus persequi barbaros, utrimque iam victor instare fugientibus coepit. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur; cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo; & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Graeci, qui in Darii partibus steterant, Amynta duce (praetor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti a ceteris, haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversam fugam intenderunt: alii, quae rectum iter in Persidem ducebat; quidam circumitu rupes, saltusque montium occultos petivere; pauci castra Darii. Sed iam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriae apparatus, diripuerant milites. Cumque plus raperent, passim strata erant itinera vi-
lioribus farcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contemserat. Iamque ad feminas perventum erat; quibus quo cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidem vis ac libido parcebat. Omnia planctu tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant, nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines aetatesque, victoris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc vero impotentis fortunae species conspici potuit: cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri

domino reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites, ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos animosque in semet converterant captivae, mater, coniuxque Darii: illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis; haec formae pulchritudine, nec illa quidem forte corrupta. Acceperat in sinum filium nondum sextum aetatis annum egressum, in spem tantae fortunae, quantam paullo ante pater eius amiserat, genitum. At in gremio anus aviae iacebant adultae virgines duae, non suo tantum, sed etiam illius moerore confectae. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores, *reginas. dominasque*, veris quondam, tunc alienis nominibus invocantes. Illae, suae calamitatis oblitae, *utro cornu Darius stetit? quae fortuna discriminis fuisset?* requirebant. Negabant *se captas, si viveret rex*. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem caesa sunt Persarum peditum centum millia, decem vero millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor & quingenti faucii fuere; triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt: equitum centum quinquaginta interfecti. Tantum

12 lo impendio ingens victoria stetit. Rex, diu Darii persequendo fatigatus, posteaquam & nox appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paullo ante a suis capta pervenit. *Invitari deinde amicos*, quibus maxime adfueverat, iussit;

quippe summa dumtaxat cutis in femore perstricta non prohibebat interesse convivio: cum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quae excubabat ad tabernaculum regis, verita, ne maioris motus principium esset, armare se coeperat. Causa pavoris subiti fuit, quod mater uxorque Darii cum captivis mulieribus nobiles, regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuque deflebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius, sicut paullo ante dictum est, ne cultu proderetur, abiecerat, in manibus eius, qui repertum ferebat, agnovit: ratusque interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunae Darii, & pietati earum illacrimasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardeis prodiderat, peritum Persicae linguae, *ire ad consolandas eas iusserat*. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram doloremque gravaret, Leonnatum ex purpuratis suis misit, iussum indicare, *falso lamentari eas Darium vivum*. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivae erant, pervenit, *missumque a rege se nuntiari iubet*. At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, *adesse supremam horam, missosque qui occiderent captas*. Itaque, ut quae nec prohibere possent, nec admit-

tere auderent; nullo responso dato, tacitae operiebantur victoris arbitrium. Leonnatus exspectato diu qui se intromitteret, posteaquam nemo procedere audebat; relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater & coniux provolutae ad pedes, orare coeperunt, *ut, priusquam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permetteret: functas supremo in regem officio se impigre morituras.* Leonnatus, & *vivere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinae fortunae reginas fore.* Tum mater Darii allevari se passa est. Alexander postera die cum cura sepultis militibus, quorum corpora invenerat, *Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi iubet, matrique Darii permitti, quos vellet, patrio more sepeliret.* Illa paucos arcta propinquitate coniunctos, *pro habitu praesentis fortunae humari iussit; apparatus funerum, quo Persae suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose cremarentur.* Iamque iustis defunctorum corporibus solutis, praemittit ad captivas, qui nuntiarent, *ipsum venire:* inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephaestione intrat. Is longe omnium amicorum carissimus erat regi, cum ipso pariter educatus; secretorum omnium arbiter: libertatis quoque in admonendo eo non alius ius habebat; quod tamen ita usurpabat, ut magis a rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur: & sicut aetate par erat regi, ita cor-

poris habitu praeſtabat. Ergo reginae illum regem eſſe ratae, ſuo more veneratae ſunt. Inde ex ſpadonibus captivis, quis Alexander eſſet monſtrantibus, Syſigambis advoluta eſt pedibus eius, *ignorationem nunquam antea viſi regis excuſans. Quam manu adlevans rex, non erraſti, inquit, mater; nam & hic Alexander eſt.* Equidem ſi hac continentia animi ad ultimum vitae perſeverare potuiſſet; feliciorẽ fuiſſe crederem, quam viſus eſt eſſe, cum Liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto uſque ad Oceanum omnes gentes victoria emenſus. Viciffet profecto ſuperbiam atque iram, mala invicta: abſtinuiſſet inter epulas caedibus amicorum: egregioſque bello viros, & tot gentium ſecum domitores, indicta cauſa veritus eſſet occidere. Sed nondum fortuna ſe animo eius infuderat. Itaque orientem eam moderate & prudenter tulit; ad ultimum magnitudinem eius non cepit. Tum quidem ita ſe geſſit, ut omnes ante eum reges & continentia & clementia vincerentur. Virgines enim regias excellentis formae tam ſanctẽ habuit, quam ſi eodem quo ipſe parente genitae forent: coniugem eiufdem, quam nulla aetatis ſuae pulchritudine corporis vicit, adeo ipſe non violavit, ut ſummam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet: *omnem cultum reddi feminis iuſſit; nec quidquam ex priſtinae fortunae magnificentia captivis, praeter fiduciam, defuit.* Itaque Syſigambis, *rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quae Dario noſtro quondam precatae ſumus: & ut video, dignus*

es, qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaveris. Tu quidem matrem me, & reginam vocas: sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et praeteritae fortunae fastigium capio, & praesentis iugum pati possum: tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia, quam saevitia, vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darii deinde filium collo suo admovit. Atque nihil ille conspectu tunc primum a se visi conterritus, cervicem eius manibus amplectitur: motus ergo rex constantia pueri, Hephaestionem intuens, quam vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset! Tum tabernaculo egressus, tribus aris in ripa Pinari amnis, Iovi atque Herculi Minervaeque sacratiss, Syriam petit; Damascum,

13 ubi regis gaza erat, Parmenione praemisso. Atque is, cum praecessisse Darii satrapam comperisset, veritus ne paucitas suorum sperneretur, arcessere maiorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo praemissos incidit natione Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum a praefecto Damasci missas tradit ei; nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia traderet, adiecit. Permenio, asservari eo iusso, literas aperit: in quibus erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret, cum manu exigua. Itaque re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum infidias timentis; & ignotum iter sine duce

non audebat ingredi: felicitati tamen regis sui confusus, *agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit*. Quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit; iam metuente praefecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur quasi parum munitimentis oppidi fidens, ante solis ortum *pecuniam regiam, quam gazam Persae vocant, cum pretiosissimis rerum efferi iubet*: fugam simulans; revera, ut praedam hosti offerret. Multa millia virorum feminarumque excedentem oppido sequebantur; omnibus miserabilis turba, praeter eum, cuius fidei commissa fuerat. Quippe quo maior proditoris merces foret, obiicere hosti parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darii coniuges liberosque; praeter hos urbium Graecarum legatos, quos Darius velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. *Gangabas Persae vocant humeris onera portantes*: hi cum frigus tolerare non possent, (quippe & procella subito nivem effuderat, & humus rigebat gelu) tum adstrictas vestes, quas cum pecunia portabant auro & purpura insignes, induunt: nullo prohibere auso; cum fortuna regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Praebuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentiore cura suos, quasi ad iustum proelium, paucis adhortatus, *equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hostem invehit*. At illi, qui sub oneribus erant, omissis per metum, capeffunt fugam: armati quoque, qui eos persequabantur, eodem metu arma iactare, ac

nota diverticula petere coeperunt. Praefectus quasi & ipse conterritus simulans, cuncta pavore compleverat. Iacebant totis campis opes regiae: illa pecunia stipendio ingenti militum praeparata: ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium feminarum: aurea vasa, aurei fraeni, tabernacula regali magnificentia ornata: vehicula quoque a suis destituta, ingentis opulentiae plena: facies etiam praedantibus tristis, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus lacerata, alia in coenum demersa eruebantur: non sufficiebant praedantium manus praedae. Iamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat: feminae pleraeque parvos trahentes liberos ibant. Inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regnaverat, filiae, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractae; sed tum sortem earum crudelius aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque eiusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darii) filia, & coniux Artabazi principis purpuratorum, & filius, cui *Ilioneo* fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum imperium maritimae orae rex dederat, uxor cum filio excepta est: Mentorae filiae tres: ac nobilissimi ducis Memnonis coniux & filius. Vixque ulla domus purpurati fuit tantae cladis experta. Lacedaemonii quoque & Athenienses societatis fide violata Persas secuti: Aristogiton, Dropides & Iphicrates, inter Athenienses genere famaue longe clarissimi; La-

cedaemonii, Pausippus & Onomastorides, cum Monimo & Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniae signatae fuit talentorum duo millia & sexaginta; facti argenti pondus quingenta aequabat. Praeterea triginta millia hominum, cum septem millibus iumentorum, dorso onera portantium, capta sunt. Ceterum Dii tantae fortunae proditorem [sepulturae] celeriter debita poena persecuti sunt. Namque unus est confcius eius, credo, regis vicem, etiam in illa forte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam maiestatis suae exolevisse cernebat.

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Alexander literis a Dario superbe scriptis regie respondet. Abdolominum Sidoniis regem praeficit. Amyntas transfuga, miro modo a Persis ipsis occiditur. Variarum variis locis praefectorum Darii clades, 1. Tyrii, Alexandrum recipere recusantes, obsidentur, 2. Dubiis belli eventibus Tyri obsidio nobilitatur, 3. Tandem Tyrus, vi capta, maximaque hominum strage corrupta, luctuoso deformatur incendio, 4. Darii iterata de pace ad Alexandrum submissior legatio; qua repudiata, Graeci Alexandrum corona aurea donant: ille autem, per praefectos, multas in potestatem suam redigit provincias, 5. Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam expugnat: eiusque praefectum Batim crudeli afficit supplicio, 6. Professio, & varia Alexandri quaesita ad Iovis Hammonis oraculum, 7. In Aegypto Alexandria condita; variaeque Alexandri bellicae expeditiones, 8. Darius ad Arbela pervenit, eoque invito Alexander Granicum superat, 9. Milites, ob lunae

defectum turbatos, per Aegyptios vates confirmat Alexander. Persas vastatores coniicit in fugam. Darii uxor captiva, moerore confecta, supremum diem claudit, unde Alexandri lacrimae. Darii suspiciones, luctus & vota, 10. Pacem tertio quaesitam Darius non impetrat; immo ad deditionem, aut ad bellum ab Alexandro provocatur, 11. Ad proelium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones Panico quodam defuncti terrore arma alacriter capessunt, 12. Consilia de nocturno proelio Parmenionis & Polypercontis Alexander damnat: somnoque refectus, interrito vultu suos ad pugnam accendit, 13. Alexandri ad Graecorum, Dariique ad Persarum exercitus ante pugnam orationes, 14. Cruenti ad Arbela proelii descriptio. Victor Alexander Darium victum persequitur, 15. Parmenio in discrimine constitutus, Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis suorum millibus desideratis, fuga sibi quaerere salutem cogunt, 16.

DARIUS tanti modo exercitus rex; qui triumphantis magis, quam dimicantis modo, curru sublimis inierat proelium; per loca, quae prope immensis agminibus compleverat, iam inania & ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci regem sequebantur: nam nec eodem omnes fugam intenderant; & deficientibus equis, cursum eorum, quos rex subinde mutabat, aequare non poterant. Unchas deinde pervenit, ubi exceperunt eum Graecorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit; id demum credens fore ipsius, quod celeritate praeripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat praeda, iussit *eam ipsam, & capti-*

vos, diligenti asservare custodia, Syriae, quam Coelen vocant, praefecit. Novum imperium Syri, nondum belli cladibus fatis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti obedientes imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram, & pleraque longius etiam a mari recedentia, rex eius insulae Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literae a Dario redduntur; quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est. Praecipue eum movit, quod Darius sibi *regis* titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis quam petebat, *ut accepta pecunia, quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem sibi ac coniugem liberosque restitueret: de regno, aequo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset; contentus patrio, cederet alieni imperii finibus: socius amicusque esset. In ea se fidem & dare paratum & accipere.* Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: *Rex Alexander Dario. Celes, cuius nomen sumfisti Darius, Graecos, qui oram Hellepontii tenent, coloniasque Graecorum Ionias, omni clade vastavit: cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedoniae & Graeciae bello. Rursus rex Xerxes gentis eiusdem, ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum copiis venit: qui navali proelio victus, Mardonium tamen reliquit in Graecia, ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum vero parentem meum quis ignorat ab iis interfectum esse, quos ingentis pecuniae spe sollicitave-*

rant vestri? Impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita: sicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero: & Diis quoque pro meliore stantibus causa, magnam partem Asiae in ditionem redegit meam: te ipsum acie vici. Quem etsi nihil a me impetrare oportebat, utpote qui ne belli quidem in me iura servaveris; tamen si veneris supplex, & matrem, & coniugem, & liberos sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere & consulere victis scio. Quod si te nobis committere times; dabimus fidem impune venturum. De cetero cum mihi scribes, memento non solum regi te, sed etiam tuo scribere. Ad hanc perferendam Therfippus missus. Ipse in Phoenicem deinde descendit, & oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem vetustate famaue conditorum inclutam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adiutus; sed quia deditionem magis popularium, quam sua sponte fecerat, regno visus indignus: Hephæstionique permissum, ut, quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret regem. Erant Hephæstioni hospites clari inter suos iuvenes: qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt, quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis quod alii per ignes ferrumque peterent, Vos quidem macti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto maius esset regnum fastidire, quam accipere. Cete-

rum date aliquem regiae stirpis, qui meminerit, a vobis acceptum habere se regnum. At illi, cum multos imminere tantae spei cernerent, singulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, statuunt, neminem esse potiorem quam Abdolominum quendam, longa quidem cognatione stirpi regiae annexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiae vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas eligens Abdolominus repurgabat. Tunc rege eo salutato, alter ex his: *Habitus*, inquit, *hic, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie aeternisque sordibus squalidum: cape regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et cum in regali solio residebis, vitae necisque omnium civium dominus, cave obliviscaris huius status, in quo accipis regnum; immo hercule, propter quem. Somnio similis res Abdolomino videbatur: interdum, satifne sani essent, qui tam proterve sibi illuderent, percontabatur. Sed ut contanti squalor ablatus est, & iniecta vestis purpura auroque distincta, & fides a iurantibus facta; serio iam rex, iisdem comitantibus in regiam pervenit. Fama, ut solet, strenue tota urbe discurret: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat: ditissimus quisque humilitatem inopiamque eius apud amicos Alexan-*

dri criminabatur. *Admitti eum rex protinus iussit ; diuque contemplatus , corporis, inquit, habitus famae generis non repugnat : sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris ?* Tum ille, *utinam, inquit, eodem animo regnum pati possim ! hae manus suffe- cere desiderio meo : nihil habenti nihil defuit.* Magnae indolis specimen ex hoc sermone Abdolomini cepit. Itaque non *Stratonis modo regiam supellectilem attribui ei iussit, sed pleraque etiam ex Persica praeda : regionem quoque urbi appositam ditio- ni eius adiecit.* Interea Amyntas, quem ad Per- fas ab Alexandro transfugisse diximus, cum qua- tuor millibus Graecorum, ipsum ex acie perse- cutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naves mi- litibus impostis Cyprum transmisit : & cum in il- lo statu rerum id quemque, quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure posses- sum ; Aegyptum petere decrevit : utrique regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione tempo- rum pendens. Hortatusque milites ad spem tan- tae rei, docet, *Sabacem praetorem Aegypti cecidisse in acie : Persarum praesidium & sine duce esse, & invalidum : Aegyptios semper praetoribus eorum infensos, pro sociis ipsos, non pro hostibus aestima- tuos.* Omnia experiri necessitas cogebat : quippe cum primas spes fortuna deslituit, futura prae- sentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, *duceret quo videretur.* Atque ille utendum animis dum spe calerent ratus, ad Pelusii ostium pene- trat, simulans a *Dario se esse praemissum.* Potitus er- go Pelusii, Memphim copias promovit : ad cuius

famam Aegyptii, vana gens, & novandis quam gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda praefidia Perfarum. Qui territi, tamen spem obtinendi Aegyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas proelio superatos, in urbem compellit; castrisque positis, victores ad populandos agros eduxit: ac velut in medio positis omnibus hostium cuncta agebantur. Itaque Mazaces, quamquam infelici proelio suorum animos territos esse cognoverat, tamen *palantes*, & *victoriae fiducia incautos ostentans*, perpulit *ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare*. Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit: ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has poenas Amyntas utrique regi dedit; nihilo magis ei ad quem transfugerat fidus, quam illi quem deseruerat. Darii praetores, qui proelio apud Iffon superfuerant, cum omni manu, quae fugientes secuta erat, assumpta etiam Cappadocum & Paphlagonum iuventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus, praetor Alexandri, Lydiae praeerat: qui, quamquam plerosque militum ex praefidiis ad regem dimiserat; tamen barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit: tribus proeliis alia atque alia regione commissis, Persae funduntur. Eodem tempore classis Macedonum ex Graecia accita, Aristomenem, qui ad Hellepontioram recuperandam a Dario erat missus, captis eius aut merfis navibus superat. A Milesiis deinde Pharnabazus

praefectus Persicae classis pecunia exacta, & praesidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum petiit. Eas quoque insulas praesidiis occupat; pecunia multat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europae Asiaeque regibus, in spem totius orbis occupandi gerebatur, Graeciae quoque & Cretae arma commoverat. Agis, Lacedaemoniorum rex, octo millibus Graecorum, qui ex Cilicia profugidos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniae praefecto moliebatur. Cretenses has aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum praesidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina; unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuentem fortuna. Iam tota Syria, iam Phoenice quoque, ex-
 2
 cepta Tyro, Macedonum erant; habebatque rex castra in continenti, a quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrus & claritate, & magnitudine ante omnes urbes Syriae Phoenicesque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quam imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant; commeatusque large & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille *dona, ut ab amicis, accipi iussit; benigneque legatos allocutus, Herculi, quem praecipue Tyrii colerent, sacrificare velle se dixit. Macedonum reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se vero ut id faceret etiam oraculo monitum.* Legati respondent, *esse templum Herculis extra urbem, in eam sedem, quam Palaetyron ipsi vocant: ibi regem Deo*

facrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaque, *vos quidem,* inquit, *fiducia loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc responso dimissos monere amici coeperunt, *ut regem, quem Syria, quem Phoenice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur.* At illi, loco satis fidi, obsidionem ferre decreverunt. Namque urbem a continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maxime obiectum, crebros ex alto fluctus in litus evolvens. Nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam iungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus obstabat. Quippe vix leni & tranquillo mari moles agi possunt; Africus vero prima quaeque congesta pulsu illisa mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undae per nexus operum manantes, & ubi acrior flatus exstitit, summi operis fastigio superfusae. Praeter hanc difficultatem haud minor alia erat; muros turreaque urbis praealtum mare ambiebat: non tormenta, nisi e navibus procul excussa, emitti; non scaelae moenibus applicari poterant: praecipit in scalum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat rex; &, si admovisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quae parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant: quippe

Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Poeni coeperunt, *ut obsidionem forti animo paterentur; brevi Carthagine auxilia ventura.* Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros turreisque tormenta disponunt: arma iunioribus dividunt; opificesque, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatus frequent: ferreae quoque manus (*Harpagonas* vocant) quas operibus hostium iniicerent, corvi-que, & alia tuendis urbibus excogitata, praeparabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent; *sanguinis rivi sub ipsis flammis exstitisse* dicuntur: idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque cum forte panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt. Territoque rege, Aristander, peritissimus vatum, respondit, *si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum: contra, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere.* Alexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cetera impedimento videret fore; caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra ius gentium occisos praecipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante iacienda moles erat, quae urbem con-

tinenti committeret. Ingens ergo animos militum
 desperatio incessit, cernentium *profundum mare*,
quod vix divina ope posset impleri: quae saxa tam
vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? ex-
hauriendas esse regiones, ut illud spatium aggera-
retur: & exaestuare semper fretum, quoque arctius
volutetur inter insulam & continentem, hoc acrius
furere. At ille haudquaquam rudis tractandi mili-
 tares animos, *speciem sibi Herculis in somno obla-*
tam esse pronuntiat, dextram porrigentis: illo du-
ce, illo aperiante in urbem intrare se visum. Inter
 haec, *caduceatores interfectos, gentium iura viola-*
ta, referebat: unam esse urbem, quae cursum victo-
ris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium
 datur, *ut suos quisque castiget: fatisque omnibus*
stimulatis, opus orsus est. Magna vis saxorum
 ad manum erat, Tyro vetere praebente: mate-
 ries ex Libano monte ratibus & turribus facien-
 dis vehebatur. Iamque a fundo maris in altitu-
 dinem montis opus excreverat, nondum tamen
 aquae fastigium aequabat; &, quo longius mo-
 les agebatur a litore, hoc magis quidquid inge-
 rebatur praealtum absorbebat mare: cum Tyrii
 parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobra-
 bant, *illos armis inclutos, dorso sicut iumenta one-*
ra gestare: interrogabant etiam, num maior Ne-
ptuno esset Alexander? Haec ipsa infectatio alacri-
 tatem militum accendit. Iamque paullulum mo-
 les aquam eminebat, & simul aggeris latitudo
 crescebat, urbi que admovebatur; cum Tyrii ma-
 gnitudine molis, cuius incrementum eos ante fe-

fellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt; missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum & removere, & appellere scaphas in expedito esset; ad curam semet ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur rex *munientibus coria velaque iussit obtendi, ut extra teli ictum essent*: duasque turres ex capite molis erexit, e quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litori appellant, expositisque militibus, eos, qui faxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes incompositos Macedonas aggressi, triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Ea res 3 Alexandrum dividere copias coëgit: & ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam Craterumque praefecit; ipse cum expedita manu Arabiam petiit. Inter haec Tyrii navem magnitudine eximia, faxis arenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam remis concitaverunt; & cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit: tunc prora eius accensa, remiges defiliere in scaphas, quae ad hoc ipsum praeparatae sequebantur. Navis autem igne concepto latius fundere incendium coepit: quod, priusquam posset occurri, turres & cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui defilierant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera in-

gerunt. Iamque non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem: cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio; partim armis omissis, in mare semet ipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quam interficere mallent, natantium manus stiptibus faxisque lacerabant, donec debilitati, impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumta; sed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatae se laxavere, faxaque interluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, praeceps in profundum ruit; tantaque molis vix ulla vestigia invenit Arabia rediens Alexander. Hic, quod in adversis rebus solet fieri, alius in alium culpam referebat; cum omnes verius de saevitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus, in adversum ventum non latere, sed recta fronte direxit; quod cetera opera, velut sub ipso latentia, tuebatur: latitudinem quoque aggeri adiecit, ut turres in medio erectae procul teli iactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant; deinde faxis onerabant; rursus cumulo eorum alias arbores iniiciebant: tum humus aggerebatur; superque alia strue faxorum arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exsequebantur. Praecipuum auxilium

erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultoque lapsu ad molem usque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes; quae ubi secutae erant, pleraque secum in profundum dabant: tum levatos onere stipites truncosque arborum haud aegre moliebantur: deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapsa sequebatur. Aegro animi Alexandro, & utrum perseveraret, an abiret, satis incerto, classis Cypro advenit; eodemque tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper advectus. Centum & octoginta navium classem in duo dividit cornua: laevum Pnytagoras, rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur; Alexandrum in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt: quibus rex investus, ipsas demersit. Postera die classe ad moenia admota, undique tormentis, & maxime arietum pulsu muros quatit: quos Tyrii raptim obstructis faxis refecerunt; interiorum quoque murum, ut si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali urgebat: moles intra teli iactum erat; classis moenia circumibat: terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter se ita iunxerant, ut prorae cohaerent; puppes intervallo, quantum capere poterant, distarent. Hoc puppium intervallum antennis asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem susti-

nerent, impleverant : sic instructas quadriremes ad urbem agebant : inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto , quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem, sicuti dictum est, paratam, *circumire muros* iubet : iamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii desperatione torpebant ; cum subito spissae nubes intendere se coelo, & quidquid lucis internitebat, effusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paullatim levare, deinde acriori vento concitatum, fluctus cedere, & inter se navigia collidere. Iamque scindi coeperant vincula, quibus connexae quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant : miles ministeria nautarum, remiges militis officia turbabant ; & quod in huiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant : quippe gubernatores, alias imperare soliti, tum metu mortis iussa exsequebantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare, veluti eripientibus navigia classicis cessit : appulsaque sunt littori, lacerata pleraque. Iisdem diebus forte Carthaginensium legati triginta superveniunt, maius obfessis solatium, quam auxilium : quippe *domestico bello Poenos impediri ; nec de imperio, sed pro salute dimicare*, nuntiabant. Syracusani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti spe destituti erant ; sed coniuges liberosque devehendos Carthaginem tradi-

derunt; fortius quidquid accideret laturo, si carissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cumque unus e civibus concioni indicasset, *oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis; molemque a Macedonibus iactam in salo in silvestrem saltum esse mutatam*: quamquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda pro ni metu, aurea catena devinxere simulacrum, araeque Herculis, cuius numini urbem dicaverant, inferuere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syracusis id simulacrum devexerant Poeni, & in maiore locaverant patria; multifque aliis spoliis urbium a semet captarum, non Carthaginem magis, quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi esse crediderim, multis seculis intermissum repetendi auctores quidam erant, *ut ingenuus puer Saturno immolaretur*: quod sacrilegium verius quam sacrum, Carthaginenses a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suae fecisse dicuntur. Ac nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Ceterum efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modo praesidia, sed quaedam etiam nova admonuit. Namque ad implicanda navigia, quae muros subibant, validis asseribus corvos & ferreas manus cum uncis ac falcibus illigaverant; ut, cum tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus iniicerent. Unci quoque & falces ex iisdem asseribus de-

pendentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos vero aeneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena, coenoque decocto, e muris subito devolvebant. Nec ulla pestis magis timebatur: quippe ubi loricam corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, & quidquid attigerat, perurebat: iacientisque arma, laceratis omnibus, quibus protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corvi vero & ferreae manus tormentis emissae plerumque rapiebant. Hic rex fatigatus statuerat soluta obsidione Aegyptum petere. Quippe cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis haerebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Ceterum tam discedere irritum, quam morari pudebat; famam quoque, qua plura, quam armis, everterat, ratus leviolem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, *plures naves admoveri iubet, delectosque militum imponi.* Et forte bellua inusitatae magnitudinis, super ipsos fluctus dorso eminens, ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus applicuit; diverberatisque fluctibus allevans semet, utrimque conspecta est: deinde a capite molis rursus alto se immerfit; ac modo super undas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerfit. Utrisque laetus fuit belluae adspectus: Macedones *iter iaciendo operi monstrasse eam* augurabantur; Tyrii, *Neptunum occupati maris vindicem arripuisse belluam.*

ac molem brevi profecto ruituram. Laetique omne eo ad epulas dilapsi oneravere se vino: quo graves, orto sole navigia conscendunt, redimita coronis floribusque: adeo victoriae non omen modo, sed etiam gratulationem, praeceperant. Forte rex *classem in diversam partem agi iusserat, triginta minoribus navigiis relictis in litore:* e quibus Tyrii duobus captis, cetera ingenti terruerant metu; donec suorum clamore audito Alexander classem litori, e quo fremitus acciderat, admovit. Prima a Macedonum navibus quinqueremis velocitate inter ceteras eminens occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duae e diverso in latera eius invectae sunt; in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est, & illam invicem tenuit. Iamque ea, quae non cohaerebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur; cum opportunitate mira triremis e classe Alexandri in eam ipsam, quae quinqueremi imminebat, tanta vi impulsae est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt, & rex quoque aderat; cum Tyrii inhibentes remis, aegre evellere navem, quae haerebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex infecutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus submoveretur; naves autem omnes fere aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, iussisque *& classem & machinas pariter admovere, ut utrimque territis instaret;* ipse in

altissimam turrem ascendit, ingenti animo, periculo maiore. Quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus, unus praecipue telis petebatur. Et digna prorsus spectaculo edidit: multos e muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam cominus gladio clypeoque impulsos praecipitavit: quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohaerebat. Iamque crebris arietibus faxorum compage laxata, munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turre hostium desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt; alii foribus aedium obseratis occupant liberum mortis arbitrium; nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri: magna pars summa tectorum obtinebat, faxa, & quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, *exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis iniici iubet.* His per praecones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem a Diis petere sustinuit: pueri virginesque templa compleverant; viri in vestibulo suarum quisque aedium stabant, parata saevientibus turba. Multis tamen salutem fuere Sidonii, qui intra Macedonum praefidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores, (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant,) multos Tyrionum, etiam protegentes, ad sua perduxere navigia: quibus occultati, Sidona devecti sunt. Quindecim millia hoc

furto subducta faevitiae sunt. Quantumque sanguinis fufum fit, vel ex hoc existimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira praebeuit regis. Duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi per ingens litoris spatium pependerunt. Carthaginiensium legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod praesentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari coepta erat, capta est; urbs & vetustate originis, & crebra fortunae varietate ad memoriam posteritatis insignis. Condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modo, sed quodcunque classes eius adierunt, ditionis suae fecit. Et si famae libet credere, haec gens literas prima aut docuit, aut didicit. Coloniae certe eius paene orbe toto diffusae sunt: Carthago in Africa, in Boeotia Thebae, Gades ad Oceanum. Credo libero commeantes mari, saepiusque adeundo ceteris incognitas terras, elegisse sedes iuventuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terrae, nam hoc quoque traditur, cultores eius fatigati, nova & externa domicilia armis sibimet quaerere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit. Iisdem ferme diebus Darii literae adlatæ sunt, tandem ut regi scriptae. Petebat, *uti filiam suam*. Statirae erat nomen, *nuptiis Alexander sibi adiungeret. Dotem fore omnem regionem in-*

ter Hellepontum & Halyn amnem sitam: inde Orientem spectantibus terris contentum se fore. Si forte dubitaret quod offerretur accipere: nunquam diu eodem vestigio stare fortunam, semperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiam tamen sentire maiorem. Vereri, ne se avium modo, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quam in illa aetate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquias habere, nec semper in angustiis posse deprehendi: transeundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta regni sui. Veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolae quando aditurum? vel Sogdianos & Arachosios, nomine tantum notos, ceterasque gentes ad Caucasum & Tanaim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine proelio obeunti. Se vero ad ipsum vocare defineret: namque illius exitio esse venturum. Alexander iis illis, qui literas attulerant, respondit, Darium sibi aliena promittere: quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Ioniam, Aeolidem, Hellepontioram, victoriae suae praemia. Leges autem a victoribus dici; accipi a victis. In utro statu anbo essent, si solus ignoraret, quamprimum Marte decerneret. Se quoque, cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam, (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem,) sed Persepolim caput regni eius, Bactra deinde, & Ecbatana, ultimique Orientis oram imperio suo destinasse. Quocunque ille fugere potuisset, ipsum

Sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem haec scriperant. Sed Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat; Philota *regioni circa Tyrum iusso praefidere.* Syriam, quae *Coele* appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello quod supererat interfuturus. Rex, Hephæstione *Phoenicis oram classe praetervehi* iusso, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem fere diebus sollemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Graeciae celebratur. In eo concilio, ut sunt Graecorum temporaria ingenia, decernunt, *ut duodecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute Graeciae ac libertate gestas, coronam auream donum victoriae ferrent.* Iidem paullo ante incertae famae captaverant auram, ut quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Ceterum non ipse modo rex obibat urbes, imperii iugum adhuc recusantes; sed praetores quoque ipsius, egregii duces, pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam: Balacrus Idarne praetore Darii superato Miletum cepit: Amphoterus & Hegelochus centum sexaginta navium classe insulas inter Achaiam atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedo quoque recepta, Chium, incolis ultro vocantibus, statuerant occupare: sed Pharnabazus, Darii praetor, comprehensis qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi & Athanagorae, suarum partium viris, urbem cum modico praesidio militum tradit. Prae-

fecerunt Alexandri in obsidione urbis perseverabant; non tam suis viribus, quam ipsorum, qui obsidebantur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem & duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumque porta effracta cohors Macedonum intrasset; oppidani, olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero & Hegelochos; Persarumque praesidio caeso, Pharnabazus cum Apollonide & Athanagora vincitri traduntur. Duodecim triremes cum suo milite ac remige; praeter eas triginta naves & piratici lembi, Graecorumque tria millia a Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adiecere classi suae. Forte Aristonicus, Methymnaeorum tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium quae ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit; interrogatusque a custodibus *quis esset? Aristonicum ad Pharnabazum venire* respondit. Illi *Pharnabazum quidem iam quiescere, & non posse tum adiri; ceterum patere socio atque hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore*, affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare: secuti sunt ducem piratici lembi: ac dum applicant navigia crepidini portus, obiicitur a vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur: nulloque ex his auso repugnare, omnibus catenae iniectae sunt. Amphotero deinde Hegelochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenem, quam Chares Athe-

nienſis nuper occupatam, duorum millium Perſarum praefidio tenebat: fed cum oblidionem tolerare non poſſet; urbe tradita paſtus, *ut incolumi abire liceret*, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt. Darius deſperata pace, quam 6 per literas legatoſque impetrari poſſe crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit animum. *Duces ergo copiarum Babyloniam convenire; Beſſum quoque, Baſtrianorum ducem, perquam maximo poſſet exercitu coaſto, deſcendere ad ſe iu bet.* Sunt autem Baſtriani inter illas gentes promptiſſimi, horridis ingeniis, multumque a Perſarum luxu abhorrentibus; fiti haud procul Scytharum bellicoſiſſima gente, & rapto vivere aſſueta: ſemperque in armis errant. Sed Beſſus ſuſpecta perfidia, haud ſane aequo animo in ſecundo ſe continens gradu, regem terrebat. Nam cum regnum affectaret, proditione, qua ſola id aſſequi poterat, timebatur. Ceterum Alexander, quam regionem Darius petiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat: more quodam Perſarum, arcana regum mira celantium fide. Non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus diſciplina regum ſilentium vitae periculo ſanxerat. Lingua gravius caſtigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave fit; quod homini facillimum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſam Alexander omnium, quae apud hoſtem gererentur, ignarus, urbem Gazam obſidebat. Praeerat ei Betis, eximiae in regem ſuum

fidei; modicoque praesidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, aestimato locorum situ, *agi cuniculos* iussit, facili ac levi humo acceptante occultum opus; quippe multam arenam vicinum mare evomit, nec saxa cotesque, quae interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspiciere non possent, opus orsus, ut a sensu eius averteret, *turres muris admoveri* iubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, desidente sabulo agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat; multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admovendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, *postero die muros corona circumdari* iussit. Ortoque sole, priusquam admoveret exercitum, opem Deum exoptans, sacrum patrio more faciebat. Forte praetervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit: quae cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit; ipsa autem avis in proxima turre confedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure: in qua alis haerentibus, frustra se allevare conatus, a circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua vates consularentur: & erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, *urbis quidem excidium augurio illo portendi. ceterum periculum esse* inquit, *ne rex vulnus acciperet.* Itaque monuit, *ne quid eo die inciperet.* Ille, quamquam unam urbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare aegre ferebat, tamen paruit vati, signum;

que receptui dedit. Hinc animus crevit obfessis: egressique porta recedentibus inferunt signa; cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius, quam constantius proelium inierunt: quippe ut Macedonum signa circumagi videre, repente sistunt gradum. Iamque ad regem proeliantium clamor pervenerat; cum denuntiati periculi haud sane memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumsit, & ad prima signa pervenit. Quo conspecto Arabs quidam Darii miles, maius fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga genibus regis advolvitur. Ille *assurgere supplicem, recipique inter suos* iussit. At gladio barbarus strenue in dextram translato, cervicem appetit regis: qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum barbari lapsam amputat gladio; denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile est factum. Quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est: quam per loricam adaptam, stantem in humero medicus eius Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare coepit; omnibus territis, quia numquam tam alte penetrasse telum, lorica obstante, cognoverant. Ipse nec oris quidem colore mutato, *supprimi sanguinem, & vulnus obligari* iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato, vel victo dolore perstiterat; cum suppressus paullo ante sanguis medicamento, manare latius coepit: & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine

intumuit. Linqui deinde animo, & submitti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percuro vulnere, aggerem, quo moenium altitudinem aequaret, exstruxit; & pluribus cuniculis muros subruui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum exstruxere munimentum: sed ne id quidem turres aggeri impositas aequare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos; & dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat; ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, deseruerant sui: nec tamen segnus proelium capebat, lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cum undique *** adducto, insolenti gaudio iuvenis elatus, alias virtutis etiam in hoste mirator, *non ut voluisti*, inquit, *morieris, Beti: sed quidquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita*. Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas eius reddidit vocem. Tum Alexander, *videtisne obstinatum ad tacendum?* inquit. *Num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo*. Ira deinde vertit

in rabiem; iam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante rege, *Achillem, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poena in hostem capienda.* Cecidere Persarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. Qui Aegyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque proeliis etiam secundis atterebantur copiae, devictarumque gentium militi minor quam domestico fides habebatur. Aegyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe avare & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus eius erexerant animos; utpote qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario imperio venientem, laeti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti, quam nunc *Castra Alexandri* vocant, pervenit. Deinde, pedestribus copiis *Pelusium petere* iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est: nec sustinere adventum eius Persae, defectione quoque perterriti. Iamque haud procul Memphi erat: in cuius praesidio Mazaces praetor Darii relictus, Orio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque regiam suppellectilem tradidit. A Memphi eo

dem flumine vectus, ad interiora Aegypti penetrat; compositisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iovis Hammonis oraculum statuit. Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra coeloque aquarum penuria est: steriles arenae iacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis aestus existit. Luctandumque est, non tantum cum ardore & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo fabulo, quod praealtum, & vestigio cedens, aegre moliuntur pedes. Haec Aegyptii vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere, *pacem. & ut adiret urbes suas*, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque coniuncta, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem & sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam tamen sterili & emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti fabulo; haud secus quam profundum aequor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti foli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant: & in arido solo ac fervido fabulo nulla erat. Ad haec sol omnia incenderat, siccaque & adusta erant omnia; cum repente, sive illud

Deorum munus, sive casus fuit, obductae coelo
nubes condidere solem; ingens aestu fatigatis,
etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero, ut
largum quoque imbrem excusserunt procellae,
pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim
impotentes sui, ore quoque hianti captare coe-
perunt. Quatriduum per vastas solitudines absum-
tum est. Iamque haud procul oraculi sede abe-
rant, cum complures corvi agmini occurrunt,
modico volatu prima signa antecedentes: & mo-
do humi residebant, cum lentius agmen ince-
deret; modo se pennis levabant, antecedentium
iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem
consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu,
inter vastas solitudines sita, undique ambi-
entibus ramis, vix in densam umbram cadente sole,
contecta est: multique fontes dulcibus aquis pas-
sim manantibus alunt silvas. Coeli quoque mira
temperies, verno tempori maxime similis, omnes
anni partes pari salubritate percurrit. Accolae se-
dis sunt ab Oriente proximi Aethiopum: in Me-
ridiem versus Arabes spectant, *Troglodytis* co-
gnomen est: quorum regio usque ad rubrum
mare excurrit. At qua vergit ad Occidentem,
alii Aethiopes colunt, quos *Scenitas* vocant: a
Septemtrione Nafamones sunt, gens Syrtica, na-
vigiorum spoliis quaestuosa; quippe obsident li-
tora, & aestu destituta navigia notis sibi vadis
occupant. Incolae nemoris, quos *Hammonios* vo-
cant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus
pro arce habent, triplici muro circumdatum.

Prima munitio tyrannorum veterem regiam clausit: in proxima coniuges eorum cum liberis & pellicibus habitant; hic quoque Dei oraculum est: ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem, *aquam Solis* vocant: sub lucis ortum tepida manat; medio die, cum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit; inclinato in vesperam calefcit; media nocte fervida exaestuatur; quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit; donec sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Diis artifices accommodaverunt: umbilico maxime similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes; multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronae virginesque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo *propitiari Iovem* credunt, *ut certum edat oraculum*. At tum quidem regem propius adeuntem maximus natus e sacerdotibus *filium* appellat; *hoc nomen illi parentem Iovem reddere* affirmans. Ille *se vero ait, & accipere, & agnoscere*; humanae fortis oblitus. Consuluit deinde, *an totius orbis imperium satis sibi destinaret pater?* Vates, aequae in adulationem compositus, *terrarum omnium rectorem fore* ostendit. Post haec institit quaerere, *an omnes parentis sui interfectores poenas dedissent*. Sacerdos pa-

rentem eius negat ullius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia: adiecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & sacerdotibus, & Deo data sunt; permiffumque amicis, ut ipsi quoque confulerent Iovem. Nihil amplius quaesiverunt, quam an auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem? Hoc quoque acceptum fore Iovi vates respondit, ut ipsi victorem regem divino honore coierent. Vere & salubriter aestimanti fidem oraculi vana profecto responsa videri potuissent: sed fortuna, quos uni sibi credere coëgit, magna ex parte avidos gloriae magis, quam capaces facit. Iovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit: rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corrumpit. Et Macedones, assueti quidem regio imperio, sed maiore libertatis umbra, quam ceterae gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat, aut regi, averfati sunt. Sed haec suo quaeque tempori referventur. Nunc cetera exsequi pergam. Alexan- 8
 der, ab Hammone rediens, ut a mari ad Mareotim paludem, haud procul insula Pharo sitam, venit, contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit magnae sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus quidquid loci est inter paludem & mare, octoginta stadiorum muris am-

bitum destinat; &, qui aedificandae urbi praefessent, relictis, Memphim petit. Cupido, haud iniusta quidem, ceterum intempestiva, inceserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiã invifere. Memnonis Tithonique celebrata regia cognoscendae vetustatis avidum trahebat paene extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, otiosae peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium, & Peucesten Macedonem; quatuor millibus militum in praesidium regionis eius datis: *claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet*; triginta ad hoc triremes datae. Africae deinde, qua Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius: vectigalibus eiusdem Africae, Aegyptique, Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam iussis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, *cum rex urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset; avium greges advolasse, & polenta esse pastas: cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum; respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta praebituram*. Regem, cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis flore, in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit, pluribus, quam capere posset, impositis. Itaque merfa navis omnes destituit: Hector, diu flumini obluclatus, cum madens vestis, & adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in

ripam tamen semianimis evasit; & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amiffi eius desiderio vehementer afflictus est: reperiuntque corpus magnifico extulit funere. Onervavit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: vivum Samaritae cremaverant. Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit: advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit; affectis supplicio, qui praetorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnaeorum Aristonicum & Chrysolauum, popularibus suis tradidit: quos illi e muris ob iniurias tortos necaverunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumque & Chiorum legatos audit. Athenienses *victoriam* gratulabantur; &, *ut captivi Graecorum suis restituerentur*, orabant: Rhodii & Chii *de praesidio* querebantur. Omnes aequa desiderare visi, impetraverunt. Mitylenaeis quoque ob egregiam in partes suas fidem & pecuniam, quam in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui & a Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde, classis praefectus, ad liberandam Cretam missus, (namque & Persarum & piratarum armis pleraque eius insulae obsidebantur,) *ante omnia mare a piraticis*

classibus vindicare iussus: quippe obnoxium praedonibus erat, in bellum utroque rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram, cum triginta pateris dicavit: imminensque Dario, iter ad Euphratem pronuntiari iussit. At Darius, cum ab Aegypto divertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret: haud dubie potentior auctor praefens futurus ultimis gentibus impigre bellum capessendi, quas aegre per praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, *Alexandrum cum omnibus copiis, quamcunque ipse adisset regionem, petiturum*: haud ignarus, quam cum strenuo res esset, *omnia longin quarum gentium auxilia Babyloniam contrahi* iussit. Bactriani, Scythaeque, & Indi convenerant: nam & ceterarum gentium copiae partibus simul adfuerunt. Ceterum, cum dimidio ferme maior esset exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant: quae summa cura comparabantur. Equitibus equisque tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis: quibus antea praeter iacula nihil dederat, scuta gladiique adiciebantur: equorumque domandi greges peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus: ingensque, ut crediderat, terror hostium, ducentae falcatae quadrigae, unicum illarum gentium auxilium, secutae sunt. Ex summo temone hastae praefixae ferro eminebant: utrimque a iugoternos direxerant gladios: & inter radios rota-

rum plura spicula eminebant in adversum: aliae deinde falces summis rotarum orbibus haerebant; & aliae in terram dimissae, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturae. Hoc modo instructo exercitu ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvius; laevam tegebat Euphrates: agmen Mesopotamiae campos impleverat. Tigri deinde superato, cum audisset, *haud procul abesse hostem*; Satropatem equitum praefectum cum mille delectis praemisit. Mazaeo praetori sex millia data, quibus transitu amnis arceret: eidem mandatum, *ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur atque ureret*; quippe credebat, inopia debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset: ipsi autem commeatus alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Iam pervenerat ad Arbela vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commeatumum sarcinarumque maiore parte deposita, Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinque, sicut ante Euphratem, traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus, ad alterum amnem, *Bumado* nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis & vasta planities. Ne stirpes quidem & brevia virgulta operiunt solum: liberque prospectus oculorum etiam quae procul recessere, permittitur. Itaque si qua campi eminebant, iussit *aequari, totumque fastigium extendi*. Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum procul coniectari poterant, aestimabant, vix fecerunt si-

dem, tot millibus caesis, maiores copias esse reparatas. Ceterum omnis periculi, & maxime multitudinis contemtor, undecimis castris pervenit ad Euphratem: quo pontibus iuncto *equites primas ire, phalangem sequi* iubet; Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius, cum sex millibus equitum occurrerat, non auro periculum sui facere. Paucis deinde, non ad quietem, sed ad reparandos animos, diebus datis militi, strenue hostem insequi coepit: metuens, ne interiora regni sui peteret, sequendusque esset per loca omni solitudine atque inopia vasta. Igitur quarto die praeter Arbela penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazaeus, quaecunque adierat, haud secus quam hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit: deinde ut speculatores praemissi *tuta omnia* nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis praemisit: cuius altitudo primo summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque aequabat. Nec sane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur; multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. Itaque a celeritate, qua defluit, *Tigri* nomen est inditum; quia Persica lingua *Tigrim* sagittam appellant. Igitur pedes, velut divisus in cornua, circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud aegre ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quan-

do vox exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo rapidior unda subduceret. Praecipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe cum semetipfos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur: & dum sua quisque spolia consequi studet, maior inter ipsos, quam cum anne, orta luctatio est: cumuli que sarcinarum passim fluitantes plerosque perculerant. Rex monere, *ut satis haberent, arma retinere; cetera se redditurum.* Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat: obstrepebat hinc metus; praeter hunc invicem natantium mutuus clamor. Tandem qua leniore tractu amnis aperit vadum, emertere: nec quidquam praeter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere: sed perpetua fortuna regis avertit inde hostem. Sic Granicum tot milibus equitum peditumque in ulteriore stantibus ripa superavit: sic angustis in Ciliciae callibus tantam multitudinem hostium. Audaciae quoque, qua maxime viguit, ratio minui potest; quia nunquam in discrimen venit, an temere fecisset. Mazaeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompósitos, in ripa demum, & iam perarmatos, ad equitare coepit. Mille admodum equites praemisera. Quorum paucitate Alexander explorata, deinde contemta, praefectum Paeonum equitum Aristona *laxatis habenis invehit* iussit. Insignis

eo die pugna equitum, & praecipue Aristonis fuit: praefectum equitatus Perfarum Satropatem, directa in gutture hasta transfixit; fugientemque per medios hostes confectus, ex equo praecipitavit, & obluſtanti caput gladio demſit: quod
 10 fuit. Biduo ibi rex ſtativa habuit: in proximum deinde iter pronuntiari iuſſit. Sed prima fere vigilia luna deficiens, primum nitorem fideris ſui condidit; deinde ſanguinis colore ſuffuſo lumen omne foedavit: ſollicitiſque ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio, & ex ea formido quaedam incuſſa eſt. *Diis invitis in ultimas terras trahi ſe querebantur. Iam nec flumina poſſe adiri; nec ſidera priſtinum praeflare fulgorem: vaſtas terras, deſerta omnia occurrere: in unius hominis iactationem tot millium ſanguinem impendi. Faſtidio eſſe patriam; abdicari Philippum patrem; coelum vanis cogitationibus peti.* Iam pro ſeditione res erat; cum ad omnia interritus, duces principesque militum frequentes aſſeſſe praetorio, Aegyptioſque vates, quos coeli ac ſiderum peritiſſimos eſſe credebat, *quid ſentirent, expromere iubet.* At illi, qui ſatis ſcirent, temporum orbem implere deſtinatas vices, lunamque deficere, cum aut terram ſubiret, aut ſole premeretur; rationem quidem ipſis perceptam non edocent vulgus: ceterum affirmant, *ſolem Graecorum, lunam eſſe Perfarum; quoties illa deficiat, ruinam ſtragemque illis gentibus portendi: veteraque exempla percentent Perſidis regum, quos adverſis Diis pugnaſſe, lunae oſten-*

disset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio: alioqui impotens, faeva, mutabilis; ubi vana religione capta est, melius vatibus, quam ducibus suis, paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa rursus ad spem & fiduciam erexere torpentes. Rex, impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit: dextra Tigrim habebat; a laeva montes, quos *Gordaeos* vocant. Hoc ingresso iter speculatores, qui praemissi erant, sub lucis ortum, *Darium adventare* nuntiaverunt. Instructio igitur milite, & composito agmine antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem agminis magni fecerant: quippe ubi explorari vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, rex cum paucis suorum afsecutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit: equitesque praemisit simul speculatum, simul ut ignem, quo barbari crenaverant vicos, exstinguerent. Quippe fugientes raptim telis acervisque frumenti iniecerant flammam: quae cum in summo haesissent, ad inferiora nondum penetraverant. Exstincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est: copia aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe urente & populante eo terram, festinandum erat, ne incendio cuncta prae-riperet. In rationem ergo necessitas versa; quippe Mazaeus, qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere contentus, pleraque inviolata

hosti reliquit. Alexander *haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse* compererat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatum instruētus, quatrduo in eodem loco substitit. Interceptae deinde Darii literae sunt, quibus Graeci milites sollicitabantur, *ut regem interficerent, aut proderent*: dubitavitque, *an eas pro concione recitaret*. fatis confusus Graecorum quoque erga se benevolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit; *non esse talibus promissis imbuendas aures militum: patere vel unius infidiis regem: nihil nefas esse avaritiae*. Secutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, *deficere eam* nuntiat, & *vix spiritum ducere*. Itineris continui labore, animique aegritudine fatigata, inter focus & virginum filiarum manus collapsa erat; deinde & exstincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et rex haud secus, quam si parentis suae mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus: lacrimisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto affidens corpori, venit. Hic vero renovatus est moeror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia; sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas ne-

cessitudines flere, & solatia non adhibere, sed quaerere. Cibo certe abstinuit: omnemque honorem funeri, patrio Persarum more, servavit: dignus hercule, qui nunc quoque tantum mansuetudinis & continentiae ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est; nec ut ipsam, sed ut Darii matrem videret: eximiamque pulchritudinem formae eius non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriae. E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes, inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam, quae, quia ab hoste averfa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit: exceptusque a vigilibus, in tabernaculum regis perducitur, gemens & veste lacerata. Quem ut conspexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potissimum timeret, incertus, *Vultus tuus, inquit, nescio quod ingens malum praefert: sed cave miseri hominis auribus parcas. Didici enim esse infelix: & saepe calamitatis solatium est nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es; mihi, & ut credo, ipsis quoque, omni graviora supplicio?* Ad hac Tyriotes, *istud quidem procul abest, inquit: quantuscunque enim reginis honor ab iis qui parent haberi potest, tuis a victore servatus est: sed uxor tua paullo ante excessit e vita.* Tum vero non gemitus modo, sed etiam eiulatus, totis castris exaudiebantur: nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati. Exclamatque amens dolore: *quod ego*

*tantum nefas commisi. Alexander? quem tuorum propinquorum necavi. ut hanc vicem saevitiae meae reddas? Odisti me. non quidem provocatus: sed finge. iustum intulisse te bellum; cum feminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios. nihil in eam gravius esse consultum: ingenuisse etiam Alexandrum morti, & non parcius flevisse. quam ipse lacrimaretur. Ob haec ipsa amantis animus in sollicitudinem suspicionemque revolutus est; desiderium captivae profecto a consuetudine stupri ortum esse coniectans. Submotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, videtne in te. Tyriote. locum mendacio non esse? tormenta iam hic erunt; sed ne expectaveris per Deos. si quid tui tibi regis reverentiae est: num. quod & scire expeto. & quaerere pudet. ausus est & dominus. & iuvenis? Ille quaestioni corpus offerre, Deos testes invocare, caste sanctaeque habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est, vera esse quae affirmaret spado; capite velato diu flevit: manantibusque adhuc lacrimis, veste ab ore reiecta, ad coelum manus tendens, *Dii patrii. inquit, primum mihi stabilite regnum: deinde. si de me iam transactum est. precor. ne quis Asiae rex sit. quam iste tam iustus hostis. tam mi-**

II *sericors victor.* Itaque quamquam pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia converterat; victus tamen continentia hostis, ad novas pacis condiciones ferendas decem legatos cognatorum principes misit: quos Alexander consilio advocato, introduci iussit. E quibus maximus natu,

Darium, inquit, ut pacem a te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit: sed iustitia & continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberosque eius, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiae earum, quae supersunt, curam haud secus quam parens agens, reginas appellas: speciem pristinae fortunae retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturae eius moraretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio tuo destinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat. Nunc, quidquid inter Hellespontum & Euphraten est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit: Ochum filium, quem habes, pacis & fidei obsidem retine: matrem & duas virgines filias redde; pro tribus corporibus triginta millia talentum auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris: intuere, quantum petas! Periculosum est praegrave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quae modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiae opes magnae iacturae locum faciunt. Facilius est, quaedam vincere, quam tueri: quam hercule expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent. Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus iam misericordiae tuae licere, quam licuit, Alexander,

legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo quid sentiret ausus est dicere, incerta regis voluntate. Tandem Parmenio, ante suavissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderes; ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi vinceti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum regnum occupari posse conditione, non bello; nec quemquam alium inter Istrum & Euphraten possedisse terras ingenti spatio intervalloque discretas. Macedoniam quoque respiceret potius, quam Baetra & Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit; & ego, inquit, pecuniam quam gloriam mallet, si Parmenio essem. [Nunc Alexander, de paupertate securus sum: & me non mercatorem memini esse, sed regem.] Nihil quidem habeo venale; sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi; honestius dono dabimus, quam pretio remitemus. Introductis deinde legatis ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario, [gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse: &] me, quae fecerim clementer & liberaliter, non amicitiae eius tribuisse; sed naturae meae: [nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere.] Bellum cum captivis & feminis gerere non soleo: armatus sit oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret; de liberarem forsitan, an darem. Verum enimvero, cum modo milites meos literis ad prodicionem, modo ami-

eos ad perniciem meam pecunia sollicitet; ad inter-
 necionem mihi persequendus est, non ut iustus hostis,
 sed ut percussor veneficus. Conditiones vero pacis,
 quas fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quae
 post Euphraten sunt, liberaliter donat: ubi igitur
 me affamini? nempe ultra Euphraten sum. Summum
 ergo dotis, quam promittit, terminum, castra mea
 transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse,
 quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam:
 nempe quam scio alicui servorum suorum nupturam.
 Multum vero mihi praestat, si me Mazaeo generum
 praeponit! Ite, nuntiate regi vestro: & quae ami-
 sit, & quae adhuc habet, praemia esse belli: hoc re-
 gente utriusque terminos regni, id quemque habitu-
 rum, quod proximae lucis assignatura fortuna est.
 [Et me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem;
 sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi
 vellet haberi; facerem forsitan, quae petit. Ceterum,
 nec mundus duobus solibus potest regi; nec duo sum-
 ma regna salvo statu terrarum potest habere. Proin-
 de aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum
 paret: nec aliam sibi, quam expertus est, polliceatur
 fortunam.] Legati respondent: cum bellum in ani-
 mo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non
 frustraretur. Ipsos petere, quamprimum dimittantur
 ad regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi
 nuntiant, adesse certamen. Ille quidem confestim 12
 Mazaeum cum tribus millibus equitum, ad itine-
 ra, quae hostis petiturus erat, occupanda prae-
 misit. Alexander, corpori uxoris eius iustus per-
 solutis, omnique graviore comitatu intra eadem
 Curtius. Vol. I. M

munimenta cum modico praefidio relicto, ad hostem contendit. In duo cornua diviserat peditem, in utrumque latus equite circumdato: impedimenta sequebantur agmen. Praemissum deinde concitis equitibus Menidam iubet *explorare, ubi Darius esset*. At ille, cum Mazaeus haud procul confedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud, quam *fremitem hominum, hinnitumque equorum exaudisse* nuntiat. Mazaeus quoque, conspectis procul exploratoribus, in castra se recipit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, *armari militem* iubet, aciemque disponit. In laevo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum; Dahae totidem: & Arachosii Susique quatuor millia explebant. Hos quinquaginta falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum item Bactrianis. Massagetae duobus millibus agmen eius claudebant. Pedites his plurium gentium non mixtas, sed suae quisque nationis iunxerant copias. Persas deinde cum Mardis Sogdianisque Ariobarzanes & Orobatas ducebant. Illis partibus copiarum, summae Orfines praeerat, a septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque nobilissimum regem originem sui referens. Hos aliae gentes, ne fociis quidem satis notae, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caspianorum agmine antecedeat. Indi, ceterique rubri maris accolae, nomina verius quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis

falotis curribus quinquaginta : quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenii, quos minores vocant; Armenios Babylonii; utrosque Belitae, & qui montes Cossaeorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortuae, gentes quidem Euboicae, Medos quondam secuti; sed iam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas & Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen. Haec finistri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio maioris Armeniae, Cadusique, Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites quadraginta quinque millia: pedestris acies ducenta millia expleverat. Hoc modo instructi decem stadia procedunt: iussique *subsistere*, armati hostem expectabant. Alexandri exercitum pavor, cuius causa non suberat, invasit: quippe lymphati trepidare coeperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Coeli fulgor tempore aestivo ardenti similis internitens, ignis praebuit speciem; flammisque ex Darii castris splendere, velut illati temere praesidiis, credebant. Quod si perculsis Mazaeus, qui praesidebat itineri, supervenisset; ingens clades accipi potuit. Ille fignis in eo quem occupaverat tumulo sedet, contentus non laceffi. Alexander, cognito pavore exercitus, *signum ut consisterent dari, ipsos arma deponere ac levare corpora*, iubet; admonens, *nullam subiti causam esse timoris; hostem procul stare.*

Tandem compotes sui pariter arma & animos recepere: nec quidquam ex praesentibus tutius visum est, quam eodem loco castra munire. Postero die Mazaeus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, confederat; sive metu, sive quia *speculari modo* iussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collē, quem deseruerat, occupaverunt: nam & tutior planitie erat; & inde acies hostium, quae in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit; ceterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos: fremitusque tot millium etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuari animo rex, & modo suum, modo Parmenionis consilium fera aestimatione pendere; quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, nisi victor, sine clade non posset. [Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suae gentis: sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset, quantosque populos fudisset. Itaque, cum spes metum vinceret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret;] dissimulato eo, *mercenarium equitem ex Paeonia praecedere* iubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat: utrumque cornu equites tegebant. Iamque nitidior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat; & Macedones, sive

alacritate, five taedio exspectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & a Persis, nemora vallesque circumiectas terribili sono impleverat. Nec iam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumulo castra munire, *vallum iaci* iussit: strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. Tum 13 vero universa futuri discriminis facies in oculis erat: armis insignibus equi virique splendebant: &, omnia intentiore cura praeparari apud hostem, sollicitudo praetorum agmina sua interequitantium ostendebat: ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam exspectatione mentem turbaverant. Igitur five dubius animi, five ut suos experiretur, consilium adhibet: *quid optimum factu esset*, exquirens. Parmenio, peritissimus inter duces artium belli, *furto non proelio opus esse* censebat: *intempesta nocte opprimi posse hostes; discordes moribus, linguis, ad haec somno & improvise periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros?* At interdiu primum *terribiles occursuras facies Scytharum Baetrianorumque: hirta illis ora, & intonsas comas esse; praeterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. Vanis & inanibus militem magis quam iustis formidinis causis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciae angustiis, & inviis callibus, sed in aperta & lata plani-*

tie dimicandum fore. Omnes fere Parmenioni assentiebant: Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens rex; namque Parmenionem nuper acrius quam vellet increpitum, rursus castigare non sustinebat: latrunculorum, inquit, & furum ista sollertia est, quam praecipitis mihi; quippe illorum votum unicum est fallere. Meae vero gloriae semper aut absentiam Darii, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar: palam luce aggredi certum est: malo me fortunae poeniteat, quam victoriae pudeat. Ad haec illud quoque accedit, vigiliis agere barbaros, & in armis stare, ut ne decipi quidem possint, compertum habeo. Itaque ad proelium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit. Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse coniectans, frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigiliis intentiore cura servari iusserat: ergo ignibus tota eius castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circumibat, Solem Mithren, sacrumque & aeternum invocans ignem, ut illis dignam veteri gloria, maiorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto, si qua divinae opis auguria humana mente concipi possent, Deos stare secum. Illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma iacentes: expetere praesides Persarum imperii Deos debitas e vecordibus poenas. Nec ipsum ducem saniozem esse; quippe ritu ferarum praedam modo, quam expeteret, intuentem, in per-

niciem, quae ante praedam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat: noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander, non alias magis territus, *ad vota & preces Aristandrum vocari iubet.* Ille in candida veste, verbenas manu praeferens, capite velato praeibat preces regi, Iovem, Minervam Victoriâque propitianti. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato, reliquum noctis adquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. Modo e iugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat; modo recta fronte concurrere hosti; interdum haesitare, an potius in laevum torqueret agmen? Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Iamque luce orta duces ad accipienda imperia conveniant, insolito circa praetorium silentio attoniti: quippe alias arcessere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat: tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur; & non somno quiescere, sed pavore marcescere credebant. Non tamen quisquam e custodibus corporis intrare tabernaculum audebat: & iam tempus instabat; nec miles iniussu ducis, aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, *cibum ut caperent,* ipse pronuntiat. Iamque exire necesse erat: tunc demum intrat tabernaculum: saepiusque nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. *Multa lux,* inquit, *est: instructam aciem hostis ad-*

*movit: tuus miles adhuc inermis exspectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad haec Alexander: credisne, me prius somnum capere potuisse, quam exonerarem animum sollicitudine, quae quietem morabatur? signumque pugnae tuba dari iussit. Et cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, [quod securus somnum cepisset;] minime, inquit, mirum est: ego enim, cum Darius terras ureret, vicos excideret, alimenta corrumpere, potens mei non eram: nunc vero quid metuum, cum acie decernere paret? Hercule votum meum implevit. Sed huius quoque consilii ratio postea reddetur: vos ite ad copias, quibus quisque praefest. Ego iam adero, & quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tunc quoque munimento corporis sumto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem: & vultu eius interrito, certam spem victoriae augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias iubet, aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos *agema* appellant. Praeerat his Clitus: cui iunxit Philotae turmas, ceterosque praefectos equitum lateri eius applicuit. Ultima Meleagri ala stabat: quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant: his Nicanor, Parmenionis filius, praeeerat. In subsidiis cum manu sua Coenos: post eum Orestes Lyncestesque. Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Huius agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nu-*

per adscitos. Haec dextri cornu facies erat. In laevo Craterus Peloponnesium equites habebat Achaeorumque; & Locrenfium, & Maleôn turmis sibi adiunctis. Hos Theffali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons laevi cornu haec erat. Sed ne circumiri posset à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non recta fronte, sed a latere positis: ut, si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugnae forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus praeerat, adiunctis sagittariis Cretenfibus. Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant, adiuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul obiecerat leviter armatos. Adeoque aciem versatilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circumirentur; verti tamen, & in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quam latera; non latera munitiora fuere, quam terga. His ita ordinatis, praecipit, *ut, si falcatos currus cum fremitu barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent*: haud dubius sine noxa transcurfuros, si nemo se opponeret. *Sin autem sine fremitu immisissent; eos ipsi clamore tererent, pavidosque equos telis utrimque suffoderent.* Qui cornibus praeerant, *extendere ea iussi, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent; nec tamen mediam aciem exinanirent.* Impedimenta cum captivis, inter quos mater liberique Darii custodiebantur, haud procul acie in edito colle con-

stituit, modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad teli iactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem pervenit: nuntians, *murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebat; notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset.* Adservari transfuga iussu, duces convocat: expositoque quod nuntiatum erat, monet, *ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant.* Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium duces & proximum quemque interequitans allo-

14 *quebatur. Emensis tot terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem, Ciliciaeque montes, & Syriam Aegyptumque praeceuntibus raptas, ingentia spei gloriaeque incitamenta, referebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnatuos, quia fugere non possent. Tertium diem iam metu exsangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio haerere. Nullum desperationis illorum maius indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent; quidquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent. Neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythae, quive Cadusii appellentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse. Nunquam ignorari viros fortes: at imbelles, ex latebris suis erutos, nihil praeter nomina afferre. Ma-*

cedones virtute affecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium nihil praeter iaculum habere; alium funda saxa librare: paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures stare: hinc plures dimicaturos. Nec postulare se, ut fortiter capefferent proelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante prima signa dimicaturum. Spondere pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora: scire ipsos, unum paene se praedae communis exsortem, in illis colendis ornandisque usurpare victoriae praemia. Haec se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: pervenisse eo, unde fugere non possent. Tot terrarum spatia emensis, tot omnibus montibusque post tergum obiectis, iter in patriam & penates manu esse faciendum. Sic duces, sic proximi militum instincti sunt. Darius in laevo cornu erat, magno fuorum agmine, delectis equitum peditumque stipatus: contemseratque paucitatem hostis; vanam aciem esse, extentis cornibus ratus. Ceterum, sicut curru eminebat, dextra laevaue ad circumstantium agmina oculos manusque circumferens, *Terrarum*, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Hellepontus, paullo ante domini, iam non de gloria, sed de salute, & quod saluti praeponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit aetas, aut constituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant.

Ventum est eo, unde pulsus ne fugae quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes, non cultores habent terrae. Coniuges quoque & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus praeda, nisi pro carissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem paene immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus, ne tantae multitudini deessent, providi: locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cetera in vestra potestate sunt: audete modo vincere; famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quae ubi primum impetum effudit, velut quaedam animalia amisso aculeo torpet. Hi vero campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciae montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhaustam: nam ultimi, quos locavit aversos, terga iam praebent. Obteri mehercule equorum ungulis possunt; etiamsi nil praeter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus, si vincimus proelio: nam ne illis quidem ad fugam locus est: hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos. Et quae antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen est; illud praeda grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus: eademque res & causa victoriae erit, & fructus. Quod si quem e vobis nomen gentis movet; cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus; & semper gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander, quantuscunque

ignavis & timidis videri potest, unum animal est: & si quid mihi creditis, temerarium & vecors; adhuc nostro pavore, quam sua virtute, felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur; tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Praeterea breves & mutabiles vices rerum sunt; & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Dii fata ordinaverunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quam affligerent; admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Graecis ultra bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur invicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quod mutuo affectamus, una gens non capit. Ceterum, etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperii genitum, illos principes, illam sobolem regiae stirpis, duces vestros regum instar, vinc̄tos habet: nisi quod in vobis est, ipse ego maiore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis: restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso, parentem, liberos: nam coniugem in illo carcere amisi. Credite, nunc omnes tendere ad vos manus; implorare patrios Deos; opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo iis servire, quorum reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem:

sed quo propius discrimen accedo, hoc minus iis, quae dixi, possum esse contentus. Per ego vos Deos patrios, aeternumque ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademtum Medis Lydisque imperium primus in Persidem intulit: vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contemserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspici possum, curru vehor: nec recuso, quo minus imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignaviae fuerit. Interim Alexander, ut & demonstratum a

15 transfuga insidiarum locum circumiret, & Dario, qui laevum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet. Darius quoque eodem suum obvertit; Besso admonito, ut Massagetarum equites in laevum Alexandri cornu a latere invehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat: quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigae, quo plures nondum factis proviso impetu obtererent. Alios ergo hastae multum ultra temones eminentes, alios ab utroque latere dimissae falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant; sed effusa turbaverant fuga ordines. Mazaenus quoque percussis metum iucussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi iussis; ratus, captivos quo-

See Anab. 3, 18, 43

que, qui simul affervabantur, rupturos vincula, cum suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in laevo cornu erat: propere igitur Polydamanta mittit ad regem, qui & periculum ostenderet, & *quid fieri iuberet*, consuleret. Ille, audito Polydamante, *abinuntia*, inquit, *Parmenioni*, *si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos; sed omnia, quae hostium sunt, occupaturos. Proinde non est quod quidquam virium subducat ex acie; sed, ut me & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno fortiter dimicet*. Interim barbari impedimenta turbaverant; caesisque plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt: & aggregati suorum equitibus Macedonas, ancipiti circumventos malo, invadunt; laetique circa Syfigambim, *vicisse Darium, ingenti caede prostratos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos esse*, nuntiant: quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad praedam discurrisse. Syfigambis, hortantibus captivis, *ut animum a moerore allevaret*, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei: non oris color, vultusve mutatus est: sed sedit immobilis, (credo, praecoce gaudio verita fortunam irritare,) adeo ut, quid mallet, intuentibus fuerit incertum. Inter haec Amyntas, praefectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum suone consilio, an regis imperio; sed non fusti-

nuit Cadusiorum Scytharumque impetum: quippe vix tentato certamine effugit ad regem, amissorum impedimentorum testis magis, quam vindex. Iam consilium Alexandri vicerat dolor: & ne cura recuperandi sua militem a proelio averteret, non immerito verebatur. Itaque Areten, duces hastatorum, quos *sarissophoros* vocabant, adversus Scythas mittit. Inter haec currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem invec̄ti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat: iunxerant hastas, & ab utroque latere temere incurrentium ilia suffodiebant. Circumire deinde currus, & propugnatores praecipitare coeperunt. Ingens ruina equorum aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant: equi crebra iactatione cervicibus non iugum modo excusserant, sed etiam currus everterant. Vulnerati interfectos trahebant: nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant; & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque & debiles arma non omittebant; donec multo sanguine effuso, exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi a Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt:

plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persae, clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, proelium, quod iam elanguerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis, *ire in hostem* iubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum; namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persae, spe posse eum includi, agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingenisque periculum in medio haerens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis circumfusos regi barbaros adorti essent, averfosque caedendo in se obverti coëgissent. Turbata erat utraque acies. Alexander a fronte & a tergo hostem habebat: qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur: Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi, ordines suos recuperare non poterant: plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo reges iunctis prope agminibus proelium accendebant. Plures Persae cadebant: par ferme utrimque numerus vulnerabatur: curru Darius, Alexander equo vehebatur: utrumque delecti tuebantur, sui immemores. Quippe amisso rege nec volebant salvi esse, nec poterant. Ante oculos sui quisque regis mortem occumbere ducebant egregium. Maximum tamen periculum adibant, qui maxime

tuebantur; quippe sibi quisque caesi regis expe-
tebat decus. Ceterum; five ludibrium oculorum,
five vera species fuit, qui circa Alexandrum
erant, vidisse se crediderunt, paullulum super
caput regis placide volantem aquilam, non so-
nitu armorum, non gemitu morientium terri-
tam: diuque circa equum Alexandri pendenti
magis, quam volanti, similis apparuit. Certe va-
tes Aristander, alba veste indutus, & dextra
praefereus lauream, militibus in pugnam inten-
tis avem monstravit, *haud dubium victoriae auspi-
cium*. Ingens ergo alacritas ac fiducia paullo an-
te territis accendit ad pugnam: utique postquam
auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos re-
gebat, hasta transfixus est. Nec aut Persae, aut
Macedones dubitavere, quin ipse rex esset occi-
sus. Lugubri ergo ululatu & incondito clamore
gemituque totam fere aciem adhuc aequo Mar-
te pugnantium turbavere cognati Darii & armi-
geri: laevoque cornu in fugam effuso, destitue-
rant currum: quem a dextra parte stipati in me-
dium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto
Darius dubitasse, an fugae dedecus honesta mor-
te vitaret. Sed eminens curru nondum omnem
suorum aciem proelio excedentem destituere
erubescibat. Dum inter spem & desperationem
haesitat, sensim Persae cedebant, & laxaverant
ordines. Alexander, mutato equo, quippe plu-
res fatigaverat, resistentium adversa ora fodie-
bat, fugientium terga. Iamque non pugna, sed
caedes erat; cum Darius quoque currum suum

in fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium victor: sed prospectum oculorum nubes pulveris, quae ad coelum ferebatur, abstulerat: ergo haud secus quam in tenebris errabant; ad sonitum notae vocis, ut signum, subinde coeuntes. Exaudiebantur tantum strepitus habenarum, quibus equi currum trahentes identidem verberabantur: haec sola fugientis vestigia excepta sunt. At in laevo Macedonum cornu, quod Parmenio, sicut ante dictum est, tuebatur, longe alia fortuna utriusque partis res gerebatur. Mazaeus, cum omni suorum equitatu vehementer inventus, urgebat Macedonum alas. Iamque abundans multitudine aciem circumvehi coeperat; cum Parmenio equites *nuntiare iubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent, nisi mature subveniretur; non posse sisti fugam.* Iam multum viae processerat rex, imminens fugientium tergis; cum a Parmenione tristis nuntius venit. *Refrenare equos iussi, qui vehebantur, agmenque constitit; frendente Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus. & Darium felicius fugere quam sequi se.* Interim ad Mazaeum superati regis fama pervenerat. Itaque, quamquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae remissae; sed occasione vincendi strenue est usus. Thessalos equites ad se vocari iubet. *Ecquid, inquit, videtis istos, qui ferociter modo instabant, pedem referre. subito pavore perterritos? Nimirum nobis quoque regis nostri fortuna vincit.*

*Omnia Perfarum caede strata sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere videbatur, & spes languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem: & illiam non sensim, sed citato gradu recedebant; nec quidquam fugae, nisi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen, ignarus quae nam in dextro cornu fortuna regis esset, repressit suos: Mazaeus, dato fugae spatio, non recto itinere, sed maiore & ob id tutiore circumitu Tigrim superat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugae comitibus ad Lycum amnem contenderat: quo traiecto dubitavit an solveret pontem, quippe *hostem iam affore* nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quae nondum ad amnem pervenerant, ponte relicto, praedam hostis fore videbat. Abeuntem, cum intactum fineret pontem, dixisse constat, *Malle insequentibus iter dare, quam auferre fugientibus*. Ipse ingens spatium fuga emensus, media fere nocte Arbela pervenit. Quis tot ludibria fortunae, ducum agminumque caedem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc univerforum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodum seculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii quae brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde, misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter*

mutuos gemitus deferebantur. Sitis praecipue fatigatos & faucios perurebat, passimque omnibus rivis prostraverant corpora, praeterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam cum diu avidi turbidam haussissent, tendebantur extemplo praecordia premente limo; resolutisque & torpentibus membris, cum supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quidquid occulti humoris usquam manaret, exciperent; nec ulla adeo avia & ficca lacuna erat, quae vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri vicis senum ululatus feminarumque exaudiebantur, barbaro ritu *Darium* adhuc *regem* clamantium. Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu ad Lycum amnem pervenerat, ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se praecipitaverant, gravesque armis & proelio ac fuga defatigati gurgitibus hauriebantur. Iamque non pons modo fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulantes: quippe ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare coeperunt. Alexander instantibus suis, *impune abeuntem hostem sequi permitteret; hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & praeceps in noctem diei tempus caufatus est.* Revera de laevo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Iamque signa con-

verterat, cum equites, a Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die maius periculum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci eum & incompositi sequebantur ovantes victoria; quippe omnes hostes aut in fugam effusos, aut in acie credebant cecidisse: cum repente ex adverbo apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde Macedonum paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa rex ibat, dissimulato magis periculo, quam spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas; namque praefectum equitatus avidum certaminis, & ob id ipsum incautius in se ruentem, hasta transfixit: quo ex equo lapsus, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque: nec Persae inulti cadebant; quippe non universae acies, quam hae tumultuariae manus, vehementius iniere certamen. Tandem barbari, cum obscura luce fuga tutior videretur esse quam pugna, diversis agminibus abiere. Rex, extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, milia XL; Macedonum minus quam CCC desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam rex maiore ex parte virtuti, quam fortunae suae debuit: animo, non ut antea loco, vicit. Nam & aciem peritissime instruxit: & promptissime ipse pugnavit: & magno consilio iacturam sarcinarum impedimentorumque contempsit, cum in ipsa acie sum-

num rei videret esse discrimen: dubioque adhuc pugnae eventu pro victore se gessit: percussos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius quam avidius persecutus est. Nam si parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseverasset; aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurrentium extimuisse; victori aut foede fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Ne duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt; quippe vulnera, quae quisque exceptit, indicia virtutis sunt. Hephaestionis brachium hasta ictum est: Perdiccas, ac Coenus, & Menidas, sagittis prope occisi. Et, si vere aestimare Macedonas, qui tunc erant, volumus; fatebimur, & regem talibus ministris, & illos tanto rege fuisse dignissimos.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER V.

ARGUMENTUM.

Dario Mediae fines ingreffo, Arbela potitur Alexander, & Babylone: cuius fitus, amplitudo, & corrupti mores defcribuntur, 1. Militibus praemia proponit, ut iis otium excuteret. Sufianam urbem ac regum Persiae thesauros recipit, & Sifygambim folatur, 2. Uxiorum regione fuperrata, Madatem praefectum, ac deditos & captivos, tum libertate tum immunitate donat: Perfidemque intrare cogitans, ab Ariobarzane recedere cogitur, 3. Captivo quodam iter paucis cognitum aperiente, Perfaram exercitum, ipfo Ariobarzane occifo, delet Alexander, 4. Ad Perfepolim properans, captivorum Graecorum IV millia liberat, 5. Opulentiffima Perfepoli direpta, interiorem Perfidis regionem petit, ac Mardorum domat gentem, 6. Alexander in convivio, a Thaide aliisque caftrenfibus fcortis impulfus, Perfaram regiam incendit: deinde perfequi Darium ftatuit, 7. Darii, fuos ad pugnam hortantis, oratio, 8. Varias Magnatum fententiae, ac tumultus, ob Nabar-

zanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat, consilium, 9. Bessi & Nabarzanis de Dario prodendo aut occidendo nefaria deliberatio: quam miris artibus occultant, 10. Insidiae proditorum Dario aperiuntur, qui Graecorum praesens tutumque respuit auxilium; paratus perire, si saluum esse nollent sui milites, 11. Bessus Darium fictis verbis & lacrimis delusum comprehendit, aureisque vincitum compedibus, in sordido vehiculo ad Alexandrum deduci curat, 12. Alexander, audito Darii periculo, ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem, cum parricidalis arma vultumque metuens victoris, Darium, multis confossum vulneribus, relinquit, fugaque sibi consulere conatur. Darii corpus repertum Alexander lacrimis prosequitur, & ad Sisygambim sepeliendum mittit, 13.

QUAE interim ductu imperioque Alexandri vel in Graecia, vel in Illyriis ac Thracia gesta sunt, si quaeque suis temporibus reddere voluero, interrumpendae sunt res Asiae: quas utique ad fugam mortemque Darii universas in conspectu dari, & sicut inter se cohaerent tempore, ita opere ipso coniungi, haud paullo aptius videri potest. Igitur ante, quae proelio apud Arbela coniuncta sunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbela pervenit: eodemque magnae partis amicorum eius ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis exponit: *haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes, agrosque omni copia rerum abundantes petiturus esset: praedam opimam paratamque ipsum & milites eius spectare. Id suis rebus tali in statu salutis fore, quippe se deserta cum expedita manu peti-*

turum. Ultima regni adhuc intacta esse; inde bellæ vires haud aegre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissima gens, & ex longa fame satiaret se auro, mox futura praedae sibi: didicisse usu, pretiosam supellectilem, pellicesque & spadonum agmina nihil aliud fuisse, quam onera & impedimenta: eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus. Iam Susa, iam cetera ornamenta regni, causamque belli victorem occupaturum. At ille docere pergit: non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro; viris, non urbium tectis: omnia sequi armatos. Sic maiores suos percussos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam. Igitur, five confirmatis eorum animis, five imperium magis quam consilium sequentibus, Mediae fines ingressus est. Paulo post Alexandro traduntur Arbela, regia supellectili ditique gaza repleta: quatuor milia talentum fuere: praeterea pretiosae vestes; totius, ut supra dictum est, exercitus opibus in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis iacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus a parte laeva Arabia, odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tigrim & Euphratem iacentia tam uberi & pingui solo sunt, ut a pastu repelli pecora dicantur, ne fatietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utro-

que anne manat, toto fere solo propter venas aquarum refudante. Ipsi amnes ex Armeniae montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cepere, percurrunt: duo millia & D stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniae montes notaverunt. Idem cum Mediae & Gordianorum terras fecare coeperunt, paullatim in arctius coeunt, & quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terrae relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos incolae *Mesopotamiam* appellant; mediam namque ab utroque latere concludunt. Idem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Menim urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos esse. Ceterum Babylonem procedenti Alexandro Mazaeus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem seque dedens. Gratus adventus eius fuit regi; quippe magni operis futura erat obsidio tam munitae urbis. Ad hoc vir illustris, & manu promptus, fama-que etiam proximo proelio celebris, & ceteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excepit: ceterum *quadrato agmine*, quod ipse ducebat, *velut in aciem irent*, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem: plures obviam

egressi sunt. Inter quos Bagophanes arcis & regiae pecuniae custos, ne studio a Mazaeo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat; argenteis altaribus utroque latere dispositis, quae non thure modo, sed omnibus odoribus cumlaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum equorumque, leones quoque & pardales caveis praeferebantur. Magi deinde, suo more patrium carmen canentes. Post hos Chaldaei, Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes ii regum canere soliti: Chaldaei siderum motus & stas temporum vices ostendere. Equites deinde Babylonii, suo atque equorum cultu ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam, exacto, ultimi ibant. Rex, armatis stipatus, *oppidanorum turbam post ultimos pedites ire iussit*: ipse cum curru urbem, ac deinde regiam intravit. Postero die suppellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit. Ceterum ipsius urbis pulchritudo ac vetustas, non regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat; vel, ut plerique credidere, Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus, spatium xxx & duorum pedum latitudinem amplectitur: quadrigae inter se occurrentes sine periculo com-meare dicuntur. Altitudo muri c cubitorum eminet spatio: turres denis pedibus quam murus altiores sunt. Totius operis ambitus ccclxviii stadia complectitur: singulorum stadiorum structu-

ram singulis diebus perfectam esse memoriae pro-
ditum est. Aedificia non sunt admota muris, sed
fere spatium unius iugeris absunt. Ac ne totam
quidem urbem tectis occupaverunt: per XC sta-
dia habitatur; nec omnia continua sunt: credo,
quia tutius visum est, pluribus locis spargi. Ce-
tera serunt coluntque, ut si externa vis ingruat,
obsessis alimenta ex ipsius urbis solo submini-
strentur. Euphrates interfluit, magnaëque molis
crepidinibus coërcetur. Sed omnium operum ma-
gnitudinem circumveniunt cavernae ingentes, in
altitudinem pressae ad accipiendum impetum
fluminis; quod ubi appositae crepidinis fastigium
excessit, urbis tecta corripere, nisi essent specus
lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo stru-
cti sunt: totum opus bitumine adstringitur. Pons
lapideus, flumini impositus, iungit urbem. Hic
quoque inter mirabilia Orientis opera numera-
tus est: quippe Euphrates altum limum vehit,
quo penitus ad fundamenta iacienda egesto, vix
sufficiendo operi firmum reperiunt solum; are-
nae autem subinde cumulatae, & faxis, quibus
pons sustinetur adnexae, morantur amnem; qui
retentus acrius, quam si libero cursu mearet, il-
liditur. Arcem quoque ambitu XX stadia com-
plexam habet. XXX pedes in terram turrium
fundamenta demissa sunt: ad LXXX summum
munimenti fastigium pervenit. Super arce vul-
gatum Graecorum fabulis miraculum, pensiles
horti sunt, summam murorum altitudinem ae-
quantes, multarumque arborum umbra & pro-

ceritate amoeni. Saxo pilae, quae totum onus sustinent, instructae sunt: super pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terrae, quam altam iniiciunt; & humoris, quo rigant terras: adeoque validas arbores sustinent moles, ut stipites earum VIII cubitorum spatium crassitudine aequent, in L pedum altitudinem emineant, & frugiferae sint, ut si terra sua alerentur. Et cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat: haec moles, quae tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat; quippe XX lati parietes sustinent, undecim pedum intervallo distantes, ut procul visentibus silvae montibus suis imminere videantur. Syriae regem, Babylone regnantem, hoc opus esse molitum memoriae proditum est, amore coniugis victum: quae desiderio nemorum silvarumque in campestribus locis, virum compulit amoenitatem naturae genere huius operis imitari. Diutius in hac urbe quam usquam constitit rex: nec ullus locus disciplinae militari magis nocuit. Nihil urbis eius corruptius moribus, nec ad irritandas illiciendasque immodicas voluptates instructius. Liberos coniugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perside regibus purpuratisque cordi sunt: Babylonii maxime in vinum, & quae ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Feminarum, convivia ineuntium, in principio modestus est ha-

bitus: dein summa quaeque amicula exuunt, paulatimque pudorem profanant: ad ultimum (honus auribus fit) ima corporum velamenta proiiciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum virginumque, apud quas comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter haec flagitia exercitus ille domitor Asiae per XXXIV dies faginatus, ad ea quae sequebantur discrimina haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset. Ceterum, quo minus damnum sentiret, identidem incremento novabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit: D praeterea eiusdem generis equites. Cum his DC Thracas, adiunctis peditibus suae gentis III millibus & D, & ex Peloponneso mercenarius miles ad IV millia advenerat, cum CCCLXXX equitibus. Idem Amyntas adduxerat L principum Macedoniae liberos adultos ad custodiam corporis: quippe inter epulas hi sunt regis ministri; iidemque equos ineunti proelium admovent, venantemque comitantur; & vigiliarum vices ante cubi- culi fores fervant: magnorumque praefectorum & ducum haec incrementa sunt & rudimenta. Igitur arci Babyloniae rex Agathone praesidere iusso cum DCC Macedonum, trecentisque mercede conductis; praetores, qui regioni Babyloniae & civitati praessent, Menetem & Apollodorum reliquit. His duo millia peditum dat cum mille talentis: utrique praeceptum, *ut in supplementum milites legerent.* Mazaeum transfugam

Satrapia Babyloniae donat; Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit: Armenia Mithreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babyloniae Macedonibus equitibus sexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedestrium stipendium mensum 2 est. His ita compositis, in regionem, quae *Satrapene* vocatur, pervenit. Fertilis terra, copia rerum & omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi subsistit; ac ne desides otio demitterent animos, iudices dedit, praemiaque proposuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortissimi iudicati essent, singulis militum millibus praefuturi erant, *Chiliarchas* vocabant, tum primum in hunc numerum copiis distributis: namque antea quingenariae cohortes erant; nec fortitudinis praemia gesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, testis eadem cuiusque factorum, & de iudicibus latura sententiam: quippe verone an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicarnasson a iunioribus proelium unus maxime accenderat: proximus ei Antigenes visus est: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntae datus est: post hos Antigonus, & ab eo Lyncestes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus,* ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque a maioribus tradita utiliter mutavit. Nam cum ante equites in

suam quisque gentem describerentur seorsum a ceteris; exempto nationum discrimine, praefectis, non utique suarum gentium, sed delectis, attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat, cuius sonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur: ergo perticam, quae undique conspici posset, supra praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum: observabatur ignis noctu, fumus interdiu. Iamque Susa adituro Abulites, regionis eius praefectus, sive Darii iussu, ut Alexandrum praeda retineret, sive sponte, filium obviam misit, *traditurum se urbem* promittens. Benigne iuvenem excepit rex, & eo duce ad Choaspen amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromades camelii inter dona erant velocitatis eximiae; XII Elephantii a Dario ex India acciti, non iam terror, ut speraverant, Macedonum, sed auxilium; opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae egeffit. L millia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa aetate cumulaverant liberis posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis manus intulit. Confedit deinde in regia sella multo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et cum spadonem,

qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset rex, causam moestitiae requisivit. Ille indicat, *Darium vefci in ea solitum: seque sacram eius mensam ad ludibrium recidentem sine lacrimis conspicerere non posse.* Subiit ergo regem verecundia violandi hospitales Deos. Iamque *subduci iubebat; cum Philotas, minime vero haec feceris, rex; sed omen quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas. tuis pedibus esse subiectam.* Rex, Perfidis fines adiuturus, Susa urbem Archelao & praesidium III millium tradidit: Xenophilo arcis cura mandata est; Macedonum aetate graves, praesidere arcis custodiae iussi. Thesaurorum Callicrati tutela permiffa: Satrapia regionis Susiae restituta Abuliti. Matrem quoque Darii & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes, multamque purpuram, dono ex Macedonia sibi missam, cum his, quae eam confecerant, tradidit *Sisygambi* iussit. Omni namque honore eam, & filii quoque pietate prosequeretur. *Admonerique iussit, ut si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas adsuefaceret, donoque doceret dare.* Ad hanc vocem lacrimae obortae prodidere animum aspernantis id munus; quippe non aliud magis in contumeliam Persarum feminae accipiunt, quam admoveere lanae manus. Nuntiant qui dona tulerant, *tristem esse Sisygambim; dignaque res excusatione & solatio visa.* Ipse ergo pervenit ad eam, & *mater, inquit, hanc vestem, qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides: nostri decipere me mores. Cave, obsecro.*

in contumeliam accipias ignorationem meam. Quae tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio, apud vos filium in conspectu matris nefas esse considerare, nisi cum illa permisit. Quotiescunque ad te veni, donec, ut considerem, annueres, restiti. Procumbens venerari me saepe voluisti: inhibui. Dulcissimae matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo.

Mitigato animo eius, rex quartis castris pervenit **3** ad fluvium: Pasitigrim incolae vocant: oritur in montibus Uxiorum, & per L stadia silvestribus ripis praeceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo prae-terit, iam navium patiens. DC stadia sunt mollioris soli, per quod leni tractu aquarum Perfico mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum IX millibus peditum, & Agrianis atque Graecorum mercenariis millibus III, additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & in primam Perfidem excurrit, arctum inter se & Susianos aditum relinquens. Madates erat huius regionis praefectus, haud sane temporum homo. Quippe ultima, pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, *occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe: si paucos misisset leviter armatos, super capita hostium evasuros.* Cum consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces. M & D mercede conducti, & Agriani fere M Tauroni praefecto dati, ac post *solis occasum iter ingredi iussi.* Ipse tertia vigilia castris motis circa lucis ortum superaverat angustias, caesaque ma-

teria cratibus & pluteis faciendis, ut qui turres admoverent, extra teli ictum essent, urbem obsidere coepit. Praerupta erant omnia, faxis & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen; quia rex inter primos confiterat, interrogans tot urbium victores, *an erubescerent haerere in obsidione castelli exigui & ignobilis?* Simul iam inter haec eminus petebatur; cum testudine obiecta milites, qui ut inde discederet percellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit: ad cuius conspectum & animi hostium labare, & Macedones acrius proelium inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat; nec fisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit: magna pars in arcem concessit. Inde xxx oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum a rege redditur, *non esse veniae locum.* Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sifygambim, Darii matrem, occulto itinere ignotoque hostibus mittunt, qui peterent, *ut ipsa regem mitigaret:* haud ignari, parentis eam loco diligi colique. Et Madates sororis filiam secum matrimonio iunxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sifygambis supplicum precibus repugnavit, abnuens, *deprecationem pro illis convenire fortunae, in qua esset:* adiecitque, *metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret. Saepius cogitare, captivam esse se, quam reginam fuis-*

se. Ad ultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata est: *ut ipsam excusaret, quod deprecaretur. Petere se, ut illis quoque; si minus, sibi ignosceret. Pro necessario ac propinquo suo, iam non hoste, sed supplice, tantum vitam precari.* Moderationem clementiamque regis, quae tunc fuit, vel una haec res possit ostendere: non Madati modo ignovit, sed omnes & deditos & captivos libertate atque immunitate donavit; urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Uxorum deinde gentem subactam Susianorum Satrapiae contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illum *campestri itinere procedere* iubet; ipse cum expedito agmine iugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidem, quinto angustias, quas illi *Susidas Pylas* vocant, intrat. Ariobarzanes has cum XXV millibus peditum occupaverat rupes, abscissas & undique praeruptas, in quarum cacuminibus extrateli iactum barbari stabant, de industria quieti & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident; tum vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt: quae incussa saepius subiacentibus petris maiore vi incidebant, nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides & sagittae ingerebantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat; sed quod inulti ferarum ritu

velut in fovea deprehenſi caederentur. Ira igitur in rabiem verſa, eminentia faxa complexi, ut ad hoſtem perveniant, alius alium levantes conabantur adſcendere. Ea ipſa multorum ſimul manibus correpta & convulſa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec ſtare ergo, nec niti, nec teſtudine quidem protegi poterant, cum tantae molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modo, ſed etiam pudor temere in illas anguſtias coniecti exercitus angebat. Inviclus ad eam diem fuerat, nihil fruſtra auſus: impune Ciliciae fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat: tunc haefitabat deprehenſa felicitas; nec aliud remedium erat, quam reverti qua venerat. Itaque ſigno receptui dato, *denſatis agminibus, ſcutiſque ſuper capita conſertis, retro evadere ex anguſtiis* iubet. xxx
 4 fuere ſtadia, quae remenſi ſunt. Tum caſtris undique aperto loco poſitis, non conſultare modo *quid agendum eſſet*, ſed vates quoque adhibere coepit a ſuperſtitione animi. Sed quid tunc praedicere Ariſtander, cui tum plurimum credebatur ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempetiſtivis ſacrificiis, *peritos locorum convocari* iubet. *Per Mediam iter* oſtendebant *tutum apertumque*: ſed rex dimittere milites inſepultos erubefcebat; ita tradito more, ut vix ullum militiae tam ſollemne eſſet munus, quam humani di ſuos. *Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari* iubet: inter quos erat quidam Graecae Perſicaeque linguae peritus, qui *fruſtra eum*

in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat: *silvestres esse calles, vix singulis pervios; omnia contegi frondibus, implexosque arborum ramos silvas committere.* Namque Persis ab altero latere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinem MDC stadia, in latitudinem CLXX procurrit. Hoc dorsum a Caucaſo monte ad rubrum mare pertinet; quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum obiectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vicis atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum: Medus a mari, & ad meridiem versus, minor amnis eo quem accepit, evehitur; gignendaeque herbae non alius est aptior, quidquid alluit floribus vestiens. Platani quoque & populi contegunt ripas; ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis presso in solum dilabitur alveo; imminentque colles, ipsi quoque frondibus laeti, radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum coelum: hinc perpetuum iugum opacum & umbrosum, quod aestus levat; illinc mare adiunctum, quod modico tepore terras fovet. His expositis captivus interrogatus a rege, *auditune an oculis comperta haberet, quae diceret? Pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse,* respondit: *bis captum, semel a Persis in Lycia, iterum ab ipso.* Subit animum memoria regis oraculo editae fortis;

quippe consulenti responsum erat, *ducem in Perfidem ferentis viae Lycium civem fore*. Igitur promissis, quanta & praefens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, *armari iubet Macedonum more, & quod bene verteret, monstraret iter: quamvis arduum & praeceps, evasurum se esse cum paucis. Nisi forte crederet, quo ipse pecoris causa issset, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse*. Etiam atque etiam docere captivus, *quam difficile iter esset, maxime armatis*. Tum rex, *praedem me, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire qua duces*. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus, quibus assueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & sagittariis equitibus M, praecipit, *ut castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperet, quo magis barbari crederent, ipsum regem in castris esse*. Ceterum, *si forte Ariobarzanes cognovisset, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculum conversum agmen: sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset; cum trepidantium barbarorum tumultum exaudisset persequentium regem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet aversis*. Ipse tertia vigilia filenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. *Tridui alimenta portare militem iusserat leviter armatum*. Sed praeter invias rupes ac praerupta faxa, ve-

stigiū subinde fallentia, nix cumulata vento ingredientēs fatigabat: quippe velut in foveas delati hauriebantur; & cum a commilitonibus levarentur, trahebant magis adiuvantes, quam sequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum an fatis fidus, multiplicabant metum: *si custodes fefellisset; quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel anima, pendere & regis salutem, & suam.* Tandem venere in iugum. A dextera iter ad ipsum Ariobarzanem erat: hic Philotam & Coenon cum Amynta & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit, monitos, *ut quia eques pediti erat mixtus, qua pinguiſſimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent:* duces itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris & ala, quam *Agema* appellant, ardua semita, sed longius a stationibus hostium remota, multa cum vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies: quippe tantundem itineris supererat, quantum emensi erant; sed minus praecipitis atque ardui. Itaque refectis cibo somnoque militibus, secunda vigilia surgit. Et cetera quidem haud aegre praeteriit. Ceterum, qua se iugum montium paullatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cavata torrentium iter rupebat. Ad haec arborum rami alius alio implicati & coeuntes, ut perpetuam obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeo, ut vix lacrimis abstinerent, inceserat. Praecipue obscuritas terrori erat: nam etiamsi qua sidera internitebant,

continenti fronde tectae arbores conspiciere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat, filvas quatiente vento; quae concutientibus ramis maiorem quam pro flatu sonum reddebant. Tandem exspectata lux omnia, quae terribiora nox fecerat, minuit: circumiri brevi spatio poterat eluvies; & sibi quisque dux itineris coeperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem: ex quo hostium statione conspecta, strenue armati, a tergo se ostendunt nihil tale metuentibus; quorum pauci, qui congregari ausi erant, caesi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quoque, antea quam discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quibus Craterus praerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie haesitarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte Amyntaque & Coeno diversum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi, memorabile tamen proelium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit; & saepe desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis pleurosque fodiebant. Ariobarzanes tamen, XL ferme equitibus & quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persopolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed a

custodibus urbis exclusus, consecutis strenue hostibus, cum omnibus fugae comitibus renovato proelio cecidit. Craterus quoque, raptim agmine acto, supervenit. Rex eodem loco, quo hostium 5 copias fuderat, castra communivit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant; tamen praealtae praecipitesque fossae, pluribus locis obiectae, abruperant iter: sensimque & caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei literae redduntur a Tyridate, custode regiae pecuniae, indicantes, *eos, qui in urbe essent, audito eius adventu, diripere velle thesauros: properaret occupare: expeditum iter esse, quamquam Araxes amnis interfluat.* Nullam virtutem regis istius magis, quam celeritatem, laudaverim. Relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus, itineris tanto spatio fatigatis, ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo: quibus direptis ac dirutis, pontem ex materia eorum, subditis faxis, strenue induxit. Iamque haud procul urbe erant; cum miserabile agmen, inter pauca fortunae exempla memorandum, regi occurrit. Captivi erant Graeci ad quatuor millia fere, quos Persae vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis, iniustisque barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant; & cum se quoque alienae ditionis esse cernerent, volentes regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines vi-

debantur; nec quidquam in illis praeter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrimas commovere, quam profuderant ipsi. Quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares poenas, quis maxime miserabilis esset, liquere non poterat. Ut vero *Iovem illi tandem Graeciae ultorem aperuisse oculos* conclamavere; omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex absterfis, quas profuderat, lacrimis, *bonum habere animum* iubet; *visuros urbes suas coniugesque*: & castra inde duo ab urbe stadia communit. Graeci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimum a rege peterent: cumque aliis *sedes in Asia rogare*, aliis *reverti domos* placeret; Euthymon Cymaeus ita locutus ad eos fertur. *Hi, qui modo ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia (quorum nos pudeat magis an poeniteat, incertum est) ostentare Graeciae velut laetum spectaculum cupimus. At ii optime miseras ferunt, qui abscondunt: nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quam solitudo, & status prioris oblivio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacrimae inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit; nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat: & nisi mutuo effemus miseri, olim alius alii potuissimus esse fastidio. Quid mirum est, fortunatos semper parem quaerere? Obsecro vos, olim vita defuncti, quaeramus locum, in*

quo haec semesa membra obruamus; ubi horribiles cicatrices celet exsilium. Grati prorsus coniugibus, quas iuvenes duximus, revertemur! Liberi in flore & aetatis & rerum agnoscent, & fratres ergastuli detrimenta? Et quota pars nostri tot obire terras potest? Procul Europa in ultima Orientis relegati, senes, debiles, maiore membrorum parte mulctati, tolerabimus scilicet, quae armatos & victores fatigaverunt. Coniuges deinde, quas captis fors & necessitas unicum solatium applicuit, parvosque liberos, trahimus nobiscum, an relinquimus? cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo extemplo praesentia pignora, cum incertum sit, an visuri simus ea quae petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse coeperunt. Haec Euthymon. Contra Theaetetus Atheniensis orsus est dicere: Neminem pium habitu corporis suos aestimaturum; utique saevitia hostis, non natura, calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortuita: tristem enim de mortalitate ferre sententiam; & desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos, quod ipsi nunquam ausi optare forent, offerre patriam, coniuges, liberos, & quidquid homines vel vita aestimant, vel morte reddunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent: alium domi esse coeli haustum, alium lucis adspectum: mores, sacra, linguae commercium etiam a barbaris expeti; quae ingenita ipsi omiffuri sint sua sponte; non ob aliud tam calamitosi, quam quod illis carere coacti essent. Se certe rediturum ad penates & in patriam, tantoque beneficio regis usurum: si quos

contubernii, liberorumque, quos servitus coëgisset agnoscere, amor detineret; relinquerent, quibus nil patria carius est. Pauci huius sententiae fuere: ceteros consuetudo, natura potentior, vicit. Confenserunt, petendum esse a rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc electi sunt: quos Alexander ratus, quod ipse praestare cogitabat, petituros, iumenta, inquit, assignari quae vos veherent, & singulis vestrum mille denarium dari iussi. Cum redieritis in Graeciam, praestabo, ne quis statum suum, si haec calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lacrimis terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant: tandem rege tristitiae causam exigente, Euthymon familia iis, quae in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunae solum eorum, sed etiam poenitentiae misertus, terna millia denarium singulis dari iussit: denae vestes adiectae sunt; & armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli ferique attributus iis 6 ager posset. Postero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiolem urbem Graecis esse quam regiam veterum Persidis regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Darium prius, deinde Xerxem Europae impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse maioribus. Iamque barbari, deserto oppido, qua quemque metus agebat, difugerant; cum rex phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes, refertas opulentia regia, partim expugnaverat, partim in fidem acceperat; sed urbis huius divitiae vicere praeterita. In hanc

totius Perfidis opes congefferant barbari: aurum argentumque cumulatum erat, vestis ingens modus, supellex non ad usum modo, sed ad ostentationem luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur: pro hoste erat, qui pretiosorem occupaverat praedam: & cum omnia, quae reperiebantur, capere non possent; iam res non occupabantur, sed aestimabantur. Lacerabant regias vestes, ad se quisque partem trahentes: dolabris pretiosae artis vasa caedebant: nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur; abrupta simulacrorum membra, ut quisque avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam crudelitas, in capta urbe grassata est: auro argentoque onusti vilia captivorum corpora trucidabant; passimque obvii caedebantur, quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupaverunt; pretiosissima vestium induti, e muris semetipsos cum coniugibus ac liberis in praecipitantes. Quidam ignes, quod paullo post facturus hostis videbatur, subiecerant aedibus, ut cum suis vivi cremarentur. Tandem suis rex *corporibus, & cultu feminarum abstinere* iussit. Ingens pecuniae captivae modus traditur, prope ut fidem excedat. Ceterum aut de aliis quoque dubitamus; aut credimus, in huius urbis gaza fuisse c& xx millia talenta: ad quae vehenda (namque ad usum belli secum portare decreverat) *iumenta & camelos a Sufis & Babylone contrahi* iussit. Accessere ad hanc pecuniae summam, captis Per-

fagadis, sex millia talentorum. Cyrus Perfagadam urbem condiderat, quam Alexandro praefectus eius Gobares tradidit. Rex arcem Persepolis, III millibus Macedonum praesidio relictis, *Nicarthisdem tueri* iubet; Tyridati quoque, qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem apud Darium habuerat: magnaue exercitus parte & impedimentis ibi relictis, Parmenionem Cateurumque praefecit. Ipse cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorem Persidis regionem, sub ipsum Vergiliarum sidus petiit: multisque imbribus & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quo intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis oblitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat. Locorum squalor & solitudines inviae fatigatum militem terrebant, *humanarum rerum terminos se videre* credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio attoniti intuebantur; & *antequam lux quoque & coelum ipsos deficerent*, reverti iuebant. Rex castigare terribitos superfedit: ceterum ipse equo defiliit, pedesque per nivem & concretam glaciem ingredi coepit. Erubuerunt non sequi, primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusque rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit: exemplum regis ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias silvas emensi, humani cultus rara vestigia & passim errantes pecorum greges reperere: & incolae, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inviis septos

esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui comitari fugientes non poterant, devios montes, & obsitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paullatim feritate mitigata, tradidere se regi. Nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus redactis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, & multum a ceteris Persis cultu vitae abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos seque ac coniuges & liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne vescuntur. Ne feminis quidem pro naturae habitu molliora ingenia sunt: comae prominent hirtae: vestis super genua est: funda vinciunt frontem; hoc & ornamentum capitis & telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunae impetus domuit. Itaque trigesimo die, posteaquam a Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque pro cuiusque merito dedit. Propemodum omnia, quae in ea urbe ceperat, distributa. Ceterum ingentia animi bona, illam 7 indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus molliendis efficiendisque velocitatem, in deditis fidem, in captivis clementiam, in voluptatibus permissis quoque & usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate foedavit. Hoste & aemulo regni reparante tum cum maxime bellum; nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus; de die inibat convivia;

quibus feminae intererant: non quidem quas violari nefas effet; quippe pellices licentius quam decebat cum armato vivere affuetae. Ex his una Thais, & ipsa temulenta, *maximam apud omnes Graecorum initurum gratiam* affirmat, *si regiam Persarum iussisset incendi. Exspectare hoc eos, quorum urbes barbari deleffent.* Ebrio scorto de tanta re ferente sententiam, unus & alter, & ipsi mero onerati, assentiunt. Rex quoque fuit avidior, quam patientior: *quin igitur ulciscimur Graeciam, & urbi faces subdimus?* Omnes incaluerant mero: itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiae iniecit; tum convivae & ministri, pellicesque. Multa cedro aedificata erat regia: quae celeriter igne concepto, late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit; fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regiae ventum est, vident regem ipsum adhuc adgerentem faces. Ommissa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium iacere coeperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, unde tot gentes antiura petebant; patria tot regum; unicus quondam Graeciae terror; molita mille navium classem, & exercitus, quibus Europa inundata est; contabulato mari molibus, perfossisque montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne longa quidem aetate, quae excidium eius secuta est, surrexit. Alias urbes habuere Ma-

cedonum reges, quas nunc habent Parthi: huius vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul moenibus fluxerat: inde urbem fuisse xx stadiis distantem credunt magis, quam sciunt, accolae. Pudebat Macedones, tam praeclaram urbem a comessabundo rege deletam esse. Itaque res in serium versa est; & imperaverunt sibi, ut crederent *illo potissimum modo fuisse delendam*. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, poenituisse constat, & dixisse: *maiores poenas Persas Graecis daturus fuisse, si ipsum in folio regiaque Xerxis respicere coacti essent*. Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, xxx talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediae transiit, ubi supplementum novorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille: utrisque Plato Atheniensis praeerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit. Ille iam Ecbatana pervenerat, caput Mediae. 8 Urbem hanc nunc tenent Parthi, eaque aestiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat: sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD; sed iam nullum intervallum adversus celeritatem eius fatis longum videbatur. Itaque proelio magis, quam fugae, se praeparabat. xxx millia peditum sequebantur, in quibus Graecorum erant quatuor millia, fide erga regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque & sagittariorum manus quatuor millia ex-

pleverat: praeter hos III millia & CCC equites erant, maxime Bactrianorum. Bessus praeerat, Bactrianae urbis regionisque praefectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinavit via militari, iussis praecedere laxis impedimentorum custodibus. Consilio deinde advocato, *si me cum ignavis*, inquit, & *pluris qualemcunque vitam honesta morte aestimantibus, fortuna iunxisset; tacerem potius, quam frustra verba consumerem. Sed maiore, quam vellem, documento, & virtutem vestram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quae sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persecuti estis. Fides vestra & constantia, ut regem me esse credam, facit. Proditores & transfugae in urbibus meis regnant: non hercule qui tanto honore digni habeantur; sed ut praemiis eorum vestri sollicitentur animi. Meam tamen fortunam quam victoris maluistis sequi; dignissimi, quibus, si ego non possim, Dii pro me gratiam referant. Et mehercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quae non in coelum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamsi consilium fugae, a qua multum abhorret animus, agitasssem; vestra tamen virtute fretus, obviam issem hosti. Quousque enim in regno exsulabo, & per fines imperii mei fugiam externum & advenam regem? cum liceat experto belli fortunam, aut reparare quae amisi, aut honesta morte defungi. Nisi forte satius est exspectare victoris arbitrium, & Mazaei & Mithrenis exemplo*

precarium accipere regnum nationis unius: ut iam malit ille gloriae suae, quam irae obsequi. Nec Dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut condonare possit: nec hoc imperium vivus amittam, idemque erit regni mei, qui & spiritus, finis. Si hic animus, si haec lex; nulli non parta libertas est: nemo e vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores vices eius exspecto. Sed si iusta ac pia bella Dii avergantur; fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora maiorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt; per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit; per tot navium classes in Graeciam missas; per tot trophaea regum oro & obtestor, ut nobilitate vestra gentisque dignos spiritus capiatis: ut eadem constantia animorum, qua praeterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde fors tulerit. Me certe in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna. Haec dicente Dario, praesentis periculi species omnium simul corda animosque horrore perstrinxerat, nec aut consilium suppetebat, aut vox; cum Artabazus, vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi saepe diximus, Nos vero, inquit, pretiosissima vestium induti, armisque quanto maximo cultu possumus adornati, regem in aciem sequemur; ea quidem mente, victoriam ut speremus, mortem non recusemus. Assensu exceperunt ceteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui

in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, regem suum per milites, quibus ambo praeerant, comprehendere & vincire decreverant: ea mente, ut si Alexander ipsos infecutus foret, tradito rege vivo inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Darium aestimaturi; sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dario, regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu volutassent, Nabarzanes aditum nefariae spei prae-parans, Scio, me, inquit, sententiam esse dicturum, prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant; & gubernator, ubi naufragium timet, iactura, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo; sed ut te ac regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus; & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initiis & ominibus opus est. Auspiciis & imperium alii trade interim, qui tamdiu rex appelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum ratio promittit. Baëtra intacta sunt: Indi & Sacæ in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent; ut maior belli moles superfit, quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Saepe taedio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum

omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus; praefectum regionis eius Bessum, regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus, iusto regi tibi fiduciarium restituet imperium. Haud mirum est, Darium non temperasse animo, quamquam tam impiae voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, *peffimum*, inquit, *mancipium*, *reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires!* strictoque acinace interfecturus videbatur; ni prope Bessus Bactrianique, tristium specie, ceterum, si perseveraret, vincituri, circumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus secutus, copias, quibus praeerant, a cetero exercitu secedere iubent; secretum inituri consilium. Artabazus convenientem praesenti fortunae sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, coepit: *Ferret aequo animo qualiumcunque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiamsi omnes praesto essent: quid futurum, si persecuti fugam ipsius alienentur a rege?* Ea re paruit Artabazo, & quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus moestitia simul & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quae nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Graecorum militum Patron arma capere suos iubet, *paratosque esse ad exsequendum imperium*. Persae secesserant: Bessus cum

Bactrianis erat; tentabatque Persas abducere, *Bactra, & intactae regionis opulentiam, simulque quae manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, nefas esse deferi regem. Inter haec Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem aegre a Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque*
 10 *regis. At Bessus & Nabarzanes olim agitatum scelus exsequi statuunt, regni cupiditate accensi: Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est: ad nomen quoque barbari conveniunt; & pristinae veneratio fortunae sequitur adversam. Inflabat impios animos regio cui praeerant, armis virisque & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiae tenet: multitudo iuniorum, exercitus, quos amiserat Darius, aequabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant; inde vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit per milites Bactrianos, ad omne obsequium destinatos, regem comprehendere; mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret, *vivum asservari eum: si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset; occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Ceterum propalam comprehendi Darius non poterat, tot Persarum**

millibus laturis opem regi: Graecorum quoque fides timebatur. Itaque quod non poterant vi, fraude assequi tentant: poenitentiam secessionis simulare decreverant, & excusare apud regem consternationem suam. Interim qui Persas sollicitarent mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: *ruinae rerum illos subdere capita; in perniciem trahi; cum Baëtra pateant, exceptura eos donis & opulentia, quantam animis concipere non possint.* Haec agitantibus Artabazus supervenit, sive regis iussu, sive sua sponte, affirmans, *mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiae gradum patere apud regem.* Illi lacrimantes nunc purgare se, nunc Artabazum orare, *ut causam ipsorum tueretur, precesque perferret.* Sic peracta nocte, sub lucis ortu Nabarzanes cum Baëtrianis militibus in vestibulo praetorii aderat, titulum sollempnis officii occulto sceleri praeferens. Darius signo ad eundem dato, curram pristino more conscendit. Nabarzanes ceterique parricidae procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habituri erant, sustinere venerari, lacrimas etiam poenitentiae indices profuderunt: adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotae, Darium, natura simplicem & mitem, non credere modo quae affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris poenituit, cum intuerentur, qualem & regem & virum fallerent. Ille quidem, securus periculi quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere pro-

II perabat. Patron autem, Graecorum dux, praecipit suis, *ut arma, quae in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omniae imperium suum parati & intenti.* Ipse currum regis sequebatur, occasione imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus praesenserat. Sed Bessus, id ipsum metuens, custos verius, quam comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac saepius sermone revocato, inter fidem timoremque haesitans, regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem *percontari iubet, numquid ipse velit dicere.* Patron, *se vero, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo* respondit. Iussusque *propius accedere, sine interprete, nam haud rudis Graecae linguae* Darius erat: *Rex, inquit, ex L millibus Graecorum supersumus pauci, omnis fortunae tuae comites, & in hoc tuo statu iidem, qui florente te fuimus; quascunque sedes elegeris, pro patria & domesticis rebus petituri. Secundae adversaeque res tuae copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue: nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Graeciam, nulla Baëtra sunt nobis: spes omnis in te, utinam & in ceteris esset. Plura dici non attinget. Custodiam corporis tui externus & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse praestare.* Bessus, quamquam erat Graeci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indicium profecto Patronem detulisse credebat: & interpretis Graeci relato sermone exemta dubitatio. Darius

autem, quantum ex vultu concipi poterat, haud sane territus, percontari Patrona *causam consilii, quod afferret*, coepit. Ille non ultra differendum ratus, *Bessus*, inquit, & *Nabarzanes insidiantur tibi, in ultimo discrimine & fortunae tuae & vitae. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus*. Et Patron quidem egregiam conservati regis gloriam tulerat. Eludant licet, quibus forte ac temere humana negotia volvi agique persuasum est: equidem aeterna constitutione crediderim, nexuque causarum latentium, & multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe respondit: *quamquam sibi Graecorum militum fides nota sit; nunquam tamen a popularibus suis recessurum. Difficilius sibi esse damnare, quam decipi. Quidquid fors tulisset, inter suos perpeti malle, quam transfugam fieri. Sero se perire, si salvum esse sui milites nolent*. Patron, desperata salute regis, ad eos, quibus praeerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus. At Bessus occidendi protinus regis impetu 12 conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, *quod perfidi hominis insidias, iam Alexandri opes spectantis, prudenter cauteque vitasset. Donum eum hosti laturum fuisse regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia: sine pignore, sine lare, terrarum orbis exsulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri*. Purganti deinde se, *Deos-*

que patrios testes fidei suae invocanti, Darius vultu assentiebat: haud dubius, quin vera deferrentur a Graecis; sed eo rerum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quam decipi. xxx millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur: iv millia Patron habebat; quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque praeoptabat immerito, quam iure violari. Besso tamen infidiarum consilium purganti respondit, *Alexandri sibi non minus iustitiam, quam virtutem, esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo praemium expectent: violatae fidei neminem acriorem fore vindicem ultoremque.* Iamque nox appetebat, cum Persae more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani, ut imperatum erat a Besso, armati stabant. Inter haec Darius Artabazum acciri iubet; expositisque, quae Patron detulerat, *haud dubitare Artabazus quin transfundendum esset in castra Graecorum. Persas quoque periculo vulgato secuturos.* Destinatus forti suae, & iam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem Artabazum ultimum illum vivus amplectitur; perfususque mutuis lacrimis, *inhaerentem sibi avelli iubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut a rege intueretur, in humum pronum corpus abiecit.* Tum vero custodiae eius assueti, quos regis salutem vel periculo vitae tueri oportebat, dilapsi sunt; cum armatis, quos iam adventare crede-

bant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus, quia quo discederent non habebant, circumstantibus regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud atque aliud consilium animo volutabat. Iamque solitudinem, quam paulo ante pro solatio petiverat, perosus, *Bubacem vocari iubet. Quem intuens, Ite, inquit, consulite vobis, ad ultimum regi vestro, ut decebat, fide exhibita. Ego hic legem fati mei exspecto. Forsitan mireris, quod vitam non finiam? alieno scelere, quam meo, mori malo.* Post hanc vocem spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra complevit. Irrupere deinde alii, laceratisque vestibus lugubri & barbaro ululatu regem deplorare coeperunt. Persae, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quiescere audebant, ne impie deserere regem viderentur. Varius ac dissonus clamor sine duce ac sine imperio totis castris referebatur. Bello & Nabarzani nuntiaverant sui, *regem a semetipso interemptum esse.* Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, sequentibus quos ad ministerium sceleris delegerant; & cum tabernaculum intrassent, *quia regem vivere spadones indicabant, comprehendi vincirique iusserunt.* Rex curru paulo ante vectus, & Deorum a suis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus servorum suorum, in sordidum vehiculum pellibus undique contactum imponitur. Pecunia regis, & supellex, quasi iure belli diri-

pitur; onustique praeda, per scelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Graecisque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarum con-
 tuitu ratus. Persae, promissis Bessi onerati, maxime quia nemo alius erat, quem sequerentur, coniungere se Bactrianis, agmen eorum tertio affecuti die. Ne tamen honos regi non haberetur, aureis compedibus Darium vincunt; nova ludibria subinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculum intexerant: ignoti iumenta agebant, ne percontantibus in agmine monstrari posset: ¹³ custodes procul sequebantur. Alexander, audito Darium movisse ab Ecbatanis, omisso itinere, quod patebat in Mediam, fugientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in Paratacena ultima: ibi transfugae nuntiant, *praecipitem fuga Bactra petere Darium*. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio, *non equidem vincum regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum*. Rex, ducibus convocatis, *maximum, inquit, opus, sed labor brevissimus superest: Darius haud procul destitutus a suis, aut oppressus. In illo corpore posita est victoria nostra: & tanta res celeritatis est praemium*. Omnes pariter conclamant, *paratos ipsos sequi; nec labori, nec periculo parceret*. Igitur raptim agmen cursus magis quam itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia processit: perventumque erat in vicum, in quo

Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpres excipitur. Corpore aeger non potuerat agmen sequi, & deprehensus celeritate regis; transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit. Sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos *Dimachas* appellant, adiungit: dorso hi graviora arma portabant, ceterum equis vehentur; cum res locusque posceret, pedestris acies erat. Haec agentem Alexandrum adeunt Orfillos & Mythracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant; nuntiabantque, *stadia D abesse Persas; ipsos brevius iter monstraturos*. Gratus regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespera ducibus iisdem cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, *quantum festinare posset, sequi iussa*. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi coniungi ultimis possent. CCC stadia processerant, cum occurrit Brocubelus Mazaei filius, Syriae quondam praetor. Is quoque transfuga nuntiabat, *Bessum haud amplius quam CC stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil praecaveret, incompositum inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si festinaret sequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere*. Strenuo alioqui cupiditatem consequendi transfuga iniecerat. Itaque calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Iamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur; sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paullisper ergo inhibuit cursum, donec con-

fideret pulvis. Iamque conspecti a barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant; nequaquam futuri pares, si Bessus tantum animi fuisset ad proelium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero barbari praestabant, & robore: ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & ceteri facinoris eius participes, vehiculum Darii assecuti, coeperunt hortari eum, *ut conscenderet equum. & se hosti fuga eriperet.* Ille *Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat, se parricidas velle comitari.* Tum vero ira quoque accensi, tela iniiciunt in regem; multisque confossum vulneribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius profequi possent, convulnerantur; duobus servis, qui regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugae spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant: barbari, ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur: D tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resisterene melius esset, an fugere. Alexander, hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam praemittit: ipse cum ceteris sequitur. III ferme millia resistentium occisa sunt; reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, iubente rege, *ut caedibus abstineretur.* Nemo captivorum erat, qui mon-

strare Darii vehiculum posset: singuli, ut quaeque prehenderant, scrutabantur; nec tamen ullum vestigium fugae regis exstabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quam qui caperent, erant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumenta, quae Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, & errore delata per IV stadia, in quadam valle constiterant, aestu, simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a peritis Polystratus Macedoniti maceratus accessit; ac dum galea haustam aquam sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixam conspexit. Miratusque confossa potius, quam abacta esse, semivivi * * *

(Veteres scripti cuiusque hic deficiunt. Quae in recentioribus attexuntur, ut a genuinis dignosci possint, minori typo subiicimus.)

* * * hominis corpus, cum propius accessisset, in sordido vehiculo pellibus contexto situm reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui applicito captivo, cum civem ex voce cognovisset, id saltem praesentis fortunae solatium se habere dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus. Haecque Alexandro perferri iubet: Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in matrem, coniugem, liberosque suos impensis: ius enim

vitam, & pristini status reverentiam dignitatemque concessam: sibi autem a cognatis atque amicis, quibus & regna & vitam dederit, illa omnia erepta esse. Precari se, ut illi victori terrarum omnium imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli, omniumque regum causa, non negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Iamque deficiens aquam poposcit: quam allatam postquam bibit, Polystrato, qui eam tulerat, *Quisquis es mortaliū,* inquit, *hoc mihi extremum universae calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam: at referat Alexander; Alexandro vero Dii, pro eius summa in meos humanitate ac clementia. Cui hoc fidei regiae unicum dextrae pignus pro me dabis.* Haec dicentem, accepta Polystrati manu, vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo fastigio mortem lacrimis profecutus est. Demtaque sibi chlamyde, corpus illius contextit: atque regio ornatum cultu, ad matrem Sifygambin, patrio regioque more sepeliendum, atque regis maiorum suorum tumulis inferendum, misit.

IO. FREINSHEMII ARGUMENTUM ALIUD.

Miratusque confossa potius quam abacta esse, semivivi hominis gemitum percipit. Itaque more ingenii humani cupidus visendi quid rei vehiculo isto conderetur, dimotis pellibus, quibus obtectum erat, Dariū multis vulneribus confossum reperit. Regius enim cultus, & aureae catenae, quae a parricidis vincētus fuerat, dubitationem exhibebant. Non erat expers Graeci sermonis Darius; gratiasque agebat Diis, qui post tanta mala, tamque gravia, hoc tamen indulissent solatii, ne omnino in solitudine extremum spiritum effunderet. Itaque te, inquit, quisquis es mortaliū, per communem hominum sortem, a qua nec maximos regum exemptos esse praesentis spectaculo moneris, rogo quaesoque, ut haec ad Alexandrum mandata mea perferas: nihil eorum, quae longe tristissima perpeffus sum, ne hunc quidem incomparabilis calamitatis exitum, ita gravem mihi accidisse, ut hoc unum, quod post.

tanta in me meosque merita adversus clementissimum victorem inimico vivendum fuit, & nunc ingrato moriendum est. Sed si qua postremis miserorum votis apud Deos vis est, & cum ipso spiritu profusas preces mitius aliquod numen exaudit; ille quidem sospes & incolumis, longeque supra contagium meae sortis & invidiam fortunae positus, in solio Cyri gloriosam aetatem exigat: suaeque virtutis memor, eum matri liberisque meis locum apud se esse patiat, quem illi fide & obsequio meruerint. At parricidas promptum exitium consequatur, quod Alexander irrogabit, si non misericordia infelicis hostis, saltem odio facinorum, & ne impunita in aliorum etiam regum suumque ipsius exitium erumpant. Post haec, cum siti angeretur, allata per Polystratum aqua recreatus, Ergo, ait, hanc etiam tantis calamitatibus extremam accedere oportuit, ut bene merito gratiam referre non possim: at referet Alexander; Alexandro vero Dii. Dextram deinde protendit, eamque Alexandro, fidei regiae pignus, ferri iubens, apprehensa Polystrati manu animam efflavit. Alexander an spiranti adhuc supervenerit, incertum est: illud constat, miserabili regis opulentissimi exitu comperto, copiosas lacrimas profudisse, statimque chlamyde sibi detracta corpus operuisse, & magno cum honore ad suos deferri iussisse, ut regio Persarum more curatum monumentis maiorum inferretur. Ingratitudinem hominum, a quibus pro summis beneficiis crudele exitium Darius pertulit, quamquam suo ingenio horrendam & execrabilem, insigniore ad posteritatem infamia damnavit canis cuiusdam mira fides, qui ab omnibus familiaribus derelicto solus adfuit, & quam in vivum prae se tulit benevolentiam, morienti quoque constanter praestitit. Hunc vitae finem fortitus est ille, quem modo contumelia affici putabant, nisi regem regum, & Deorum consanguineum salutarent: magnoque iterum experimento approbatum est, neminem magis patere fortunae, quam qui pluribus eiusdem blanditiis irretitus, iugum illius tota cervice receperit.

The first part of the manuscript is a list of names, some of which are followed by numbers. The names appear to be in a non-Latin script, possibly a form of Arabic or Persian. The list is organized into several columns, with some names appearing in multiple columns. The numbers following the names vary in length and placement, suggesting they might represent dates, ages, or other numerical data. The handwriting is somewhat faded and difficult to decipher in many places.

The second part of the manuscript contains several paragraphs of text, also written in the same non-Latin script. The text is dense and appears to be a continuous narrative or a collection of related entries. The lines are closely spaced, and the ink is dark but shows some signs of age and wear. The overall layout is that of a traditional manuscript, with the text filling most of the page area.

At the bottom of the page, there is a small section of text that might be a signature or a date. It is less legible than the main body of text but seems to consist of a few lines of script. The page is otherwise blank, with no illustrations or other markings.

Q. CURTII RUFII

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI

MAGNI

LIBRI

CUM SUPPLEMENTIS IO. FREINSHEMII

PRAEMITTITUR NOTITIA LITERARIA

ACCEDIT INDEX

STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINAE

VOLUMEN SECUNDUM

ARGENTORATI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

ANNO IX. (1801.)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

OF THE EAST

LIBRARY

1881

1881

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

OF THE EAST

1881

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

VOLUME 1

1881

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

OF THE EAST

I. FREINSHEMII
SUPPLEMENTUM

IN

Q. CURTII

LIB. VI. a principio.

DUM ea per Asiam geruntur, ne in Graecia quidem Macedoniae tranquillae res fuere. Regnabat apud Lacedaemonios Agis Archidami filius, qui Tarentinis opem ferens ceciderat, eodem die quo Philippus Athenienses ad Chaeroneam vicit. Is Alexandri per virtutem aemulus, cives suos stimulabat, ne Graeciam servitute Macedonum diutius premi paterentur: nisi in tempore providerent, idem iugum ad ipsos transiturum esse. Adnitendum igitur, dum aliquae adhuc Persis ad resistendum vires essent: illis oppressis, adversus immanem potentiam frustra avitae libertatis memores futuros. Sic instinctis animis, occasionem belli ex commodo coeptandi circumspiciebant. Igitur felicitate Memnonis invitati, consilia cum ipso miscere aggressi sunt; & postquam ille rerum laetarum initia intempestiva morte destituit, nihilo remissius agebant. Sed ad Pharnabazum & Autophradaten profectus Agis, triginta argenti talenta, decemque triremes impetravit, quas Agefilao fratri misit, ut in Cretam navigaret, cuius insulae cultores inter Lacedaemonios & Macedonas diversis studiis distrahebantur. Legati quoque ad

Darium missi sunt, qui in usum belli amplio- rem vim pecuniae, pluresque naves peterent. Atque haec eorum coepta clades ad Iffum (nam ea intervenerat) adeo non interpellavit, ut etiam adiuverit. Quippe fugientem infecutus Alexander in longinqua loca magis magisque rapiebatur; & ex ipso proelio mercenariorum ingens multitudo in Graeciam fuga penetraverat: quorum octo millia Persica pecunia conduxit Agis, eorumque opera plerasque Cre-tensium urbes recepit. Cum deinceps Menon, in Thraciam ab Alexandro missus, barbaros ad defectionem impulisset, adque eam comprimendam Antipater exercitum ex Macedonia in Thraciam duxisset, opportunitate temporis strenue usi Lacedaemonii totam Peloponnesum, paucis urbibus exceptis, in partes traxerunt, confecto- que exercitu viginti millium peditum, cum equitibus bis mille, Agidi summam imperii detulerunt. Antipater ea re comperta bellum in Thracia, quibus potest conditionibus, componit; raptimque in Graeciam regressus, ab amicis sociisque civitatibus auxilia cogit. Quibus convenientibus, ad quadraginta pugnantium millia recensuit. Advenerat & ex Peloponneso valida manus: sed quia dubiam ipsorum fidem resciverat, dissimulata suspitione gratias egit, *quod ad defendendam adversus Lacedaemonios Alexandri dignitatem adfuis- sent: scripturum se id regi, gratiam in tempore relaturum. In praesens nihil opus esse maioribus copiis: itaque domos redirent, foederis necessitate expleta.* Nuntios deinde ad Alexandrum mit- tit, de motu Graeciae certiore facturos. Atque illi regem apud Baetra demum consecuti sunt; cum interim Antipa- tri victoria, & nece Agidis, in Arcadia transactum esset. Sane iam pridem tumultu Lacedaemoniorum cognito, quantum tot terrarum spatiis discretus potuit, providerat: Amphoterum *cum Cypriis & Phoeniciis navibus in Peloponne- sum navigare, Meneten tria millia talentum ad mare deferre iusserat, ut ex propinquo pecuniam Antipatro subministraret, quanta illum indigere cognovisset.* Probe enim perspexerat, quanti ad omnia momenti motus istius inclinatio futura

esset; quamquam deinceps adepto victoriae nuntio suis operibus id discrimen comparans, *mirum eam pugnam fuisse* cavillatus est. Ceterum principia eius belli haud impropera Lacedaemoniis fuere. Iuxta Corrhagum Macedoniae castellum cum Antipatri militibus congressi victores exstiterant: & rei bene gestae fama etiam qui suspensis mentibus fortunam spectaverant, in societatem eorum pertracti sunt. Una ex Elaeis Achaeisque urbibus Pellene foedus aspernabatur; & in Arcadia Megalopolis, fida Macedonibus ob Philippi memoriam, a quo beneficiis affecta fuerat. Sed haec arcte circumfessa haud procul deditione aberat, nisi tandem Antipater subvenisset. Is postquam castra castris contulit, seque numero militum alioque apparatu superiorem conspexit, quamprimum de summa rerum proelio contendere statuit: neque Lacedaemonii detrectare certamen. Ita commissa est pugna, quae rem Spartanam maiorem in modum affixit. Cum enim angustiis locorum, in quibus pugnabatur, confisi, ubi hosti nullum multitudinis usum futurum credebant, animose congressi essent, neque Macedones impigre resisterent, multum sanguinis fufum est. Sed postquam Antipater integram subinde manum laborantibus suis subsidio mittebat; impulsa Lacedaemoniorum acies gradum paullisper retulit. Quod conspicatus Agis, cum cohorte regia, quae ex fortissimis constabat, se in medium *pugnae discrimen immisit*, &c.

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER VI.

ARGUMENTUM.

Proelii inter Lacedaemonios atque Macedones descriptio, & pax ab Alexandro victore Graecis, qui eo absente defece- rant, concessa, 1. Alexander, bello invictus, otio & deli- ciis frangitur: unde rumor in castris, qui torpentem exci- tat, 2. Hortatoria Alexandri ad milites oratio, ut bellum in Asia inchoatum persequantur & absolvant, 3. Ziobe- ris miri fluminis descriptio. Alexander Nabarzani, per lite- ras salutem quaerenti, veniam pollicetur. Deinde mari Cas- pio & Hyrcaniae proximus, quosdam Darii praefectos recipit in gratiam, 4. Artabazo summa cum animi bene- volentia excepto, Graecis qui Darium adiuverant parcit Alexander, & Mardorum gente debellata, Amazonicae cuiusdam reginae petitioni satisfacit, 5. Macedones Ale- xandri offenduntur moribus: qui ut seditionem averteret, ad bellum Besso inferendum mentem convertit, quod & stratagmate inchoat: ac Satibarzanem, quod defecisset, primum persequitur; barbaros a montibus fortiter dispellit;

Artacacnam expugnat, 6. Coniurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Zeballinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipse sibi manus infert, 7. Amicorum regionum consilio Philotas Parmenionis filius, coniurationis auctor & particeps creditus, capitur, ac velato capite in regiam abducitur, 8. De coniuratione, adversus Philotam expostulatoria Alexandri ad milites oratio: coram quibus Philotas adductus, defensionem parat, 9. Apologetica Philotae oratio, qua coniurationis accusationem prolixè refellit, 10. Concio, quodam Belone accensa, in Philotam surgit. Is paulo post, ut se cruciatibus liberaret, fictae coniurationis circumstantias aperit, cumque aliis, qui accusantur, faxis a Nicomacho obruitur, 11.

PUGNAE discrimen immisit, obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Coeperant fugere victores: & donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant; sed ut primum locus, in quo stare posset, fuit, aequis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedaemonios rex eminebat, non armorum modo & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur; diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat: donec hasta femora perfossa plurimo sanguine effuso destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem. Non tamen omisere Lacedaemonii pugnam; & ut primum sibi quam hosti aequiorem locum capere

potuerunt, densatis ordinibus effuse fluentem in se aciem exceperere. Non aliud discrimen vehementius fuisse memoriae proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedaemonii vetera, Macedones praesentia decora intuebantur: illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedaemoniis dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modo spem, modo metum utriusque partis augebat; velut de industria inter fortissimos viros certamen aequante fortuna. Ceterum angustiae loci, in quo haeserat pugna, non patiebantur totis congregi viribus. Spectabant ergo plures, quam ini'erant proelium, & qui extra teli iactum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens; pedem deinde referre coepit urgente hoste, ac apertius fugere. Insequebatur dissipatos victor, & emensus cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, *deponi se* iussit: expertusque membra an impetum animi sequi possent, postquam deficere se sensit, poplitibus semet exceperit; galeaque strenue sumta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrabat, ultro vocans hostem, *si quis iacenti spolia demere auderet*. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congregi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens; donec lancea nudo pe-

tori infixæ est: qua ex vulnere evulsa, inclinatum ac deficiens caput clypeo paulisper excepit; deinde linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedaemoniorum v millia, & CCCLX: ex Macedonibus haud amplius CCC: ceterum vix quisquam nisi faucibus revertit in castra. Haec victoria non Spartam modo, sociosque eius, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallabat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus; sed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat; invidiam tamen, quia maiores res erant, quam quas praefecti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hostes vinci voluerat; Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur; suae demtum gloriae existimans, quidquid cessisset alienae. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum eius, non est ausus ipse agere arbitria victoriae; sed concilium Graecorum, *quid fieri placeret*, consuluit. A quo Lacedaemonii, *nihil aliud quam ut oratores mittere ad regem liceret* precati, veniam defectionis praeter auctores impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs erat obsessa a defectione, Achaeis & Aetolis cxx talenta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quam Darium Alexander apud Arbela superaret. Sed 2 ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum quam quietis otiique patientior; excepere eum voluptates: & quem arma

Perfarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotandi pervigilandique infana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem. Quem aemulatus quasi potiorum suo, ita popularium animos oculosque pariter offendit, ut a plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae suae, solitosque parco ac parabili victu ad implenda naturae desideria defungi, in peregrina & devictarum gentium mala impulerat. Hinc saepius comparatae in caput eius insidiae: secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor: ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor: ceteraque his similia, quae deinde dicentur. Igitur cum intempestivis conviviis dies pariter noctesque confumeret; satietatem epularum ludis interpolabat: non contentus artificum, quos e Graecia excitaverat, turba; quippe captivae feminarum iuebantur *suo ritu canere*. inconditum & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam rex ipse conspexit moestiorum quam ceteras, & producentibus eam verecunde reluctanter. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat: deiectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, suspicionem praebuit regi, nobiliorem esse, quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, *quaenam esset? Neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitam esse, respondit: uxorem Histaspis fuisse*. Propinquus

hic Darii fuerat, magni & ipse exercitus praetor. Adhuc in animo regis tenues reliquiae pristini moris haerebant. Itaque fortunam regia stirpe genitae, & tam celebre nomen reveritus, *non dimitti modo captivam, sed etiam restitui ei suas opes iussit: virum quoque requiri, ut reperto coniugem redderet.* Postero autem die praecepit Hephæstioni, *ut omnes captivos in regiam iuberet adduci.* Ubi singulorum nobilitate spectata, secrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Decem hi fuerunt: inter quos repertus est Oxathres Darii frater, non illius fortuna, quam indole animi sui clarior. Sex & viginti millia talentum proxima praeda redacta erant: e quibus duodecim millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniae summa custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Perfes, qui a Dario capitali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis; huic liberato satrapeam Mediae attribuit: fratremque Darii recepit in cohortem amicorum, omni vetustae claritatis honore servato. Hinc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem; nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes fiti, rubro mari terminantur. Scythae regionem campestem ac fertilem occupaverunt; graves adhuc accolae. Sedes habent & in Europa, & in Asia: qui super Bosphorum colunt, adscribuntur Asiae; at qui in Europa sunt, a laevo Thraciae latere ad Borysthenem, atque inde ad Tanaim alium amnem, recta plaga attinent. Tanais Europam & Asiam medius

interfluit. Nec dubitatur, quin Scythae, quæ Parthos condidere, non a Bosphoro, sed ex regione Europae penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita a Graecis: ibi stativa rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor, otiosi militis vitium, sine auctore percrebuit, *regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse.* Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri farcinas aptant: signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad regem. Fecerant fidem rumorì temere vulgato Graeci milites, *redire iussi domos,* quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipfis quoque finem militiae adesse credebant. Haud fecus quam par erat territus Alexander, qui Indos atque ultima Orientis peragrare statuisset, praefectos copiarum in praetorium contrahit: obortisque lacrimis, *ex medio gloriae spatio revocari se, victi magis, quam victoris, fortunam in patriam relaturum* conquestus est; *nec sibi ignaviam militum obstare, sed Deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriae desiderium admovissent, paulo post in eandem cum maiore laude famaue reducturis.* Tum vero pro se quisque operam suam offerre; difficillima quaeque poscere; polliceri militum quoque obsequium, *si animos eorum leni & apta oratione permulcere voluisset. Nunquam infractos & abiectos recessisse, quoties ipseus alacritatem & tanti*

animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi vulgi aures praeparent sibi. Satisque omnibus, quae in rem videbantur esse, compositis, vocari ad concionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit. Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, intuentibus vobis, minime mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriae occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Boeotiam, Thraciam, Spartam, Achaeos; Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui; ecce orsi bellum ad Hellepontum, Ionas, Aeolidem servitio barbariae impotentis exemimus; Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisidas, Ciliciam, Syriam, Phoenicem, Armeniam, Persidem, Medos; Parthienem habemus in potestate: plures provincias complexus sum, quam alii urbes ceperunt: & nescio, an enumeranti mihi, quaedam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque si crederem, satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus; ego vero, milites, ad penatos meos, ad parentem sororesque, & ceteros cives, vel renitentibus vobis erumperem, ut ibi potissimum parta vobiscum laude & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriae praemia exspectant: liberorum, coniugum, parentumque laetitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum secunda possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc iugum eius rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore, milites, opus est, dum mitioribus ingeniis imbuantur, & efferatos mollior consuetudo permulceat. Fruges quo-

que maturitatem statuto tempore expectant: adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis tot gentes, alterius imperio ac nomine adfuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguae nobiscum cohaerentes, eodem proelio domitas esse, quo victae sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus; & qui praesentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quae fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit: Baetra non possidet solum parricida Bessus, sed etiam minatur: Sogdiani, Dahae, Massagetae, Saccae, Indi sui iuris sunt. Omnes hi, simul terga nostra viderint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt; nos alienigenae & externi. Suis autem quique parent placidius; etiam cum is praest, qui magis timeri potest. Proinde, aut quae cepimus, omitenda sunt; aut quae non habemus, occupanda. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil quod nociturum est, medici relinquunt; sic nos, quidquid obstat imperio, recidamus. Parva saepe scintilla contemta magnum excitavit incendium. Nihil tuto in hoste despicitur: quem spreveris, valentiorum negligentia facies. Ne Darius quidem hereditarium Persarum accepit imperium; sed in sedem Cyri, beneficio Bagoae castrati hominis, admissus, ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo eius traderemus imperium: qui ultimum au-

sus scelus, regem suum, etiam externae opis egen-
tem, certe, cui nos victores pepercissimus, quasi ca-
ptivum in vinculis habuit; ad ultimum, ne a nobis
conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patie-
mini? quem equidem cruci affixum videre festino,
omnibus regibus gentibusque fidei, quam violavit,
meritas poenas solventem. At hercule, si mox eun-
dem Graecorum urbes aut Hellepontum vastare nun-
tiatum erit vobis; quo dolore afficiemini, Bessum
praemia vestrae occupasse victoriae? Tunc ad repe-
tendas res festinabitis; tunc arma capietis. Quanto
autem praestat, territum adhuc & vix mentis suae
compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest,
qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus,
tot montium iuga transcurremus. Non mare illud,
quod exaestuans iter fluctibus occupat, euntes nos
moratur; non Ciliciae fauces & angustiae inclu-
dunt: plana omnia & prona sunt. In ipso limine vi-
ctoriae stamus. Pauci nobis fugitivi & domini sui in-
terfectores supersunt. Egregium mehercule opus, &
inter prima gloriae vestrae numerandum posteritati
famaeque tradetis. Darii quoque hostis, finito post
mortem eius odio, parricidas esse vos ultos, nemi-
nem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetra-
to, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum
intellegerint vos pia bella suscipere, & Bessi sceleri,
non nomini suo, irasci? Summa militum alacri-
tate, iubentium, quocunque vellet, duceret, oratio
excepta est. Nec rex moratus impetum; tertio-
que per Parthienem die ad fines Hyrcaniae pe-
netrat; Cratero relicto cum iis copiis, quibus

praerat, & ea manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incurfione barbarorum Parthienem tueretur. Erigyium *impedimenta*, modico praefidio dato, *campeftri itinere ducere* iubet. Ipse cum phalange & equitatu CL stadia emensus, castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus praealtis densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quae ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria fere stadia in longitudinem universus fluit; deinde saxo, quod alveolum interpellat, percussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit. Inde torrens, & saxorum, per quae incurrit, asperitate violentior, terram praeceps subit. Per CCC stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior. Quippe in latitudinem XIII stadiorum diffunditur: rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit; tandem in alterum amnem cadit, cui *Rhidago* nomen est. Incolae affirmabant, *quaecunque dimissa essent in cavernam, quae propior est fonti, rursus ubi aliud os amnis aperit, existere*. Itaque Alexander *duos tauros, qua subeunt aquae terram, praecipitari* iubet, quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent. Quartum iam diem eodem loco quietem militi dederat; cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit, qua-

rum sententia haec erat: *Se Dario non fuisse inimicum; immo etiam quae credidisset utilia esse suasse: & quia fidele consilium regi dedisset, prope occisum ab eo. Agitasse Darium, custodiam corporis sui, contra ius fasque, peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inviolatam regibus suis praestitissent. Se in praecipiti & lubrico stantem consilium a praesenti necessitate repetisse. Darium quoque, cum occidisset Bagoan, hac excusatione satisfacisse popularibus, quod insidiantem sibi interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu carius. Amore eius ad ultima esse propulsum. Sed ea magis esse secutum, quae coëgisset necessitas, quam quae optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se iuberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus rex violaret: Deos a Deo falli non solere. Ceterum si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exsilia patere fugienti: patriam esse, ubicunque vir fortis sedem elegerit. Nec dubitavit Alexander, fidem, quo Persae modo accipiebant, dare, *Inviolatum, si venisset, fore.* Quadrato tamen agmine & composito ibat, speculatores subinde praemittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam sequebatur: post pedites erant impedimenta. Et gens bellicosa, & natura situs difficilis aditu, curam regis intenderat. Namque perpetua vallis iacet, usque ad mare Caspium patens. Duo terrae eius velut brachia excurrunt: media flexu modico finum faciunt, lunae maxi-*

me similem, cum eminent cornua, nondum totum orbem fidere implente. Cercetae, Mosyni, & Chalybes a laeva sunt: ab altera parte Leucofyri, & Amazonum campi; & illos qua vergit ad Septemtrionem, hos ad occasum conversa prospicit. Mare Caspium, dulcius ceteris, ingentis magnitudinis serpentes alit: pisces longe diversi ab aliis coloris. Quidam *Caspium*, quidam *Hyrca-
canum* appellant: alii sunt, qui *Maeotim paludem in id cadere* putent: & argumentum afferunt, *aquam, quo dulcior sit quam cetera maria. infuso paludis humore mitescere.* A Septemtrione ingens in litus mare incumbit, longeque agit fluctus, & magna parte exaestuans stagnat. Idem alio coeli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturae suae reddit. Et quidam credidere, non Caspium mare esse; sed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius fastigium, ut supra dictum est, perpetua valle submittitur. Hinc rex xx stadia processit semita propemodum in via, cui silva imminebat, torrentesque & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio, penetravit; tandemque ad ulteriora perventum est. Praeter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cuius folia multo melle tinguntur: sed nisi solis ortum incolae occupaverint, vel modico tepore succus exstinguitur. xxx hinc stadia processerat, cum Phrataphernes ei occur-

rit, seque & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens: quibus benigne exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus & Erigyus occurrunt. Praefectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam regis. Satrapem deinde Hyrcaniae dedit Menapim: exful hic regnante Ocho ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit. Iamque rex ultima Hyrcaniae 5 intraverat, cum Artabazus (quem Dario fidissimum fuisse supra diximus) cum propinquis Darii ac suis liberis modicaque Graecorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit rex: quippe & hospes Philippi fuerat, cum Ocho regnante exfularet; & hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem, inquit, rex, perpetua felicitate floreas. Ego ceteris laetus, hoc uno torqueor, quod praecipiti senectute, diu frui tua bonitate non possum.* Nonagesimum & quintum annum agebat. Novem iuvenes, eadem matre geniti, patrem comitabantur: hos Artabazus dextrae regis admovit, precatus *ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent.* Rex pedibus iter plerumque faciebat: tunc *admoveri sibi & Artabazo equos iussit; ne ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret.* Deinde ut castra sunt posita, *Graecos, quos Artabazus adduxerat, convocari iubet: at illi, nisi Lacedaemoniis fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, de-*

liberatos. Legati erant Lacedaemoniorum missi ad Darium, quo victo applicaverant se Graecis mercede apud Persas militantibus. Rex, *omissis sponsonum fideique pignoribus, venire eos iussit, fortunam quam ipse dedisset habituros.* Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem *venturos se* pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri se ipsos permittunt. Mille & D milites erant: praeter hos legati ad Darium missi XC. In supplementum distributus miles; ceteri remissi domum, praeter Lacedaemonios, quos *tradi in custodiam* iussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae aspera, & latrociniis adsueta. Haec sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum praesidio relictis, invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat: tumultus magis quam proelium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, barbari profugiunt: proximique vicini ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis eius haud sane adire sine magna vexatione exercitus poterat. Iuga montium praealtae silvae rupesque inviae sepiunt: ea, quae plana sunt, novo munimenti genere impedierant barbari. Arbores densae sunt ex industria confitae, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos in-

tortos rursus inferunt terrae: inde velut ex alia radice laetiores virent trunci. Hos, qua natura fert, adolescere non sinunt: quippe alium alii quasi nexu conferunt; qui ubi multa fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti nexus ramorum velut laquei perpetua sepe iter cludunt. Una ratio erat, caedendo aperire saltum: sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites, & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolae autem, ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem lacefebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosque confodit: ad ultimum *circumire saltum milites iubet, ut si qua pateret, irrumperent.* Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti sunt quidam; inter quos equus regis, *Bucephalam* vocabant: quem Alexander non eodem quo ceteras pecudes animo aestimabat. Nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium; & regem, cum vellet adscendere, sponte sua genua submittens excipiebat, credebaturque sentire quem veheret. Maiore ergo, quam decebat, ira simul ac dolore stimulatus, *equum vestigari iubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum.* Hac denuntiatione territi, cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, *caedi silvas iubet, adgestaque humo e montibus planitiem ramis impeditam exaggerari.* Iam aliquantulum altitudinis opus

creverat, cum barbari, desperato regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex, obsidibus acceptis, *Phradati tradere eos* iussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum. Iam ad urbem Hyrcaniae, in qua regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. Inter quae Bagoas erat, specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiae; cui & Darius fuerat adfuetus, & mox Alexander adsuevit: eiusque maxime precibus motus Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniae finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem Themiscyrae incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucazum montem & Phasim amnem imperitantem. Haec cupidine visendi regis accensa finibus regni sui excessit; & cum haud procul abesset, praemisit indicantes, *venisse reginam adeundi eius cognoscendique avidam*. Protinus facta potestate veniendi, ceteris iussis subsistere, CCC feminarum comitata processit. Atque ut primum rex in conspectu fuit, equo ipsa defiliit duas lanceas dextra praeferens. Vestis non toto Amazonum corpore obducitur: nam laeva pars ad pectus est nuda, cetera deinde velantur. Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant; aduritur dextra, ut arcus facilius intendant, & tela

vibrent. Interrito vultu regem Thalestris intuebatur, habitum eius haudquaquam rerum famae parem oculis perlustrans. Quippe hominibus barbaris in corporum maieftate veneratio est; magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Ceterum interrogata, *num aliquid petere vellet*; haud dubitavit fateri, *ad communicandos cum rege liberos se venisse: dignam, ex qua ipse regni generaret heredes. Feminini sexus se retenturam; matrem reddituram patri.* Alexander, *an cum ipso militare vellet?* interrogat: & illa, *causata sine custode regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se irritam spei pateretur abire.* Acrior ad Venerem feminae cupido, quam regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. XIII dies in obsequium desiderii eius absumti sunt. Tum illa regnum suum, rex Parthienem petiverunt. Hic vero palam cupiditates suas solvit; continentiamque & moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciviam vertit: Patrios mores disciplinamque Macedonum regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens; Persicae regiae, par Deorum potentiae fastigium aemulabatur. Iacere humi venerabundos pati coepit; paullatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expe-tebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumfit; ne omen quidem

veritus, quod a victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat; sed cum illis quoque mores induerat; superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obsignabat: iis, quas in Asiam scriberet, Darii annulus imprimebatur; ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero & equites, cumque his principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornaverat vestibus. Pellices CCC & LX, totidem quot Darii fuerant, regiam implebant; quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Haec luxu & peregrinis infecta moribus veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam aversebantur; totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, *plus amissum victoria, quam bello quaesitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus & externis: tantae morae pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros. Pudere iam sui. Regem, victis quam victoribus similiorem, ex Macedoniae imperatore Darii Satrapen factum.* Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate donisque recuperare tentabāt. Sed, opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello; cuius materia opportune alebatur. Namque Bessus, veste regia sumpta, *Artaxerxen appellari se ius-*

ferat; Scythasque & ceteros Tanais accolas contrahebat. Haec Satibarzanes nuntiabat: quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, praefecit. Et cum grave spoliis apparatusque luxuriae agmen vix moveretur; *suus primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri iussit in medium.* Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus; *iumenta iussit abduci; suisque primum sarcinis face subdita, ceteras incendi praecipit.* Flagrabant exurentibus dominis, quae ut intacta ex urbibus hostium raperent, saepe flammam restinxerant; nullo sanguinis pretium audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habilesque militiae, & ad omnia parati, laetabantur, *sarcinarum potius, quam disciplinae, fecisse iacturam.* Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor, Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes moestus, cupiebat quidem subsistere funeri adfuturus; sed penuria comaeatum festinare cogebat. Itaque Philotas cum II millibus & DC relictus, ut iusta fratri persolveret: ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literae ei afferuntur a finitimis Satraparum; e quibus cognoscit, *Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: ceterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse praefecisset, defecisse ab eo.* Itaque quamquam Bessus imminebat, tamen ad

Satibarzanem opprimendum praeverti optimum ratus, levem armaturam & equestres copias educit, totaque nocte strenue facto itinere, improvus hosti supervenit. Cuius cognito adventu Satibarzanes cum II millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Baetra per fugit, ceteri proximos montes occupaverunt. Praerupta rupes erat, qua spectat Occidentem: eadem qua vergit ad Orientem leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largae aquae manant. Circumitus eius xxx & II stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. *In hoc multitudinem imbellem confidere* iubent: ipsi, qua rupes erat, arborum truncos & saxa obmoliuntur. XIII millia armata erant. In horum obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat. Et quia longius eum abesse cognoverat; ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo *repurgari* iubet, *quidquid ingredi possent*: deinde, ut occurrebant inviae cotes praeruptaeque rupes, irritus labor videbatur obstante natura. Ille, ut erat animi semper obluentis difficultatibus, cum & progredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud, ita ut fieri solet ubi prima quaeque damnamus, subiiciente animo. Haesitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Haec vapore torrida

inaruerat. Ergo *adgeri alias arbores iubet, & igni dari alimenta*: celeriterque stipitibus cumulatis fastigium montis aequatum est. Tunc undique ignis iniectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat; fumus ingens velut quadam nube absconderat coelum. Sonabant incendio silvae; atque ea quoque, quae non incenderat miles, concepto igne proxima quaeque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant; sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur caede consumti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras praecipitavere se; quidam manibus hostium se obtulerunt: pauci semiuftulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacna obsidebat, redit. Ille, omnibus praeparatis, regis exspectabat adventum, captae urbis titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander *turres admoveri iubet*: ipsoque adspectu territi barbari, e muris supinas manus tendentes, orare coeperunt, *iram in Satibarzanem defectionis auctorem reservaret; supplicibus semet dedentibus parceret*. Rex, data venia, non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso supplementum novorum militum occurrit. Zoius D equites ex Graecia adduxerat: III millia ex Illyrico Antipater miserat. Thessali equites c & xxx cum Philippo erant: ex Lydia II millia, & DC peregrinus miles advenerant: CCC equites gentis eiusdem sequebantur. Hac manu adiecta

Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaëntes, sceleris in regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quae meruerat, metu
 7 profugit in Indiam. Iam nonum diem stativa erant, cum externa vi non interritus modo rex, sed invictus, intestino facinore petebatur. Dymnus, modicae apud regem auctoritatis & gratiae, exoleti, cui *Nicomacho* erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris cum iuvene fecit in templum, *arcana se & silenda afferre praefatus*: suspensumque expectatione per mutuam caritatem & pignora utriusque animi rogat, ut *afirmet iureiurando, quae commisisset, silentio esse tecturum*. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, per *praesentes Deos* iurat. Tum Dymnus aperit, *in tertium diem infidias regi comparatas, seque eius consilii fortibus viris & illustribus esse participem*. Quibus iuvenis auditis, *se vero fidem in parricidio dedisse constanter abnuit, nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi*. Dymnus, & amore & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrimans, orare primum, *ut particeps consilii operisque fieret. Si id sustinere non posset; attamen ne proderet se, cuius erga ipsum benevolentiae praeter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertae*. Ad ultimum averfari scelus perseverantem metu mortis terret: *ab illo capite coniuratos pulcherri-*

num facinus inchoaturos. Alias deinde effeminatum & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque regnum quoque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modo illius, modo suo admovens iugulo, supplex idem & infestus expressit tandem, ut non solum silentium, sed etiam operam polliceretur. Namque abunde constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat. Sed se captum Dymni amore simulabat nihil recusare. Sciscitari inde pergit, cum quibus tantae rei societatem inisset. Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent. Ille, & amore & scelere male sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quod fortissimus iuvenum non dubitasset se iungere Demetrio corporis custodi, Peucolao, Nicanori. Adiicit his Aphoebetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc sermone dimissus Nicomachus ad fratrem, Cebalino erat nomen, quae acceperat, defert. Placet, ipsum subsistere in tabernaculo; ne si regiam intrasset, non assuetus adire regem, coniurati proditos se esse resciscerent. Ipse Cebalinus ante vestibulum regiae, neque enim propius aditus ei patebat, consistit, operiens aliquem ex prima cohorte amicorum, quo introduceretur ad regem. Forte ceteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, subliterat in regia. Huic Cebalinus, ore confuso magnae perturbationis notas prae se fe-

rens, aperit, quae ex fratre compererat, & *sine cunctatione nuntiari regi iubet*. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum; multoque invicem de aliis rebus confumto sermone, nihil eorum, quae ex Cebalino cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiae excipit iuvenis, *an mandatum exsecutus foret* requires. Ille, *non vacasse sermoni suo regem caufatus*, discessit. Postero die Cebalinus venienti in regiam praesto est: intrantemque admonet *pridie communicatae cum ipso rei*. Ille *curae sibi esse* respondit: ac ne tum quidem regi, quae audierat, aperit. Coeperat Cebalino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili iuveni, *Metron* erat ei nomen, super armamentarium posito, *quod scelus pararetur*, indicat. Ille Cebalino in armamentario abscondito, protinus regi, corpus forte curanti, *quid ei index detulisset*, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Cebalinus gaudio elatus, *habeo te*, inquit, *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde Alexander quae noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque institit quaerere, *quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium?* Atque illo fatente, *iam tertium esse*; existimans, haud incorrupta fide tanto post deferre quae audierat, *vinciri eum* iussit. Ille clamitare coepit, *eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam decurrisse*: ab eo percontaretur. Rex item quaerens, an

Philotam adisset? an institisset ei, ut perveniret ad se? perseverante eo affirmare quae dixerat; manus ad coelum tendens, manantibus lacrimis, hanc sibi a carissimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter haec Dymnus, haud ignarus quam ob causam arcefferetur a rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat, occurfuque satellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem intuens rex, quod, inquit, in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur? Illum iam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque a conspectu regis averso, subinde collapsus exstinguitur. Rex, Philota venire in regiam iusso, Cebalinus, inquit, ultimum supplicium meritus, si in caput meum praeparatas insidias biduo texit, huius criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propiore gradu amicitiae me contingis, hoc maius est dissimulationis tuae facinus; & ego Cebalino magis, quam Philotae, id convenire fateor. Faventem habes iudicem, si quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hoc Philotas haud sane trepidus, si animus vultu aestimaretur, Cebalinum quidem scorti sermonem ad se detulisse; sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse, respondit; veritum, ne iurgium inter amatorem & exoletum, non sine risu aliorum, detulisset. Cum Dymnus interemerit se ipsum, qualiacunque erant, non fuisse reticenda. Complexusque regem orare coepit, ut praeteritam vitam potius, quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, in-

tueretur. Haud facile dixerim, credideritne ei rex, an altius iram supprefferit: dextram reconciliatae gratiae pignus obtulit, & *contemptum magis, quam celatum indicium esse, videri sibi dixit.* Advocato tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, *Nicomachum introduci iubet.* Is eadem, quae detulerat ad regem, ordine exposuit. Erat Craterus regi carus in paucis, & eo Philotae ob aemulationem dignitatis adversus: neque ignorabat, saepe Alexandri auribus nimia iactatione virtutis atque operae gravem fuisse; & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciae tamen, suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis praeferebat speciem, *Utinam, inquit, in principio quoque huius rei nobiscum deliberasses. Suavissimus, si Philotae velles ignoscere, patereris potius ignorare eum quantum deberet tibi; quam usque ad mortis metum adductum, cogeres potius de periculo suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit; tu non semper Philotae poteris ignoscere. Nec est quod existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, veniam posse mutari. Scit, eos, qui misericordiam consumserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiamsi ipse vel poenitentia vel beneficio tuo victus quiescere volet; patrem eius Parmenionem, tanti ducem exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuae fastigium positum, scio non aequo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quaedam beneficia odimus. Meruisse mor-*

tem confiteri pudet. Superest, ut malit videri iniuriam accepisse, quam vitam. Proinde scio, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus: latus a domesticis hostibus muni. Hos si submoves, nihil metuo ab externo. Haec Craterus. Nec ceteri dubitabant, quin coniurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium & bonae mentis, non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis quae ad eum delata erant, non protinus ad regem fuisse cursurum? Ne Cebalini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiasset, Parmenionis filium, praefectum equitatus, omnium arcanorum regis arbitrum? simulasse etiam non vacasse sermoni suo regem, ne index alium internuntium quaereret. Nicomachum, religione quoque Deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse: Philotam, consumto per ludum iocumque paene toto die, gravatum esse pauca verba, ad caput regis pertinentia, tam longo & forsitan supervacuo inserere sermoni. At enim non credidisse talia deferentibus pueris! cur igitur extraxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem? dimittendum fuisse Cebalinum, si delationem eius damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere: cum de salute regis timeretur, credulos esse debere; vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quaestionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex, admonitos, ut consilium silentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem iubet, ne qua novi initi consilii

daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas, & non coenare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in regiam coeunt Hephæstion, & Craterus, & Coenus, & Erygius: hi ex amicis; ex armigeris autem Perdiccas & Leonnatus. Per hos imperatum, *ut qui ad praetorium excubabant, armati vigilarent.* Iam ad omnes aditus dispositi milites; *equites quoque itinera obsidere iussi*, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediae magnisque copiis praeerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat regiam: huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios coniuratos comprehendendos distributi sunt: Attarras, cum trecentis ad Philotam missus, clausum aditum domus moliebatur, quinquaginta iuvenum promptissimis stipatus. Nam ceteros cingere undique domum iufferat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum, sive securitate animi, sive fatigatione resolutum, somnus opprefferat; quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso cum iniicerentur catenae; *Vicit, inquit, bonitatem tuam, rex, inimicorum acerbitas.* Nec plura locutum capite velato in regiam adducunt. Postero die rex edixit, *omnes armati coirent.* Sex millia fere militum venerant: praeterea turba lixarum calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant,

ne ante conspici posset a vulgo, quam rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus: in pace, erat vulgi. Nihil potestas regum valebat, nisi prius valuisset auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur, plerisque, quid patrasset, quove casu extinctus esset, ignaris. Rex 9 deinde in concionem procedit, vultu praeferens dolorem animi. Amicorum quoque moestitia expectationem haud parvam rei fecerat. Diu rex demisso in terram vultu attonito stupentique similis stetit. Tandem recepto animo, *Paene*, inquit, *militēs, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deum providentia & misericordia vivo. Conspectusque vestri venerabilis cogit, ut vehementius parricidis irascerer; quoniam spiritus, immo unus vitae meae fructus est, tot fortissimis viris, & de me optime meritis, referre adhuc gratiam posse.* Interrupit orationem militum gemitus, abortaque sunt omnibus lacrimae. Tum rex, *Quanto*, inquit, *maiozem in animis vestris motum excitabo, cum tanti sceleris auctores ostendero! quorum mentionem adhuc reformido; & tanquam salvi esse possint, nominibus abstineo. Sed vincenda est memoria pristinae caritatis, & coniuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas fileam? Parmenio, illa aetate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem tanto sceleri se praebuit. Minister eius Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cuius corpus adspicitis, ceterosque eius amentiae in*

*caput meum subornavit. Fremitus undique indignantium querentiumque tota concione obstrepebat: qualis solet esse multitudinis, & maxime militaris, ubi aut studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, & Metron, & Cebalinus producti, quae quisque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa vox indicum silentio excepta est. Tum rex, *Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium ad ipsum suppressit? Quod non fuisse vanum. Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit Cebalinus: Metron ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste, si regis periculo commoveretur, vultum non mutaret? indicem tantae rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes regni praecipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediae praest. Ipse apud multos copiarum duces meis praepotens viribus, maiora, quam capit, spirat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: vobis salvus, orbis esse non possum.* Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem & Philotam scripserat, recitat; haud sane indicium gravioris consilii praeferebat. Namque summa eius haec erat: *Primum vestri curam agite: deinde vestrorum: sic enim quae destinavimus, efficiemus.* Adiecitque*

rex, sic esse scriptam, ut sive ad filios pervenisset, a consciis posset intelligi; sive intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum ceteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit! Hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium est, quod sic ab iis timetur etiam, a quibus prodi potest, ut cum de se fateantur, illum tamen celent. Caeterum Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntae, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capti meo impias comparavit insidias, socium se & conscium adiunxit. Hic Attalo, quo graviozem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei, pro iure tam familiaris usus atque amicitiae, qualis fors edita esset Iovis Hammonis oraculo, sustinuit rescribere mihi: se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus effem: caeterum misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Haec sunt etiam animi pridem alienati a me & invidentis gloriae meae indicia: quae quidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo praefi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumperere, si, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba punienda sunt; linguae temeritas pervenit ad gladios. Hos, si mihi creditis, Philotas in me acuit. Id si ipse admisit, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatu, optimae exercitus parti, principibus nobilissimae iuventutis unum praefeci: salutem, spem, victoriam meam fidei eius tutelaeque commisi. Patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, ad-

movi: Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot civium sociorumque millia imperio eius ditionique subieci. Unde praesidium petieram, periculum exstitit. Quam feliciter in acie occidisssem, potius hostis praeda, quam civis victima! nunc servatus ex periculis, quae sola timui, in haec incidi, quae timere non debui. Soletis identidem a me, milites, petere, ut saluti meae parcam. Ipsi mihi praestare potestis, quod suadetis ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo: volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum iussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paullo ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant: sciebant, regis interfuisse convivio. Repente non reum modo, sed etiam damnatum, immo vinctum, intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque, tanti ducis, tam clari civis, fortuna: qui modo duobus filiis, Hectori & Nicanore, orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas, regis praetor, inclinatum ad misericordiam concionem rursus aspera in Philotam oratione commovit. Proditos eos esse barbaris: neminem ad coniugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse rediturum. Velut truncum corpus demto capite, sine spiritu, sine nomine, aliena terra ludibrium hostis futuros. Haudquaquam pro spe ipsius, Amyntae oratio grata regi fuit; quod coniugum, quod patriae admonitos, pi-

griores ad caetera munia exsequenda fecisset. Tunc Coenus, quamquam Philotae sororem matrimonio secum coniunxerat, tamen acrius quam quisquam in Philotam inuectus est: *parricidam esse regis, patriae, exercitus*, clamitans: saxumque, quod forte ante pedes iacebat, eripuit, emissurus in eum; ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens. Sed rex manum eius inhibuit, *dicendi prius causam debere fieri potestatem reo, nec aliter iudicari passurum se*, affirmans. Tum dicere iussus Philotas, five conscientia sceleris, five periculi magnitudine amens & attonitus, non attollere oculos, non hiscere audebat. Lacrimis deinde manantibus, linquente animo in eum, a quo tenebatur, incubuit; absterfisque amiculo eius oculis, paulatim recipiens spiritum ac vocem, dicturus videbatur. Iamque rex, intuens eum, *Macedones*, inquit, *de te iudicaturi sunt: quaero, an patrio sermone sis apud eos usus?* Tum Philotas, *Praeter Macedonas*, inquit, *plerique adsunt, quos facilius, quae dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua faero usus, qua tu egisti: non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi possit a pluribus*. Tum rex, *Ecquid videtis, adeo etiam sermonis patrii Philotam taedere? solus quippe fastidit eum dicere. Sed dicat sane, utcunq; cordi est; dum memineritis, aequae illum a nostro more atque sermone abhorrere*. Atque ita concione excessit. Tum Philotas, *Verba*, inquit, *innocenti re-* 10
perire facile est; modum verborum misero tenere difficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquis-

simam fortunam destitutus, ignoro quomodo & animo meo, & tempori paream. Abest quidem optimus causae meae iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non mehercule excogito; cum illi utrimque cognita causa tam damnare me liceat, quam absolvere; non cognita vero liberari ab absente non possum, qui a praesente damnatus sum. Sed quamquam victi hominis non supervacua solum, sed etiam inuisa defensio est, quae iudicem non docere videtur, sed arguere; tamen utcunque licet dicere, memet ipse non deseram, nec committam, ut damnatus etiam mea sententia videar. Equidem cuius criminis reus sim, non video. Inter coniuratos nemo me nominat: de me Nicomachus nihil dixit: Cebalinus plus quam audierat, scire non potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit rex! potuit ergo Dymnus eum praeterire, quem sequebatur? praesertim cum quaerenti socios, vel falso fuerim nominandus; quo facilius, qui verebatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum praeteriit, ut posset videri socio pepercisse; sed Nicomacho, quem taciturnum arcana de semetipso credebat, confessus, aliis nominatis, me unum subtraherebat. Quaeso, commilitones, si Cebalinus me non adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset; num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sane & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid ceteri? qui de se confitebuntur, me videlicet subtrahent! Maligna est calamitas; & fere noxius, cum suo supplicio crucietur, adquiescit alieno. Tot conscii, ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro; nec cuiquam mo-

riturus, ut opinor. Ad verum crimen & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc qualecunque est, confesso mihi, ubicunque es. Alexander, remisisti: dextram tuam amplexus reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum: si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum a mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te, mutavit animum tuum? gravi sopore adquiescebam, cum me malis indormientem meis inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricidae & proditori tam alta quies somni? Scelerati conscientia obstrepente cum dormire non possint, agitant eos furiae, non cogitato modo, sed & consummato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextra tua obtulerant: non timui, ne plus alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae tuae. Sed ne te mihi credidisse poeniteat, res ad me deferretur a puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si coepisset audiri. Amatoris & scorti iurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem eius suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Cebalino, & ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum laeserim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumem esse: quid inimicitarum creditis excepturum fuisse, si insontes laceffissem? At enim Dymnus se occidit? Num igitur facturum eum divinare potui? minime. Ita quod so-

lum indicio fidem fecit, id me, cum a Cebalino interpellatus sum, movere non poterat. At hercule, si conscius Dymno tanti sceleris fuisset, biduo illo proditor esse nos, dissimulare non debui: Cebalinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Deinde post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? an sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps coniurationis fuit. Sub illius umbra Philotas latebam, qui regnum Macedonum affecto. Et quis e vobis corruptus est donis? quem ducem, quem praefectum impensius colui? Mihi quidem obicitur, quod societatem patrii sermonis asperner; quod Macedonum mores fastidiam. Sic ergo imperio, quod dedignor, immineo. Iam pridem natus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis, peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis laedunt, quam quod Amyntas, Perdiccae filius, insidiatus est regi; cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem regis non oportuit diligere a nobis. Sine autem in illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse erat; utrum, quaeso, quod non divina vi, reus sum? an impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tamdiu vivo? si iniustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Iovis filium crederet! Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis! vos, quae sentiebam, ne reticerem, impulistis! Scripsisse me haec fateor regi, non de

rege scripſiſſe. Non enim faciebam invidiam, ſed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Iovis ſtirpem tacitus agnoſceret, quam qui prae-dicatione iaſtaret. Sed quoniam oraculi fides certa eſt; ſit Deus cauſae meae teſtis. Retinete me in vin-culis, dum conſulitur Hammon in arcanum & oc-cultum ſcelus. Interim, qui regem noſtrum dignatus eſt filium, neminem eorum, qui ſtirpi ſuae inſidiati ſunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis eſſe tormenta; ne hanc quidem exhibendae veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis pa-rentes. Duos fratres ego nuper amiſi; patrem nec oſtendere poſſum, nec invocare audeo, cum & ipſe tanti criminis reus ſit. Parum eſt enim, tot modo liberorum parentem, in unico filio adquiſcentem, eo quoque orbari, ni ipſe in rogum meum imponitur. Ergo, cariſſime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego ſeneſtutem tuam exſtinguo! Quid enim me procreabas infelicem ad-verſantibus Diis? an ut hos ex me fruſtus perciperes, qui te manent? Nescio, adoleſcentia mea mi-ſerior ſit, an ſeneſtus tua: ego in ipſo robore aeta-tis eripior; tibi carnifex ſpiritum adimet, quem ſi fortuna exſpectare voluiſſet, natura repoſcebat. Ad-monuit me patris mei mentio, quam timide & cun-ctanter, quae Cebalinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audiſſet, venenum a Philippo medico regi parari, deterrere eum voluit epiſtola ſcripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt patri meo? num ullam auctoritatem eius literae ha-

buerunt? Ego ipse, quoties quae audieram detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si & cum indicamus, invisi; & cum tacemus, suspecti sumus; quid facere nos oportet? Cumque unus e circumstantium turba exclamasset, Bene meritis non insidiari: Philotas, Recte, inquit, quisquis es, dicis. Itaque si insidiatus sum, poenam non deprecor; & finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt visa auribus vestris. Abducitur deinde ab iis, I I qui custodiebant eum. Erat inter duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus: qui tacentibus ceteris, stolidi audacia ferox, admonere eos coepit, quoties quisque diversoriis, quae occupassent, proturbatus esset, ut purgamenta servorum Philotae reciperentur eo, unde commilitones expulsisset. Auro argentoque vehicula eius onusta totis vicis stetit: ac ne in vicina quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse; sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne femina illa murmurantium inter se silentio verius, quam sono, excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque & Paphlagonas appellatos: qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguae suae per interpretem audire. Cur Hammonem consuli vellet? eundem Iovis arguisse mendacium, Alexandrum filium agnoscentis: scilicet veritum, ne invidiosum esset, quod Dii offerrent. Cum insidiaretur capiti regis & amici, non consuluisse eum Iovem: nunc ad oraculum mittere, dum pater eius sollicitaretur, qui

praesit in Media; & pecunia, cuius custodia commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impelat. Ipsos missuros ad oraculum, non qui Iovem interrogent, quod ex rege cognoverint; sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate regis optimi persolvant. Tum vero universa concio accensa est; & a corporis custodibus initium factum, clamantibus, discernendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora supplicia metueret, haud sane iniquo animo audiebat. Rex in concionem reversus, sive ut in custodia quoque torqueret, sive ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit: & quamquam in vesperam inclinabat dies, tamen amicos convocari iubet. Et ceteris quidem placebat, Macedonum more obrui saxis; Hephaestion autem & Craterus & Coenus tormentis veritatem exprimendam esse dixerunt: & illi quoque, qui aliud suaserant, in horum sententiam transeunt. Consilio ergo dimisso, Hephaestion cum Cratero & Coeno ad quaestionem de Philota habendam confurgunt. Rex Cratero arcessito, & sermone habito, cuius summa non edita est, in intimam diversorii partem secessit, & remotis arbitris in multam noctem quaestionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philotae omnia crudelitatis instrumenta proponunt. Et ille ultro, quid cessatis, inquit, regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? quid quaestione opus est? cogitavi, volui. Craterus exigere, ut, quae confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripi-

tur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur, *Deos patrios, gentium iura*, nequidquam apud furdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam regis torquentibus laceratur. Ac primo quamquam hinc ignis, illinc verbera, iam non ad quaestionem, sed ad poenam, ingerebantur; non vocem modo, sed etiam gemitus, habuit in potestate: sed postquam intumescens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis ossibus incussos ferre non poterat; *si tormentis adhibituri modum essent, dicturum se, quae scire expeterent*, pollicetur. *Sed finem quaestioni fore, iurare eos per Alexandri salutem volebat, removerique tortores*. Et utroque impetrato, Cratero inquit, *dic quid me velis dicere*. Illo indignante, *ludificari eum*, rursusque revocante tortores, *tempus petere coepit, dum reciperet spiritum, cuncta quae sciret, indicaturus*. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, postquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi infidiati erant, cum ipsis necarentur; alii se interficiunt, alii in devios montes vastasque solitudines fugiunt: ingenti per tota castra terrore diffuso, donec rex, tumultu cognito, *legem se supplicio coniunctis fontium remittere edixit*. Philotas verone an mendacio liberare se a cruciatu voluerit, anceps coniectura est, quoniam & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris

finis ostenditur. Ceterum, *Pater*, inquit, *meus Hegelochus* quam familiariter usus sit, non ignoratis. *Illum dico Hegelochum*, qui in acie cecidit: ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam cum primum Iovis filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille, Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus regem: incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exaequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine Deum fecimus, qui nos fastidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si viri sumus, a Diis adoptabimur. Quis proavum huius Alexandrum, quis deinde Arche-laum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidem interfectoibus patris ignovit. *Haec Hegelochus dixit supra coenam: & postera die prima luce a patre arcessor. Tristis erat, & me moestum videbat. Audieramus enim, quae sollicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore concepta consilio; arcessiri eum placuit. Venit: eodemque sermone ultro repetito adiecit, se, siue auderemus duces esse, proximas a nobis partes vindicaturum; siue deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur; non enim sibi, sed hosti, esse occifuros Alexandrum: Dario vero sublato praemium re-*

gis occisi Afiam, & totum Orientem interfecto-
 ribus esse cessurum. *Approbatoque consilio, in haec
 fides data est & accepta. Quod ad Dymnum perti-
 net, nihil scio; & haec confessus intelligo non prodes-
 se mihi, quod prorsus sceleris expers sum. Illi rur-
 sus tormentis admotis, cum ipsi quoque hastis os
 oculosque eius everberarent; ut hoc quoque
 crimen confiteretur, expressere. Exigentibus de-
 inde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret; cum
 diu Baëtra retentura regem viderentur, timuisse re-
 spondit, ne pater LXX natus annos, tanti exer-
 citus dux, tantae pecuniae custos, interim extin-
 gueretur, ipsique, spoliato tantis viribus, occidendi
 regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum prae-
 mium haberet in manibus, repraesentare consilium,
 cuius patrem fuisse auctorem nisi crederent, tormen-
 ta quamquam tolerare non posset, tamen non recusa-
 ret. Illi collocuti satis quaesitum videri, ad regem
 revertuntur. Qui postero die & quae confessus
 erat Philotas recitari; & ipsum, quia ingredi non
 poterat, iussit afferri. Omnia agnoscente eodem,
 Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse
 arguebatur, producitur: multa affirmatione, ani-
 mique pariter constantia, & vultu abnuens, quid-
 quam sibi in regem cogitatum esse, tormenta etiam
 deposcebat in semetipsum. Cum Philotas circum-
 latis oculis incideret in Calin quemdam, haud
 procul stantem, propius eum iussit accedere. Illo
 perturbato, & recusante transire ad eum, patie-
 ris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque me ex-
 cruciari? Calin vox sanguisque defecerant: &*

Macedones Philotam inquinare innoxios velle fuspicabantur; quia nec a Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esset adolescens. Qui ut praefectos regis circumstantes se vidit, *Demetrium & semetipsum id facinus cogitasse* confessus est. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more patrio, dato signo, faxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitae periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenio & Philotas, principes amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quaestio fuit: dum infitiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur; post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Alexander Lyncestem maiestatis reum interfici curat. Deinde in Amyntam & Simmiam, Philotae amicos, inquit, qui suam innocentiam gravi oratione tuentur, 1. Amynta & fratribus in gratiam receptis, Polydamas a rege iussus, in Mediam celeriter profectus, Parmenionem interfici curat: unde indignatio & seditio, quae tandem extinguitur, 2. Varios populos sub iugum mittit Alexander, ac septemdecim diebus cum exercitu Caucasum superat, 3. Bessus de bello adversus Alexandrum inter epulas consultat, sapientique Cobaris consilio minime acquiescit. Interim rex Bactra pervenit, ubi de Graecorum defectione, & Satibarzane singulari certamine occiso, advenit ei nuntius, 4. Exercitus Alexandri siti liberatus Oxum amnem industrie traiecit. Bessus dolo captus ad Alexandrum adducitur, a quo & Darii fratri Oxathri cruci figendus traditur, 5. Barbarorum & Macedonum benevolentia varias expugnat urbes. Sed & Alexandriam ad Tanaim condit amnem, brevissimoque

temporis absolvit spatio, 6. De bello Scythis inferendo Alexander aeger ex vulnere cum suis inquit consilium. Aristander vates regis voluntati extorum accommodat significata. Menedemus a Spitamene per insidias cum duobus peditum millibus & CCC equitibus a Dahis interficitur: quod calide admodum dissimulat Alexander, 7. Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adveniunt, ac de pace prorsus egregiam ad Alexandrum orationem habent, 8. Alexander legatis dimissis Tanaim traicit, bellum Scythis infert, & cum victis benigne agit, 9. Sogdianorum nobilium invictus animus. Bessi supplicium. Novo milite auctus Alexandri exercitus, 10. Petram, urbem amplissimam, situ naturaque loci fere inexpugnabilem, ad deditionem cogit Alexander, 11.

PHILOTAM sicut recentibus sceleris eius vestigiis iure affectum supplicio censuerant milites; ita postquam desierat esse quem odissent, invidia in misericordiam vertit. Moverat & claritas iuvenis, & patris eius senectus atque orbitas. Primus Asiam aperuerat regi, omnium periculorum eius particeps; semper alterum in acie cornu defenderat: Philippo quoque ante omnes amicus; & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum; seditiosaeque voces referebantur ad regem. Quis ille haud sane motus, satisque prudens, otii vitia negotio discuti, edicit, *ut omnes in vestibulo regiae praesto afforent.* Quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubie ex composito Apharias postulare coepit, *ut Lyncestes Alexander, qui multo ante quam Philotas regem vo-*

luisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus, sicut supra diximus, delatus, tertium iam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque caedem coniurasse cum Pausania, pro comperto fuit; sed quia primus Alexandrum *Regem* salutaverat, supplicio magis quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri forceri eius preces iustam regis iram morabantur. Ceterum recrudit soporatus dolor. Quippe veteris periculi memoriam praesentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, iussusque dicere quam toto triennio meditatus erat defensionem, haesitans & trepidus pauca ex iis, quae composuerat, protulit: ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens, eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiae indicium esset, non memoriae vitium. Itaque ex iis, qui proxime adstiterant, obluclantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt. Cuius corpore sublato, rex *introduci iussit Amyntam & Simmiam*: nam Polemon, minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotae amicorum hi carissimi fuerant, ad magna & honorata ministeria illius maxime suffragatione producti: memineratque rex, summo studio ab eo conciliatos sibi; nec dubitabat, *huius quoque ultimi consilii fuisse participes.* Igitur, *olim esse sibi suspectos matris suae literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur.* Ceterum *se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum, iussisse.*

vinciri. Nam pridie quam detegeretur Philotae scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem vero, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuisse fugae causam. Nuper praeter consuetudinem, officii specie, amotis longius ceteris, admovisse semetipsum lateri suo, nulla probabili causa: seque mirantem, quod non vice sua, tali fungerentur officio, & ipsa trepidatione eorum perterritum, strenue ad armigeros, qui proximi sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes, scriba equitum, Amyntae denuntiasset, pridie quam Philotae scelus deprehensum esset, ut ex suis equis more solito daret iis, qui amisissent suos, superbe respondisse, nisi incepto desisteret, brevi sciturum quis ipse esset. Iam linguae violentiam, temeritatemque verborum, quae in semetipsum iacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem ac testem. Quae si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam; si falsa, exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adiectis etiam superbe minis, indicat. Tum Amyntas, facta dicendi potestate, Si nihil, inquit, interest regis; peto, ut, dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque iubet: desiderantique Amyntae, ut habitus quoque redderetur armigeri, lanceam dari iussit. Quam ut laeva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paullo ante iacuerat, Qualiscunque, inquit, exitus nos manet, rex: confitemur, prosperum eventum tibi debituros; tristiores fortunae imputaturos. Sine praeiudicio dicimus causam, liberis

corporibus animisque. Habitum etiam, quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te quaeso, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum obiectum est. Nos, rex, sermonis adversus maiestatem tuam habiti nullius conscius sumus nobis. Dicerem, iam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Ceterum etiamsi militis tui vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo aegri & vulnera curantis, aliqua vox asperior esset accepta; merueramus fortibus factis; ut mallet ea tempori nostro imputare, quam animo. Cum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quae utique non odimus, infestas admovemus manus; parentes liberis si occurrant, & ingrati & invisi sunt. Cum donis honoramur, cum praemiis onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec laetitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur. Vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcunque praesens movit affectio. Modo Indiam adire & Oceanum libet; modo coniugum & liberorum patriaeque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit: in suos ordines quisque currimus, & quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset! Proinde ad id revertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quae nobis cum Philota fuit, adeo non eo infitias.

ut expetisse confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes paene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis, rex, huius nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae tuae adscendimus. Is apud te fuit, cuius gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes te praeceunte iuravimus, eosdem non inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? hoc sacramento pietatis obstricti averfaremur scilicet, quem tu omnibus praeferebas. Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes: immo hercule neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt: sed totidem, quot volebant esse, non poterant. Ita si a consciis amicos non dividis; nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiae affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter & sine arbitris locutus est nobiscum! At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex veteri vita ac more mutassem. Nunc vero, si, ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus! & pridie quam Philotas detectus est, haec mihi cum Antiphane res erat! qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederimus; semetipsum, quod eos desideraverit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem & exigentem; nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscen-

tis alienum. Ceterum, rex, equos decem habui, e
 quibus Antiphanes octo iam distribuerat iis, qui ami-
 serant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cum
 vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissi-
 mus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebam.
 Nec infitias eo, liberi hominis animo locutum esse
 me cum ignavissimo, & hoc unum militiae suae usur-
 pante, ut alienos equos pugnaturis distribuat. Huc
 enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tem-
 pore & Alexandro excussem, & Antiphani. At her-
 cule mater de nobis inimicis tuis scripsit! Utinam
 prudentius esset sollicita pro filio, & non inanes quo-
 que species anxio animo figuraret. Quare enim non ad-
 scribit metus sui causam? Denique non ostendit aucto-
 rem, quo facto dictorve nostro mota tam trepidas tibi
 literas scripsit. O miseram conditionem meam, cui
 forsitan non periculosius est tacere, quam dicere! Sed
 utcunque cessura res est, malo tibi defensionem meam
 displicere, quam causam. Agnosces autem, quae di-
 cturus sum; quippe meministi, cum me ad perducen-
 dos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, mul-
 tos integros iuvenes in domo tuae matris abscon-
 di. Praecipisti igitur mihi, ne quem praeter te in-
 tuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad
 te. Quod equidem feci, & liberius, quam expedie-
 bat mihi, exsecutus sum imperium tuum. Gorgian,
 Hecateum & Gorgatan, quorum bona opera uteris,
 inde perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me,
 qui si tibi non paruissem, iure daturus fui poenas,
 nunc perire quia parui? Neque enim ulla alia ma-
 tri tuae persequendi nos causa est, quam quod utilita-

*tem tuam muliebri praeposuimus gratiae. Sex milia Macedonum peditum, & DC equites adduxi, quorum pars secutura me non erat, si militiam detre-
 etantibus indulgere voluiffem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui irae eius nos obtulisti. Dum* **2**
haec Amyntas agit, forte supervenerunt, qui fratrem eius Polemonem, de quo ante dictum est, fugientem consecuti vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more faxa in eum iaceret. Atque ille sane interritus, nihil, inquit, pro me deprecor; modo ne fratrum innocentiae fuga imputetur mea. Haec si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum. At haec elocuto univërfa concio assensa est. Lacrimae deinde omnibus manare coeperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset, quod maxime laeserat. Juvenis erat primo aetatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotae conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum eum a comitibus, & haesitantem inter revertendi fugiendique consilium, qui secuti erant occupaverunt. Is tum flere coepit, & os suum converberare; moestus, non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque iam regem, non concionem modo: sed unus erat implacabilis frater: qui terribili vultu intuens eum, Tum, ait, demens, lacrimare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Mi-

ser. quo. & unde fugiebas? Effecisti. ut reus capitis. accusatoris uterer verbis. Ille, peccasse se; sed gravius in fratres. quam in semetipsum. fatebatur. Tum vero neque lacrimis, neque acclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut infontibus & fortibus viris parceret. Amici quoque, data misericordiae occasione, consurgunt, flentesque regem deprecantur. Ille silentio facto, Et ipse, inquit, Amyntam mea sententia fratresque eius absolvo. Vos autem, iuvenes, malo beneficii mei oblivisci, quam periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi quae delata essent, excussissem; valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quam suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Amynta, ignosce fratri tuo. Erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari iubet. Longe acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientia fretus in regiam venerat; tamen ut iussus est fratres suos exhibere, admodum iuvenes, & regi ignotos ob aetatem, fiducia in sollicitudinem versa trepidare coepit, saepius quae nocere possent, quam quibus eluderet, reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos; cum exsanguem metu Polydamanta propius accedere iubet. Submotisque omnibus, Scelere, inquit, Parmenionis omnes pa-

*riter appetiti sumus. Maxime ego ac tu, quos amicitiae specie fefellit. Ad quem persequendum puniendumque (vide quantum fidei tuae credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad praefectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famae antecedas. Noctu pervenire illuc te volo; postero die, quae scripta erunt, exsequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres; unam a me, alteram Philotae nomine scriptam. Signum annuli eius in mea potestate est. Sic pater credens a filio impressum, cum te viderit, nihil metuet. Polydamas, tanto liberatus metu, impensius etiam, quam exigebatur, promittit operam. Collaudatusque & promissis oneratus, deposita veste quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi, vinculum fidei, obsides apud regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob ficitatem loca camelis, undecima die, quo destinaverat, perveniunt. Et prius quam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (praetor hic regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque ceteris quoque literas regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, cum Parmenioni *Polydamanta venisse* nuntiaverunt. Qui dum laetatur adventu amici, simulque noscendi, quae rex ageret, avidus, (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) *Polydamanta re-**

quiri iubet. Diverforia regionis illius magnos recessus habent, amoenosque nemoribus manu confitis: ea praecipue regum satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum literis regis, ut occiderent. Agendae autem rei constituerant tempus, cum Parmenion a Polydamante literas traditas legere coepisset. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conspectus, vultu laetitia speciem praeferebat, ad completendum eum cucurrit; mutuaque gratulatione functi, Polydamas epistolam ab rege scriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epistolae solvens, quidnam rex ageret? requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respondit. Quibus Parmenion lectis, Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem & nunquam cessantem! Sed tempus salutis suae tanta iam parta gloria parcere. Alteram deinde epistolam, Philotae nomine scriptam laetus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit; ceteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris adfliterant, cognita caede, cuius causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata caedes erat, coeunt: & ni Polydamas, ceterique eiusdem noxae participes dedantur, murum circumdatum nemori everfuros denuntiant, omniumque sanguine duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti iubet; literas-

que regis scriptas ad milites recitat, quibus *infidiae Parmenionis in regem, precesque, ut ipsum vindicarent*, continebantur. Igitur cognita regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui, *saltem ut corpus ipsius sepelire permetterent*, precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu, ne offenderet regem. Pertinacius deinde precantibus, materiem consternationis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. Ad regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiae domique clari viri. Multa sine rege prospere, rex sine illo nihil magnae rei gesserat. Felicissimo regi, & omnia ad fortunae suae exigenti modum, satisfecit. LXX natus annos; iuvenis ducis, & saepe etiam gregarii militis munia explevit: acer consilio, manu strenuus, carus principibus, vulgo militum acceptior. Haec impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest; quia Philotas ultimis cruciatibus victus verane dixerit, quae facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos a cetero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate coniunctum. Fere iidem erant, quos alioqui rex habuerat invisos. Nam cum experiri vel-

let militum animos, admonuit, *qui literas in Macedonia ad suos scripisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide traderet.* Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, quae sentiebat: aliis gravis erat, plerisque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literae exceptae sunt. Et qui forte taedium laboris per literas erant questi, *hanc seorsum cohortem a ceteris tendere ignominiae causa iubet;* fortitudine ufurus in bello, libertatem linguae ab auribus credulis remoturus. Et consilium temerarium forsitan (quippe fortissimi iuvenes contumeliis irritati erant) sicut omnia alia felicitas regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiae demendae cupido, & quia
 3 fortiora facta in paucis latere non poterant. His ita compositis, Alexander Arianorum Satrape constituto, *iter pronuntiari iubet in Agriaspas,* quos iam tunc mutato nomine *Evergetas* appellabant; ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & com meatibus iuverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit, *Satibarzanem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arios.* Itaque Caranum, & Erigyium cum Artabazo & Andronico, & sex millibus Graecorum peditum, DC equites sequebantur. Ipse LX diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis praeesset, Amenide, (scriba is Darii fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum ma-

re pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & CC nobiles, & quinque millia Graecorum cum equitibus ducentis; haud dubie robur omnium virium regis. Arachosii datus Menon praetor, IV millibus peditum, & DC equitibus in praesidium relictis. Ipse rex nationem, ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio volentem mutuos usus, cum exercitu intravit. *Parapamisadae* appellantur, agreste hominum genus, & inter barbaros maxime inconditum. Locorum asperitas, hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septemtrionis axem ex magna parte spectant: Bactrianis ad Occidentem coniuncti sunt: meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt, & quia sterilis est terra materiae, in nudo etiam montis dorso, usque ad summum aedificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Ceterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur: ad ultimum in carinae maxime modum coit. Ibi foramine relicto superne lumen accipiunt ad medium. Vites & arbores, si quae in tanto terrae rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hieme defossae latent. Cum nive discussa aperiri humus coepit, coelo folique redduntur. Ceterum adeo altae nives premunt terram, gelu & perpetuo paene rigore constrictae, ut ne aviam quidem, feraeve ullius vestigium exstet. Obscura coeli verius umbra, quam lux, nocti similis

premit terram, vix ut quae prope sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis; multorum adussit pedes: plurimorum oculis praecipue perniciosus fuit. Fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quae cum moveri desissent, vis frigoris ita adstringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur: neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut aedificia nulla alia res quam fumus ostenderet. Illi nunquam ante in terris suis advena viso, cum armatos repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebant, *ut corporibus ipsorum parceretur* orantes. Rex agmen circumibat pedes, iacentes quosdam etigens, & alios, cum aegre sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora perventum loca est, comteatuque largo recreatus exercitus: simul & qui consequi non potuerant, in illa castra venerunt. Inde agmen processit ad Caucasum montem, cuius dorsum Asiam perpetuo iugo dividit: hinc simul ma-

re, quod Ciliciam subit, illinc Caspium fretum, & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiae deserta spectat. Taurus, secundae magnitudinis mons, committitur Caucaſo, a Cappadocia se attollens Ciliciam praeterit, Armeniaeque montibus iungitur. Sic inter se tot iuga velut serie cohaerentia perpetuum habent dorsum, ex quo Asiae omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanum & Ponticum decidunt. XVII dierum spatio Caucaſum superavit exercitus. Rupes in eo X in circumitu stadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua *vincſtum Promethea fuiſſe* antiquitas tradit. Condendae in radicibus montis urbi fedes electa est. VII millibus seniorum Macedonum, & praeterea militibus, quorum opera uti deſiſſet, permiſſum, in novam urbem conſidere. Hanc quoque *Alexandriam* incolae appellaverunt. At Beſſus, Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis ſacrificio rite facto; ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero *ſuas vires* extollere: *hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem*, ſpernere. Praecipue Beſſus, ferox verbis, & parto per ſcelus regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere, *Socordia Darii creviſſe hoſtium ſamam. Occurriſſe enim in Ciliciae anguſtiſſimis faucibus; cum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca naturae ſitu inſua, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, ne fugae quidem, ne-*
Curtius. Vol. II. E

dum resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere: Oxum amnem velut murum obiecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem esse, ut humeri eius non possent Macedonis militis verticem aequare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse: & Befus circumferri merum largius iubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares, natione Medus, sed magicæ artis (si modo ars est, non vanissimi cuiusque ludibrium) magis professione, quam scientia, celebris; alioquin moderatus & probus. Is cum præfatus esset, scire servo utilius parere dicto, quam afferre consilium, cum illos, qui pareant, idem quod ceteros maneat; qui vero suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, Natura, inquit, mortalium hoc quoque nomine prava & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebetior est, quam in alieno. Turbida sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat metus; aliis cupiditas; nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor. Nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod ipse repererit, aut solum aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insigne. Hoc aut moderate perferendum est; aut, quod abominor, in te ruet. Consilio, non impetu, opus est. Adicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo

usurpabant: *canem timidum vehementius latrare, quam mordere: altissima quaeque flumina minimo sono labi.* Quae inferui, ut qualiscunque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspensam dederat expectationem sui. Tum consilium aperit, utilius Besso, quam gratius. *In vestibulo, inquit, regiae tuae velocissimus consistit rex. Ante ille agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum arcesses, & armis flumina oppones. Scilicet qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest? iter utriusque commune est; victori tutius. Licet strenuum metum putes esse; velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te; utcunque cesserit, meliorem fortunam deditus quam hostis habiturus? Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan iustus esse rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exsequi supervacuum est. Nobilis equus umbra quoque virgae regitur: ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bessus, & ingenio & multo mero ferox, adeo exarsit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum, (nam strinxerat quoque acinacem) contineretur. Certe e convivio profilivit haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. VIII millia Bactrianorum habebat armata Bessus: quae quamdiu propter coeli intemperiem, Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt; postquam adventare Alexandrum compertum est, in*

suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis, quibus transferat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucasum quidem, ut supra dictum est, transferat; sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus quam oleo, artus perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis denariis amphorae singulae; mellis, denariis trecenis nonagenis; trecenis vini aestimabantur; tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. *Siros* vocabant barbari: quos ita follerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditae fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili pisce & herbis sustinebantur. Iamque haec ipsa alimenta defecerant; cum iumenta, quibus onera portabant, caedere iussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianae terrae multiplex & varia natura est. Alibi multa arbor & vitis largos mitesque fructus alit: solum pingue crebri fontes rigant: quae mitiora sunt, frumento conferuntur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem terrae steriles arenae tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit: cum vero venti a Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis iacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia in-

tereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. Ergo interdiu in via est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine absconditur. Ceterum si quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo gignitur. [Itaque Bactriani equites xxx millia expleverant.] Ipsa Bactra, regionis eius caput, sita sunt sub monte Parapamisso. Bactrus amnis praeterit moenia. Is urbi & regioni dedit nomen. Hic regi stativa habenti nuntiatur ex Graecia *Peloponnesium Laconumque destructio*. Nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus eius principia nuntiaturi. Et alius praefens terror affertur, *Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Besso ferentes opem*. Eodem tempore, *quae in gente Ariorum Caranus & Erigyus gesserant*, perferuntur. Commissum erat proelium inter Macedones Ariosque. Transfuga Satibarzanes barbaris praeerat: qui cum pugnam segnem utrimque aëquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demtaque galea, inhibitis qui tela iaciebant, si quis *viritim dimicare vellet*, provocavit ad pugnam, *nudum se caput in certamine habiturum*. Non tulit ferociam barbari dux exercitus Erigyus, gravis quidem aetate, sed & animi & corporis robore nulli iuvenum postferendus. Is

galea demta canitiem ostentans, *Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos & milites Alexander habeat, ostendam.* Nec plura elocutus equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraeque tela cohererent. Protinus certe recefferunt, dato libero spatio; intenti in eventum, non duorum modo, sed etiam suae fortis, quippe alienum discrimen fecuturi. Prior barbarus emisit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam equo calcaribus concito in medio barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emineret. Praecipitatus ex equo barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quo maturius interiret, ictum hostis adiuvit. Et barbari, duce amisso, quem magis necessitate quam sponte fecuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his quidem laetus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit; dicens, *non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiae pervenisse cognovissent.* Ipse Bellum persequens copias movit: cui Erigyus spolia barbari, ceu opimum belli decus, praeferens occurrit. Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas & impedimenta ibi cum praesidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum, ut ante dictum est, penuria,

prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc stadia, ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor aestivi solis accendit: quae ubi flagrare coeperunt, haud secus quam continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde, immodico terrae fervore excitata, lucem tegit: camporumque non alia quam vasti & profundi aequoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora levabantur. Ceterum cum ipsa luce aestus oritur: omnemque naturalem absorbet humorem siccitas; ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora, deficere coeperunt. Pugebat & consistere, & progredi. Pauci a peritis regionis admoniti praepararant aquam. Haec paullisper repressit sitim: deinde crescente aestu rursus desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vini oleique erat, hominibus ingerebatur; tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avide hausto humore non sustinere arma, non ingredi poterant; & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cum ipsi siue modo infusam vomitu cogerebantur egerere. Anxium regem tantis malis, circumfusi amici, *ut meminisset sui*, orabant; *animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse*: cum ex iis, qui praecesserant ad capiendum locum castris, duo occurrunt utribus aquam gestantes, ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & aegre pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui cum in regem in-

cidissent; alter ex iis utre resoluto, vas, quod simul ferebat, implet, porrigens regi. Ille accipit: percontatus *quibus aquam portarent, filiis ferre* cognoscit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, reddito, *nec solus, inquit, bibere sustineo; nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date.* Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit prima fere vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat consequi: *in edito monte ignes iubet fieri, ut ii, qui aegre sequebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant, mature cibo ac potione firmatos, implere alios utres, alios vasa, quibuscunque aqua possit portari, iussit, ac suis opem ferre.* Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu extincti sunt: multoque maior horum numerus fuit, quam ullo amiserat proelio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, qua veniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit, quam praeterierant, qui agmen sequebantur: totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die laetior erat, quia nec navigia habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo solo, & materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subiecerat, init. Utres quamplurimos stramentis refertos dividit. His incubantes transnavigare amnem: quique primi transierant, in statione erant, dum traicerent ceteri. Hoc modo sexto demum die in ulterio-

re ripa totum exercitum exposuit. Iamque ad persequendum Bessum statuerat progredi; cum ea, quae in Sogdianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos praecipuo honore cultus a Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest: quae tamen minus in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefastum in Bessum interfectorem regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus praeferebatur, *vindicta Darii*: sed fortunam, non scelus oderant Bessi. Nam ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit; Dataphernem & Catenem, quibus a Besso maxima fides habebatur, in societatem rei adsciscit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur; assumtisque octo fortissimis iuvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, *comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem & Catenem; ut vivum Alexandro traderent agitantes, a semet occupatos esse, & vinclos teneri.* Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii *adduci eos iubet.* Illi manibus sua sponte religatis, a participibus consilii trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens confurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circumstant eum, & frustra repugnantem vinciunt; direpto ex capite regni insigni, lacerataque veste, quam spoliis occisi regis induerat. Ille *Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adiecit, non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur; sed Alexandro propitios, cuius victoriam semper et-*

iam hostis adiuvisset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est; nisi illi, qui vixerant, *iussu Alexandri fecisse ipsos* ementiti, du-bios adhuc animi tenuissent. In equum imposi-tum Alexandro tradituri ducunt. Inter haec rex, quibus matura erat missio, electis DCCCC fere, equiti bina talenta dedit; pediti terna denarium millia: monitosque *ut liberos generarent*, remisit domum. Ceteris gratiae actae, quod *ad reliqua belli navaturos operam* pollicebantur. [Tum Bessus perducitur.] Perventum erat in parvulum oppidum; Branchidae eius incolae erant. Mileto quondam iussu Xerxis, cum e Graecia rediret, transierant, & in ea sede confiterant, quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant: sed iam bilingues erant, paullatim a domestico externoque sermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, urbem seque dedentes. Ille *Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari* iubet. Vetus odium Milesii gerebant in Branchidarum gentem. Proditis ergo, *sive iniuriae, sive originis meminisse mallent*, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, *se ipsum consideraturum quod optimum factu esset*, ostendit. Postero die occurrentibus, *Branchidas secum procedere* iubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx *moenia oppidi circumire* iussa; & *dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum caedere*. Illi

inermes passim trucidantur; nec aut commercio linguae, aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem ut deiicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non caedunt modo, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo & sterilis humus, excussis etiam radicibus, linqueretur. Quae si in ipsos proditoris auctores excogitata essent; iusta ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum posteri luere, qui ne viderant quidem Miletum, adeo Xerxi non potuerant prodere. Inde processit ad Tanaim amnem. Quo perductus est Bessus non vincus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat collo inserta catena; tam barbaris, quam Macedonibus, gratum spectaculum. Tum Spitamenes, & te, inquit, & Darium, reges meos ultus, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darius. Exsistat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est. Alexander, multum collaudato Spitamene, conversus ad Bessum, Cuius, inquit, ferae rabies occupavit animum tuum, cum regem de te optime meritum prius vincere, deinde occidere sustinuisti? Sed huius parricidii mercedem falso regis nomine persolvisti. Ibi ille facinus purgare non ausus, regis titulum se usurpare dixit, ut gentem suam tradere ipsi possit: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupatum. At Alexander Oxathrem, fratrem Darii, quem in-

ter corporis custodes habebat, *propius iussit accedere; tradique Bessum ei, ut cruci affixum mutilatis auribus naribusque sagittis configerent barbari; adservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxathres cetera sibi curae fore pollicetur. Aves non ab alio, quam a Catene, posse prohiberi adiiicit, eximiam eius artem cupiens ostendere: namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri haec ars possit; tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Ceterum supplicium eius distulit, *ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.* Interea Macedones, ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, a barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur; pluresque capti sunt quam occisi: barbari autem, captivos prae se agentes, rursus in montem recesserunt; xx millia latronum erant. Fundis sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans sagitta ictus est, quae in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem moesti & attoniti Macedones in castra referebant: sed nec barbaros sefellit subductus ex acie rex, quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad regem, quos ille *protinus iussit admitti; solutisque fascis magnitudinem vulneris dissimulans, crur barbaris ostendit. Illi iussi confidere affirmant,**

non Macedonas, quam ipsos fuisse tristiores cognito vulnere ipsius: cuius si auctorem reperissent, dedituros fuisse; cum Diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditioem accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus rex proelia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant. Pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare adsuevissent; eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum rex gestandus esset, querebantur. Rex, in tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & praeteritis gravem electionem futuram ratus, invicem subire eos iussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. LXX stadia murus urbis amplectitur: arx nullo cingitur muro. Praesidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt; liberi, ex quo decefferat Cyrus; tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat: armis abstinebant, nisi lacesciti: libertatis modico & aequali usu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benigne allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis iniussu regis transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm; & illos quoque Scythas, qui super Bosphoro incolunt, viseret. Condendae urbis sedem super ripam Tanais

*elegerat; claustrum & iam perdomitorum, & quos
 deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sog-
 dianorum nuntiata defectio, quae Bactrianos quo-
 que traxit. VII millia equitum erant, quorum
 auctoritatem ceteri sequebantur. Alexander Spi-
 tamenem & Catenem, a quibus ei traditus erat Bes-
 fus, haud dubius quin eorum opera redigi pos-
 sent in potestatem, coërcendo eos, qui novave-
 rant res, iussit arcessiri. At illi defectionis, ad
 quam coërcendam evocabantur, auctores, vul-
 gaverant famam, Bactrianos equites a rege omnes,
 ut occiderentur arcessiri: idque imperatum ipsis, non
 sustinuisse tamen exsequi, ne inexpiabile in populares
 facinus admitterent. Non magis Alexandri saevitiam,
 quam Bessi parricidium, ferre potuisse. Itaque sua
 sponte iam motos, metu poenae haud difficul-
 ter concitaverunt ad arma. Alexander, transfuga-
 rum defectione comperta, Craterum obsidere Cy-
 ropolim iubet: ipse aliam urbem regionis eius-
 dem corona capit; signoque, ut puberes interfici-
 cerentur, dato, reliqui in praedam cessere vi-
 ctoris: urbs diruta est, ut ceteri cladis exemplo
 continerentur. Memaceni, valida gens, obsidio-
 nem non ut honestiorem modo, sed etiam ut
 tutiorem, ferre decreverant. Ad quorum pertina-
 ciam mitigandam rex L equites praemisit, qui
 clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem
 animum in devictos ostenderent. Illi, nec de fide,
 nec de potentia regis, ipsos dubitare respondent;
 equitesque tendere extra munimenta urbis iubent.
 Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis*

& somno, intempeſta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud ſecus, quam par erat, motus, urbem corona circumdedit; munitiorem, quam ut primo impetu capi poſſet. Itaque Meleagrum & Perdiccam in obſidionem iungit, Cyropolim, ut ante dictum eſt, obſidentes. Statuerat autem parcere urbi conditae a Cyro: quippe non alium gentium illarum, magis admiratus eſt, quam hunc regem, & Semiramim, in quibus & *magnitudinem animi, & claritatem rerum longe emicuiſſe* credebat. Ceterum pertinacia oppidanorum eius iram accendit. Itaque *captam urbem diripere iuſſit delectos Macedones*, haud iniuria infeſtos; & ad Meleagrum & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obſidionem tulit: quippe & militum promptiſſimi cecidere; & ipſe rex ad ultimum periculum venit: namque cervix eius faxo ita icſta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos; exercitus certe velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adverſus ea, quae ceteros terrent, nondum percurato vulnere, acrius obſidioni inſtitit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo ſuffoſſa moenia ingens nudavere ſpatium, per quod irrupit, victorque urbem dirui iuſſit. Hinc Menedemum cum III millibus peditum & DCCC equitibus ad urbem Maracanda miſit. Spitamenes transfuga, praefidio Macedonum inde deiecto, muris urbis eius incluſerat ſe; haud oppidanis conſilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant. Interim Alex-

ander ad Tanaim amnem redit, & quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. LX stadiorum urbis murus fuit: hanc quoque urbem *Alexandriam* appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolae novae urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis liberavit, quorum posterius nunc quoque non apud eos tam longa aetate propter memoriam
 7 Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, cuius tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem Cartasim nomine cum magna equitum manu misit *ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias*. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europaeos vocant, dividit. Idem Asiam & Europam finis interfuit. Ceterum Scytharum gens haud procul Thracia sita ab Oriente ad Septemtrionem se vertit; Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum iacentem colit: ultima Asiae, quae Bactra sunt, fringit. Quae Septemtrioni proxima sunt, profundae inde silvae, vastaeque solitudines excipiunt. Rursus quae ad Tanaim & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander ge-

sturus, cum in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc aeger ex vulnere, praecipue voce deficiens, quam & modicus cibus & cervicis extenuabat dolor, *amicos in consilium advocari iubet*. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant: Scythae etiam lacegebant: ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, *se iacere segnem, cuius velocitatem nemo antea valuisset effugere: vix suos credere non simulari valetudinem*. Itaque qui post Darium victum ariolos & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem, humanarum mentium ludibria, revolutus, *Aristandrum*, cui credulitatem suam addixerat, *explorare eventum rerum sacrificiis iubet*. Mos erat aruspibus exta sine rege spectare, & quae portenderentur, referre. Inter haec rex, dum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, *propius ipsum confidere amicos iubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet*. Hephæstion, Craterus, & Erigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi. *Discrimen*, inquit, *me occupavit meliore hostium, quam meo tempore. Sed necessitas ante rationem est: maxime in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus stamus; & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubie, si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contemti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si vero Tanaim transferimus, &*

Curtius. Vol. II. F

ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus; quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriae nostrae metitur spatio, quod transituri sumus. Unus annis interfluit, quem si traicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti aestimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe torpaea statuere: & quae tam longo intervallo natura videtur diremisse, una victoria subito committere? At hercule si paullulum cessaverimus; in tergis nostris Scythae haerebunt. An soli sumus, qui flumina transnare possumus? Multa in nosmetipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna, belli artem victos quoque docet. Utribus annum traiciendi exemplum fecimus nuper: hoc ut Scythae imitari nesciant, Bactriani docebunt. Praeterea unus gentis huius adhuc exercitus venit, ceteri expectantur. Ita bellum vitando alemus; & quod inferre possemus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis, valeo, amici. Satis virium est ad toleranda ista: aut si iam adest vitae meae finis, in quo tandem opere melius exstinguar? Haec quassa adhuc voce subdeficiens, vix proximis exaudientibus, dixerat; cum omnes a tam praecipiti consilio regem deterrere coeperunt. Erigyus maxime: qui haud sane auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens non erat rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque obstare consilio; ma-

gnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. In-
 tranti Erigyio tabernaculum regis Aristander oc-
 currerat, tristia exta fuisse significans: haec ex
 vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo inhibi-
 to, Alexander, non ira solum, sed etiam pu-
 dore confusus, quod superstitio, quam celave-
 rat, detegebatur, Aristandrum vocari iubet. Qui
 ut venit, intuens eum, Non rex, inquit, sed
 privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi;
 quid eo portenderetur, cur apud alium, quam apud
 me professus es? Erigyus arcana mea & secreta te
 prodente cognovit. Quem certum mehercule habeo,
 extorum interprete uti metu suo. Tibi autem quam
 potest, denuntio, ipse mihi indices, quid ex extis
 cognoveris; ne possis infitari dixisse, quae dixeris.
 Ille exsanguis attonitoque similis stabat, per me-
 tum etiam voce suppressa: tandemque eodem
 metu stimulante, ne regis exspectationem mo-
 raretur, Magni, inquit, laboris, non irriti discrimen
 instare praedixi: nec mea ars, quam benevo-
 lentia me perturbat. Infirmiorem valetudinis tuae
 video, & quantum in uno te sit scio. Vereor, ne non
 praesenti fortunae tuae sufficere possis. Rex iustum
 confidere felicitati suae remisit. Sibi enim ad aliam
 gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cum
 iisdem, quonam modo flumen transirent? superve-
 nit Aristander, non alias laetiora exta vidisse se
 affirmans: utique prioribus longe diversa. Tum
 sollicitudinis causas apparuisse; nunc prorsus egre-
 gie litatum esse. Ceterum quae subinde nuntiata
 sunt regi, continuae felicitati rerum eius impo-

fuerant labem. Menedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianae defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse; qua venturum sciebat, confedit occultus. Silvestre iter aptum infidiis tegendis erat: ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente defiliunt: equestris pugnae ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernecitas. Hos Spitamenes saltum circumire iussos pariter & a lateribus, & a fronte, & a tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen resistit; clamitans, *nihil aliud supereffe locorum fraude deceptis, quam honestae mortis solatium ex hostium caede.* Ipsum praevalens equus vehebat, quo saepius in cuneos barbarorum effusis habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed cum unum omnes peterent, multis vulneribus exfanguis Hypsidem quendam ex amicis hortatus est, *ut in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet.* Haec agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hypsides poterat quidem effugere; sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo in medios hostes se immisit, & memorabili edita pugna obrutus telis est. Quod ubi videre, qui caedi supererant, tumultum paullo quam cetera editiorem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo

proelio peditum II millia, CCC equites. Quam cladem Alexander follerti confilio texit, *morte denuntiata iis, qui ex proelio venerant, si acta vulgassent.* Ceterum cum animo disparem vultum 8 diutius ferre non poffet; in tabernaculum super ripam fluminis de industria locatum feceffit. Ibi fine arbitris fingula animi confulta penfando, noctem vigiliis extraxit, faepe pellibus tabernaculi adlevatis, ut confpiceret hoftium ignes, e quibus coniectare poterat, quanta hominum multitudo effet. Iamque lux apparebat, cum thoracem indutus procedit ad milites, tum primum poft vulnus proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem praefentia eius excuteret. Laeti ergo & manantibus prae gaudio lacrimis, confalutant eum; & quod ante recufaverant bellum, feroces depofcunt. Ille *fe ratibus equitem phalangemque transportaturum effe* pronuntiat; *super utres iubet nare levius armatos.* Plura nec dici res defideravit, nec rex dicere per valetudinem potuit. Ceterum tanta alacritate militum rates iunctae funt, ut in triduum ad XII millia effectae fint. Iamque ad tranfeundum omnia aptaverant; cum legati Scytharum XX, more gentis per castra equis vecti, *nuntiarum iu-bent regi, velle ipfos ad eum mandata perferre.* Admiffi in tabernaculum, iuffique *confidere,* in vultu regis defixerant oculos; credo quia magnitudine corporis animum aestimantibus modicus, haudquaquam famae par videbatur. Scythis au-

tem non ut ceteris barbaris rudis & inconditus sensus est: quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit semper armata. Sicque locutos esse apud regem memoriae proditum est. Abhorrent forsitan moribus nostris, & tempora & ingenia cultiora fortitis; sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet. Quae utcunque tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus. *Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent; orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres. Et hoc affectus scire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quae non capis. Ab Europa petis Asiam: ex Asia transis in Europam: deinde si humanum genus omne superaveris, cum silvis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid tu, ignoras arbores magnas diu crescere; una hora exstirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit; & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis silvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, iugum boum, aratrum, & sagitta, & patera. His utimur & cum*

amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus bouum labore quaesitas: patera cum his vinum Diis libamus: inimicos sagitta eminus, hasta cominus petimus. Sic Syriae regem, & postea Persarum; Medorumque superavimus; patuitque nobis iter usque in Aegyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti: Syriam occupasti: Persidem tenes: Bactrianos habes in potestate: Indos petisti: iam etiam ad pecora nostra avaras & instabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quae te esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem; ut quo plura haberes, acrius, quae non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quamdiu circum Bactra haereas? dum illos subigis, Sogdiani bellare coeperunt. Bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut maior fortiorque sis quam quisquam; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo Tanaim: scies, quam late pateant; nunquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit, quam exercitus tuus, qui praedam tot nationum vehit. Rursus cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem velocitate & sequimur, & fugimus. Scytharum solitudines Graecis etiam proverbiiis audio eludi. At nos deserta & humano cultu vacua; magis quam urbes & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est, nec invita teneri potest. Salubre consilium sequens quam praesens tempus ostendit melius. Impone felicitati tuae frenos, facilius illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam, quae manus

& pennas tantum habet; cum manus porrigit, pen-
 nas quoque comprehendere non finit. Denique si Deus
 es, tribuere mortalibus beneficia debes; non sua eri-
 pere: sin autem homo es; id quod es, semper esse
 te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter
 quae tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris,
 bonis amicis poteris uti. Nam & firmissima est inter
 pares amicitia; & videntur pares, qui non fecerunt
 inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi
 esse cave credas. Inter dominum & servum, nulla
 amicitia est. Etiam in pace, belli tamen iura ser-
 vantur. Iurando gratiam Scythas sancire ne cre-
 dideris. Colendo fidem, iurant. Graecorum ista cau-
 tio est, qui acta consignant, & Deos invocant. Nos
 religionem in ipsa fide novimus. Qui non reveren-
 tur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico, opus est,
 de cuius benevolentia dubites. Ceterum nos & Asiae
 & Europae custodes habebis: Baetra, nisi dividat
 Tanais, contingimus: ultra Tanaim usque ad Thra-
 ciam colimus; Thraciae Macedoniam coniunctam es-
 se fama est. Utrique imperio tuo finitimos, hostes
 9 an amicos velis esse, considera. Haec barbarus. Con-
 tra rex fortuna sua & consiliis suorum se usurum
 esse respondet. Nam & fortunam, cui confidat, &
 consilium suadentium, ne quid temere & audacter
 faciat, secuturum. Dimissisque legatis, in praepa-
 ratas rates exercitum imposuit. In proris cly-
 peatos locaverat, iussos in genua subsidere, quo
 tutiores essent adversus ictus sagittarum. Post hos
 qui tormenta intenderent, stabant; & ab utro-
 que latere, & a fronte circumdati armatis. Re-

liqui, qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quae equitem vehebant, servatus est. Maior pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti vehebant, obiectae rates tuebantur. Ipse rex cum delectis primus ratem solvit, & *in ripam dirigi* iussit. Cui Scythae admotos ordines equitum in primo ripae margine opponunt, ut ne applicari quidem terrae rates possent. Ceterum praeter hanc speciem ripis praesidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat: namque cursum gubernatores, cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant; vacillantisque milites, & ne excuterentur solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Ne tela quidem conati nixu vibrare poterant; cum prior standi sine periculo, quam hostem incessendi, cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infudere ratibus. Vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Iamque terrae rates applicabantur, cum acies clypeata confurgit, & hastas certo ictu, utpote libero nixu, mittit e ratibus. Et ut territos recipientesque equos videre; alacres mutua adhortatione in terram defiliere. Turbatis acriter pedem inferre coeperunt. Equitum deinde turmae, quae frenatos habebant equos, perfregere barbarorum aciem.

Interim ceteri agmine dimicantium tecti aptavere se pugnae. Ipse rex, quod vigoris, aegro adhuc corpore, deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis; sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio; aliusque alium adhortati, in hostem salutis immemores ruere coeperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium barbari tolerare potuerunt; omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capeffunt fugam. Quos rex, quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi perseveravit. Iamque linquente animo suis praecepit, *ut donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhaerent*: ipse exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant iam Liberi patris terminos; quorum monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi, arboresque procerae, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit: quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equosque MDCCC abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX, pedites c fere, mille faucii fuerunt. Haec expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportuna victoriae domuit. Inviectos Scythas esse crediderant; *quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur*. Itaque Sacae misere legatos, qui pol-

licerentur, *gentem mandata facturam*. Moverat eos regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira, fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit; admodum iuvenem aetatis flore conciliatum sibi; qui cum specie corporis aequaret Hephæstionem, lepore haud sane illi par erat. Ipse, *Cratero cum maiore parte exercitus modicis itineribus sequi iussu*, ad Maracanda urbem pervenit; ex qua Spitamenes cognito eius adventu Bactra perfugerat. Itaque quadriduo rex longum itineris spatium emensus, pervenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, II millia peditum, & CCC equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi iussit, & inferias more patrio dedit. Iam Craterus, cum phalange subsequi iussus, ad regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli elade premerentur, copias dividit; *urique agros, & interfici puberes* iussit. Sogdiana regio maiori 10 ex parte deserta est: octingenta fere stadia in latitudinem vastae solitudines tenent. Ingens spatium rectae regionis est, per quam amnis, *Polytimetum* vocant incolae, fertur torrens. Eum ripae in tenuem alveum cogunt; deinde caverna accipit, & sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aquae meantis sonus; cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdiano-

rum ad regem xxx nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant: qui ut per interpretem cognoverunt, iussu regis ipsos ad supplicium trahi, carmen laetantium more canere, tripudiisque & lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare coeperunt. Admiratus rex, tantam magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos iussit; causam tam effusae laetitiae, cum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent; nunc a tanto rege, victore omnium gentium, maioribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus suum moris laetitiaeque celebrare. Tum rex, quaero itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri estis? Illi, nunquam se inimicos ei; sed bello laceffitos, hostes fuisse respondent. Si quis ipsos beneficio, quam iniuria experiri maluisset; certaturos fuisse, ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi essent? Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt. Reddituros quandoque repetisset. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares: quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in regem caritate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim maiori praesidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario poenas capite persolaturum. Iisdem fere diebus Ptolemaeus & Menidas peditum tria millia, &

equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & D equitibus venit. Totidem e Syria Asclepiodorum sequebantur: Antipater Graecorum VIII millia, in quibus D equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto, ad ea quae defensione turbata erant, componenda processit; interfectisque consternationis auctoribus, quarto die ad flumen Oxum perventum est. Hic quia limum vehit, turbidus semper & infalubris est potu. Itaque puteos miles coeperat fodere. Nec tamen humo alte egesta existebat humor; cum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons, quem quia tarde notaverant, *subito exstitisse* finxerunt. Rexque ipse credi voluit, *donum Dei id fuisse*. Superatis deinde omnibus Ocho & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam VI oppidis condendis electa sedes est. Duo ad Meridiem versa, quatuor spectantia Orientem, modicis inter se spatiis distabant, ne procul repetendum esset mutuuum auxilium. Haec omnia sita sunt in editis collibus: tum velut freni domitarum gentium; nunc originis suae oblita serviunt, quibus imperaverunt. Et cetera quidem pacaverat rex. Una erat petra, quam Arimazes Sogdianus II cum XXX millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congestis, quae tantae multitudini vel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem XXX eminent stadia, circumitu C & L complectitur. Undique abscissa & abrupta, semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio

habet specum, cuius os arctum & obscurum est: paullatim deinde ulteriora panduntur; ultima etiam altos recessus habent. Fontes per totum fere specum manant; e quibus collatae aquae per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectata, statuerat inde abire: cupido deinde incessit animo, naturam quoque fatigandi. Prius tamen quam fortunam obsidionis experiretur, Cophan (Artabazi hic filius erat) misit ad barbaros, qui suaderet, *ut dederent rupem*. Arimazes loco fretus superbe multa respondit. Ad ultimum, *an Alexander volare possit?* interrogat. Quae nuntiata regi, sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret *insolentiam barbari, eludentis ipsos, quia pennas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet Macedones etiam volare. Trecentos, inquit, perniciosissimos iuvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles & paene invias rupes domi pecora agere consueverint. Illi praestantes & levitate corporum, & ardore animorum, strenue adducunt: quos intuens rex, Vobiscum, inquit, o iuvenes, & mei aequales, urbium invictarum ante munimenta superavi: montium iuga perenni nive obruta emensus sum: angustias Ciliciae intravi: Indiae sine lassitudine vim frigoris sum perpeffus. Et mei documenta vobis dedi, & vestri habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem barbari obsident; cetera negligunt: nullae vigiliae sunt, nisi quae castra nostra spectant. Invenietis viam, si sollerter rimati fueritis aditus ferentes ad ca-*

cumen. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo quae ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen: quod cum ceperitis, candidis velis signum mihi dabit. Ego copiis admotis hostem in nos a vobis convertam. Praemium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta X: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum autem habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. His animis regem audierunt, ut iam cepisse verticem viderentur. Dimissique ferreos cuneos, quos inter faxa defigerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus petram, qua minime asper ac praeruptus aditus videbatur, secunda vigilia, quod bene verteret, ingredi iubet. Illi alimentis in biduum sumtis, gladiis modo atque hastis armati subire coeperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt: deinde ut in praerupta perventum est, alii manibus eminentia faxa complexi levare semet; alii adiectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter faxa defigerent, quibus gradus subinde insisterent. Diem inter metum laboremque consumserunt. Per aspera enixis duriora restabant, & crescere altitudo petrae videbatur. Illa vero miserabilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex praecipiti devolverentur. Mox eadem in se patiendi alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti; quidam

multati parte membrorum; pariterque eos & nox & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis & in asperis saxorum, periculi instantis obliti in lucem quieverunt: tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas subiectasque ipsis valles rimantes, ignari in qua parte petrae tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere, quod convenerat signum: totoque e numero duos & xxx in ascensu interiisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demum, cum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce primus vela, signum capti verticis, conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas coeli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verum ut liquidior lux apparuit coelo, dubitatio exempta est. Vocatumque Cophan, per quem barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, *nunc saltem salubrius consilium inirent*. Sin autem fiducia loci perseverarent, *ostendi a tergo iussit, qui ceperant verticem*. Cophas admissus suadere coepit Arimazi *petram tradere, gratiam regis inituro, si tantas res molientem in unius rupis obsidione haerere non coëgisset*. Ille, ferocius superbiusque quam antea locutus, *abire Cophan iubet*. At is prehen-

sum manu Barbarum rogat, *ut secum extra specum prodeat*: quo impetrato, iuvenes in cacumine ostendit, eiusque superbiae haud immerito illudens, *penas ait habere milites Alexandri*. Iamque e Macedonum castris signorum concentus & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana & inania, barbaros ad deditiorem traxit. Quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui a tergo erant, aestimare non poterant. Itaque Cophan (nam trepidantes reliquerat) strenue revocant; & cum eo xxx principes mittunt, qui petram tradant, & *ut incolu- mibus abire liceat*, paciscantur. Ille quamquam verebatur, ne conspecta iuvenum paucitate deturbarent eos barbari; tamen & fortunae suae confusus, & Arimazi superbiae infensus, *nullam se conditionem deditiorem accipere* respondit. Arimazes, desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra: quos omnes *verberibus affectos sub ipsis radicibus petrae crucibus iussit affigi*. Multitudo deditiorem incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est: Artabazus in petrae regionisque, quae apposita esset ei, tutela relictus.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER VIII.

A R G U M E N T U M.

Massagetis, Dahis, & Sogdianis subactis, Scythae sui regis filiam Alexandro coniugem offerunt: qui, leone interfecto, & quatuor millibus ferarum in venatione deiectis, Clitum sollemni convivio adhibitum, & liberius loquentem, interficit, 1. Sera Alexandri poenitentia: quam sequuntur bellicae expeditiones adversus Bactrianos transfugas & Syfimithren. Philippi item, strenuissimi iuvenis, & Erigyii, clarissimi ducis, obitus, 2. Spitamenis uxorem, interfecti mariti caput afferentem, Alexander castris excedere iubet: provincias quasdam a praefectorum suorum iniuriis vindicat, 3. Frigoris nimia vi paene opprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia, & erga gregarium militem humanitas, eiusdemque cum Roxane matrimonium, 4. Cogitationibus in bellum Indicum versis, adulatorum fraude, nimia superbia elatus Alexander, Iovis filius vult salutaris: quod Callisthenes gravi oratione improbat, 5. Ex ignominia Hermolao nobili puero illata nascitur in caput Alexan-

dri coniuratio. Qua detecta, inter auctores sceleris innocens Callisthenes conuicitur, 6. Hermolai, Callisthenem iustum esse asseverantis, aduersus crudelem Alexandri superbiam inuectiua, 7. Alexandri ad Hermolai inuectiuam responsio: coniuratorum item, atque innocentis Callisthenis supplicium, 8. Indi, Gangis, Dyardenis, Indiae, eius incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum, luculenta descriptio, 9. Varios Indiae populos mira felicitate, non tamen sine sanguine, Alexander subiicit, 10. Aornus petra & arx inaccesa ab Alexandro oppugnatur, & ab obsessis relicta capitur, 11. Omphis, rex potentissimus, se regnumque suum Alexandro permittit. A quo in integrum restituitur: unde mutua dona regia, 12. Porum regem, Omphis suasu, Alexander ancipiti quidem & sub initia periculossimo aggreditur bello, 13. Indorum & Macedonum insignis & cruenta pugna: Pori captivi magnanimitas, & Alexandri regia clementia, 14.

ALEXANDER maiore fama, quam gloria, in conditionem redacta petra, cum propter vagum hostem spargendae manus essent, in tres partes diuisit exercitum. Hephaestionem uni, Coenon alteri duces dederat: ipse ceteris praeerat. Sed non eadem mens omnibus barbaris fuit. Armis quidam subacti; plures ante certamen imperata fecerunt: quibus *eorum, qui in defectione perseuerauerant, urbes agrosque iussit attribui*. At exsules Bactriani cum DCCC equitibus Massagetarum proximos vicos vastauerunt. Ad quos coercendos Atinas, regionis eius praefectus, CCC equites, insidiarum, quae parabantur, ignarus, eduxit. Namque hostis in silvis, quae erant forte campo iunctae, armatum militem condidit; paucis propel-

lentibus pecora, ut improvidum ad insidias praeda perduceret. Itaque incomposito agmine, solutisque ordinibus, Attinas praedabundus sequebatur; quem praetergressum silvam, qui in ea confederant, ex improvise adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama perlata est; qui cum omni equitatu supervenit: & Massagetae quidem iam refugerant; Dahae mille oppressi sunt: quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quoque Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cum legatis gentis occurrit. Phrathaphernes quoque, qui Chorasmis praerat, Massagetis & Dahis regionum confinio adiunctus, miserat, qui *facturum imperata pollicerentur. Scythae petebant, ut regis sui filiam matrimonio sibi iungeret. Si dedignaretur affinitatem; principes Macedonum cum primoribus suae gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque regem venturum ad eum pollicebantur.* Utraque legatione benigne audita, Hephaestionem & Artabazum opperiens, stativa habuit: quibus adiunctis, in regionem, quae appellatur *Bazaria*, pervenit. Barbarae opulentiae in illis locis haud ulla sunt maiora indicia, quam magnis nemoribus saltibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt silvas, crebris perennium aquarum fontibus amoenas. Muris nemora cinguntur, turreaque habent venantium receptacula. Quatuor continuis aetatibus intactum saltum fuisse constabat.

Quem Alexander cum toto exercitu ingressus *agitari undique feras* iussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum regem invasurus incurreret; forte Lyfimachus, qui postea regnavit, proximus Alexandro, venabulum obiicere feræ coeperat. Quo rex repulso, & *abire iusso*, adiecit, *tam a semet uno quam a Lyfimacho leonem interfici posse*. Lyfimachus enim quondam cum venaretur in Syria, occiderat eximiae magnitudinis feram solus: sed laevo humero usque ad ossa laceratus ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei rex, fortius, quam locutus est, fecit. Nam feram non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ *obietum leoni a rege Lyfimachum* temere vulgavit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Ceterum Macedones, quamquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen scivere gentis suæ more, ne pedes venaretur, aut sine delectis principum amicorumque. Ille IV millibus ferarum deiectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est: acceptaque ætatis excusatione ab Artabazo, provinciam eius destinat Clito. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite regem dimicantem clypeo suo texit, & Rhoefacis manum capiti regis imminentem gladio amputavit: vetus Philippi miles, multifque bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, soror eius, haud secus quam mater a rege diligebatur. Ob has causas validissimam

imperii partem fidei eius tutelaeque commisit. Iamque iter parare in posterum iussus, sollempni & tempestivo adhibetur convivio. In quo rex cum multo incaluisset mero, immodicus aestimator sui, celebrare, quae gefferat, coepit; gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, *nobilem apud Chae- roneam victoriam sui operis fuisse iactavit; ademtamque sibi malignitate & invidia patris tantae rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedones milites & Graecos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, iacuisse, non alias quam simulatione mortis tutiorem: se corpus eius protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quae patrem nunquam aequo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patri fusos fugatosque hostes: nec adfuisse unquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uri vastari oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent.* Haec & his similia laeti audiere iuvenes: ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clitus, ne ipse quidem fatis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis, quam sermo exaudiri posset a rege. Quo significabatur, *male instituisse Graecos, quod tropaeis regum dumtaxat nomina inscriberentur:*

alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque rex, cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos coepit, quid ex Clito audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clitus paullatim maiore voce Philippi acta bellaque in Graecia gesta commemorat, omnia praesentibus praeferens. Hinc inter iuniores senesque orta contentio est. Et rex, velut patienter audiret, quibus Clitus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat. Ceterum cum animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermone Clitus imponeret, nihil eo remittente magis exasperabatur. Iamque Clitus etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Atheniensibus victoriam Thebarum praeferebat excidio; non vino modo, sed etiam animi prava contentione proventus. Ad ultimum, si moriendum, inquit, est pro te; Clitus est primus: at cum victoriae arbitrium agis, praecipuum ferunt praemium, qui procacissime patris tui memoriae illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modo indomitam, sed quae ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias, praecipitia ingenia sortitas. Sed quae ad me pertinent transeo. Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex iuniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum haesuros fuisse. Quomodo ergo Asiam etiam cum istis iunioribus subiicisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te in feminas. Nihil ex omnibus inconsulte ac te-

mere iactis regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen rex pressit, contentus iussisse *ut convivio excederet*. Nec quidquam aliud adiecit, quam *fortitan eum, si diutius locutus foret, exprobraturum sibi fuisse vitam a semetipso datam: hoc enim superbe saepe iactasse*. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes monentesque conabantur abducere. Clitus cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque adiecta, *suo pectore tergum illius esse defensum; nunc postquam tanti meriti praeterit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat*. Attali quoque caedem obiiciebat; & ad ultimum Iovis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens, *veriora se regi, quam patrem eius, respondisse* dicebat. Iam tantum irae conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero olim mero sensibus victis, ex lecto repente profiluit. Attoniti amici ne positis quidem, sed abiectis poculis, confurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander rapta lancea ex manibus armigeri, Clitum adhuc eadem linguae intemperantia furentem percutere conatus, a Ptolemaeo & Perdicca inhibetur. Medium complexi & oblocuti perseverantem morabantur: Lyfimachus, & Leonnatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, *comprehendi se a proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset, exclamat; signumque tuba dari, ut ad regiam armati coirent,*

iubet. Tum vero Ptolemaeus & Perdiccas genibus advoluti orant, *ne in tam praecipiti ira perseveret, spatiumque potius animo det. Omnia postero die iustius exsecuturum.* Sed clausae erant aures, obstrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in regiae vestibulum, & vigili excubanti hasta ablata constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul coenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, *quisnam esset?* interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille iam non suae, sed regis irae memor, *Clitum esse. & de convivio exire* respondit. Haec dicentis latus hasta transfixit: morientisque sanguine aspersus, *I nunc, inquit, ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum.* Male humanis ingeniis natura ² consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe rex, postquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris fera aestimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum, & nisi erubesceret fateri, servatorem sui, occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex; verborum licentiam, quae vino poterat imputari, nefanda caede ultus. Manabat toto vestibulo cruor paullo ante convivae: vigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant, liberioresque poenitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore iacentis evulsam retorfit in semet: iamque admoverat pectori; cum advo-

lant vigiles, & repugnanti e manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus, gemitu eiulatuque miserabili tota personante regia. Laniare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, *ne se tanto decore superstitem esse paterentur.* In has preces tota nox exacta est. Scrutantemque, *num ira Deorum ad tantum nefas actus esset? subit anniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum statuto tempore. Itaque inter vinum & epulas caede commissa, iram Dei fuisse manifestam.* Ceterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum. Vivendum esse in solitudine velut ferae bestiae, terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce *tabernaculo corpus,* sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito ante ipsum, lacrimis obortis, *hanc,* inquit, *nutrici meae gratiam retuli, cuius duo filii apud Miletum pro mea gloria occubere mortem: hic frater unicum orbitatis solatium a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus eius unus supersum, quem solum aequis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro, revertar in patriam, ut ne dextram quidem nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim?* Et cum finis lacrimis querelisque non fieret; iussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum iacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt; universi in tabernaculum irrumpunt,

diuque precibus ipsorum reluctatum aegre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus caedis puderet, *iure interfectum Clitum* Macedones decernunt, sepultura quoque prohibitori, ni rex humari iussisset. Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorem apud Maracanda consumtis; cum parte exercitus Hephaestionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hiemem paraturum. Quam Clito autem destinaverat provinciam, Amyntae dedit: ipse Xenippa pervenit. Scythiae confinis est regio, habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terrae non indigenas modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exfulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed postquam regem adventare compertum est; pulsi ab incolis II millia fere & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam veniae desperatio, efferverat. Itaque ex improvise adorti Amyntam praetorem Alexandri, diu anceps proelium fecerant. Ad ultimum DCC suorum amissis, quorum CCC hostis cepit, dedere terga victoribus; haud sane inulti, quippe LXXX Macedonum interfecerunt, praeterque eos CCC & L faucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Naura appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syfimitres, duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro

coire cum liberis fas est. II millibus armatis popularibus fauces regionis, qua in arctissimum cogitur, valido munimento seferant. Praeterfluebat torrens amnis; a tergo petra claudebat: hanc manu perviam incolae fecerant. Sed aditus specus accipit lucem; interiora, nisi illato lumine, obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter praebet in campos, ignotum nisi indigenis. At Alexander, quamquam angustias naturali situ munitas ac validas, manu barbari tuebantur; tamen arietibus admotis munimenta, quae manu adiuncta erant, concussit, fundisque & sagittis propugnantium plerisque deiecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus ad petram admovit exercitum. Ceterum interveniebat fluvius, coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem; magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. *Caedi tamen arbores & saxa congeri iussit.* Ingenisque barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxarten misit nationis eiusdem, sed ditionis suae, qui suaderet duci, *ut traderet petram.* Interim ad augendam formidinem, & turres admovebantur, & excussa tormentis tela emicabant. Itaque verticem petrae omni alio praesidio damnato petiverunt. At Oxartes trepidum diffidentemque rebus suis Sysimithrem coepit hortari, *ut fidem, quam vim Macedonum, mallet experiri; neu moraretur festinationem victoris exercitus, in Indiam tendentis: cui quisquis*

semet offerret. in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Syfimithres deditionem annuebat: ceterum mater eademque coniux morituram se ante denuntians, quam in ullius veniret potestatem, barbari animum ad honestiora quam tutiora converterat: pudebatque, libertatis maius esse apud feminas, quam apud viros, pretium. Itaque dimisso internuntio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed cum hostis vires suasque pensaret; rursus muliebris consilii, quod praeceps magis quam necessarium esse credebat, poenitere eum coepit. Revocatoque strenue Oxarte, *futurum se in regis potestate* respondit; unum precatus, *ne voluntatem & consilium matris suae proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur.* Praemissum igitur Oxartem cum matre liberisque & totius cognationis grege sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex, equite praemisso, qui *reverti eos* iuberet, *opperiri*que praesentiam ipsius, supervenit; & victimis Minervae ac Victoriae caesis imperium Syfimithri restituit, spe maioris etiam provinciae facta, *si cum fide amicitiam ipsius coluisset.* Duos illi iuvenes patre tradente, *secum militaturos sequi* iussit. Relicta deinde phalange ad subigendos, qui defecerant, cum equite processit. Arduum & impeditum saxis iter primo utcunque tolerabant. Mox equorum non unguulis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant, & rarius subinde agmen fiebat, pudorem, ut fere fit, immodico labore vin-

cente. Rex tamen, subinde equos mutans, sine intermissione fugientes insequatur. Nobiles iuvenes comitari eum soliti defecerant praeter Philippum. Lyfimachi erat frater, tum primum adultus, &, quod facile appareret, indolis rarae. Is pedes, incredibile dictu, per D stadia vectum regem comitatus est; saepe equum suum offerente Lyfimacho, nec tamen ut digrederetur a rege effici potuit, cum lorica indutus arma gestaret. Idem, cum peruentum esset in saltum, in quo se barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam; regemque cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed postquam barbari in fugam effusi deseruere silvas, animus, qui in ardore pugnae corpus sustentaverat, liquit; subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximae stipiti se applicuit. Deinde ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus regis exceptus est, inter quas collapsus exstinguitur. Molestum regem alius haud levis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat; quem extinctum esse paullo antequam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est. Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris immo dico amore flagrabat; quam aegre fugam, & nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata iden-

tidem muliebres adhibere blanditias, *ut tandem fugam sifteret, victorisque Alexandri clementiam expertus, placaret quem effugere non posset.* Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cum pectori patris admovisset, *ut saltem eorum misereri vellet,* orabat; & quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formae profecto fiducia cupere eam quamprimum dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum eius occurfu. Ceterum *abire conspectu iubet; addito metu mortis, si se oculis eius obtulisset:* & ad desiderium levandum noctes inter pellices agere coepit. Sed penitus haerens amor fastidio praesentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non desistit, *ut tali consilio abstineret, patereturque sortem, quamcunque eis fortuna fecisset. Sibi mortem deditioe esse leviozem.* At illa purgare se, *quod quae utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente, suafisset; de cetero futuram in viri potestate.* Spitamenes, simulato captus obsequio, de die *convivium apparari* iubet; vinoque & epulis gravis, semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto & gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit, caputque eius abscissum, cruore respersa, seruo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante, sicut erat cruenta veste, in Macedonum castra pervenit, nuntiarique Alexandro iubet, *esse, quae ex ipsa deberet cognoscere.* Ille *protinus barbaram iussit admitti.* Quam ut ad-

sperfam cruore conspexit, ratus ad deplorandam
 contumeliam venisse, *dicere quae vellet*, iubet. At
 illa *servum*, quem stare in vestibulo iusserat, *in-*
troducti desideravit. Qui quia caput Spitamenis ve-
 ste tectum habebat; suspectus scrutantibus, quid
 occuleret, ostendit. Confuderat oris exsanguis
 notas pallor, nec quis esset, nosci satis poterat.
 Ergo rex certior factus *humanum caput afferre eum*,
 tabernaculo excessit, percontatusque *quid rei sit?*
 illo profitente cognoscit. Varias hinc cogitatio-
 nes invicem animum diversa agitantem commo-
 verant. Meritum ingens in semet esse credebat,
 quod transfuga & proditor, tantis rebus, si vi-
 xisset, iniecturus moram, interfectus esset: contra
 facinus ingens aversebatur, cum optime meri-
 tum de ipsa, communium parentem liberorum,
 per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam me-
 riti, sceleris atrocitas, denuntiarique iussit, ut
excederet castris; neu licentiae barbarae exemplar in
Graecorum mores, & mitia ingenia transferret. Da-
 hae, Spitamenis caede comperta, Dataphernem
 defectionis eius participem, vincitum Alexandro
 seque dedunt. Ille, maxima praesentium cura-
 rum parte liberatus, convertit animum ad vin-
 dicandas iniurias eorum, quibus a praetoribus
 suis avare ac superbe imperabatur. Ergo Phrata-
 pherni Hyrcaniam & Mardos cum Tapuris tra-
 didit, mandavitque, ut Phradatem, cui succe-
 debat, ad se in custodiam mitteret. Arsani Dran-
 carum praefecto substitutus est Stasanor. Arfaces
 in Mediam missus, ut Oxydates inde discederet.

Babylonia, mortuo Mazaeo, Deditameni subiecta est. His compositis tertio mense ex hibernis mo-⁴ vit exercitum, regionem, quae *Gabaza* appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter praebuit: proximus ei nondum quidem procellofus & tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis crescentis mali praeteriit. Tertio ab omni parte coeli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos, terrere coeperunt. Erat prope continuus coeli fragor, & passim cadentium fulminum species visibatur. Attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant, sed iam nec retinere arma lubricae & rigentes manus poterant; nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempestatis violentia maior, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis per totum saltum errabundum agmen ferebatur; multique prius metu, quam labore, defatigati, prostraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu adstrinxerat. Alii se stipitibus arborum admovebant. Id plurimis & adminiculum & suffugium erat. Nec fallebat ipsos morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret: sed grata erat pigritia corporum fatigatis; nec recusabant extinguere quiescendo. Quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis mali insistebat; lu-

cemque, naturale solatium, praeter tempestatem haud disparem nocti, silvarum quoque umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiens circumire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex tugiis fumum, hortarique *ut proxima quaeque suffugia occuparent*. Nec ulla res magis salutis fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deserere erubescabant. Ceterum efficacior in adversis necessitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. Dolabraris enim silvas sternere aggressi, passim acervos struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammam agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paullatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere coepit. Excepere alios tecta barbarorum, quae in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat: alios castra, quae in humido quidem, sed iam coeli mitescente faevitia, locaverunt. Mille militum atque lixarum calorumque pestis illa consumpsit. Memoriae proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viventibus, sed & inter se colloquentibus similes, esse conspectos; durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles seque & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus, ex sella sua exsiluit, torpentemque militem, & vix compotem mentis,

demtis armis *in sua sede iussit considerare*. Ille diu nec ubi requiesceret, nec a quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit, territus surgit. Quem intuens Alexander, *ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quam Persae, sub rege vivatis? Illis enim in sella regis consedissee capitale foret: tibi saluti fuit*. Postero die convocatis amicis copiarumque ducibus, pronuntiari iussit, *ipsum omnia, quae amissa essent, redditurum*. Et promisso fides exstitit. Nam Sysmithres multa iumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque & armenta: quae distributa pariter militem & damno & fame liberaverunt. Rex, *gratiam sibi relatam a Sysmithre praefatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites iussit, Sacas petens*. Totam hanc regionem depopulatus, xxx millia pecorum ex praeda Sysmithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui *Cohortanus* satrapes nobilis praeerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius, quam *ut duo ex tribus filiis secum militarent*, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia convivium, quo regem accipiebat, instruxerat. Id cum multa comitate celebraret, *introduci xxx nobiles virgines iussit*. Inter quas erat filia ipsius *Roxane* nomine, eximia corporis specie & decore habitus in barbaris raro. Quae quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se; maxime regis, minus iam cupiditatibus suis imperantis

inter obsequia fortunae, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma praeter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quam parentis, adspexerat, tunc in amorem virgunculae, si regiae stirpi comparetur, ignobilis, ita effusus est, ut diceret *ad stabilien-
dum regnum pertinere. Persas & Macedones connu-
bio iungi: hoc uno modo & pudorem victis, & su-
perbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, a
quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse: ne in-
ferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii iure velle
iungi.* Insperato gaudio laetus pater sermonem
eius excepit: & rex medio cupiditatis ardore ius-
sit *afferri patrio more panem.* Hoc erat apud Ma-
cedones sanctissimum coeuntium pignus: quem
divisum gladio, uterque libabat. Credo eos, qui
gentis mores condiderunt, parco & parabili vi-
ctu ostendere voluisse iungentibus opes, quan-
tulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asiae
& Europae introductam inter convivales ludos
matrimonio sibi adiunxit, e captiva geniturus,
qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super
vinum & epulas socerum ex deditis esse electum:
5 qui maxime servit, assentiebantur. Ceterum In-
diam, & inde Oceanum petiturus, ne quid a ter-
go, quod destinata impedire posset, moveretur,
*ex omnibus provinciis XXX millia iuniorum legi
iussit, & ad se armata perduci; obsides simul ha-
biturus, & milites.* Craterum autem ad perfe-

quendos Hauſtanem & Catenem, qui ab ipſo defecerant; miſit: quorum Hauſtanes captus eſt; Catenes in proelio occiſus. Polypercon quoque regionem, quae *Bubacene* appellatur, in ditio- nem redegit. Itaque omnibus compoſitis cogita- tiones in bellum Indicum vertit. Dives regio ha- bebatur non auro modo, ſed gemmis quoque margaritifque, ad luxum magis quam ad magni- ficentiam exulta. *Clypei militares auro & ebore fulgere* dicebantur: itaque, necubi vinceretur, cum ceteris praefaret, ſcutis argenteas laminas, equis frenos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX millia arma- torum erant, quae regem ad id bellum ſeque- bantur. Iamque omnibus praeparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc eſſe maturum, *quonam modo coeleſtes honores uſurparet*, coepit agitare. *Iovis filium* non dici tantum ſe, ſed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare poſſet, ac linguis: itaque more Perſarum Macedonas venerabundos ipſum ſalutare proſter- nentes humi corpora. Non deerat talia concu- piſcenti pernicioſa adulatio, perpetuum malum regum, quorum opes ſaepius aſſentatio, quam hoſtis evertit. Nec Macedonum haec erat culpa, nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit; ſed Graecorum, qui profeſſio- nem honeſtarum artium malis corruperant mo- ribus. Agis quidam Argivus, peſſimorum carmi- num poſt Choerilum conditor, & ex Sicilia Cleo- hic quidem non ingenii ſolum, ſed etiam natio-

nis vitio adulator; & cetera urbium suarum purgamenta, quae propinquis etiam maximorumque exercituum ducibus a rege praeferebantur. Hi tum coelum illi aperiebant, *Herculemque & Patrem Liberum, & cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse* iactabant. Igitur festo die omni opulentia convivium exornari iubet; cui non Macedones modo & Graeci principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum discubisset rex, paullisper epulatus convivio egreditur. Cleo, sicut praeparaverat, sermonem cum admiratione laudum eius instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratia posset, si quem intelligerent Deum esse, confiterentur, exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. *Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter, reges suos inter Deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam. Nec Herculem quidem & Patrem Liberum prius dicatos Deos, quam vicissent secum viventium invidiam. Tantundem quoque posteros credere, quantum praesens aetas spondisset. Quod si ceteri dubitent; semetipsum, cum rex inisset convivium, prostraturum humi corpus. Debere idem facere ceteros, & inprimis sapientia praeditos. Ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum.* Haud perplexe in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri & prompta libertas invisa erat regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum silentio facto, unum illum intuentibus ceteris, *Si rex, inquit, sermoni tuo affuisset; nullius profecto vox responsuri*

tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo: Nullum esse eundem & diuturnum & praecocem fructum; coelestesque honores non dare te regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteris reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor regi, ut vita diuturna sit, & aeterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur, divinitas. Herculem modo & Patrem Liberum consecratae immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in coelum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, Deos facimus! a nobis divinitatis suae auctoritatem accepturus est rex! potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem regem, si Deum potes facere: facilius est imperium dare, quam coelum. Dii propitii sine invidia, quae Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriae, nec desidero, ad quem modum rex mihi colendus sit, discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quibus vivamus, accipimus. Aequis auribus Callisthenes veluti vindex publicae libertatis audiebatur. Expresferat non assensionem modo, sed etiam vocem, seniorum praecipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum, quae invicem iactata erant, rex ignorabat, cum post

aulaeam, quae lectos obduxerat, stare. Igitur ad Agin & Cleonem misit, *ut sermone finito barbaros tantum; cum intrasset, procumbere suo more paterentur*: & paullo post, quasi potiora quaedam egisset, convivium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super regem, unum ex iis mento contingentem humum per ludibrium coepit hortari, *ut vehementius id quaereret ad terram*; elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque rex, *Tu autem*, inquit, *non veneraberis me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio?* Ille, *nec regem ludibrio, nec se contemtu dignum esse*, respondit. Tum detractum eum lecto rex praecipitat in terram. Et cum is pronus corruisset; *Videsne*, inquit, *idem te fecisse, quod in alio paullo ante ridebas?* Et *tradi eo in custodiam* iusso, convivium solvit. Polypercon⁶ conti quidem postea castigato diu ignovit. In Callisthenem olim contumaciae suspectum pervicacioris irae fuit. Cuius explendae matura obvenit occasio. Mos erat, ut supra dictum est, principibus Macedonum, adultos liberos regibus tradere, ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant servatis noctium vicibus proximi foribus aedis, in qua rex adquirebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasibus equos, cum rex ascensurus esset, admovebant; comitabanturque & venantem, & in proeliis: omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Praecipuus honor habebatur,

quod licebat sedentibus vesci cum rege. Castigandi verberibus eos nullius potestas praeter ipsum erat. Haec cohors velut seminarium dum praefectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri reges, quorum stirpi post multas aetates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, iussu eius verberibus affectus est. Quam ignominiam aegre ferens, deflere apud Sofstratum coepit. Ex eadem cohorte erat Sofstratus, amore eius ardens. Qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam regi infestus; iuvenem sua sponte iam motum, data fide acceptaque perpulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exsecuti sunt: quippe sollerter legerunt, quos in societatem sceleris adsciscerent. Nicostratum, Antipatrum Asclepiodorumque, & Philotam placuit assumi. Per hos adiecti sunt Anticles, Elaptonius, & Epimenes. Ceterum agenda rei haud sane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes coniuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur; forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, ceteroque apparatu exsequendae rei, triginta & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare debebant, mutua fide laeti, cuius documentum tot dies fuerant. Neminem metus spesve mutaverat: tanta omnibus vel in regem ira, vel fides inter

ipfos fuit. Stabant igitur ad fores aedis eius, in qua rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum; ludi etiam convivales extraxere tempus: nunc laetis coniuratis, *quod sopitum agresfuri essent*; nunc sollicitis, *ne in lucem convivium extraheretur*. Quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere; ipsorum post VII dies reditura vice. Nec sperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Ceterum cum iam lux appeteret, & convivium solvitur, & coniurati exceperunt regem, laeti occasionem exsequendi sceleris admotam; cum mulier attonitae, ut creditum est, mentis, conversari in regia solita, quia instinctu videbatur futura praedicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet obiecit; vultuque & oculis motum praefrens animi, *ut rediret in convivium* monuit: & ille per ludum, *bene Deos suadere*, respondit; revocatisque amicis in horam diei ferme secundam convivii tempus extraxit. Iam alii ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubaturi; adhuc tamen coniurati stabant vice officii sui expleta: adeo pertinax spes est, quam humanae mentes, quam ingentes concupiscentiae devoverunt. Rex benignius quam alias allocutus, *discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent*, iubet. Data sunt singulis quinquaginta sestertia, collaudatisque, *quod etiam aliis tradita vice, tamen excubare perseverassent*. Illi tan-

ta spe destituti, domos abeunt. Et ceteri quidem expectabant stationis suae noctem: Epimenes, sive comitate regis, qua ipsum inter coniuratos exceperat, repente mutatus; sive quia coeptis Deos obstare credebat; fratri suo Eurylocho, quem antea expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotae supplicium in oculis erat. Itaque protinus iniicit fratri manum, & in regiam pervenit; excitatisque custodibus corporis, *ad salutem regis pertinere, quae afferret*, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud sane securi animi index, & moestitia e duobus alterius, Ptolemaeum ac Leonnatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, sopitum mero ac somno excitant regem. Ille paullatim mente collecta, *quid afferrent*, interrogat. Nec cunctiatus Eurylochus, *non ex toto domum suam aversari Deos dixit, quia frater ipsius quamquam impium facinus ausus foret, tamen & poenitentiam eius ageret, & per se potissimum profiteretur iudicium. In eam ipsam noctem, quae decederet, insidias comparatas fuisse: auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet rex.* Tum Epimenes cuncta ordine, consciorumque nomina exponit. Callisthenem non ut participem facinoris nominatum esse constabat; sed *solitum puerorum sermonibus vituperantium criminantiumque reges faciles aures praebere.* Quidam adiiciunt, *cum Hermolaeus apud eum quoque verberatum se a rege quereretur, dixisse Callisthenem: meminisse debere eos*

iam viros esse. Idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum iuvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex, animi corporisque sopore discusso, cum tanti periculi, quod evaserat, imago oculis oberraret, Eurylochum L talentis & cuiusdam Tyridatis opulentis bonis donat protinus; fratremque, antequam pro salute eius precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, *vinctos asservari* iubet: quibus in regiam adductis, toto die & nocte proxima, mero ac vigiliis gravis, adquevit. Postero autem frequens consilium adhibuit, cui patres propinque eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex *introduci coniuratos praeter Callisthenem* iussit: atque quae agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos; ipse rex, *quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus?* interrogat. Stupentibus ceteris, Hermolaus, *Nos vero*, inquit, *quoniam, quasi nescias, quaeris; occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare coepisti, sed quasi in mancipia dominaris.* Primus ex omnibus pater ipsius Sopolis, *parricidam etiam parentis sui* clamitans esse, confurgit; & ad os manu obiecta, *scelere & malis insanientem, ultra negat audiendum.* Rex inhibito patre *dicere Hermolaum* iubet, *quae ex magistro didicisset Callisthene.* Et Hermolaus, *Utor*, inquit, *beneficio tuo, & dico*

*quæ nostris malis didici. Quota pars Macedonum
 saevitiae tuae superest? quotusquisque non e vilissi-
 mo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, &
 Lyncestes Alexander, & Clitus, quantum ad hostes
 pertinet, vivunt, stant in acie, te clypeis suis pro-
 tegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera ac-
 cipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius
 mensam tuam sanguine suo adpersit: alius ne sim-
 plici quidem morte defunctus est. Duces exercituum
 tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant,
 fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus
 est, per quem Attalum occideras. Invicem enim mi-
 serorum uteris manibus ad expetenda supplicia: &
 quos paullo ante ministros caedis habuisti, subito ab
 aliis iubes trucidari. Obstrepunt subinde cuncti
 Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum,
 percussurus, haud dubie, ni inhibitus esset a re-
 ge: quippe Hermolaum dicere iussit, petiitque,
 ut causas supplicii augentem patienter audirent. Ae-
 gre ergo coërcitis, rursus Hermolaus: quam libe-
 raliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere
 permittis! at Callisthenis vox carcere inclusa est,
 quia solus potest dicere. Cur enim non producitur,
 cum etiam confessi audiuntur? nempe quia liberam
 vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum qui-
 dem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt
 hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt:
 nemo est, qui conscium fuisse nobis Callisthenem di-
 cat; cum morti olim destinatus sit a iustissimo & pa-
 tientissimo rege. Haec ergo sunt Macedonum prae-
 mia, quorum ut supervacuo & sordido abuteris san-*

guine! At tibi XXX millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quae tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes, & novo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum, regem occidere volumus; & te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te ut Deum: tu Philippum patrem averfari, & si quis Deorum ante Iovem haberetur, fastidires etiam Iovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut infontibus moriendum est; aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire coepisti, quod ingenui homines ferre non possunt. De cetero parce, quorum orbam senectutem suppliciis ne oneraveris. Nos iube duci, ut quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Haec

8 Hermolaus. At rex: *Quam falsa sint*, inquit, quae iste tradita a magistro suo dixit, patientia mea ostendet. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non solum ipse, audiretis, expressi; non imprudens, cum permissem huic latroni dicere, usurum eum rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius se in venatione gessisset; more patrio, & ab antiquissimis Macedoniae regibus usurpato, eum castigari iussi. Hoc & oportet fieri, & ut a tutoribus pupilli, a maritis uxores, servis quoque

pueros huius aetatis verberare concedimus. Haec est saevitia in ipsum mea, quam impia caede voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sim, non ignoratis, & commemorare supervacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, cum eadem ipse meruerit, minime hercule admiror. Nam cum Parmenionem & Philotam laudat, suae servit causae. Lyncesten vero Alexandrum bis infidiatum capiti meo a duobus indicibus liberavi: rursus convictum, per biennium tamen distuli; donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum, antequam rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clitus utinam non coëgisset me sibi irasci. Cuius temerariam linguam probra dicentem mihi & vobis diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tulisset. Regum ducumque clementia, non in ipsorum modo, sed etiam in illorum, qui parent, ingenius sita est. Obsequio mitigantur imperia: ubi vero reverentia excessit animis, & summa imis confundimus, vi opus est, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer istum crudelitatem mihi obiecisse, qui avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum excitare, ne invisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum adspicite: qui paullo ante nihil praeter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis; mensas auro onerant; greges servorum ducunt; spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Persae, quos vicimus, in magno honore sunt apud me! Equidem moderationis meae certissimum indicium est, quod ne victis quidem superbe impero.

Veni enim in Asiam, non ut funditus everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum solitudinem facerem; sed ut illos quoque, quos bello subegissem, victoriae meae non poeniteret. Itaque militant vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe habiti rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus; cum his communicanda est nostra clementia: horum fides stabile & aeternum faciet imperium. Et sane plus habemus, quam capimus. Insatiabilis autem avaritiae est, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verumtamen eorum mores in Macedonas transfundo! In multis enim gentibus esse video, quae non erubescamus imitari: nec aliter tantum imperium apte regi potest, quam ut quaedam & tradamus illis, & ab iisdem discamus. Illud paene dignum risu fuit, quod Hermolaus postulabat a me, ut adversarer Iovem, cuius oraculo agnoscor. An etiam quid Dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum esse me credant! Fama enim bella constant; & saepe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxuriae indulgentem putatis arma vestra auro argentoque adornasse? Adsuētis nihil vilius hac videre materia, volui ostendere, Macedonas invictos ceteris nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia & humilia spectantium capiam; & docebo, nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse. Quam gloriam tu

*parricida intercipere voluisti, & Macedonas rege ad-
 emto devictis gentibus dedere. At nunc mones me,
 ut vestris parentibus parcam! Non oportebat quidem
 vos scire, quid de his statuissem, quo tristiores peri-
 retis, si qua vobis parentum memoria & cura est:
 sed olim istum morem occidendi cum scelestis inson-
 tes propinquos parentesque solvi; & profiteor, in eo-
 dem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam
 tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro
 es, scio, cur produci velis: ut coram his probra,
 quae modo in me iecisti, modo audisti, illius quoque
 ore referantur. Quem, si Macedo esset, tecum in-
 troduxissem, dignissimum te discipulo magistrum:
 nunc Olynthio non idem iuris est. Post haec confi-
 lium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex
 eadem cohorte erant, iussit. Illi, ut fidem suam
 faevitia regi approbarent, excruciatos necave-
 runt. Callisthenes quoque tortus interiit: initi
 confilii in caput regis innoxius; sed haudqua-
 quam aulae & assentantium accommodatus in-
 genio. Itaque nullius caedes maiorem apud Grae-
 cos Alexandro excitavit invidiam, quod praedi-
 tum optimis moribus artibusque, a quo revoca-
 tus ad vitam erat, cum interfecto Clito mori
 perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam
 torferit indicta quidem causa. Quam crudelita-
 tem fera poenitentia confecuta est. Sed ne otium
 ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam mo-
 vit; semper bello quam post victoriam clarior.
 India tota ferme spectat Orientem, minus in la-
 titudinem, quam recta regione spatiosa. Quae*

Austrum accipiunt, in altius terrae fastigium excedunt; plana sunt cetera, multisque inclitis amnibus Caucaſo monte ortis placidum per campos iter praebent. Indus gelidior est, quam ceteri. Aquas vehit a colore maris haud multum abhorrentes. Ganges amnis ab ortu eximius ad meridianam regionem decurrit, & magnorum montium iuga recto alveo stringit. Inde eum obiectae rupes inclinant ad Orientem. Utque Rubro mari accipitur, findens ripas, multas arbores cum magna foli parte exorbet. Saxis quoque impeditus, crebro reverberatur. Ubi mollius solum reperit, stagnat, insulasque molitur. Acesines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur. Quippe Ganges asperum os influenti obiicit; nec repercussae aquae cedunt. Dyardenes minus celebris auditu est, quia per ultima Indiae currit: ceterum non crocodilos modo uti Nilus, sed etiam delphines ignotasque aliis gentibus belluas alit. Erymanthus crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rignantibus carpitur. Ea causa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat. Multis praeter hos amnibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Ceterum quae propiora sunt mari, aquilones maxime deurrunt: ii cohibiti iugis montium ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitia. Sed adeo in illa plaga mundus stas temporum vices mutat, ut cum alia fervore solis exaestuans, Indiam nives ob-

ruant: rursusque ubi cetera rigent, illic intolerandus aestus existat. Nec cur, ulli se naturae causa ingessit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab Erythra rege inditum est nomen: propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax; inde plerisque sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quam chartae literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanae vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata ceteris gentibus, nisi inuenta. Eadem terra & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum maior est vis, quam quos in Africa domitant; & viribus magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt, quae leni modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare litoribus infundit. Neque alia illis maior opulentiae causa est; utique postquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes: quippe aestimantur purgamenta aestuantis freti pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum sicut ubique, apud illos locorum quoque situs format. Corpora usque pedes carbaso velant: soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent; brachia quoque & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt saepius, quam tondent. Mentum semper intosum est: reliquam oris cutem ad speciem laevitatis exaequant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum rex sane in publico

conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat: distincta sunt auro & purpura carbasa, quae indutus est: lecticam sequuntur armati corporisque custodes: inter quos ramis aves pendent, quas cantu feriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro caelata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteae effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet, cum capillum pectit atque ornat: tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Dentis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter vota cantusque pellicum figere. Binum cubitorum sagittae sunt, quas emittunt maiore nixu quam effectu. Quippe telum, cuius in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit: longior ubi expeditio est, elephantum vehunt currum; & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur: separatim a reginae ordine agmen est, aequatque luxuria. Feminae epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus. Regem mero somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat inter haec vitia curam esse sapientiae? Unum agreste & horridum ge-

nus est, quos sapientes vocant. Apud hos occu-
 pare fati diem pulchrum; & *vivos se cremari iu-*
bent, quibus aut segnis aetas, aut incommoda
 valetudo est: expectatam mortem pro dedeco-
 re vitae habent. Nec ullus corporibus, quae se-
 neclius solvit, honos redditur: inquinari putant
 ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in
 urbibus publicis moribus degunt, siderum mo-
 tus scite spectare dicuntur, & futura praedice-
 re. Nec quemquam admovere leti diem cre-
 dunt, cui expectare interrito liceat. Deos pu-
 tant, quidquid colere coeperunt: arbores maxi-
 me, quas violare capitale est. Menses in quinos
 denos descripserunt dies. Anni plena spatia ser-
 vant. Lunae cursu notant tempora, non ut ple-
 rique, cum orbem sidus implevit; sed cum se
 curvare coepit in cornua. Et idcirco breviores
 habent menses, qui spatium eorum ad hunc lu-
 nae modum dirigunt. Multa & alia traduntur,
 quibus morari ordinem rerum, haud sane ope-
 rae videbatur. Igitur Alexandro fines Indiae in- 10
 gresso gentium suarum reguli occurrerunt, im-
 perata facturi; *illum tertium Iove genitum ad ipsos*
pervenisse memorantes: Patrem Liberum atque Her-
culem fama cognitos esse; ipsum coram adesse cer-
nique. Rex benigne exceptos *sequi* iussit, iisdem
 itinerum ducibus usurus. Ceterum cum amplius
 nemo occurreret; Hephaestionem & Perdiccam
 cum copiarum parte praemisit ad subigendos,
 qui averfarentur imperium: iussitque *ad flumen*
Indum procedere, & navigia facere, quis in ulte-

*riora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic iunxere naves, ut solutae plaustris vehi possent, rursusque coniungi. Post se Cratero cum phalange iusso sequi, equitatum ac levem armaturam eduxit; eosque, qui occurrerant, levi proelio in urbem proximam compulit. Iam supervenerat Craterus. Itaque ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertae, praecipit *ne cui parceretur*, munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Ceterum dum obequitabat moenibus, sagitta ictus est. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis eius trucidatis etiam in tecta saevitum est. Inde domita ignobili gente, ad Nyfam urbem pervenit. Forte castris ante moenia ipsa in silvestri loco positis, nocturnum frigus vehementius quam alias horrore corpora affecit, opportunumque remedium ignis oblatum est. Caesis quippe silvis flammam excitaverunt: quae igni alita oppidanorum sepulcra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumque ignem late fudere; donec omnia solo aequata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Iamque rex eduxerat copias, & moenia obsidebat; cum hostium, qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, *circumfideri tantum eos, & abstineri caedibus* iussit. Tandemque obsi-*

dionis malis fatigati dedidere se. *A Libero Patre conditos se esse* dicebant; & vera haec origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem *Meron* incolae appellant. Inde Graeci mentiendi traxere licentiam, *Iovis femine Liberum Patrem esse ce- latum*. Rex, situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, praemissis com meatibus, verticem eius ascendit. Multa hederæ vitisque toto gignitur monte; multae perennes aquae manant. Pomorum quoque varii salubresque succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri baccaeque & multa in illis rupibus agrestis est silva. Credo equidem, non divino instinctu, sed lascivia esse proventus, ut passim hederæ ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore similes Bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, praesidem nemoris eius Deum adorantium, iugamontis collesque resonabant; cum orta licentia a paucis, ut fere fit, in omnes se repente vulgasset. Quippe velut in media pace, per herbas congestamque frondem prostraverant corpora. Et rex fortuitam licentiam non averfatus, large ad epulas omnibus praebitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam saepius fortunæ, quam virtutis, esse beneficium? quippe ne epulantes quidem & sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud fecus Bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quam si proeliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano

revertentes temulentos comessantesque inter ora hostium textit. Hinc ad regionem, quae *Daedala* vocatur, perventum est. Deseruerant incolae fedes, & in avios silvestresque montes confugerant. Ergo *Acadera* transit, aequae vasta & destituta incolentium fuga. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit; oppressaque, & qui expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. *Ptolemaeus* plurimas urbes, *Alexander* maximas cepit: rursusque, quas distribuerat, copias iunxit. Superato deinde *Choaspe* amne, *Coenon* in obsidione urbis opulentae, *Beziram* incolae vocant, reliquit. Ipse ad *Mazagas* venit. Nuper *Afsacano*, cuius regnum fuerat, demortuo, regioni urbi que praerat mater eius *Cleophes*. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam qua spectat orientem, cingitur amne torrenti, qui praeruptis utrimque ripis aditum ad urbem impedit. Ad occidentem, & a meridie velut de industria rupes praealtas admolita natura est, infra quas cavernae & voragines longa vetustate in altum cavatae iacent: quaque desinunt, fossa ingentis operis obiecta est. xxxv stadia murus urbem complectitur, cuius inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiae fragilis incumberet, simulque terra humore diluta. Ne tamen universa consideret, impositae erant trabes validae, quibus iniecta tabula-

ta muros & tegebant, & pervios fecerant. Haec munimenta contemplantem Alexandrum, consiliique incertum, quia nec cavernas nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere; quidam e muro sagitta percussit. Tum forte in furam incidit telum: cuius spiculo evulso, *admoveri equum* iussit; quo vectus ne obligato quidem vulnere, haud segnius destinata exsequebatur. Ceterum cum crus faucium penderet, & cruore ficcato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur: *se quidem Iovis filium dici, sed corporis aegri vitia sentire*. Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta prospexit, & quae fieri vellet, edixit. Ergo, sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiae faciendo aggeri detrahebant: alii magnarum arborum stipes cumulis ac moles faxorum in cavernas deiciebant. Iamque agger aequaverat summae fastigium terrae: itaque turres erigebantur, quae opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda rex nondum obducta vulneri cicatrice processit; laudatisque militibus, *admoveri machinas* iussit: e quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Praecipue rudes talium operum terrebant mobiles turres, tantasque moles nulla ope quae cerne retur adductas, Deorum numine agi credebant. *Pila quoque muralia, & excussas tormentis praegraves hastas* negabant convenire mortalibus. Itaque desperata urbis tutela concessere in arcem. In-

de, quia nihil obfessis praeter deditioem placebat, legati ad regem descenderunt veniam petitori. Qua impetrata, regina cum magno nobilium feminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus regis parvo filio admoto, non veniam modo, sed etiam pristinae fortunae impetravit decus. Quippe appellata *regina* est; & credidere quidam, *plus formae, quam miserationi, datum.* Puero quoque certe postea ex
 II ea utcunque genito, *Alexandro* fuit nomen. Hinc Polypercon ad urbem Oram cum exercitu missus, inconditos oppidanos proelio vicit: intramunimenta compulsos secutus, urbem in ditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta a suis venire in regis potestatem. Quorum incolae armati petram *Aornon* nomine occupaverunt. Hanc *ab Hercule frustra obsessam esse; terraeque motu coactum abfistere,* fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique praiceps & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adit, *si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse* promittens. *LXXX* talenta constituit daturum Alexander; & altero ex iuvenibus obside retento, ipsum ad exsequenda, quae obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus, scriba regis. Hos enim circumitu, qui fallerent hostem, in summum iugum placebat evadere. Petra non, ut pleraeque, modicis ac mollibus clivis in sublimi fastigium crescit; sed in metae maxime modum erecta est, cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arcibus

coëunt, fumma in acutum cacumen exfurgunt. Radices eius Indus amnis fubit, praealtus utrimque afperis ripis: ab altera parte voragines eluviesque praeruptae funt. Nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. Ad manum filva erat, quam rex *ita caedi iuffit, ut nudi ftipites iacerentur*: quippe rami fronde veftiti impediffent ferentes. Ipfe primus truncam arborem iecit; clamorque exercitus, index alacritatis, fecutus eft, nullo detrectante munus, quod rex occupaffet. Intra feptimum diem cavernas expleverant; cum rex fagittarios & Agrianos iubet per ardua niti. Iuvenesque promptiffimos ex fua cohorte xxx delegit. Duces his dati funt Charus & Alexander; quem rex *nominis, quod fibi cum eo commune effet*, admonuit. Ac primo, quia tam manifeflum periculum erat, ipfum regem difcrimen fubire non placuit: fed ut fignum tuba datum eft, vir audaciae promptae converfus ad corporis cuftodes *fequi fe* iubet, primusque invadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum fubftitit; relictisque ftationibus fua fponde regem fequebantur. Multorum miserabilis fuit cafus, quos ex praerupta rupe lapfos amnis praeterfluens haufit; trifte fpectaculum etiam non periclitantibus: cum vero alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur; in metum mifericordia verfa, non exftinctos, fed femetipfos deflebant. Et iam eo perventum erat, unde fine pernicie nifi victores redire non poffent, ingentia faxa in fubeuntes provolventibus bar-

baris, quibus perculsi instabili & lubrico gradu praecipites recidebant. Evaferant tamen Alexander & Charus, quos cum xxx delectis praemiserat rex, & iam pugnare cominus coeperant: sed cum superne tela barbari ingererent, saepius ipsi feriebantur, quam vulnerabant. Ergo Alexander, & nominis sui & promissi memor, dum acrius quam cautius dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus iacentem conspexit, ruere in hostem, omnium praeter ultionem immemor, coepit; multosque hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum tot unum incefferent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus, quam par erat, promptissimorum iuvenum ceterorumque militum interitu commotus rex signum receptui dedit. Saluti fuit, quod sensim & intrepidi se receperunt; & barbari, hostem depulisse contenti, non insistere cedentibus. Ceterum Alexander cum statuisset desistere incepto, (quippe nulla spes potiundae petrae offerebatur;) tamen speciem ostendit in obfidiione perseverantis. Nam & itinera obfideri iussit, & turrets admoveri, & fatigatis alios succedere. Cuius pertinacia cognita, Indi per biduum quidem ac duas noctes, cum ostentatione non fiduciae modo, sed etiam victoriae, epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri; ceterum ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior esset ipsius fuga, obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex,

Balacro, qui specularetur, praemisso, cognoscit *petram fuga Indorum esse desertam*. Tum dato signo, ut universi conclamarent, incomposite fugientibus metum incussit. Multique, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa, perque invias cotes praecipitati occiderunt: plures aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quam hostium victor, tamen magnae victoriae sacrificiis & cultu Diis satisfecit. Arae in petra locatae sunt Minervae Victoriaeque. Ducibus itineris, quos subire iusserat leviter armatos, etsi promissis minora praestiterant, pretium cum fide redditum est. Petrae regionisque ei adiunctae Sifocosto tutela permessa. Inde processit **12** Ecbolima: & cum *angustias itineris obsideri XX millibus armatorum ab Eryce quodam* comperisset; gravius agmen exercitus Coeno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse praegressus cum funditore ac sagittario, deturbatis, qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indi, sive odio ducis, sive gratiam victoris regis inituri, Erycem fugientem adorti interemerunt, caputque eius atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit; honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextisdecumis castris pervenit, omniaque, ut praeceperat, ad traiciendum praeparata ab Hephaestione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent eum, *regnare se interim vellet*:

an privatum opperiri eius adventum. Permissoque ut regnaret, non tamen ius datum usurpare sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephæstionem, gratuitum frumentum copiis eius admenfus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius nisi regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est: elephanti quoque per modica intervalla militum agmini immixti, procul castellorum fecerant speciem. Ac primo Alexander non socium, sed hostem, adventare credebat. Iamque & ipse *arma milites capere. & equites discedere in cornua* iusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, iussis subsistere ceteris, ipse concitat equum, quo vehebatur: idem Alexander quoque fecit, sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: ceterum sine interprete non poterat conferri sermo. Itaque adhibito eo, barbarus *occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum; nec exspectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantem, nihil magis quam famam timere perfidiae.* Laetus simplicitate barbari rex, & dextram fidei suae pignus dedit, & regnum restituit. LVI elephantum erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximiae magnitudinis: tauros ad III millia, pretiosum in ea regione acceptumque animis regnantium armentum. Quaerenti Alexandro, *plures*

agricultores haberet an milites? Cum duobus regibus bellanti sibi maiore militum quam agrestium manu opus esse respondit. Abisares & Porus erant; sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspem amnem regnabat; & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & regium insigne sumsit, & more gentis suae nomen quod patris fuerat. Taxilen appellavere populares, sequente nomine imperium in quemcunque transfret. Ergo cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, praebitum a se esset, ostendit; & aureas coronas ipsi amicisque omnibus, praeter haec signati argenti LXXX talenta dono dedit. Qua benignitate eius Alexander mire laetus, & quae is dederat, remisit, & mille talenta ex praeda, quam vehebat, adiecit, multaque convivalia ex auro & argento vasa, plurimum Persicae vestis, xxx equos ex suis, cum iisdem insignibus, quibus adsueverant, cum ipsum veherent. Quae liberalitas, sicut barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager, super coenam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex, haud oblitus quam aegre tulisset, quod Clitum ob linguae temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, invidos homines nihil aliud, quam ipsorum esse tormenta. Postero die legati Abisarae 13 adiere regem. Omnia ditioni eius, ita ut manda-

tum erat, *permittebant*: firmataque invicem fide, remittuntur ad regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, *ut stipendium penderet. & in primo finium suorum aditu occurreret regi.* Porus alterum ex his facturum sese respondit, *ut intranti regnum suum praesto esset. sed armatus.* Iam Hydaspem Alexander superare decreverat; cum Barzentes defectionis Arachosii auctor vinculus, trigintaque elephantum simul capti perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium: quippe plus in belluis, quam in exercitu spei ac virium illis erat. Gamaxusque, rex exiguae partis Indorum, qui Barzenti se coniunxerat, vinculus adductus est. Igitur transfuga & regulo in custodiam, elephantum autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem pervenit, in cuius ulteriore ripa Porus confederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV elephantos obiecerat eximio corporum robore; ultraque eos currus CCC, & peditum XXX fere millia, in quibus erant sagittarii, sicuti ante dictum est, gravioribus telis, quam ut apte excuti possent. Ipsum vehebat elephante super ceteras belluas eminentis; armaque auro & argento distincta corporis rarae magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum, profundo alveo, & nus-

quam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coërcebat; sed quasi in arctum coëuntibus ripis, torrens, & elifus ferebatur: occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undae repercussae. Terribilior erat facies ripae, quam equi virique compleverant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, & de industria irritatae horrendo stridore auras fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonae spei pectora, & saepe se experta, improvise tamen pavore percusserant. Quippe instabiles rates nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulae crebrae, in quas & Indi & Macedones nantes levatis super capita armis transibant. Ibi levia proelia conferebant; & uterque rex parvae rei discrimine, summae experiebatur eventum. Ceterum in Macedonum exercitu temeritate atque audacia insignes fuere Symmachus & Nicanor, nobiles iuvenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi. Quis ducibus promptissimi iuvenum lanceis modo armati transnavigare in insulam, quam frequens hostis tenebat; multosque Indorum, nulla re magis quam audacia armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum; sed dum supervenientes contemtim & superbe quoque exspectant, circumventi ab iis, qui occulti enataverant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis

ablatis sunt, aut vorticibus impliciti. Eaque pugna multum fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis e ripa. Alexander, inops consilii, tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior ceteris, silvestris eadem & tegendis insidiis apta. Fossa quoque praealta haud procul ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Igitur ut a custodia huius opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemaeum *cum omnibus turmis obequitare iussit procul ab insula. & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen transnaturus foret.* Per complures dies Ptolemaeus id fecit; eoque consilio Porum quoque agmen suum ei parti, quam se petere simulabat, coëgit advertere. Iam extra conspectum hostis insula erat. Alexander *in diversa parte ripae statui suum tabernaculum iussit, adfuetamque comitari ipsum cohortem ante id tabernaculum stare; & omnem apparatus regiae magnificentiae, hostium oculis de industria ostendi.* Attalum, & aequalem sibi, & haud disparem habitu oris & corporis, utique cum procul viseretur, veste regia exornat, praebiturum speciem ipsum regem illi ripae praesidere, nec agitare de transitu. Huius consilii effectum primo morata tempestas est, mox adiuvit; incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Traicere amnem cum ceteris copiis in regionem insulae, de qua ante dictum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemaeo inferiorem obsederant ripam; cum procella im-

brem vix sub tectis tolerabilem effudit. Obruti-
 que milites nimbo in terram refugerunt, navi-
 giis ratibusque desertis. Sed tumultuantium fre-
 tus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat
 audiri. Deinde momento temporis repressus est
 imber; ceterum adeo spiffae intendere se nubes,
 ut conderent lucem, vixque colloquentium in-
 ter ipsos facies noscigaretur. Terruisset alium ob-
 ducta nox coelo, cum ignoto amne navigandum
 esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam cae-
 ci atque improvidi, & ex periculo gloriam ar-
 cessentes petebant, occupante. Obscuritatem,
 quae ceteros terrebat, suam occasionem ratus,
 dato signo, ut omnes silentio ascenderent in ra-
 tes, *eam, qua ipse vehebatur, primam iussit expelli.*
 Vacua erat ab hostibus ripa, quae petebatur;
 quippe adhuc Porus Ptolemaeum tantum intue-
 batur. Una ergo navi, quam petrae fluctus il-
 liferat, haerente, ceterae evadunt; *armaque ca-
 pere milites, & ire in ordines iussit.* Iamque agmen 14
 in cornua divisum ipse ducebat; cum Poro nun-
 tiatur, *armis virisque ripam obtineri, & rerum ad-
 esse discrimen.* Ac primo humani ingenii vitio
 spei suae indulgens, Abisarem belli socium (&
 ita convenerat) adventare credebat. Mox liqui-
 diore luce aperiente hostem, c quadrigas, & III
 millia equitum venienti agmini Porus obiecit.
 Dux erat copiarum, quas praemisit, Hages fra-
 ter ipsius: summa virium in curribus. Senos vi-
 ros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sa-
 gittarios, ab utroque latere dispositos; ceteri au-

rigae erant, haud sane inermes, quippe iacula complura, ubi cominus proeliandum erat, omiffis habenis in hostem ingerebant. Ceterum vix ullus usus huius auxilii eo die fuit. Namque, ut supra dictum est, imber violentius quam alias fufus campos lubricos & inequitabiles fecerat: gravesque, & propemodum immobiles currus illuvie & voraginibus haerebant. Contra Alexander expedito ac levi agmine strenue invectus est. Scythae & Dahae primi omnium invafere Indos: Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Iam undique pugna se moverat; cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium fuorum rati, effufis habenis in medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id malum utrifque erat: nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur; & per lubrica atque invia immiffi currus excutiebant eos, a quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modo lacunasque, fed etiam in amnem praecipitavere cūrricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum acerrime pugnam cientem. Is, ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat: nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditem praeserebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum, & deseruisse gestantes mili-

tare flagitium habebatur. Capitis etiam sanxerant poenam iis, qui ex acie non retulissent; metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem venerationemque converso. Macedonas non belluarum modo, sed etiam ipsius regis adspectus, parumper inhibuit. Belluae dispositae inter armatos speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanae magnitudinis prope modum excefferat formam. Magnitudini Porus adiicere videbatur bellua, qua vehebatur, tantum inter ceteras eminens, quanto aliis ipse praestabat. Itaque Alexander, contemplatus & regem & agmen Indorum, *Tandem*, inquit, *par animo meo periculum video. Cum bestiis simul, & cum egregiis viris res est.* Intuensque Coenon, *Cum ego*, inquit, *Ptolemaeo Perdiccaque, & Hephæstione comitatus in laevum hostium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis; ipse dextrum move, & turbatis signa infer. Tu Antigones, & tu Leonnate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Hastae nostrae praelongae & validae non alias magis quam adversus belluas rectoresque earum usui esse poterunt: deturbate eos, qui vehuntur, & ipsas confundite. Anticeps genus auxilii est, & in suos acrius furit. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur.* Haec elocutus concitat equum primus. Iamque, ut destinatum erat, invaserat ordines hostium; cum Coenus ingenti vi in laevum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua equitem invehit

senferat, *belluas agi iussit*: sed tardum & paene immobile animal equorum velocitatem aequare non poterat. Ne sagittarum quidem ullus erat barbaris usus. Quippe longae & praegraves, nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte & commode imponunt. Tum humo lubrica, & ob id impediende conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto regis imperio, (quod fere fit, ubi turbatis acius metus quam dux imperare coepit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius *iungere aciem*, alius *dividere*, *stare* quidam, & nonnulli *circumvehi terga hostium* iubebant. Nihil in medium confulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obuius hosti ire pergit, *elephantosque ante agmen suorum agi iubet*. Magnum belluae iniecere terrorem; insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque, turbaverat. Iam fugae circumspiciebant locum paullo ante victores; cum Alexander Agrianos & Thracas leviter armatos, meliorem concursatione quam cominus militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum iniecere & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quoque instare constanter territis coepit. Sed quidam avidius persecuti belluas in semet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, ceteris, ut parcius instarent, fuere documentum. Praecipue terribilis illa facies erat, cum manu arma virosque corripent, & super

se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc frequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit; donec securibus (id namque genus auxilii praeparatum erat) pedes amputare coeperunt. *Copidas* vocant gladios leviter curvatos falcibus similes, quibus appetebant belluarum manus. Nec quidquam in expertum non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat. Ergo elephantum vulneribus tandem fatigati suos impetu sternunt, & qui rexerant eos praecipitati in terram, ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quam infesti, ultra aciem exigebantur; cum Porus, destitutus a pluribus, tela multo ante praeparata in circumfusos ex elephanto suo coepit ingerere, multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem iam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat, multoque sanguine profuso languidis manibus magis elapsa, quam excussa, tela mittebat. Nec segnus bellua, instincta rabie, nondum faucia invehebatur ordinibus; donec rector belluae regem conspexit fluentibus membris omissisque armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat, sequente Alexandro: sed equus eius multis vulneribus confossus deficientisque procubuit, posito magis rege, quam effuso. Itaque dum equum mutat, tardius insectus est. Interim frater Taxilis, regis Indorum, praemissus ab Alexandro, monere coepit Porum, *ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori.*

At ille, quamquam exhaustae erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnosco*, inquit, *Taxilis fratrem, imperii regnique sui proditorem*: & telum, quod unum forte non effluerat, contorsit in eum; quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius coepit: sed elephanta quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti obiecit. Iam Alexander consecutus erat, &, pertinacia Pori cognita, vetebat *resistentibus parci*. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum, tela congesta sunt: quibus tandem gravatus labi ex bellua coepit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum *procumbere* iussit *in genua*: qui ut se submisit, ceteri quoque, ita enim instituti erant, demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & ceteros, victoribus tradidit. Rex *spoliari corpus Pori*, interemtum esse credens, iussit, & qui detraherent loricam vestemque, concurrere; cum bellua dominum tueri, & spoliantes coepit appetere, levatumque corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique obruitur; confossoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, *quae malum*, inquit, *amentia te coegit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri: cum Taxiles esset in deditos clementiae meae tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *quoniam*, inquit, *percontaris*.

respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortio- rem esse censebam. Meas enim no- veram vires, nondum expertus tuas: fortio- rem esse te, belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parum fe- lix sum, secundus tibi. Rursum interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret; quod hic, in- quit, dies tibi suadet, quo expertus es, quam cadu- ca felicitas esset. Plus monendo profecit, quam si precatus esset. Quippe magnitudinem animi eius interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non misericordia modo, sed etiam honore, ex- cipere dignatus est. Aegrum curavit haud secus, quam si pro ipso pugnasset: confirmatum con- tra spem omnium in amicorum numerum re- cepit: mox donavit ampliore regno, quam te- nuit. Nec sane quidquam ingenium eius soli- dius aut constantius habuit, quam admirationem verae laudis & gloriae: simplicius tamen famam aestimabat in hoste, quam in cive. Quippe a suis credebat magnitudinem suam destrui posse; eandem clariorem fore, quo maiores fuissent, quos ipse vicisset.

Q. CURTII RUFII
 DE
 REBUS GESTIS
 ALEXANDRI MAGNI
 HISTORIARUM
 LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Devicto Poro, in Indiam penetrat Alexander, variasque gentes & urbes, quarum mores describuntur, sibi subiicit. 1. Gangaridas & Pharrasios aggressurus, milites, fatigatos & bellum detrectantes, proluxa oratione ad perseverantiam hortatur, 2. Coenus, militum nomine, Alexandro respondet, & paullo post morbo exstinguitur, 3. Sobiis, & aliis expugnatis, regionem Oxydracorum & Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita, barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet, 4. Praecipiti saltu in Oxydracorum oppidum se immittens, graviter vulneratur, & fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoque post aliquot dies expugnato, sibi suisque restituitur, 5. Ab amicis rogatus, ut salutis suae publicaeque parceret, generose respondet, in instituto suo de domando orbe perseverans, 6. Graecorum quorundam in Bactris defectio repressa. Dum Indorum legatos convivio excipit Alexander, inter Horraram & Dioxippum, qui tan-

dem imparibus armis duello certant, rixa oritur. Paulo post Dioxippus, inimicorum calumniis ultra modum irritatus, femetipsum interimat, 7. Donis a legatis Indorum acceptis, Sabracas, Musicanos, Praefatos, aliosque populos debellat; Ptolemaeo venenata plaga accepta curato, ope cuiusdam herbae, cuius species in somnis Alexandro est oblata, 8. Cupidine vivendi Oceani correptus, non sine periculis propter nautarum imperitiam, tandem voti sui compos redditur, 9. Ab Oceano in Arabitarum, Gedrosiorum & Indorum fines revertitur: ubi cum fame & pestilentia luctatur exercitus: deinde liberatur, planeque restituitur. Inde secutus est probrosus bacchantium lusus, supplicio Aspatis Satrapis cruentatus, 10.

ALEXANDER, tam memorabili victoria laetus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis caesis, milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, *quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum. Ceteram opimam praedam fore, celebratasque opes in ea regione eminerent, quam peterent. Proinde iam vilia & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis margaritisque, & auro atque ebore Macedoniam Graeciamque, non suas tantum domos, repleturum. Avidi milites & pecuniae & gloriae, simul quia nunquam affirmatio eius fefellerat eos, pollicentur operam: dimissisque cum bona spe, navigia aedificari iubet, ut cum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inviseret.* Multa materia navalis in proximis montibus erat: quam caedere aggressi, magnitudinis inusitatae reperere serpentes. Rhinocerotes quo-

que, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Ceterum hoc nomen belluis eis inditum a Graecis: sermonis eius ignari aliud lingua sua usurpant. Rex, duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum duces coronis & mille aureis singulos donat: ceteris quoque pro portione aut gradus, quem in militia obtinebant, aut navatae operae, honos habitus est. Abisares, qui prius quam cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes, *omnia facturum, quae imperasset, modo ne cogeretur corpus suum dedere: neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captivum.* Cui Alexander nuntiari iussit, *si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum.* Hinc Poro amneque superato ad interiora Indiae processit. Silvae erant prope in immensum spatium diffusae, procerisque & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosae. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curvaverant, erigebantur adeo, ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatae. Coeli temperies salubris: quippe & vim solis umbrae levant, & aquae largae manant e fontibus. Ceterum hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est, quippe morsum praefens mors sequebatur; donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraoten. Iunctum erat flumini ne-

mus, opacum arboribus alibi inusitatis, agrifiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusque acceptis stipendium imponit. Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem pervenit, non muro solum, sed etiam palude munitam. Ceterum barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt: aliis tela, aliis hastae, aliis secures erant; transliebantque in vehicula strenuo saltu, cum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnae Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur: deinde spreto tam incondito auxilio, ab utroque latere vehiculis circumfusi repugnantes fodere coeperunt. Et *vincula, quibus conferta erant, iussit incidi, quo facilius singula circumvenirentur.* Itaque VIII millibus suorum amissis in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis muri occupantur: paucis pernicitas saluti fuit. Qui, cognito urbis excidio, paludem transnavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, *invictum exercitum, & Deorum profecto, advenisse* memorantes. Alexander, ad vastandam eam regionem Perdicca cum expedita manu missa, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque barbaros ad deditorem compelleret: ipse ceteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolae, duxit. Oppidani, missis, qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant. Quippe orta seditio in diversa consilia diduxerat vulgum: alii omnia

deditione potiora, quidam nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quamquam belli auctoribus iure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen. Quos cum e muris agnovissent, utpote gentis eiusdem, in colloquium convocaverunt. Illi, *clementiam regis simulque vim* commemorando, ad deditionem eos compulere: ceterasque urbes simili modo deditas in fidem accepit. Hinc in regnum Sophitis perventum est. Gens, ut barbari, sapientia excellit, bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt aluntque; sed eorum, quibus spectandi infantium habitum cura mandata est. Si quos insignes aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari iubent. Nuptiis coeunt, non genere ac nobilitate coniunctis, sed electa corporum specie; quia eadem aestimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admovebat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausae erant portae; sed nulli in muris turribusque se armati ostendebant: dubitabantque Macedones, deseruissentne urbem incolae, an fraude se occulerent; cum, subito patefacta porta, rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro purpuraque distincta, quae etiam crura velabat: aureis soleis inserue-

rat gemmas: lacerti quoque & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant: quo tradito precatus, *ut se spes acciperet*, se liberosque & gentem suam dedidit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt: *latratu abstinere* dicuntur, *cum videre feram*, leonibus maxime infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiae magnitudinis iussit emitti, & IV omnino admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram; cum ex iis, qui adfueverant talibus ministeriis, unus, canis leoni cum aliis inhaerentis crus avellere, &, quia non sequebatur, ferro amputare coepit: nec sic quidem pertinacia victa, rursus aliam partem secare institit; & deinde non segnius inhaerentem ferro subinde caedebat. Ille in vulnere ferae dentes moribundus quoque infixerat. *Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam* memoriae proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo: nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito; nec subducere, quae accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephaestione, qui diversam regionem subegerat, coniuncto. Phegelas erat gentis proximae rex: qui, popularibus suis *colere agros, ut adfueverant*, iussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil quod imperaret detrectans. Biduum apud eum substitit rex: tertio die am-² nem superare decreverat, transitu difficilem,

non spatium solum aquarum, sed etiam faxis impeditum. Percontatus igitur Phegelam, quae noscenda erant, XI dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit; excipere deinde Gangem, maximum totius Indiae fluminum: ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharrasios; eorumque regem esse Aggrammen, XX millibus equitum ducentisque peditum obsidentem vias. Ad haec quadrigarum duo millia trahere, & praecipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia regi omnia videbantur. Igitur Pori (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quae dicerentur? Ille, vires quidem gentis & regni haud falso iactari, affirmat: ceterum qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimae sortis; quippe patrem eius tonsorem, vix diurno quaestu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuisse reginae. Ab ea in propiorem eius, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelae liberum eius invasisse regnum; necatisque pueris hunc, qui nunc regnat, generasse, invisum vilemque popularibus, magis paternae fortunae, quam suae, memorem. Afirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam. Hostem belluasque spernebat: situm locorum, & vim fluminum extimescebat: relegatos in ultimum paene rerum humanarum persequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rursus avaritia gloriae, & insatiabilis cupido famae, nihil invium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum du-

bitabat, an Macedones, tot emensi spatia terrarum, in acie & in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturae obstantes difficultates secuturi essent? abundantes onustosque praeda, magis parta frui velle, quam acquirenda fatigari. Non idem sibi & militibus animi esse: se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare: militem, labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo exspectare. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus ad hunc maxime modum differuit. Non ignoro, milites, multa, quae terrere vos possent, ab incolis Indiae per hos dies de industria esse iactata: sed non est improvisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciae fauces, sic Mesopotamiae campos, Tigrim & Euphratem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persae. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, maiora sunt vero. Nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo quis belluas offerentes moenium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cetera auditu maiora, quam vero, sustinere posse credebatur? Olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fabulae debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges maiores esse, quam usquam armentorum sunt? cum & rarum sit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Nam flumen, quo latius fusum est, hoc placidius stagnat: quippe angustis ripis coercita, & in angustiore alveum

*elisa, torrentes aquas invehunt; contra spatium alvei
 segnior cursus est. Praeterea in ripa omne pericu-
 lum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita
 quantumcunque flumen intervenit, idem futurum di-
 scrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista ve-
 ra esse fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum,
 an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad ele-
 phantos, praesens habemus exemplum: in suos ve-
 hementius, quam in nos incurrerunt: tam vasta cor-
 pora securibus falcibusque mutilata sunt. Quid au-
 tem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria
 millia? cum uno aut altero vulneratis ceteros in fugam
 declinare videamus. Deinde paucos quoque incom-
 mode regunt: congregata vero tot millia ipsa se eli-
 dunt, ubi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles
 vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista
 contemsi, ut cum haberem, ipse non opposuerim;
 satis gnarus, plus suis, quam hostibus periculi infer-
 re. At enim equitum peditumque multitudo vos com-
 movet! cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc
 primum inconditam sustinebitis turbam. Testis ad-
 versus multitudinem invicti Macedonum roboris Gra-
 nicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum,
 & Arbela, cuius campi devictorum a nobis ossibus
 strati sunt. Sero hostium legiones numerare coepi-
 stis, postquam solitudinem in Asia vincendo fecistis:
 cum per Hellepontum navigaremus, de paucitate
 nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythae sequun-
 tur; Bactriana auxilia praesto sunt; Dahae Sog-
 dianique inter nos militant. Nec tamen illi turbae
 confido. Vestras manus intueor; vestram virtutem re-*

rum, quas gesturus sum, vadem praedemque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meos nec hostium exercitus numeravero: vos modo animos mihi plenos alacritatis ac fiduciae adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in exitu stamus: pervenimus ad solis ortum & Oceanum, nisi obstat ignavia: inde victores, perdomito sine terrarum, revertemur in patriam. Nolite, quod pigri agricolae faciunt, maturos fructus per inertiam amittere e manibus. Maiora sunt periculis praemia: dives eadem, & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quam ad praedam. Digni estis, qui opes, quas illud mare litoribus invehit, referatis in patriam: digni, qui nihil inexpertum, nihil metu ommissum relinquatis. Per vos gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis, perque & mea in vos, & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro quaesoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem alumnum commilitonemque vestrum, ne dicam regem, deseratis. Cetera vobis imperavi: hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis praecepi, quin primus me periculis obtulerim: qui saepe aciem clypeo meo texi: ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Herculem Liberumque patrem, si invidia abfuerit, aequabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestrae index? ubi ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites; nec agnosci videor a vobis. Surdas iamdudum aures pulso: aversos animos & infractos excitare conor. Cumque illi in terram de-

missis capitibus tacere perseverarent : *Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis ! in solitudine mihi videor esse. Nemo respondet ; nemo saltem negat. Quos alloquor ? quid autem postulo ? vestram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certamen paullo ante vidi contendentium, qui potissimum vulnerati regis corpus exciperent ? desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Obiicite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum a vobis sequantur : Scythae Bactrianique erunt mecum ; hostes paullo ante, nunc milites nostri. Mori praestat, quam precario imperatorem esse. Ite reduces domos ; ite deserto rege ovantes. Ego hic a vobis desperatae victoriae, aut honestae morti locum inveniam.* Ne sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut duces principesque ad regem perferrent, *vulneribus & continuo labore militiae fatigatos non detrectare munia, sed sustinere non posse.* Ceterum illi metu attoniti in terram ora defixerant. Ergo primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur ; paulatimque liberius dolor erigi coepit, manantibus lacrimis, adeo ut rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem universa concione effusus flente, Coenus ausus est, cunctantibus ceteris, propius tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem, galeam capiti, (ita enim regem alloqui mos est,)

hortari coeperunt, ut causam exercitus ageret. Tum Coenus, *Dii prohibeant*, inquit, *a nobis impias mentes; & profecto prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire quo iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare prosteritatæ tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque & nudi & exsanguis, utcunque tibi cordi est, sequimur, vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verum necessitate ultima expressas; praebe, quaeso, propitias aures imperium atque auspiciam tuam constantissime secutis, & quocunque pergis secuturis. Vicisti, rex, magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emensis maria terrasque melius nobis, quam incolis, omnia nota sunt. Paene in ultimo mundi fine consistimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quaeris Indis quoque ignotam: inter feras serpentesque degentes eruere ex latebris & cubilibus suis expetis, ut plura, quam sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo; sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit; nostra vis in fine iam est. Intuere corpora exsanguia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putria. Iam tela hebetia sunt: iam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia domestica subvehi non potest. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est? quis equum habet? iube quaeri, quam multos servi ipsorum persecuti sunt, quid cuique supersit ex praeda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello instrumenta belli consumpsimus. Hunc*

tu pulcherrimum exercitum nudum obiicies belluis?
 quarum ut multitudinem augeant de industria barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est; regio a Meridie minus vasta est. Qua subacta licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circumitu petis gloriam, quae ad manum posita est? hic quoque occurrit Oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quo tua fortuna ducit. Haec tecum, quam sine te cum his, loqui malui: non uti inirem circumstantis exercitus gratiam; sed ut vocem loquentium potius, quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Coenus imposuit, clamor undique cum ploratu oritur, regem, patrem, dominum, confusis appellantium vocibus. Iamque & alii duces, praecipueque seniores, quibus ob aetatem & excusatio honestior erat, & auctoritas maior, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops consilii defiluit e tribunali, claudique regiam iussit, omnibus, praeter assuetos, adire prohibitis. Biduum irae datum est: tertio die processit, erigique XII aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suae, munimenta quoque castrorum iussit extendi, cubiliaque amplioris formae, quam pro corporum habitu, relinquere, ut speciem omnium augetet, posteritati fallax miraculum praeparans. Hinc repetens quae emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi forte Coenus morbo extinctus est. Cuius morte ingemuit rex qui-

dem; adiecit tamen, *propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset.* Iam in aqua classis, quam aedificari iusserat, stabat. Inter haec Memnon ex Thracia in supplementum equitum sex millia, praeter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat; armaque xxv millia auro & argento caelata pertulerat, quibus distributis vetera cremari iussit. Mille navigiis aditurus Oceanum, discordes & vetera odia retractantes Porum & Taxilem, Indiae reges, firmata per affinitatem gratia reliquit in suis regnis; summo in aedificanda classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum *Nicaeam* appellavit, alterum *Bucephalon*. equi, quem amiserat, memoriae ac nomini dedicans urbem. *Elephantis* deinde, & *impedimentis terra sequi* iussis, secundo amne defluxit; quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent. Perwentum erat in regionem, in 4 qua Hydaspes amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi *de exercitu Herculis maiores suos esse* commemorant: *aegros reliquos esse; cepisse sedem, quam ipsi obtinebant.* Pelles ferarum pro veste, clavae pro telo erant: multaque, etiam cum Graeci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exscensione facta, cc & L stadia processit, depopulatusque regionem, oppidum caput eius corona cepit. xl peditum millia alia gens in ripa fluminum opposuerat: quam amne superato in fugam com-

pulit, inclusosque moenibus expugnat. Puberes interfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaue vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed cum in obsidione perseverasset, oppidani, desperata salute, ignem subiecere tectis, se quoque ac liberos coniugesque incendio cremant: Quod cum ipsi auerent, hostes exstinguerent, nova forma pugnae erat. Delebant incolae urbem; hostes defendebant: adeo etiam naturae iura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua praesidium dereliquit: ipse navigio circumvectus est arcem. Quippe III flumina tota India praeter Gangem maxima munimento arcis applicant undas. A septemtrione Indus alluit; a meridie Acesines Hydaspis confunditur. Ceterum amnium coitus maritimis similes fluctus movent, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter, qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque cum crebri fluctus se invehent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent; subducere nautae coeperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc praerapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo maiora omnium navigia submersa sunt; leviora, cum & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vortices incidit: quibus intorta navis, obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Iam vestem detraxerat corpori, proiecturus semet in flumen; ami-

cique, ut exciperent eum, haud procul nabant: apparebatque anceps periculum tam nataturi, quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripae applicabatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo aris pro numero fluminum positus, sacrificioque facto, xxx stadia processit. Inde ventum est in regionem Oxydracarum Malorumque, quos alias bellare inter se solitos tunc periculi societas iunxerat. Nonaginta millia iuniorum peditum in armis erant; praeter hos equitum x millia, nongentaeque quadrigae. At Macedones, qui omni discrimine iam defunctos se esse crediderant, postquam integrum bellum cum ferocissimis Indiae gentibus superesse cognoverunt, improvise metu territi, rursus seditiosis vocibus regem increpare coeperunt. *Gangem amnem, & quae ultra essent, coactos transmittere; non tamen finisse, sed mutasse bellum. Indomitis gentibus se obiectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sidera & solem, cogique adire, quae mortalium oculis natura subduxerit. Novis identidem armis novos hostes existere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod praemium ipsos manere? caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem; repletum immanium belluarum gregibus fretum; immobiles undas, in quibus emoriens*

natura defecerit. Rex non sua, sed militum sollicitudine anxius, concione advocata docet, imbelles esse, quos metuant. Nihil deinde praeter has gentes obstare, quo minus terrarum spatia emensi ad finem simul mundi laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quae ultra amnem essent: declinasse iter eo, ubi par gloria, minus periculum esset. Iam prospicere se Oceanum: iam perflare ad ipsos auram maris: ne inviderent sibi laudem, quam peteret. Herculis & Liberi patris terminos transitueros illos, regi suo, parvo impendio, immortalitatem famae daturus. Paterentur se ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia quam principia maiora sunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu est redditus, iubentium, duceret Diis secundis, & aequaret gloria, quos aemularetur. Laetus his acclamationibus ad hostes protinus castra movit. Validissimae Indorum gentes erant, & bellum impigre parabant; ducemque ex natione Oxydracarum spectatae virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit, lateque ignes, ut speciem multitudinis augetet, ostendit; clamore quoque ac sui moris ululatu identidem adquiescentes Macedonas frustra terrere conatus. Iam lux apparebat, cum rex fiduciae ac spei plenus alacres milites arma capere, & exire in aciem iubet. Sed metune, an seditione oborta inter ipsos, subito profugerunt barbari. Certe avios montes & impeditos occupaverunt. Quo-

rūm agmen rex frustra persecutus, impedimenta cepit. Perventum deinde est ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud maiore fiducia moenium, quam armorum. Iam admovebat rex, cum vates monere eum coepit, *ne committeret, aut certe differret obsidionem. Vitae eius periculum ostendi.* Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, *si quis, inquit, te arti tuae intentum & extra spectantem sic interpellet; non dubitem, quin incommodus ac molestus videri tibi possit.* Et cum ille ita prorsus futurum respondisset; *Censesne, inquit, tantas res, non pecudum fibras ante oculos habenti, ullum esse maius impedimentum, quam vatem superstitione captum?* Nec diutius quam respondit moratus, *admoveri iubet scalas:* cunctantibusque ceteris evadit in murum. Angusta muri corona erat: non pinnae sicut alibi fastigium eius distinxerant; sed perpetua lorica obducta transitum sepherat. Itaque rex haerebat magis, quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulsans; nam ubique eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant, cunctatione sua dedi hostibus regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas; quīs non sufficientibus devoluti unicum spem regis sefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus. Iamque laevam, qua clypeum ad ictus 5

circumfererat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos defiliret, stabantque excepturi; cum ille rem ausus incredibilem atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriae, insignem. Namque in urbem hostium plenam praecipiti saltu semetipse immisit; cum vix sperare posset dimicantem certe, & non inultum esse moriturum: quippe antequam affurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed forte ita libraverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans in pugnam; & ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor, haud procul muro, ramos multa fronde vestitos, velut de industria regem protegentes, obiecerat: huius spatioso stipiti corpus, ne circumiri posset, applicuit; clypeo tela, quae ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere; missilia ramis plura, quam clypeo incidebant. Pugnabat pro rege primum celebrati nominis fama; deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum. Sed cum subinde hostis afflueret, iam ingentem vim telorum exceperat clypeo; iam galeam faxa perfregerant; iam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemtim & incaute, qui proximi steterant, incurrerunt: e quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimis procumberent. Nec cuiquam deinde propius incescendi eum animus fuit: procul iacula sagittasque mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, aegre iam exce-

ptum poplitibus corpus tuebatur; donec Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis, ut antea diximus, huius magnitudinis sagittae erant) ita excussit, ut per thoracem paullum super latus dextrum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextra. Itaque ad exspoliandum corpus, qui vulneraverat alacer gaudio accurrit. Quem ut iniicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa regem tria corpora, procul stupentibus ceteris: ille ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans iam exstingueretur, clypeo se allevare conatus est; & postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextra impendentes ramos complexus tentabat affurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit; manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestas per aliam oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri vestigia persequens regi supervenit. Quo conspecto Alexander, iam non vitae suae, sed mortis solatium supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timaeus: & paullo post Leonnatus: huic Aristonius supervenit. Indi quoque, cum intra moenia regem esse comperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus

Timaeus, multis adverso corpore vulneribus acceptis, egregiaque edita pugna, cecidit: Peucestas quoque tribus iaculis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur: Leonnatus, dum avide ruentes barbaros submovet, cervice graviter icta semianimis procubuit ante regis pedes. Iam & Peucestas vulneribus fatigatus submiserat clypeum: in Aristono spes ultima haerebat. Hic quoque graviter faucibus tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter haec ad Macedonas *regem cecidisse* fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores dolabris perfregere murum; & qua moliti erant aditum, irrupere in urbem, Indosque plures fugientes, quam congregi ausos, ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus parcitur: quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant. Tandemque internecone hostium iustae irae parentatum est. *Ptolemaeum, qui postea regnavit, huic pugnae adfuisse, auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriae suae non refragatus, abfuisse, missum in expeditionem, memoriae tradidit.* Tanta componentium vetusta rerum monumenta, vel securitas, vel par huic vitium, credulitas fuit! Rege in tabernaculum relato, medici lignum hastae corpori infixum, ita ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos ineffe telo; nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus auferent. Ceterum ne secantes proflu-

vium sanguinis occuparet, verebantur; quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus, inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus, manus admoveere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrimantem eum ac metuentem, & sollicitudine propemodum exsanguem, rex conspexerat. *Quid, inquit, quodve tempus exspectas. & non quamprimum hoc dolore me saltem moriturum liberas? Antimes, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim?* At Critobulus tandem vel finito, vel dissimulato metu, hortari eum coepit, *ut se continendum praeberet, dum spiculum evelleret: etiam levem corporis motum noxium fore.* Rex cum affirmasset, *nihil opus esse iis, qui semet continerent;* sicut praecipitum erat, sine motu praebuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare coepit; linquique animo rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamentis frustra inhiherent; clamor simul atque ploratus amicorum oritur, regem exspirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paullatimque animum recepit, & circumstantes coepit agnoscere. Toto eo die ac nocte, quae secuta est, armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec prius recesserunt, quam compertum est, somno paullisper adquiescere. Hinc certiores spem salutis eius in castra retulerunt. Rex septem diebus curato vul- 6

nere, necdum obducta cicatrice, cum audisset, *convalescere apud barbaros famam mortis suae; duobus navigiis iunctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum iussit, ex quo se ostenderet perisse credentibus.* Conspicuumque ab incolis spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli a cetera classe praecipiens, ne quies corpori invalido adhuc necessaria pulsu remorum impediretur. Quarto, postquam navigare coeperat die, pervenit in regionem desertam quidem ab incolis, sed frumento & pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad suam, & ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum, & custodibus corporis, excubare ante praetorium, quoties regi adversa valetudo incidisset. Hoc tum more quoque servato universi cubiculum eius intrant. Ille sollicitus, ne quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, *num hostium recens nuntiaretur adventus.* At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum, *Credisne, inquit, adventu magis hostium, ut iam in vallo consisterent, quam cura salutis tuae, ut nunc est tibi vilis, nos esse sollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos; impleat armis virisque totum orbem; classibus maria consternat; inusitatas belluas inducat: tu nos praestabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniae columen ac sidus diuturnum fore polliceri potest; cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim tibi*

superstes aut optat esse, aut potest? Eo pervenimus, auspiciū atque imperiū secuti tuum, unde nisi te reduce nulli ad penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis regno cum Dario dimicares; etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptae esse te ad omne discrimen audaciae: nam ubi paria sunt periculum ac praemium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium maius. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat, non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbarae civis, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paullo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spoliis inertissimos manus fuisse iniecturos, nisi te interceptum miseris in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes; nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, praestare non potuit. Patere nos, quaeso, alio modo esse viles tibi. Quocumque iusseris, ibimus. Obscura bella & ignobiles pugnas nobis depreciamur: temetipsum ad ea serva pericula, quae magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemaeus, & similia iis ceteri. Iamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatae laudi modum faceret, ac saluti suae, id est, publicae parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaque singulos familiariter amplexus considerare iubet. Altiusque sermone repetito, Vobis quidem, inquit, o fidissimi piissimissimi.

que civium atque amicorum, grates ago habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestrae praeponitis; sed quod a primordiis belli nulum erga me benevolentiae pignus atque indicium omisistis. Adeo ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram, quam esse coepit, ut vobis diu frui possim. Ceterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea: qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, percipere cupitis: ego me metior non aetatis spatio, sed gloriae. Licuit paternis opibus contento intra Macedoniae terminos per otium corporis exspectare obscuram & ignobilem senectutem. Quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt: sed unicum bonum diuturnam vitam aestimantes saepe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed viatorias numero; si munera fortunae bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia imperium, Graeciam teneo: Thraciam, & Illyrios subegi: Triballis, Medisque imperito: Asiam, qua Hellesponto, qua rubro mari alluitur, possideo. Iamque haud procul absum a fine mundi, quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europae terminos momento unius horae transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vigesimum atque octavum aetatis annum, videor-ne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis: aperiā cunctis

gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus exstingui me, si fors ita feret, pulchrum est: ea stirpe sum genitus, ut multam prius, quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus feminae ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum feminam aequavimus gloria, & iam nos laudis satietas cepit? Dii faveant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quae nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quo magnae gloriae locus est. Vos modo me ab intestina fraude & domesticorum insidiis praestate securum: belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quam in theatro, fuit: hostium manus saepe vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus si reputaveritis, plures a suis, quam ab hoste, interemtis numerabitis. Ceterum quoniam olim rei agitatae in animo meo nunc promendae occasio oblata est; mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocumque excefferit vita. Si licuerit, ipse praestabo hoc: si me praeceperit fatum, vos mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit: ceterum per complures dies ibi stativa habuit. Haec dum in India ge-
7

coeperunt; & Bactriana arce, quae casu negligentius asservata erat, occupata, barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui regis quoque nomen assumerat; non tam imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis eiusdem, sed ob aemulationem infestus, comparavit infidias, invitatumque ad epulas per Boxum quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata Bicon *ultra infidiatum sibi Athenodorum* plerisque persuaserat: sed aliis suspecta fraus erat Biconis; & paulatim in plures coepit manare suspicio. Itaque Graeci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Ceterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Praeter spem suam Bicon praesenti periculo ereptus, paullo post infidiatum auctoribus salutis suae est: cuius dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Ceterum *Boxum protinus placuit interfici: Biconem etiam per cruciatum necari*. Iamque corpori tormenta admovebantur; cum Graeci milites, incertum ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem iussi erant, omifere; veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Graecos; & miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, *dimittique eum iusserunt*. Hoc modo poena

bis liberatus, cum ceteris, qui colonias a rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Haec circa Bactra & Scytharum terminos gesta. Interim regem duarum gentium, de quibus ante dictum est, centum legati adeunt. Omnes curru vehabantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu, lineae vestes intextae auro, purpuraque distinctae. *Ei se dedere ipsos, urbes agrosque, referebant; per tot aetates inviolatam libertatem illius primum fidei ditionique permissuros. Deos sibi deditiois auctores, non metum; quippe intactis viribus iugum excipere.* Rex consilio habito deditos in fidem accepit; stipendio, quod Arachosiis utraque natio pensitabat, imposito. Praeterea *II millia & D equites* imperat: & omnia obedenter a barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium regulisque, *exornari convivium* iussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant; lectis circumdederat aulaea, purpura auroque fulgentia; quidquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium regi pernotus & gratus. Invidi malignique increpabant per seriam & ludum, *saginati corporis sequi inutilem belluam. Cum ipsi proelium inirent, oleo madentem praeparare ventrem epulis.* Eadem igitur in convivio Horratus Macedo iam temulentus exprobrare ei coepit, & postulare, *ut si*

vir esset, postero die secum ferro decerneret: regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia, iudicaturum. Et a Dioxippo, contemptim militarem eludente ferociam, accepta conditio est. Ac postero die rex, cum etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingens hic militum, inter quos erant Graeci, qui Dioxippo studebant, congenerat multitudo. Macedo iusta arma sumferat; aereum clypeum, hastam, quam *sarissam* vocant, laeva tenens, dextra lanceam: gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, laeva puniceum amiculum, dextra validum nodosumque stipitem praeferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia non temeritas videbatur. Igitur Macedo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit; quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso utroque telo, Macedo gladium coeperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repente subductis Dioxippus arietavit in terram; ereptoque gladio pedem super cervicem iacentis imposuit, stipitem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus esset a rege. Tristis spectaculi eventus, non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit; maxime quia barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium re-

cidisse verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adapertae sunt aures regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur: ministrique, quasi amisissent, quod amoverant, regem adeunt. Saepe minus est constantiae in rubore, quam in culpa. Coniectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit: & cum excessisset convivio, literis conscriptis, quae regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem eius tulit rex, existimans indignationis esse, non poenitentiae testem: utique postquam falso infimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit. Indorum 8 legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur. Trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadriugi equi ducebant, lineae vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum; leonesque rarae magnitudinis & tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum; lacertarum quoque ingentium pelles, & dorfa testudinum. Cratero deinde imperat rex, *haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret*: eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves, & in fines Mallorum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiae gentem, quae populi, non regum imperio regebatur. Sexaginta millia peditum habebant, equitum sex millia: has copias currus quingenti sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini, (frequentes

autem vicos, maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua prospici poterat, navigiis constratum, & tot millium arma fulgentia; territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, variaequae nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, *furere clamitantes, cum Diis proelium inituros. Navigia non posse numerari, quae invictos veherent.* Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod *Alexandriam* appellari iusserat, fines eorum, qui *Musicani* appellantur, intravit. Hic de Teriolte satrape, quem Paropamisadis praefecerat, iisdem arguentibus cognovit: multaque avare ac superbe fecisse convictum interfici iussit. Oxathres praetor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amplioris imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum praesidium imposuit. Inde Praestos & ipsam Indiae gentem perventum est. Oxycanus rex erat, qui se munitae urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam coeperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cum in arcem confugisset, legatos de conditione ditionis misit ad regem: sed antequam adirent eum,

duae turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem; qua capta Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi regis fines ingressus est; multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum; quippe in media ferme urbe e terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto. *Octoginta millia Indorum in ea regione caesa* Clitarchus est auctor, *multasque captivos sub corona venisse.* Rursus Muficani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui captum principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad regem. Quo Alexander in crucem sublato, rursus amnem, in quo *classem expectare se iusserat*, repetit. Quarto deinde die secundo amne pervenit ad oppidum, qua iter in regnum erat Sabi. Nuper se ille dederat, sed oppidani detrectabant imperium, & clauferant portas. Quorum paucitate contemta rex, *quingentos Agrianos moenia subire iusserat, & sensim recedentes elicere extra muros hostem, secuturum profecto, si fugere eos crederet.* Agriani, sicut imperatum erat, laceffito hoste subito terga vertunt; quos barbari effuse sequentes in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renovato ergo proelio, ex tribus millibus barbarorum quingenti caesi sunt, mille capti, ceteri moenibus urbis inclusi. Sed non ut prima specie laeta victoria, ita eventu quoque fuit:

quippe barbari veneno tinxerant gladios. Itaque faucii subinde exspirabant; nec causa tam strenuae mortis excogitari poterat a medicis, cum etiam leves plagae insanabiles essent. Barbari autem speraverant incautum & temerarium regem excipi posse. Et forte inter promptissimos dimicans intactus evaserat. Praecipue Ptolemaeus, laevo humero leviter quidem faucius, sed maiore periculo quam vulnere affectus, regis sollicitudinem in se converterat. Sanguine coniunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant; certe pellice eius ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator; & pacis artibus quam militiae maior & clarior, modico civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil ex fastu regio assumserat. Ob haec regi an popularibus carior esset, dubitari poterat: tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam, in quam postea ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse videantur. Quippe non levior illis Ptolemaei fuit cura, quam regis: qui & proelio & sollicitudine fatigatus cum Ptolemaeo assideret, *lectum, in quo ipse adquiesceret, iussit inferri.* In quem ut se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, *per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset.* Colorem quoque herbae referebat, *agniturum, si quis reperisset, affirmans.* Inventamque deinde, quippe a multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusque do-

lore finito, intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemque dederunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum est. Rex erat Moe-
 ris, qui urbe deserta in montes profugerat. Ita-
 que Alexander oppido potitur, agrosque popu-
 latur. Magnae inde praedae actae sunt pecorum
 armentorumque, magna vis reperta frumenti.
 Ducibus deinde sumtis amnis peritis, defluxit ad
 insulam medio ferme alveo enatam. Ibi diutius
 subsistere coactus, quia duces socordius asservati
 profugerant, misit qui conquirerent alios; nec
 repertis, pervicax cupido incessit visendi Ocea-
 num, adeundique terminos mundi, sine regio-
 nis peritis, flumini ignoto caput suum, totque
 fortissimorum virorum salutem permittere. Na-
 vigabant ergo omnium per quae ferebantur igna-
 ri. Quantum inde abesset mare, quae gentes co-
 lerent, quam placidum amnis os, quam patiens
 longarum navium esset, anceps & caeca aestima-
 tio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium
 perpetua felicitas. Iam cccc stadia procellerant;
 cum gubernatores *agnoscere ipsos auram maris, &
 haud procul videri sibi Oceanum abesse*, indicant
 regi. Laetus ille hortari nauticos coepit, *incum-
 berent remis. Adeffe finem laboris omnibus votis ex-
 petitum. Iam nihil gloriae deesse; nihil obstare vir-
 tuti: sine ullo Martis discrimine, sine sanguine or-
 bem terrae ab illis capi. Ne naturam quidem longius
 posse procedere. Brevi incognita nisi immortalibus es-
 se visuros*. Paucos tamen navigio emisit in ripam,

qui agreſtes vagos exciperent, e quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, *quam procul abeſſet mare?* reſponderunt, *nullum ipſos mare ne fama quidem accepiſſe: eeterum tertio die perveniri poſſe ad aquam amaram, quae corrumperet dulcem.* Intellectum eſt, mare deſtinari ab ignaris naturae eius. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius ſpes admovebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio iam die mixtum flumini ſubibat mare, leni adhuc aeſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam eveſſi paullo lentius, quia curſus aeſtu reverberabatur, applicant claſſem, & ad com meatus petendos diſcurrunt, ſecuri caſus eius, qui ſupervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum ſtata vice Oceanus exaeſtuans invehi coepit, & retro flumen urgere. Quod primo coërcitum, deinde vehementius pulſum, maiore impetu adverſum agebatur, quam torrentia praecipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monſtraque & irae Deûm indicia cernere videbantur. Identidem intumeſcere mare, & in campos paullo ante ficcos deſcendere ſuperfuſum. Iamque levatis navigiis, & tota claſſe diſperſa, qui expoſiti erant, undique ad naves trepidi & improvifo malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu feſtinatio quoque tarda eſt. Hi contis navigia appellebant; hi dum remos aptari prohibebant, confederant. Quidam enavigare properan-

tes, sed non exspectatis, qui simul esse debebant, clauda & inhabilia navigia languide moliebantur: aliae navium inconsulte ruentes non receperant; pariterque & multitudo, & paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc *exspectare*, hinc *ire* iubentium, dissonaeque voces nusquam idem ac unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat, nec imperium a territis incompositisque servari. Ergo collidi inter se naves, abstergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere coeperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus prorae; premebantur a sequentibus, qui antecedentes turbaverant: iurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Iamque aestus totos circa flumen campos inundaverat, tumultis dumtaxat eminentibus, velut insulis parvis; in quos plerique trepidi omissis navigiis enare coeperunt. Dispersa classis partim in praealta aqua stabat, qua subsederant valles; partim in vado haerebat, utcunque inaequale terrae fastigium occupaverant undae: cum subito novus, & pristino maior terror incutitur. Reciprocare coepit mare, magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus; reddebatque terras paullo ante profundo salo merfas. Igitur destituta navigia alia praecipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, ar-

mis, avulsarum tabularum remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves subsistere audebat; identidem praesentibus graviora, quae sequerentur, expectans. Vix quae perpetiebantur, videre ipsos credebant, in sicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum. Quippe aestum paulo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem & ultima sibi met ominabantur. Belluae quoque fluctibus destitutae terribiles vagabantur. Iamque nox appetebat, & regem quoque desperatio salutis aegritudine affecerat. Non tamen invictum animum curae obruunt, quin tota nocte praesideret in speculis, equitesque praemitteret ad os amnis, ut, cum mare rursus exaestuare sensissent, procederent. *Navigia quoque lacerata refici. & eversa fluctibus erigi iubet, paratosque esse & intentos, cum rursus mare terras inundasset.* Tota ea nocte inter vigilias adhortationesque consumpta, celeriter & equites ingenti cursu refugere, & secutus est aestus. Qui primo aquis leni tractu subeuntibus coepit levare navigia, mox totis campis inundans etiam impulit classem. Plaususque militum nauticorumque, insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus ripisque resonabat. *Unde tantum redisset subito mare? quo pridie refugisset? quaenam esset eiusdem elementi natura, modo discors, modo imperio temporum obnoxia,* mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod acciderat, coniectaret, post solis ortum statum tempus esse; media no-

ðe, ut aestum occuparet, cum paucis navigiis
 secundo amne defluxit. Evedtusque os eius qua-
 dringenta stadia processit in mare, tandem voti
 sui compos: praesidibusque maris & locorum Diis
 sacrificio facto, ad classem rediit. Hinc adversum 10
 flumen subiit classis, & altero die appulsa est
 haud procul lacu falso, cuius ignota natura ple-
 rosque decepit temere ingressos aquam. Quippe
 scabies corpora invasit, & contagium morbi et-
 iam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit.
 Leonnato deinde praemisso, ut puteos foderet,
 qua terrestri itinere ducturus exercitum vide-
 batur, quippe sicca erat regio; ipse cum copiis
 substitit, vernum tempus exspectans. Interim &
 urbes plerasque condidit. Nearchus atque Onesi-
 crito nauticae rei peritis imperavit, *ut validissi-
 mas navium deducerent in Oceanum, progressique
 quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel
 eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum re-
 verti ad se vellent.* Iamque mitigata hieme, &
 navibus, quae inutiles videbantur, crematis, ter-
 ra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem
 Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosio-
 rum regionem perventum est. Liber hic popu-
 lus concilio habito dedit se; nec quidquam
 deditis praeter commeatus imperatum est. Quin-
 to hinc die venit ad flumen, *Arabum incolae
 appellant.* Regio deserta & aquarum inops ex-
 cipit: quam emensus, in Horitas transit. Ibi
 maiorem exercitus partem Hephaestioni tradi-
 dit; levem armaturam cum Ptolemaeo Leon-

natoque partitus est. Tria simul agmina popula-
bantur Indos; magnaëque praedae actae sunt:
maritimos Ptolemaeus, ceteros ipse rex, & ab
alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque re-
gione urbem condidit, deductique sunt in eam
Arachosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. De-
fertam vastamque regionem late tenent, ac ne
cum finitimis quidem ullo commercii iure mi-
scentur. Ipsa solitudo natura quoque immitia ef-
feravit ingenia: prominent ungues nunquam re-
cisi; comae hirsutae & intonsae sunt. Tuguria
conchis, & ceteris purgamentis maris, instruunt.
Ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis, &
maiorum quoque belluarum, quas fluctus eiicit,
carne vescuntur. Consumtis igitur alimentis Ma-
cedones primo inopiam, deinde ad ultimum fa-
mem sentire coeperunt; radices palmarum, nam-
que sola ea arbor gignitur, ubique rimantes. Sed
cum haec quoque alimenta defecerant, iumenta
caedere aggressi, ne equis quidem abstinebant;
& cum deessent quae farcinas veherent, spolia
de hostibus, propter quae ultima Orientis pera-
graverant, cremabant incendio. Famem deinde
pestilentia secuta est: quippe insalubrium cibo-
rum novi succi, ad hoc itineris labor, & aegri-
tudo animi, vulgaverant morbos; & nec mane-
re sine clade, nec progredi poterant: manentes
fames, progressos acrior pestilentia urgebat. Er-
go strati erant campi paene pluribus semivivis,
quam cadaveribus. Ac ne levius quidem aegri
sequi poterant: quippe agmen raptim agebatur,

tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando prae-riperent. Igitur qui defecerant, notos ignotos-que, *ut allevarentur*, orabant. Sed nec iumenta erant, quibus excipi possent; & miles vix arma portabat, imminentisque etiam ipsis facies mali ante oculos erat. Ergo saepius revocati, ne respi-cere quidem suos sustinebant, misericordia in formidinem versa. Illi relictis *Deos testes, sacra communia, regisque* implorabant *opem*: cumque frustra surdas aures fatigarent, in rabiem despe-ratione versi, *parem suo exitum, similesque ipsis amicos & contubernales* precabantur. Rex, dolore simul ac pudore anxius, quia causa tantae cladis ipse esset, ad Phrataphernem Parthorum satrapen misit, qui iuberet *camelis cocta cibaria affer-re*: alios quoque finitimarum regionum praefe-ctos certiores necessitatis suae fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame dumtaxat vindicatus ex-ercitus, tandem in Gedrosiae fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firma-ret. Hic Leonnati literas accipit, *confluxisse ipsum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus Ho-ritarum, prospero eventu*. A Cratere quoque nun-tius venit, *Ozinem & Zariaspem, nobiles Persas, defectionem molientes oppressos a se, in vinculis esse*. Praeposito igitur regioni Sibyrtio, (namque Me-non praefectus eius nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in

India rex esset. Quem occurrentem dissimulata ira comiter allocutus, dum exploraret quae delata erant, in eodem honore habuit. Cum Indiae praefecti, sicut imperatum erat, equorum iumentorumque iugalium vim ingentem ex omni, quae sub imperio erat, regione misissent; quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul a Perfide aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta. Igitur, ut supra dictum est, aemulatus Patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam, (sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus) statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. *Vicos per quos iter erat, floribus coronisque sterni iubet: liminibus aedium crateras vino repletos, & alia eximiae magnitudinis vasa disponi: vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici & cohors regia, variis redimita floribus coronisque; alibi tibicinum cantus, alibi lyrae sonus audiebatur: item in vehiculis, pro copia cuiusque adornatis, comessabundus exercitus, armis quae maxime decora erant circumpendentibus. Ipsum convivisque currus vehebat, crateris aureis eiusdemque materiae ingentibus poculis praegravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit; parta praeda, si quid victis saltem adversus comessantes animi fuisset: mille hercule, viri mo-*

do & sobrii, septem dierum crapula graves in suo triumpho, capere potuerunt. Sed fortuna, quae rebus famam pretiumque constituit, hic quoque militiae probrum vertit in gloriam. Et praesens aetas, & posteritas deinde mirata est, *per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos, barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus.* Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe satrapes Aspastes, de quo ante dictum est, interfici iussus est. Adeo nec luxuriae quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

Q. CURTII RUFII
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
HISTORIARUM
LIBER X.

A R G U M E N T U M.

Cleander & alii duces delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minus facinorosi puniuntur. Alexandri consilium de Occidentali Europae parte perlustranda: liberalitas erga Abifarum filium, & in Orsinem, nobilissimum Satrapam, crudelitas, 1. Dum turbatum Graeciae statum pacare, & ex militibus, aere alieno liberatis, alios remittere domum, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio: quam gravi oratione & regia auctoritate compefcit, 2. Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam, 3. Oratio Macedonis militis vincti. Coniuratio in Alexandrum, qui veneno extinguitur, 4. Dicta & gesta eiusdem ante obitum. Quantum a suis fuerit desideratus, praecipue vero a Darii matre; quae dolori succumbens, paulo post extincta est. Alexandri elogium, 5. De successore Alexandri inter Magnates consultatio, & variae sententiae, 6. Aridaeus, Philippo genitus, Meleagro promovente, a quibusdam rex salutatur. Unde civi-

lis belli femina, 7. Primarii duces Meleagri artibus occurrunt. Aridaeus autem, pacis studiosus, tumultum componere media quadam ratione conatur, 8. Perdiccas Meleagrum & trecentos fere alios, qui eum secuti fuerant, dolo opprimit, 9. Alexandri imperium in partes divisum: cuius summa Aridaeo tributa, provinciae autem Magnatibus. Defuncti corpus ab amicis curatum, & tandem Alexandriam Aegypti translatum est, 10.

IISDEM fere diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem iussu regis occiderant; quinque millia pedum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos e provincia, cui praefuerant, sequebantur; nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant caedis perquam gratae regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virginesque & principes feminarum, stupra perpeffae, corporum ludibria deflebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri non tam criminum, quae palam obiiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud regem poterat, intuebantur: laeti recidisse iram in irae ministros, nec ullam potentiam scelere quaesitam cuiquam esse diuturnam. Rex cognita causa pronuntiavit, *ab accusatoribus unum, & id maximum crimen esse praeteritum, desperationem sa-*

lutis suae: nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reversurum. Igitur hos quidem vinxit; DC autem militum, qui saevitiae eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem die sumtum est supplicium de iis quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud multo post Nearchus & Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, superveniunt. Nuntiabant autem quaedam audita, alia comperta: insulam ostio annis subiectam auro abundare, inopem equorum esse: singulos equos ab iis, qui ex continenti traicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare; aestu secundo eas ferri magnarum navium corpora aequantes: truci cantu deterritas sequi classem: cum magno aequoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cetera incolis crediderant: inter quae, Rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythra rege appellari. Esse haud procul a continenti insulam palmis frequentibus confitam, & in medio fere nemore columnam eminere, Erythrae regis monumentum, literis gentis eius scriptam. Adiciebant, navigia, quae lixas mercatoresque vexissent, famam auri secutis gubernatoribus in insulam esse transmissa, nec deinde ab his postea visa. Rex, cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphraten appellerent classem; inde adverso anse Babylonem subituros. Ipse, animo infinita complexus, statuerat omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam,

Carthagini infensus: inde Numidiae solitudinibus peragratis cursum Gades dirigere. *Ibi namque columnam Herculis esse fama vulgaverat.* Hispanias deinde, quas *Iberiam* Graeci a flumine Ibero vocabant, adire; & praetervehi Alpes, Italiaeque oram, unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiae praetoribus imperavit, *materia in Libano monte caesa, devectaque ad urbem Syriae Thapsacum, ingentium carinas navium ponere: septiremes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum regibus imperatum, ut aes stuppamque & vela praeberent.* Haec agenti Pori & Taxilis regum literae traduntur, *Abisarem morbo, Philippum praefectum ipse ex vulnere interisse, oppressosque qui vulnerassent eum.* Igitur Philippo substituit Eudaemonem. Dux erat Thracum. Abisaris regnum filio eius attribuit. Ventum est deinde Persagadas. Persica est gens, cuius satrapes Orfines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros eminent. Genus ducebat a Cyro, quondam rege Persarum: opes & a maioribus traditas habebat, & ipse longa imperii possessione cumulaverat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis eius daturus, occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusque argento & auro adornati, pretiosa suppellex, & nobiles gemmae, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureae, & signati argenti talentum quatuor millia. Ceterum tanta benignitas barbaro causa mortis fuit. Nam cum omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset; Bagoae

spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit. Admonitusque a quibusdam, *quam Alexandro cordi esset*, respondit, *amicos regis, non scorta, se colere: nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur*. His auditis spado potentiam, flagitio & dedecore quaesitam, in caput nobilissimi & infantis exercuit. Namque gentis eiusdem levissimos falsis criminibus adstruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ipse iussisset. Interim quoties sine arbitris erat, credulas regis aures implebat; dissimulans causam irae, quo gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, iam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importunissimum scortum, ne in stupro quidem & dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem regis in se accenderat, Orsinem modo *avaritiae*, interdum etiam *defectionis*, arguebat. Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cuius inevitabilis fors est, appetebat. Forte enim *sepulcrum Cyri* Alexander iussit *aperiri*, in quo erat conditum eius corpus, cui dare volebat inferias. Auro argentoque repletum esse crediderat, quippe ita fama Persae vulgaverant; sed praeter clypeum eius putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Ceterum corona aurea imposita amiculo, cui affueverat ipse, solum, in quo corpus iacebat, velavit; miratus, *tanti nominis regem, tantis praeditum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quam*

si fuisset e plebe. Proximus erat lateri spado, qui regem intuens, quid mirum, inquit, est, inania sepulcra esse regum, cum satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram: sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te; ut quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat iam animum in iram: cum ii, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula est traditus. Non contentus supplicio infontis spado, ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuens, audieram, inquit, in Asia olim regnasse feminas; hoc vero novum est, regnare castratum! Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec infontis modo, sed eximiae quoque benignitatis in regem. Eodem tempore Phradates, regnum affectasse suspectus, occiditur. Coeperat esse praeceps ad representanda supplicia; idem ad deteriora credenda. Scilicet res secundae valent commutare naturam; & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paullo ante Lyncestem Alexandrum delatum a duobus indicibus damnare non sustinuerat: humiliores quoque reos contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur infontes, passus absolvi: hostibus victis regna reduxerat. Ad ultimum a semetipso degeneravit usque adeo, ut adversus libidinem animi,

arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas a Coeno accepit de rebus in Europa & Asia gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciae praepositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odryfas populares suos ad defectionem compulerat. Amisfa propemodum Thracia, ne Graecia quidem * *

IO. FREINSHEMII SUPPLEMENTUM.

tumultibus inconcussa mansit. Nam Alexander, punita satraparum quorundam insolentia, quam, dum in extremo orbe Indorum armis attinetur, per summa scelera atque flagitia in provinciales exercuerant, ceterorum metum intenderat: qui in paribus delictis idem admissorum praemium expectantes, in mercenariorum militum fidem confugiebant, illorum manibus, si ad supplicium poscerentur, salutem suam tutaturi; aut pecunia, quanta poterat, coacta, fugam inibant. Ea re cognita literae ad omnes Asiae praetores missae sunt, quibus inspectis *e vestigio omnes peregrinos milites, qui stipendia sub ipsis facerent, dimittere* iuebantur. Erat inter eos Harpalus, quem Alexander, quod ob ipsius amicitiam olim a Philippo eiectus solum vertisset, inter fideissimos habebat, & post Mazaei mortem satrapia Babyloniae donaverat, thesaurorumque custodiae praefecerat. Is igitur cum fiduciam, quam in propensissima regis gratia habere poterat, magnitudine flagitiorum consumisset, quinque talentorum millia ex gaza regia rapit, conductaque sex millium mercenariorum manu, in Europam evadit. Iampridem enim luxu & libidinibus in praeceps tractus, desperataque apud regem venia, adversus iram ipsius in alienis opibus subsidium circumspicere coeperat; & Athenienses, quorum non contemnen-

dam potentiam, & apud ceteros Graecos auctoritatem, tum occultum in Macedonas odium norat, sedulo colue-
rat. Itaque spem suis faciebat, *Athenienses adventu suo co-
gnito, copiisque & pecuniis, quas adduceret, coram inspectis,
protinus arma consiliaque sociaturos esse.* Nam apud populum
imperitum & mobilem, per homines improbos & avari-
tia venales, omnia se muneribus consecuturum existimabat.

Igitur triginta navibus Sunium transmittunt. 2
Promontorium est Atticae terrae, unde portum
urbis petere decreverant. His cognitis, rex Har-
palo Atheniensibusque iuxta infestus *classem pa-
rari* iubet, Athenas protinus petiturus. Quod
consilium dum agitat clam, literae ei reddun-
tur, *Harpalum intrasse quidem Athenas, pecunia
conciliasse sibi principum animos: mox concilio ple-
bis habito iussum urbe excedere, ad Graecos milites
pervenisse, a quibus interceptum & trucidatum a
quodam viatore per insidias.* His laetus in Europam
traiciendi consilium omisit: sed *exsules, praeter
eos, qui civili sanguine adsperfi erant, recipi ab
omnibus Graecorum civitatibus, quibus pulsati erant,
iussit.* Et Graeci, haud ausi imperium aspernari,
quamquam solvendarum legum id principium
esse censebant; bona quoque, quae exstarent,
restituere damnatis. Soli Athenienses, non suae
modo, sed etiam publicae vindices libertatis,
colluvionem hominum, quia aegre ferebant;
non regio imperio, sed legibus moribusque pa-
triis regi assueti, prohibuere finibus; omnia po-
tius toleraturi, quam purgamenta quondam ur-
bis suae, tunc etiam exsilio, admitterent. Alex-
ander, senioribus militum in patriam remissis,

tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quae in Asia retineret, eligi iussit: existimans, modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis praesidia disposuisset; nuperque conditas urbes, quas colonis repleffet, res renovare cupientibus obstare. Ceterum priusquam fecerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites aes alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat: & quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi, tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumtuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et rex fatis gnarus, professioni aeris pudorem, non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum fide facta professi sunt, nec amplius ex tanta pecunia quam centum & triginta talenta superfuere. Adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriae, quam praedae, deportavit ex Asia. Ceterum ut cognitum est, alios mitti domum, alios retineri; perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes & disciplinae militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent, regemque ferocius quam alias adorti, omnes simul missionem postulare coeperunt, deformia oracitricibus, canitiemque capitum ostentantes. Nec aut praefectorum castigatione, aut verecundia regis deterriti, tumultuoso clamore & militari violentia volentem loqui inhibebant; palam professi, nusquam inde, nisi in patriam, vestigium ef-

se moturos. Tandem silentio facto, magis quia motum esse credebant, quam quia ipsi moveri poterant, quidnam acturus esset, exspectabant. Ille, quid haec, inquit, repens consternatio, & tam procax atque effusa licentia denuntiat? Eloqui timo, palam certe rupistis imperium, & precario rex sum; cui non alloquendi, non noscendi monendique, aut intuendi vos ius reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paullo post deportare statuerim; tam illos acclamantes video, qui abituri sunt, quam hos, cum quibus praemissos subsequi statui. Quid hoc est rei? dispari in causa idem omnium clamor est! Povelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Crederes uno ore omnes sustulisse clamorem; ita pariter ex tota concione responsum est, omnes queri. Tum ille, non hercule, inquit, potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis; in qua maior pars exercitus non est, utpote cum plures dimiserim, quam retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes avertit a me. Quando enim regem universus exercitus deseruit? Ne servi quidem uno grege profugiunt dominos; sed est quidam in illis pudor a ceteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosae consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno; nec ut cum militibus meis, iam enim esse destitistis, sed ut cum ingratis operis, agere decrevi. Secundis rebus, quae circumfluunt vos, insanire coepistis; obliti status eius, quem be-

*neficio exuistis meo. Digni hercule, qui in eodem
 consenescat; quoniam facilius est vobis adversam,
 quam secundam, regere fortunam. En tandem! Illy-
 riorum paullo ante & Persarum tributariis Asia, &
 tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo
 seminudis, amicula ex purpura sordent; aurum &
 argentum oculi ferre non possunt: lignea enim vasa
 desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gla-
 diorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingen-
 ta talenta aeris alieni: cum omnis regia supellex
 haud amplius quam sexaginta talentorum esset, meo-
 rum operum fundamenta. Quibus tamen (absit in-
 vidia) imperium maximae terrarum partis imposui.
 Asiaene pertaesum est, quae vos gloria rerum ge-
 starum Diis pares fecit? In Europam ire propera-
 tis, rege deserto, cum pluribus vestrum defuturum
 viaticum fuerit, ni aes alienum luisset: nempe in
 Asiatica praeda. Nec pudet profundo ventre devicta-
 rum gentium spolia circumferentes, reverti velle ad
 liberos coniugesque, quibus pauci praemia victoriae
 potestis ostendere. Nam ceterorum, dum etiam spei
 vestrae obviam istis, arma quoque pignori sunt. Bo-
 nis vero militibus cariturus sum, pellicum suarum
 concubinis: quibus hoc solum ex tantis opibus super-
 est, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant
 limites: faceffite hinc ocius; ego cum Persis abeun-
 tium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos
 meos, ingratiissimi cives. Laeti vos excipient paren-
 tes liberique, sine vestro rege redeuntes! obviam
 ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo me-
 hercule de fuga vestra, & ubicunque ero, expetam*

*poenas ; hos , cum quibus me relinquitis , colendo ,
 praeferendoque vobis . Iam autem scietis , & quan-
 tum sine rege valeat exercitus , & quid opis in me
 uno sit .* Defiluit deinde frendens de tribunali ,
 & in medium armatorum agmen se immisit ; no-
 tatos quoque , qui ferocissime oblocuti erant ,
 singulos manu corripuit : nec ausos repugnare ,
 tredecim asservandos custodibus corporis tradi-
 dit . Quis crederet , saevam paullo ante concio- 3
 nem obtorpuisse subito metu , & cum ad sup-
 plicium videret trahi nihil ausos graviora quam
 ceteros * [tam effusam antea licentiam , atque
 feditiosam militum violentiam ita compressam ,
 ut non modo nullus ex omnibus irruenti regi
 resistere ; verum etiam cuncti pavore exanima-
 ti , attonitis similes , quid de ipsis quoque rex
 statuendum censeret , suspensa mente specta-
 rent . Itaque *] sive nominis , quod gentes , quae
 sub regibus sunt , inter Deos colunt , sive pro-
 pria ipsius veneratio , sive fiducia tanta vi exer-
 centis imperium conterruit eos : singulare certe
 ediderunt patientiae exemplum ; adeoque non
 sunt accensi supplicio commilitonum , cum sub
 noctem interfectos esse nossent , ut nihil omise-
 rint , quod singuli magis obedienter ac pie fa-
 cerent . Nam cum postero die prohibiti aditu
 venissent , Asiaticis modo militibus admissis , lu-
 gubrem totis castris edidere clamorem , denun-
 tiantes , *se protinus esse morituros , si rex persevera-
 ret irasci .* At ille pervicacis ad omnia , quae agi-
 tasset , animi , *peregrinorum militum concionem ad-*

*vocari iubet, Macedonibus intra castra cohibitis: & cum frequentes coissent, adhibito interprete talem orationem habuit. Cum ex Europa traicerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me addituram esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi famae. Sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes viros erga reges suos pietatis invictae. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At hercule munia militiae hoc animorum corporumque robore aequae impigre toleratis; & cum fortes viri sitis, non fortitudinem magis, quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum e vobis iuniorum habui; & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis: obsequium vero & patientia imperii longe praestantior est, quam ceteris. Ergo ipse Oxathris Persae filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi; proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos: ut hoc sacro foedere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non adscitos milites credite. Asiae & Europae unum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem, & cives mei estis & milites, omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum morem adumbrare, nec Macedonibus Persas imitari indecorum est. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt. * * **

SUPPLEMENTUM.

Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur; unum ex iis, auctoritate & aetate gravem, ad regem ita locutum ferunt:

Quousque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, & quidem externi moris, obsequeris? Milites tui, civis tui, incognita causa, captivis suis ducentibus, trahuntur ad poenam! Si mortem meruisse iudicas, saltem ministros supplicii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur; sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant,) *mergi in amnem, sicut vincti erant, iussit.* Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque copiarum duces atque amicos eius, manipuli adeunt, petentes, *ut si quos adhuc pristina noxa iudicaret esse contactos, iuberet interfici, offerre se corpora irae, trucidaret.* * * *

SUPPLEMENTUM.

Postquam vero cognitum est, Persis ducatus datos, barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica iis imposita nomina, se vero ignominiose penitus reiectos esse, non iam amplius conceptum animis dolorem perferre potuerunt; sed, concursu in regiam facto, interiori dumtaxat retenta tunica, arma ante ianuam, poenitentiae signum, proiecerunt, ac prae foribus stantes, intromitti se, sibi que ignosci suppliciter atque flentes orabant, utque rex suppliciiis suis potius saturet se, quam contumeliis: ipsos, nisi venia impetrata, non discessuros. Quae cum Alexandro nuntiavit

Curtius. Vol. II. O

tiata essent, apertis regiae foribus ad ipsos est egressus. Postquam vero ipsorum eiulatum atque poenitentiam, nec non miserandum atque afflictum habitum vidisset, diu quoque collacrimatus est. Eaque modestia, ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeste incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentissimeque donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum, Macedoniae praefectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosque sedere iussit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere stipendia voluit, Cratero iis praeposito, quem etiam, Antipatri loco, Macedonibus, Thessalis Thracibusque praeesse iussit: Antipatrumque cum supplemento tiro-num in Crateri locum vocavit. Iam pridem quidem Alexandro literae, & ab Olympiade matre & ab Antipatro reditae erant, ex quibus mutuam inter ipsos simultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati regni insimulabat, Antipater Olympiadem multa praeter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque evocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediae profectus regni necessaria disposuit, spectacula denuo & sollempnes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion, quem rex unice ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quae regiam maiestatem minime decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi iussit. Super amici corpus exanime eiulans procubuit, vixque inde ab amicis abstractus est. Diem atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quae quidem ego minime credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni, tanquam Heroi, sacrificari iussit. In funus atque monumentum ei faciendum, plus quam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem, Chaldaei vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim eius per id tem-

pus, vitae periculum ei portendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire pergit. Nuntiabatur enim ei, legatos ex diversis terrarum orbis partibus, undique Babylonem confluisse, eiusque adventum expectare. Adeo totum orbem nominis eius terror invaserat, ut cunctae gentes, velut destinato sibi regi, adularentur. Igitur tanquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cum venisset, legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem fere diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est, ad quod rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis scypho epoto, repente, velut telo confixus, ingemuit. Elatus e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi, intemperiem ebrietatis, divulgant; re vera autem insidiae fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim praeparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo & Iolla regi ministrare solebat, dederat, praemonito eo, ne aliis quam Thessalo & fratribus crederet. Philippus itaque & Iollas, potum regis praegustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam praegustatae portioni regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim eius desiderium ferre non possent, moesti sese in regiam contulerunt, ut sibi regis videndi copia fieret orantes, atque a custodibus ex mandato regis intromissi sunt.

IO. FREINSHEMII SUPPLEMENTUM ALIUD.

Tandem prae dolore vix mentis compotes universi concurrunt ad regiam, armisque ante fores proiectis, tunicati adstantes, *nuda & obnoxia poenis corpora admitti flentes orabant. Non se deprecari, quin suppliciiis fontium expiarentur, quae per contumaciam deliquissent. Regis iracundiam sibi morte tristiore esse.* Cumque dies noctesque ante regiam persistentes, miserabili clamore habituque poenitentiam

suam approbarent; biduum tamen adversus humillimas suorum preces iracundia regis duravit. Tertio die victus constantia supplicum, processit; incusataque leniter exercitus immodestia, non sine multis utrinque lacrimis, *in gratiam se cum ipsis redire* professus est. Digna tamen res visa est, quae maioribus hostiis expiaretur. Itaque sacrificio magnifice perpetrato, Macedonum simul Persarumque primores invitavit ad epulas. *Novem millia eo convivio excepisse, proditum est memoriae, eosque omnes invitante rege ex eodem cratero libavisse, Graecis barbarisque vatibus tum alia fausta vota praeerantibus, tum inprimis ut ea utriusque imperii in idem corpus coalita societas perpetua foret.* Maturata deinde est misso, & infirmissimus quisque exauctorati. Amicorum quoque seniorum quibusdam commeatum dedit. Ex quibus Clitus cognomento Albus, Gorgiasque & Polydamas, & Antigenes fuere. Abeuntibus non modo praeteriti temporis stipendia cum fide persolvit, verum etiam talentum adiecit in singulos milites, viatici nomine. *Filios ex Asiaticis uxoribus susceptos (ad decem millia fuisse traditur) apud se relinqui iussit, ne in Macedoniam cum parentibus transgressi, & coniugibus liberisque prioribus permixti, familias singulorum contentionibus & discordiis impleant; sibi curae fore pollicitus, ut patrio more instituti militiae artes edocerentur.* Ita supra decem veteranorum millia dimissa sunt; additusque est Craterus, qui eos deduceret, ex praecipuis regis amicis. *Isti si quid humanitus contigisset, Polyperchonti parere iussi sunt. Literis etiam ad Antipatrum scriptis, honorem emeritis haberi praecipit, ut quoties ludi atque certamina ederentur, in primis ordinibus coronati spectarent; utque fato functorum liberi, etiam impuberes, in paterna stipendia succederent. Craterum Macedoniae continentibusque regionibus cum imperio praeesse placuit; Antipatrum cum supplemento iuniorum Macedonum ad regem pergere.* Verebatur enim, ne per discordiam praefecti cum Olympiade gravis aliqua clades acciperetur. Nam multas ad Alexandrum epistolas mater, multas Antipater miserat; vicissimque alter alterum arroganter & acerbè pleraque fa-

cere criminabantur, quae ad dedecus, aut detrimentum
 regiae maiestatis pertinerent. Postquam enim rumor occisi
 regis temere vulgatus in Macedoniam penetravisset, mater
 eius sororque Cleopatra tumultuatae fuerant; & haec qui-
 dem paternum regnum, Olympias Epirum invaserat. For-
 te dum eiusmodi literae redduntur, Hephæstion, ad-
 suetus omnium arcanorum se participem haberi, resignatas
 ab Alexandro simul inspiciebat. Neque vetuit eum rex;
 sed detractum digito annulum ori legentis admovit, nihil
 eorum, quae perscripta essent, in alios efferendum signifi-
 cans. Incusasse autem ambos fertur, & matris insolentia
 permotum exclamasse, *eam pro habitatione decem mensium,*
quam in utero sibi praebuisset, gravem mercedem exigere: An-
 tipatrum vero suspectum habuisse, quasi parta ex Sparta-
 nis victoria tollentem animos, & imperio tot iam in annos
 prorogato supra praefecti modum elatum. Itaque cum eius
 gravitas atque integritas a quibusdam praedicaretur; sub-
 iecit, *exterius quidem album videri, sed si penitus introspectia-*
tur, totum esse purpureum. Pressit tamen suspicionem suam,
 neque ullum manifestius abalienati animi indicium prae-
 tulit. Credidere tamen plerique, *Antipatrum, evocari se sup-*
plicii causa ratum, impiis machinationibus, regiae mortis, quae
 paullo post secuta est, *auctorem extitisse.* Interea rex, ut im-
 minuti exercitus detrimenta farciret, optimum quemque
 Persarum in Macedonicos ordines allegit: mille etiam prae-
 stantissimos segregavit ad propiorem sui corporis custo-
 diam: aliam *hastatorum manum,* haud pauciores decem
 millibus, *circa regium tabernaculum excubias agere* iussit. Haec
 agenti Peucestes supervenit cum viginti sagittariorum fun-
 ditorumque millibus, quos ex sua provincia coegerat. His
 per exercitum distributis profectus est Susis, Tigrique
 amne transmissis, apud Carrhas castra metatus est: inde
 quatrinduo per Sittacenen ductis copiis Sambana processit;
 ubi per septem dies quietum agmen tenuit. Tridui deinde
 itinere emenso Celonas perventum est. Oppidum hoc te-
 nent Boeotia profecti, quos Xerxes sedibus suis excitos

in Orientem transtulit: servabantque argumentum originis peculiari fermone, ex Graecis plerumque vocibus constante; ceterum ob commerciorum necessitatem finitimorum barbarorum lingua utebantur. Inde Bagistanen ingressus est, regionem opulentam, & abundantem arborum amoeni & fecundo foetu, ceterisque ad vitae non usum modo, verum etiam delectationem pertinentibus. Gravis inter haec Eumeni cum Hephaestione similtas inciderat. Nam servos Eumenis diversorio, quod pro hero suo anteceperant, Hephaestio proturbavit, ut Evius tibicen eo reciperetur. Neque diu post, cum iam sopita odia viderentur, nova exorta contentione adeo recruderunt, ut etiam in atrox iurgium, & acerba utrinque convicia prorumperent. Sed Alexandri interventu imperioque inimicitiae saltem in speciem abolitae sunt: cum ille quidem Hephaestioni etiam minatus esset, qui in flagrantissima regis gratia positus, quamquam cupidum reconciliationis Eumenem, pertinacius averfabatur. Perventum deinde est in Mediae campos, ubi maxima equorum armenta pascebantur. *Nisaeos* appellant, magnitudine & specie insignes. *Supra quinquaginta millia ibi reperta, cum Alexander eo transiret, a comitibus illius annotatum est: olim triplo plures fuisset; sed inter bellorum turbas maximam eorum partem praedones abegisse.* Ad triginta dies ibi substitit rex. Eo Atropates Mediae fatrapa centum barbaras mulieres adduxit, equitandi peritas, peltisque & securibus armatas: unde quidam crediderunt, *Amazonum ex gente reliquias fuisse.* Septimis deinde castris Ecbatana attingit, Mediae caput. Ibi sollempnia Diis sacrificia fecit; ludosque edidit, & in convivia festosque dies laxavit animum, ut mox in novorum operum curam atque atque ministeria validior intenderetur. Sed ista volventem, velut iniecta manu, fatum alio traxit, vitamque carissimo amicorum eius, neque multo post, ipsi quoque regi extorsit. Pueros in stadia certantes spectabat, cum nuntiatur *deficere Hephaestionem*, qui morbo ex crapula contracto septimum iam diem decumbebat. Exter-

ritus amici periculo statim confurgit, & ad hospitium illius celeriter pergit: neque tamen prius eo pervenit, quam illum mors occupasset. Id regi omnium, quae in vita pertulerat, adverforum luctuosissimum accidisse certum habetur: eumque magnitudine doloris in lacrimas & lamenta victum, multa animi de gradu deiectionis argumenta edidisse. Sed ea quidem varie traduntur: illud inter omnes constat, ut quam decentissimas exsequias ei duceret, non voluisse Ecbatanis sepeliri; sed Babylonem, quo ipse concessurus erat, a Perdicca deferri curasse: ibique funus inaudito antehac exemplo duodecim talentum millibus locavisse. Per universum certe imperium lugeri eum iussit: & ne memoria eius in exercitu exolesceret, equitibus, quos praefuerat, nullum praefecit ducem, sed *Hephaestionis alam* appellari voluit, & quae ille signa instituisset, ea non immutari. Funebria certamina ludosque, quales nunquam editi fuissent, meditatus, tria artificum millia coegit: qui non multo post in ipsius exsequiis certasse feruntur. Nec amici tam effuso affectu ad conciliandam eius gratiam segniter usi, certatim reperere, per quae memoria defuncti clarior honoratiorque fieret. Igitur Eumenes, cum se ob similitudinem cum Hephaestione regis indignationem incurrisse sensit, multis auctor fuit, seque & arma sua Hephaestioni consecrandi; pecuniasque ad cohonestandum funus large contulit. Hoc exemplum imitati sunt ceteri: eaque mox processit assentationum impudentia; ut regi moerore & desiderio defuncti insanienti persuasum tandem fuerit, *Deum esse Hephaestionem*. Quo quidem tempore ex copiarum ducibus Agathocles Samius ad extremum periculi venit, quod illius tumulum praeteriens illacrimasse visus esset. Ac nisi Perdiccas, *venanti sibi Hephaestionem apparuisse* ementitus, *per Deos omnes, ipsumque Hephaestionem* deierasset, *ex ipso se cognovisse, Agathoclem non ut mortuum, & vanae divinitatis titulis frustra ornatum flevisse, verum ob memoriam pristinae sodalitatis lacrimas non tenuisse*; vir fortis, & de rege bene meritus, pietatis in amicis graves poe-

nas innoxio capite pependisset. Ceterum ut paulisper a luctu avocaret animum, in Cossaeorum gentem expeditionem suscepit. Iuga Mediae vicina Cossaei tenent, asperum & acre genus, & praedando vitam tolerare solitum. Ab his Persarum reges annuo tributo pacem redimere consueverant, ne in subiecta decurrentes infestam latrociniis regionem facerent. Nam vim tentantes Persas facile repulerant, asperitate locorum defensi, in quae se recipiebant, quoties armis superabantur, iidem muneribus quotannis placabantur, ut regi Ecbatanis, ubi aestiva solebat agere, Babylonem remigrantem, tutus per ea loca transitus esset. Hos igitur Alexander bipartito agmine aggressus, intra quadraginta dies perdomuit. Nam ab ipso rege, & Ptolemaeo, qui partem exercitus ducebat, saepe caesi, ut captivos suos reciperent, permisere se victori. Ille *validas urbes opportunis locis exstrui iussit, ne abducto exercitu fera gens obedientiam exueret.* Motis inde castris, ut militem expeditione recenti fessum reficeret, lento agmine Babylonem procedebat. Iamque vix triginta ab urbe stadiis aberat; cum Nearchus occurrit, quem per Oceanum & Euphratis ostia Babylonem praemiserat; orabatque, *ne fatalem sibi urbem vellet ingredi. Compertum id sibi ex Chaldaeis, qui multis iam praedictionum eventibus artis suae certitudinem abunde probavissent.* Rex, fama eorum hominum, constantique asseveratione motus, dimissis in urbem amicorum plerisque, alia via praeter Babylonem ducit, ac ducentis inde stadiis stativa locat. Sed ab Anaxarcho persuasus, contemptis Chaldaeorum monitis, quorum disciplinam inanem aut supervacuum arbitrabatur, urbem intrat. Legationes eo ex universo ferme orbe confluerant. Quibus per complures dies studiose auditis, deinceps ad Hephaestionis exsequias adiecit animum. Quae summo omnium studio ita celebratae sunt, ut nullius ad id tempus regis feralia, magnitudine sumtum, apparatusque celebritate non vicerint. Post haec cupido incescit regi per Pallacopam amnem ad Arabum confinia navigandi; quo delatus, urbi condendae commoda

fede reperta, Graecorum aetate aut vulneribus invalidos, & si qui sponte remanserant, ibi collocat. Quibus ex sententia perfectis, iam futuri securus Chaldaeos irridebat, quod Babylonem non ingressus tantum esset incolumis, verum etiam excessisset. Enimvero revertenti per paludes, quas Euphrates in Pallacopam effusus efficit, foedum omen oblatum est. Quippe rami desuper impendentes detractum capiti regio diadema proiecerunt in fluctus. Cum deinde alia super alia prodigiosa & minacia nuntiarentur, procurandis iis Graeco simul barbaroque ritu continua sacra facta sunt. Neque tamen expiari praeterquam morte regis potuere. Qui cum Nearchum excepisset convivio, iamque cubitum iturus esset, Medii Larissaei obnixis precibus dedit, ut ad eum comestatum veniret. Ubi postquam tota nocte perpotasset, male habere coepit. Ingravescens deinde morbus, adeo omnes vires intra sextum diem exhaustit, ut ne vocis quidem potestas esset. Interea milites, sollicitudine desiderioque eius anxii, quamquam obtestantibus ducibus, ne valetudinem regis onerarent, exprefferunt, ut in conspectum eius admitterentur.

Intuentibus lacrimae obortae praebuere spe- 5
ciem iam non regem, sed funus eius visentis exercitus. Moeror tamen circumstantium lectum eminebat: quos ut rex adspexit, *Invenietis*, inquit, *cum excessero. dignum talibus viris regem?* Incredibile dictu audituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, cum admifurus milites esset, durasse, donec a toto exercitu illo ad ultimum per salutatatus est: dimissoque vulgo, velut omni vitae debito liberatus, fatigata membra reiecit. *Propiusque adire iussis amicis*, nam & vox deficere iam coeperat; detractum anulum digito, *Perdiccae tradidit*,

adiec̄tis mandatis, ut corpus suum ad Hammonem ferri iuberet. Quaerentibus his, cui relinqueret regnum? respondit, ei, qui esset optimus. Ceterum providere iam, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rurſus Perdicca interrogante, quando coeleſtes honores haberi ſibi vellet? dixit, tum velle, cum ipſi felices eſſent. Suprema haec vox fuit regis, & paullo poſt exſtinguitur. Ac primo ploratu lamentiſque & planctibus tota regia perſonabat: mox velut in vaſta ſolitudine omnia trifti ſilentio muta torpebant; ad cogitationes, quid deinde futurum eſſet, dolore converſo. Nobiles pueri, cuſtodiae corporis eius aſſueti, nec doloris magnitudinem capere, nec ſe ipſos intra veſtibulum regiae retinere potuerunt: vagique, & furentibus ſimiles, totam urbem luctu ac moerore compleverant; nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſuggerit. Ergo qui extra regiam adſtiterant Macedones pariter barbarique concurrunt; nec poterant victi a victoribus in communi dolore diſcerni. Perſae *iuſtiſſimum ac mitiſſimum dominum*; Macedones *optimum ac fortiſſimum regem* invocantes, certamen quoddam moeroris edebant. Nec moeſtorum ſolum, ſed etiam indignantium voces exaudiebantur, *tam viridem, & in flore aetatis fortunaequae invidia Deum ereptum eſſe rebus humanis*. Vigor eius & vultus educantis in proelium milites, obſidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedones *divinos honores negaſſe ei poenitebat*;

impiosque & ingratos fuisse se confitebantur, quod aures eius debita appellatione fraudassent. Et cum diu nunc in veneratione, nunc in desiderio regis haesissent; in ipsos versa miseratio est. Macedonia profecti ultra Euphraten mediis hostibus novum imperium aspernantibus destitutos se esse cernebant; sine certo regis herede, sine herede regni publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde civilia, quae secuta sunt, mentibus augurabantur: iterum, non de regno Asiae, sed de rege, ipsis sanguinem esse fundendum; novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices; senes, debiles, modo petita missione a iusto rege, nunc mortuos pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has cogitationes volventibus nox supervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant: Babylonii alius e muris, alius culmine sui quisque tecti prospectabant, quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere. Et quia oculorum cessabat usus, fremitus vocesque auribus captabant: ac plerumque vano metu territi per obscuras semitas, alius alii occurrentes, invicem suspecti & solliciti ferebantur. Persae, comis suo more detonsis, in lugubri veste, cum coniugibus ac liberis, non ut victorem & modo hostem, sed ut gentis suae iustissimum regem vero desiderio lugebant. Assueti sub rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur; sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiae cis Euphratem

tanti mali fama pervasera. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata et. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem sumfit; laceratisque crinibus humi corpus abiecit. Affidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephaestionem, cui nupserat, lugens; propriasque causas doloris in communi moestitia retractabat. Sed omnium suorum mala Sisygambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam praeterita revocaverat. Crieres modo amissum Darium, & pariter miseræ duorum filiorum exsequias esse ducendas. Flebat mortuos simul, vivosque. *Quem enim puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? iterum se captas; iterum excidisse regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur reperisse; qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas.* Subibat inter haec animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho saevissimo regum trucidatos, adiectumque stragi tot filiorum patrem: e septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse: ipsum Darium floruisse paullisper, ut crudelius posset exstingui. Ad ultimum dolori succumbit, obvolutoque capite accidentes genibus suis neptem nepotemque averfata, cibo pariter abstinuit & luce. Quinto, postquam mori statuerat, die extincta. Magnum profecto Alexandro indulgentiae in eam, iustitiaeque in omnes captivos, documentum est mors huius; quae cum sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit. Et hercule, iuste aestimantibus regem liquet, bona naturae eius fuis-

se; vitia vel fortune, vel aetatis. Vis incredibilis animi: laboris patientia propemodum nimia; fortitudo non inter reges modo excellens, sed inter illos quoque quorum haec sola virtus fuit: liberalitas saepe miora tribuentis, quam a Diis petuntur: clemencia in devictos, tot regna aut reddita, quibus e demferat bello, aut dono data: mortis, cuius metus ceteros exanimat, perpetua contemptio: gloriae laudisque ut iusto maior cupido, ita ut iuveni & in tantis admitenda rebus. Iam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat; Philippum ultus erat: iam in omnes fere amicos benignitas; erga milites benevolentia; consilium par magnitudini animi, & quantam vix poterat aetas eius capere, solertia: modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale desiderium usus nec ulla nisi ex permisso voluptas; ingentes profecto dotes erant. Illa fortunae: Diis aequae se, & coelestes honores accessere, & talia cadentibus oraculis credere, & dedignantibus vereri ipsum vehementius quam par esset irasci; in externum habitum mutare corporis culturam, imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam & cupidinem vini sicuti iuventa irritarent, ita seclusus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunae; quam solus omnium mortaliu[m] in potestate habuit. Quoties illum a morte revocavit? quoties temere in pericula ve-

Etum perpetua felicitate potexit? Vitae quoque finem eundem illi, uem gloriae statuit. Expectavere eum fata, dum Oriente perdomito, aditque Oceano, quiquid mortalitas capiebat, impleret. Huic regi ducique successor quaerebatur: sed maior moeror erat, quam ut unus subire eam posset. Itaque omen quoque eius & fama rerum in totum prope modum orbem, reges ac regna diffudit; clarissimi que sunt habiti, qui etiam minimae partantae fortunae adhaeserunt. Ceterum Babylon (inde enim divertit oratio) corporis eius custodes, in regiam principes amicorum, ducesque opiarum advocaverunt. Secuta est militum turba, cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi regiam intrare non poterant; cum praeco, *exceptis, qui nominatim citarentur, adire praebuit*. Sed precarium spernebatur imperium. Ac primum eiulatus ingens, ploratusque renavatus est: deinde futuri expectatione inhibitis lacrimis silentium fecit. Tunc Perdicca, regia se in conspectum vulgi data, in qua diadema vestisque Alexandri cum armis erant, annulum sibi pridie traditum a rege in eadem sede posuit; quorum ad spectu rursus obortae omnibus acrimae integraverunt luctum. Et Perdicca, *Egredimur, inquit, annulum, quo ille regni atque imperii vires obgnare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Ceterum quamquam nulla clades vici, qua affecti sumus, par ab iratis Diis excogitari potest: amen*

magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum suae stirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo superest, quam quod semper ab immortalitate subducitur, corpori nominique quam primum iusta solvamus; haud oblitus, in qua urbe, inter quos sumus, quali rege ac praefide spoliati. Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est. Hocne uno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane praegnans est: optamus, ut marem enitatur: eius regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit. Interim, a quibus regi velitis, destinate. Haec Perdicca. Tum Nearchus, Alexandri modo sanguinem ac stirpem regiae maiestati convenire, neminem, ait, posse mirari. Ceterum expectari nondum ortum regem, & qui iam sit praeteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum. Esse e Barsine filium regis: huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more habitis scuta quatientes obstrepere perseverabant. Iamque prope seditionem pervenerant, Nearchus pervicacius tuente sententiam. Tum Ptolemaeus, Digna prorsus est soboles, inquit, quae Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barsinae filius; cuius nomen quoque Europam dicere pigebit, maiore ex parte captivi. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? quod iusti illi reges Darius & Xerxes tot

millium agminibus, tantisque classibus nequidquam petiverunt. Mea sententia haec est, ut sede Alexandri in regia posita, qui consiliis eius adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoque, quod maior pars eorum decreverit, stetur. Duces, praefectique copiarum his pareant. Ptolemaeo quidam, potiores Perdiccae assentiebantur. Tum Aristonus orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi. Iudicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui anulum tradidisset. Neque enim unum eum assedissemorienti; sed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur, summam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitare, quin vera censeret. Itaque universi, procedere in medium Perdiccam, & regis anulum tollere, iubebant. Haerebat inter cupiditatem pudoremque, & quo modestius, quod exspectabat, appeteret, pervicacius oblaturus esse credebat. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui sedebant proximi, constitit. At Meleager, unus e ducebibus, confirmato animo, quem Perdiccae cunctatio erexerat, nec Dii siverint, inquit, ut Alexandri fortuna, tantique regni fastigium in istos humeros ruat: homines certe non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quam hic est, sed de viris tantum; quibus invitis nihil perpeti necesse est. Nec vero interest, Roxanes filium, quandoque genitus erit, an Perdiccam regem habeatis; cum iste sub tutelae specie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei rex pla-

cet, nisi qui nondum natus est: & in tanta omnium
 festinatione, non iusta modo, sed etiam necessaria,
 exactos menses solus expectat, & iam divinat ma-
 rem esse conceptum; quem vos dubitatis paratum es-
 se vel subdere. Si mediusfidius Alexander hunc nobis
 regem pro se reliquisset, id solum ex iis, quae im-
 perasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad
 diripiendos thesauros discurretis? harum enim opum
 regiarum utique populus est heres. Haec elocutus
 per medios armatos erupit, & qui abeunti viam
 dederant, ipsum ad pronuntiatam praedam se-
 quebantur. Iamque armatorum circa Meleagrum 7
 frequens globus erat, in seditionem ac discor-
 diam versa concione; cum quidam plerisque
 Macedonum ignotus ex infima plebe, *Quid opus
 est, inquit, armis, civilique bello, habentibus regem,
 quem quaeritis? Aridaeus, Philippo genitus, Alex-
 andri paullo ante regis frater, sacrorum caerimo-
 niarumque consors modo, nunc solus heres, praeteri-
 tur a vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam
 gentium communi iure fraudetur? Si Alexandro si-
 milem quaeritis, nunquam reperietis; si proximum,
 hic solus est.* His auditis concio primo silentium
 velut iussa habuit: conclamant deinde pariter,
*Aridaeum vocandum esse, mortemque meritos, qui
 concionem sine eo habuissent.* Tum Pithon plenus
 lacrimarum orditur dicere, *Nunc vel maxime mi-
 serabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium
 militumque fructu & praesentia fraudatus esset. No-
 men enim memoriamque regis sui tantum intuentes,
 ad cetera caligare eos.* * Haud ambigue in iuve-

nem, cui regnum destinabatur, impensa probra; quae magis ipsi odium, quam Aridaeo contemptum attulerunt: quippe dum miserentur, etiam favere coeperunt. Igitur *non alium se, quam eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros*, pertinaci acclamatione declarant, *vocarique Aridaeum* iubent. Quem Meleager infestus invisusque Perdiccae strenue perducit in regiam; & milites *Philippum* consalutatam, *regem* appellant. Ceterum haec vulgi erat vox; principum alia sententia. E quibus Pithon consilium Perdiccae exsequi coepit, *tutoresque* destinat *filio ex Roxane futuro, Perdiccam & Leonnatum, stirpe regia genitos*. Adiecit, *ut in Europa Craterus & Antipater res administrarent*. Tum iusiurandum a singulis exactum, *futuros in potestate regis geniti Alexandro*. Meleager, haud iniuria metu supplicii territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum irrupit regiam, clamitans *suffragari reipublicae de novo rege paullo ante concepto: robur aetatis experirentur; modo stirpem Philippi, & filium, ac fratrem regum duorum sibimetipsis potissimum crederent*. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique si nova & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccae modo electo, plures Philippo, quam speraverat, imperium dabant. Nec velle, nec nolle, quidquam diu poterant; poenitebatque modo consilii, modo poenitentiae ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem regiam in-

clinavere studiis. Cesserat ex concione Aridaeus, principum auctoritate conterritus; & abeunte illo conticuerat magis, quam languerat, militaris favor. Itaque revocatus vestem fratris, eam ipsam, quae in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumto capit arma, novique regis fa-
telles sequitur. Phalanx, hastis clypeos quatiens, *expleturam se sanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipsos pertinens regnum, minabatur. In eadem domo familiaque imperii vires remansuras esse gaudebant; hereditarium imperium stirpem regiam vindicaturam; assuetos se nomen ipsum colere venerarique, nec quemquam id capere, nisi genitum ut regnaret.* Igitur Perdicca territus, *conclave, in quo Alexandri corpus iacebat, asservari iubet.* Sexcenti cum ipso erant, spectatae virtutis: Ptolemaeus quoque se adiunxerat ei, puerorumque regia cohors. Ceterum haud difficulter a tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et rex quoque irruerat stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusque Perdicca, *hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat: sed qui irruerant, eminus tela in ipsum iaciebant. Multisque vulneratis, tandem seniores demtis galeis, quo facilius nosci possent, precari, qui cum Perdicca erant, coepere, ut abstinerent bello, regique & pluribus cederent.* Primus Perdicca arma deposuit; ceterique idem fecere. Meleagro deinde suadente, *ne a corpore Alexandri discederent; insidiis locum quaeri rati, diversa regiae parte ad Euphraten fugam intendunt.* Equitatus,

qui ex nobilissimis iuvenum constabat, Perdiccam & Leonnatum frequens sequebatur; placebatque *excedere urbe, & tendere in campos*. Sed Perdicca ne pedites quidem secuturos ipsum desperabat: itaque ne abducendo equites abruptis a cetero exercitu videretur, in urbe substitit. At Meleager regem monere non desistit, *ius imperii Perdiccae morte sancendum esse: ni occupetur impotens animus, res novaturum. Meminisse eum quid de rege meruisset: neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat*. Rex patiebatur magis, quam assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit, misitque regis nomine, qui Perdiccam arcefferent. Iisdem mandatum, *ut occiderent, si venire dubitaret*. Perdicca, nuntiato satellitum adventu, sexdecim omnino pueris regiae cohortis comitatus in limine domus suae constitit; castigatosque, & *Meleagri mancipia* identidem appellans, sic animi vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros equos iussit *conscendere*. & cum paucis amicorum ad Leonnatum pervenit; iam firmiore praesidio vim propulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum; & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque ille seditione provisa, cum regem adisset, interrogare eum coepit, *an Perdiccam comprehendi ipse iussisset*. Ille *Meleagri instinctu se iussisse* respondit. *Ceterum non debere tumultuari eos; Perdiccam enim vivere*. Igitur con-

cione dimissa Meleager, equitum maxime defectione perterritus, inopsque consilii, (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulo ante intenderat) triduum fere consumsit incerta consiliavolvendo. Et pristina quidem regiae species manebat: nam & legati gentium regem adibant, & copiarum duces aderant, & vestibulum satellites armatique compleverant. Sed ingens sua sponte moestitia ultimae desperationis index erat: suspectique invicem non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes, & ex comparatione regis novi, desiderium excitabatur amissi. *Ubi ille esset, cuius imperium, cuius auspiciis secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot cladum suarum poenas, quodocunque oblata esset occasio.* His cogitationibus animos excedebant, cum annuntiatur, equites, qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde fames esse coepit; & qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse, censebant. Forte ita acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum vicorumque veriti, confugerent in urbem; oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent; & utrique generi tutior aliena fedes, quam sua, videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt; quaeque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat au-

tem legatos ad equites mitti de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur a rege legatur Pafas Thefalus, & Amiffas Megalopolitanus, & Perilaus: qui cum mandata regis edidissent; non aliter posituros arma equites, quam si rex discordiae auctores dedidisset, tulere responsum. His renuntiatis sua sponte milites arma capiunt. Quorum tumultu e regia Philippus excitus, Nihil, inquit, seditione est opus. Nam inter se certantium praemia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus; quibus spem gratiae cito abrumpere, ad bellum civile properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur: & credo, nondum regis corpore sepulto, ad praestanda ei iusta omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc imperium malo, quam exercere civium sanguine: & si nulla alia concordiae spes est, oro quae soque, eligite potiozem. Obortis deinde lacrimis, diadema detrahit capiti; dextram, qua id tenebat, protendens, ut si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis, ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare coeperunt, ut, quae agitasset, exsequi vellet. Eisdem rursus legat petiuros, ut Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud aegre id impetratum est. Nam & abducere Meleagrum Perdicca a rege cupiebat; & unum duobus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen mutua salutatione facta coit; in perpetuum, ut arbitra-

bantur, concordia & pace firmata. Sed iam fatis ad-
movebantur Macedonum genti bella civilia. Nam
& infociabile est regnum, & a pluribus expeteba-
tur. Primum ergo collegere vires, deinde disper-
ferunt: & cum pluribus corpus, quam capiebat,
onerassent, cetera membra deficere coeperunt:
quodque imperium sub uno stare potuisset, dum
a pluribus sustinetur, ruit. Proinde iure merito-
que populus Romanus *salutem se principi suo de-
bere* profitetur, cui noctis, quam paene supre-
mam habuimus, novum sidus illuxit. Huius her-
cule, non solis ortus, lucem caliganti reddidit
mundo; cum sine suo capite discordia membra
trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot
condidit gladios! quantam tempestatem subita
ferenitate discussit! Non ergo revirescit solum,
sed etiam floret imperium. Absit modo invidia,
excipiet huius seculi tempora, eiusdem domus
utinam perpetua, certe diuturna posteritas. Ce-
terum ut ad ordinem, a quo me contemplatio
publicae felicitatis averterat, redeam; Perdicca
unicam spem salutis suae in Meleagri morte de-
ponebat: *vanum eundem & infidum, celeriterque
res novaturum, & sibi maxime infestum occupan-
dum esse*. Sed alta diffimulatione consilium pre-
mebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam
quosdam ex copiis, quibus praeerat, suborna-
vit, *ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palam,
Meleagrum aequatum esse Perdiccae*. Quorum ser-
mone Meleager ad se relato, furens ira, Perdic-
cae, quae comperisset, exponit. Ille, velut nova

re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei coepit; ad ultimum convenit, *ut comprehenderentur tam seditiosae vocis auctores.* Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, *fidem eius in se ac benevolentiam* collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet *exercitum patrio more lustrari.* Et probabilis causa videbatur praeterita discordia, Macedonum reges ita lustrare soliti erant milites, ut disciffae canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abicerentur parte; intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, rex cum equitibus elephantisque constiterat contra pedites, quibus Meleager praeerat. Iam equestre agmen movebatur, & pedites subita formidine ob recentem discordiam, haud sane pacati quidquam expectantes, parumper addubitavere, *an in urbem subducerent copias?* quippe pro equitibus planities erat. Ceterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, substitere, praeparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Iam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque rex cum una ala obequitare peditibus coepit, *discordiae auctores,* quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccae *ad supplicia* deposcens: minabaturque *omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes.* Stupebant improvise malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. Tu-

tissimum ex praesentibus videbatur, exspectare potius, quam movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes & obnoxios vidit, ccc fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quae prima habita est post mortem Alexandri, secuti erant, a ceteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus obiicit; omnesque belluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore: apparebatque, id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen & principium fuit. Meleager, sero intellecta fraude Perdiccae, tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum: ac ne loci quidem religione defensus, occiditur. Perdicca, perducto in urbem exercitu, consi- 10
 lium principum virorum habuit, in quo imperium ita dividi placuit, ut rex quidem summam eius obtineret; satrapes Ptolemaeus Aegypti & Africae gentium, quae in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phoenice data est: Philotae Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphylia & maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus: in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam Leonnati provinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Praeceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Ariarathe gereret. Solus hic de-

trectabat imperium. *Pithon Mediam, Lyfimachus Thraciam, appositasque Thraciae Ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiae, quique Baëtris & Sogdianis, ceterisque aut Oceani aut Rubri maris accolis praeerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam ius obtineret.* Decretum est, ut *Perdicca cum rege esset, copiisque praeesset, quae regem sequebantur.* Credidere quidam, *testamento Alexandri distributas esse provincias*; sed famam eius rei, quamquam ab auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes divisim imperii partibus tuebantur: quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. Quippe paulo ante regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant regna; sublatis certaminum causis, cum & omnes eiusdem gentis essent, & a ceteris sui quisque imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima quaeque, cum maiora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quam fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in folio; curis omnium ad formandum publicum statum a tam sollemni munere averfis. Et non aliis quam Mesopotamiae regione fervidior aestus existit, adeo ut pleraque animalia, quae in nudo solo deprehendit, exstinguat; tantus est vapor solis & coeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum & rari sunt, & incalentium fraude celantur: ipsis usus patet, ignotus

est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit; nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque *Aegyptii Chaldaei*que, iussu corpus suo more curare, primo non sunt ausi admoveere velut spiranti manus: deinde precati, ut ius fasque esset mortalibus atrectare eum, purgavere corpus; repletumque est odoribus aureum solium, & capiti adiecta fortunae eius insignia. Veneno necatum esse credidere plerique: filium Antipatri inter ministros, Iollam nomine, patris iussu dedisse. Saepe certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium; maioremque esse praefecti opibus, ac titulo Spartanae victoriae inflatum, omnia a se data asserentem sibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exurat, ungulae iumenti dumtaxat patiens. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumque fratri Iollae, & ab eo supremae regis potioni inditum. Haec utcunque sunt tradita, eorum, quos rumor adsperserat, mox potentia exstinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, & Graeciam quoque invasit. Soboles deinde exceptit, interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Ceterum corpus eius a Ptole-

maeo, cui Aegyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est: omnifque memoriae ac nomini honos habetur.

I N D E X.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

I N D E X.

Prior numerus Volumen, alter paginam
indicat.

A.

- A**BDERA 1, 57.
Abii Scythae 2, 77.
Abifares 2, 143. legatos ad Alexandr. mittit, *ibid.* Poro
belli socius 2, 147. eo victo iterum legatos mittit 2, 156.
morbo interit 2, 199. successore filio, *ibid.*
Abistamenes 1, 105.
Abulites 1, 209. Abuliti restituta satrapia Susiae regio-
nis, 1, 210.
Abydus 1, 58. Abydenus ager 1, 60.
Acadera 2, 136.
Acarnan natione 1, 109. Acarnanes equites 1, 101.
Acesines 2, 166. Gangem auget 2, 130. Hydaspis con-
funditur 2, 167 sq.
Achaei 1, 26. in acie Alex. 1, 185. Achaeis Megalopo-
litani pecuniam pendunt 2, 9.
Achaia 1, 153.
Achilles cum captiva coit 2, 116. Homero praecone fe-
lix 1, 14. & amico Patroclo 1, 59. ab Achille genus ducit
Alexander 1, 159. 2, 116. qui illius lyram requirit 1, 59.
tumulum coronat *ibid.* eum expeditionis suae commilitonem
oprat 1, 35. Achilleus fons 1, 74.
Ada 1, 77. Alexandro Alinda tradit *ibid.* ei delicatos ci-
bos mittit *ibid.*
Adarchias 1, 208.
Addaeus 1, 82.
Adrasteae campi 1, 62.

I N D E X.

- Adriaticus finus 1, 38.
Adulatio, perpetuum malum regum 2, 117.
 Aeacidae 1, 4.
 Aegae, ubi sepulcra Macedoniae regum 1, 31.
 Aegypti praetor 1, 113. Sabaces 1, 122. 137. Aegyptum
 vult occupare Amyntas 1, 137. in Aegypto Perfarum prae-
 fidium, *ibid.* terra coeloque aquarum penuria 1, 160. Ae-
 gypto pulsus Nectanebus 1, 5. Aegyptii infensi praetoribus
 suis 1, 137. Perfarum opibus 1, 159. Aegyptii vates 1, 170.
 ex more patrio Aegyptiorum nil mutat Alex. 1, 160.
 Aemus mons (*al.* Haemus) 1, 36. Aemi transitus aper-
 tus, 1, 37.
 Aeolis 1, 152. servitio barbarorum exemta 2, 13. Aeol-
 idis situs 1, 58. Aeolicae urbes 1, 69.
 Aeschylus Rhodius 1, 164.
 Aesculapius 1, 112.
 Aethiopes 1, 5. Hammonis accollae 1, 161. Aethiopia
 1, 164.
 Aetoli 1, 48. 101. Aetolis Megalopolitani pecuniam pen-
 dunt 2, 9. Aetoli equites 1, 101.
 Africa 2, 198. Aegypto iuncta 1, 164. Africae elephantii
 2, 131.
 Africus ventus 1, 140.
 Agamemnon 1, 15.
 Agathocles Samius 2, 215.
 Agathon 2, 197. praefectus arcis Babyloniae 1, 207.
 Agema 1, 184. 217.
 Agenor Tyri & Sidonis conditor 1, 150 sq.
 Agefilaus 1, 54. *alius* 2, 3.
 Aggrammes 2, 160.
 Agis rex Laced. 1, 139. Archidami filius 2, 3. egregie
 pugnans interficitur 2, 7. 8 sq. Agis quidam Argivus 2,
 117. 120.
 Agriani 1, 39. sagittarii 1, 55. Alexandro militant 1, 90.
 duce Attalo 1, 185. Taurone 1, 211. per ardua nituntur 2,
 139. iugum montis tenentibus oppositi 1, 118. melior con-
 cursatione, quam cominus miles 2, 150. hostem eliciunt ex-
 tra muros 2, 185. equites 1, 193. Agrianorum rex Langa-
 rus 1, 39.
 Agriaspae 2, 62.
 Alcimalus 1, 69.
 Alexander 1, 3. 238. nascitur 1, 6. Homeri amator 1,

I N D E X

14. corpus masculine curat 1, 15. voluptates contemnit, *ibid.*
 Macedoniae praeficitur 1, 17. a patre evocatur ad bellum;
ibid. Illyrios domat 1, 19. animi ingenique documenta edit
 1, 23. contemnitur pro puero 1, 27. 33. Athenas mittitur
 1, 28. praeceptus in iram 1, 29. ex Maced. profugit 1, 30.
 amicos sibi parat, *ibid.* regnum suscipit 1, 32 sq. Philippi in-
 terfectores punit 1, 34. eius caedis invidiam in Persas trans-
 fert, *ibid.* & 134. Philippo templum destinat 1, 34. Mace-
 donibus omnia praeter militiae vacationem concedit, *ibid.*
 Thessaliam invadit 1, 35. Graecorum imperator eligitur, *ibid.*
 Delphos proficiscitur 1, 36. Diogenem miratur, *ibid.* in Ge-
 tas movet 1, 37. in Istri ripa aras struit 1, 38. cum Ger-
 manis foedus icit, *ibid.* Taulantios vincit 1, 40. Thessalis
 accepto refert, quod Thebanis debebant 1, 44. Pindari po-
 steris parcat 1, 45. templis parcat 1, 46. Thebani excidii poe-
 nitentia ducitur 1, 47. Atheniens. oratores dedi postulat,
ibid. Margites a Demosthene appellatur, *ibid.* Athen. indul-
 get 1, 48. a Megarensibus civitate donatur 1, 49. in Ma-
 cedoniam revertitur 1, 52. Asiae possessionem spe comple-
 xus 1, 53. Musis ludos facit 1, 55. in Asiam traicit, *ibid.*
 patrimonio inter amicos distributo 1, 56. Eleuntem petens 1,
 58. Protefilao inferias dat, *ibid.* Neptuno immolat, *ibid.*
 Achillem felicem praedicat 1, 59. Priamo & Minervae sa-
 crificat, *ibid.* in vitae periculum adductus 1, 63. 64. Iovi
 Olympio templum destinat 1, 67. Dianae instaurare vult 1,
 70. superbus 1, 68. Smyrnaeis urbem aedificat 1, 71. Mi-
 letum expugnat 1, 73. ad liberandos Graecos in Asiam ve-
 nit 1, 77. Halicarnassum obsidet 1, 78. milites sepelit 1,
 80. in Lyciam contendit 1, 85. in Indiam movet 2, 129.
 ob facilitatem ab amicis reprehenditur 1, 86. matris literis
 monetur 1, 87. in Iudaeam profectus 1, 88. Deo sacrum
 facit, *ibid.* in Phrygiam pergit 1, 90. superstitione non inta-
 ctus 1, 156. maximas urbes cepit 2, 136. vir audaciae prom-
 tae 2, 139. simplicius aestimat famam in hoste, quam in ci-
 ve 2, 153. temerarius 2, 186. temerarium animal 1, 188
 sq. frendens 1, 195. miserabilis 2, 225. rex 1, 134. gla-
 cium perfringit 1, 224. Darium insequitur 1, 240. vindex
 violatae fidei 1, 236. pedibus iter facit 2, 19. Persis custo-
 diam corporis credit 2, 209. 213. venenum haurit 2, 211.
 coll. 2, 235. plus fortunae quam virtuti debuit 2, 221. cum
 Amazonum regina concumbit 2, 23. illacrimatur defuncto
 hosti 1, 125. 242 sq. habitum Persicum sumit 2, 23. matris

I N D E X.

insolentiam incusat 2, 213. cum militibus in gratiam redit 2, 210. 212. intestino facinore petitur 2, 28. semper oblectatur difficultatibus 2, 26. suae demum gloriae existimat, quidquid cessisset alienae 2, 9. Deus credi vult 2, 47. clemens 1, 213. invidus 2, 9. moderatus 1, 213. vulneratur 1, 122. 157. 2, 76. 79. 134. 137. 173. praefectorum insolentiam punit 2, 202. Babylonem procedit 2, 216. Hephastionis mortem moleste fert 2, 215. moritur 2, 218. Alexandri animus sublimis 1, 9. 15. arma 1, 59. 2, 222. celeritas 1, 227. comitas in milites 1, 64 sq. 2, 35. corpus 2, 227. 234. convivium magnificum 2, 181. 212. cupido gloriae 1, 3. 9. diadema 2, 23. 217. 222. educatores 1, 7. elogium 2, 221. favor erga artes 1, 14. genus 1, 4. ab Achille 1, 59. 159. 2, 216. a Iove 1, 4, 160. 162. imagines 1, 16. Delphis 1, 13. Ephesi 1, 71. ingenium nihil solidius habuit, quam admirationem verae laudis 2, 153. iocus 1, 73. iustitia & virtus perspecta 1, 236. laudes 2, 220 sq. magnificentia in cultu Deorum 1, 9. nomen & fama hostes in fugam convertit 1, 240. reges diffundit 2, 222. nominis terror totum orbem invadit 2, 211. operum fundamenta 2, 206. oratio ad amicos 1, 53. 75. 182. 2, 81. 177 sqq. ad Amyntam 2, 58. ad milites 1, 119. 186. 2, 13. 35 sqq. 161 sqq. ad Persas 2, 208. ad Polydamanta 2, 58 sq. ad Sisygambin 1, 210. ad Philoram 2, 31. ad Bessum 2, 75. in Amyntam 2, 52. in Hermolaum 2, 126. in universum exercitum 2, 205 sqq. pietas in parentem 1, 18. praeceptor Aristoteles 1, 10. strategemata 1, 35 sq. 61 sq. studia 1, 11. testamentum 2, 234. vestis 2, 222. vigilantia 1, 9. virtutes vinolentia foedatae 1, 225. vitia 1, 127. vox egregia 1, 11. 18. 78. suprema 2, 218. Alexandro gentes adulantur 2, 211. haesitanti fortuna consilium subministrat 2, 26. prodigium offertur 1, 37. foeda omnia 2, 217. species humana augustior 1, 87. unum non successit 1, 71. fatalis Babylon 2, 216. Alexandrum veretur Bessus 1, 235. ab Alex. domitiae gentes 2, 13. in Alex. bona fuerunt naturae eius, vitia vel fortunae, vel aetatis 2, 220 sq.

Alexandri filius 2, 223. frater 2, 225.

Alexander, Magni avunculus 1, 31. Epiri rex 1, 30. eius dictum de expeditione nepotis Asiatica 1, 38.

Alexander *quidam dux* 2, 93. alius fortassis 2, 139. interficitur 2, 140.

Alexander, Magni proavus 2, 47.

I N D E X.

Alexander Lyncestes, Aeropi filius 1, 33. ei parcit Alex. 1, 34. Theffalis equitibus praeficit 1, 84. at ille in hunc conspirat 1, 85 sq. ergo comprehensus 1, 87. & per biennium dilatus 2, 127. occiditur 2, 52.

Alexandria Aegypti 1, 163. eo transfertur corpus Alexandri 2, 236. Leontopolis appellata 1, 6. ad Caucasum 2, 65. *Al.* ad Tanaim 2, 80. apud Sabracas 2, 184.

Alexandropolis 1, 17.

Alinda 1, 77.

Alpes 2, 199.

Amanicae pylae 1, 115.

Amazonum campi 2, 18. gens Hyrcaniae finitima 2, 22. vestis, *ibid.* regina Thalestris, *ibid.* cum Alexandro consuefcit 2, 23. Amazonum reliquiae 2, 214.

Ambraciotae 1, 35.

Amenides 2, 62.

Amiffas 2, 230. *suspectum nomen.*

Amphictyones 1, 19. eorum decretum 1, 21.

Amphipolis 1, 26. ad Strymonem fita 1, 57.

Amphiffa 1, 20.

Amphoterus 1, 87. classi praeficitur 1, 98. infulas invadit 1, 153. Cretam liberare iuffus 1, 165. in Peloponnesum navigat 2, 4.

Amyntas 1, 20. Andromenis filius 1, 67. missus in Maced. ad delectum militum 1, 159. multos adducit 1, 207. 2, 56. coniurationis in regem arguitur 2, 29. 52 sq. Antiochi filius 1, 69. transfuga 1, 79. cum Alex. Lyncesta conspirat in regem 1, 86. olim praetor Alex. 1, 123. ex ancipiti mutatione temporum pendens 1, 137. ab Aegyptiis avide exceptus 1, 159. occiditur 1, 138.

Amyntas Arrabaei filius 1, 60.

Amyntas Perdiccae, regi infidias fruit 2, 37. 42. occiditur 1, 34.

Amyntas, Alex. avus 1, 33.

Amyntas, *nescio quis*, dux copiarum in pugna ad Issum 1, 118. ad Arbela 1, 184. praefectus equitum 1, 191. virtutis causa donatus 1, 208. expeditam manum habet 1, 217. 2, 16. regis praetor 2, 38. 107. provinciam Cliti accipit 2, 107. barbaros vincit, *ibid.*

Anaxarchus 2, 216.

Anaximenes Lampfacenus 1, 13.

Ancyra 1, 98.

I N D E X.

- Andromache 1, 59.
 Andromachus Coelae-Syriae praetor 1, 153. occiditur 1, 89. 165.
 Andromenes 1, 207.
 Andronicus 2, 62.
 Andrus insula 1, 139.
 Anemoetas 1, 20.
 Angeus Philotas 1, 208.
 Anticles 2, 121.
 Antigenes 2, 149. virtutis causa donatus 1, 208. missionem impetrat 2, 212.
 Antigonus praetor Alex. Lydiae Phrygiaeque praeest 1, 71. Perfas vincit 1, 138. Lycaoniam capit 1, 153. virtutis causa donatur 1, 208. Lyciam, Pamphyliam & Phrygiam obtinet 2, 233.
 Antiochus 1, 69.
 Antipater 1, 53. Macedoniae & Graeciae praeficitur 1, 55. ab Alexandro honoratur 1, 68. pecuniam accipit 1, 98. bellum in Thracia componit 2, 4. cum Laced. gerit 1, 139. eosque vincit 2, 8. invidente Alexandro 2, 9. homo prudens, *ibid.* regi supplementum mittit 1, 207. 2, 27. 93. evocatus ab eo 2, 212. ob discordias cum Olympiade, *ibid.* & alioqui suspectus 2, 213. 235. regi infidias nectit 2, 213. res Europae curare iubetur 2, 226. invadit regnum Macedoniae & Graeciam 2, 235.
 Antipater *quidam* coniurat in Alex. 2, 121. *Asclepiodori filium facit ed. Ald.*
 Antiphanes 2, 53. 55 sq.
 Antissa 1, 91.
 Aornis petra 2, 138.
 Apelles 1, 8. gratus Alexandro 1, 69 sq. Megabyzum reprehendit 1, 70. Alexandrum viginti talentis auri pingit 1, 71.
 Apharias 2, 51.
 Aphoebetus 2, 29.
 Apollo Clarius 1, 71. Delphicus 1, 31. Didymeus 1, 74. Pythius 1, 26. Apollinis iniurias ultus Philippus 1, 21. species per somnum oblata 1, 147. Apollini facer Cyrrhaeus ager 1, 19. Apollinem Hercule retinere conantur Tyrii 1, 147.
 Apollodorus 1, 207.
 Apolloniadae 1, 60.
 Apollonides 1, 91. Chium obsidet 1, 153. vincitur 1, 154.
 Apollonius 1, 164.

I N D E X.

Aquila, victoriae auspicium 1, 194. aquilae duae gemini imperii augurium 1, 6.

Arabia 1, 143. odorum fertilitate nobilis 1, 202. thurifera 1, 9. Arabica vestis 2, 59. Arabis cuiusdam audacia 1, 157. Arabes 1, 161. Arabum agrestes in Libano 1, 143. confinia 2, 216.

Arabum fl. 2, 191.

Arabitae 2, 191.

Arachosii Persis subditi 1, 152. Dario militant 1, 178. subacti ab Alex. 2, 62 sq. in coloniam deducti 2, 192. rex expeditionem parat in Arachosios 2, 60.

Aradus 1, 134.

Araxes 1, 152. amnis interfuit 1, 219. Araxis amnis cursus 1, 215. Araxem amnem spectat Caucasi dorsum 2, 65. ad Araxem amnem sita Persepolis 1, 227.

Arbela 1, 168. 2, 9. vicus nobilis clade Darii 1, 167. eius loci campi ossibus strati 2, 162. traduntur Alexandro 1, 202. venit Darius 1, 196. 201.

Arbupales, Artaxerxis ex Dario nepos 1, 63.

Arcades 1, 18. dominationis Philippi expertes 1, 28. in duces suos animadvertunt 1, 48.

Arcadia 2, 4.

Archelaus rex Maced. 1, 55. impune occisus 2, 47. *al.* praetor Alex. 1, 210.

Archeopolis 2, 29.

Archidamus 2, 3.

Aretes 1, 192. instat Scythis, *ibid.*

Argivi 1, 18. Argivorum auxilia 1, 68.

Argyraspides, argentea scuta gestantes 1, 184.

Ariani 2, 62. *Vide mox Arii, iidem enim esse videntur.*

Ariarathes 2, 233.

Aridaeus 1, 30. turbata mente 1, 53. Philippo genitus 2, 225. induitur vestem regiam 2, 227.

Arii 2, 25. 62. 69.

Arimazes 2, 93. 96. eius superbia 2, 94. cruci affigitur 2, 97.

Ariobarzanes 1, 66. Darii dux 1, 178. Susidas Pylas servat 1, 213. erumpit per aciem Maced. 1, 218. in proelio cadit 1, 219.

Arisbe 1, 60.

Aristaechmus 1, 18.

Aristander 1, 6. interpretatur Orphei sudorem 1, 37. *hi-*

I N D E X.

- rundinem regi molestam 1, 86. peritissimus vatum 1, 141. maximae fidei 1, 156. ad vota & preces vocatus 1, 183. alba veste indutus 1, 194. exta nuntiat Erigyio 2, 83. regi, *ibid.* Aristandro plurimum credebatur ex vatibus 1, 214. credulitatem suam addixerat Alex. 2, 81.
- Aristobulus hist. 1, 3.
- Aristodamas 1, 5.
- Aristogiton 1, 130.
- Aristomedes 1, 117.
- Aristomenes Messenius 1, 5. *alius* dux Darii 1, 138. *an* Aristomedes?
- Ariston 1, 169.
- Aristonicus 1, 91. Methymnaeorum tyrannus 1, 154. necatur 1, 165.
- Aristonus 2, 173. graviter fauciatur 2, 174. Aristoni sententia de successore Alex. 2, 224.
- Aristoteles 1, 7. praeceptor Alexandri 1, 10. historiam animalium commentatur 1, 11. medici filius, *ibid.* bene de Alex. meritis, *ibid.* honorem inter genera bonorum refert, *ibid.* ab Alexandro & Philippo in honore habitus 1, 12. spernitur ab Alex. *ibid.* patriam restituit, *ibid.* crebras ab Alex. literas accipit, *ibid.* in eius nece suspectus 1, 13. Aristotelis discipulus Theodectes 1, 85. Aristotelicae versutiae 1, 13.
- Arisstratus 1, 18.
- Armamaxae 1, 104.
- Armatus sit oportet, quem oderim* 1, 176.
- Armenia 1, 68. maior 1, 179. Mithreni data 1, 208. Armeniae montes 1, 203. 2, 65. Armenii in exercitu Darii 1, 99. Armenii minores 1, 179.
- Arne 1, 46.
- Arrabaeus 1, 60. 62. 86.
- Arfaces 1, 63. *alius* 2, 112.
- Arfanes 1, 50. 63. Ciliciae praetor 1, 105. Drancarum praefectus 2, 112.
- Arfes 1, 50.
- Arfites, Phrygiae satrapa 1, 63. sibi manus infert 1, 64. Phrygiam relinquit 1, 67.
- Artabazus 1, 9. princeps purpuratorum 1, 130. vetustissimus amicorum Darii 1, 229. eum mitigat 1, 231. imperatoris officiis fungitur 1, 232. a Dario accitus 1, 236. digressus, *ibid.* Parthienem petit 1, 238. occurrit Alexandro 2, 19. ab eo geminato honore auctus 2, 22. contra Satibar-

I N D E X:

- zanem mittitur 2, 62. Bactrianis praefectus 2, 70. in petrae
 tutela relictus 2, 97. aetate se excusat 2, 101.
 Artacacna 2, 27.
 Artaxerxes Xerxis filius 1, 50. *alius* Ochi pater, *ibid.* cum
 Cyro fratre de regno dimicat 1, 54. *alius* cognomento Ochus
 1, 9. Artaxerxem appellari se iubet Bessus 2, 24.
 Artemisia 1, 77.
 Artemisius mensis 1, 62.
 Arvae 2, 19.
 Asander 1, 68. Lydiae praetor 1, 84.
 Ascanius lacus 1, 91.
 Asclepiodorus 2, 93. *al.* coniurat in Alex. 2, 121.
 Asia 1, 6. 22. Graeciae civitatibus culta 1, 28. deficiens
 2, 90. Asiae gentes 1, 100. possessionem sibi asserit Alex. 1,
 58. Asiae regiones opulentissimae 1, 53. & Europae idem re-
 gnum 2, 208. spatium angustissimum 1, 97. Asiae adscribuntur
 Scythae 2, 11. Asiam possidet Alex. 2, 178. in Asia regnarunt
 feminae 2, 201. Asiaticus luxus 1, 77. miles Europaeo im-
 par 1, 51. Asiatici mores 1, 85. Asiaticae uxores 2, 212.
 Asifines 1, 85.
 Aspastes 2, 193. interfectus 2, 195.
 Aspendii 1, 89. rebellant, *ibid.* Aspendus, *ibid.*
 Assacanus 2, 136.
 Astylus 1, 42.
 Athanagoras (*al.* Athenagoras) 1, 91. Chiorum princeps
 1, 153. vincitur 1, 154.
 Atharias ad Halicarnassum egregie pugnat 1, 83. 2, 103.
 Atheas 1, 17.
 Athenae 1, 7. opibus & auctoritate pollent 1, 20. The-
 barum aemula 1, 23. delentur a Lyfandro 1, 46. Athenien-
 sis arcis praefes Minerva 1, 26. Athenienses Philippum mo-
 rantur 1, 19. Byzantium obsidione liberant, *ibid.* legatos
 mittunt ad Thebanos 1, 20. ad Alexandrum 1, 97. trepi-
 dant 1, 20. superbissimi 1, 21. vim omnem in verbis ha-
 bent, *ibid.* Phocensibus auxiliantur, *ibid.* cum Philippo foe-
 dus habent 1, 23. Graeciae perturbatores, *ibid.* communem
 cum Thebanis reip. formam habent 1, 24. Alexandrum ut
 puerum contemnunt 1, 27. a Philippo victi 2, 3. cladem
 accipiunt 1, 28. mox veniam, *ibid.* maris imperio exuuntur,
ibid. Alexandro naves mitunt 1, 57. societatis cum eo fidem
 violant 1, 130. vindices libertatis 2, 203. Atheniensium ad-
 missa in Macedones 1, 48. contumacia fracta 1, 35. furor 1,

I N D E X.

22. odium occultum in Maced. 2, 203. victor Philippus 1, 119. Atheniensibus infestus Alex. 2, 203. apud Athen. pacis bellique arbitrium penes omnes 1, 23.
- Athenodorus Imbrius 1, 69. *alius videtur* 2, 180.
- Atuzyes 1, 63 sq. Phrygiae satrapa 1, 85. interficitur 1, 122.
- Atropates, Mediae satrapa 2, 214.
- Attalus Philippi affinis 1, 29. Cleopatrae avunculus 1, 5. Pausaniam iniuria afficit 1, 31. dux in Asiam mittitur, *ibid.* Alexandro adversus 1, 47. 2, 127. inimicus gravissimus 2, 37. milites ambit 1, 33. occiditur 1, 34. per Parmenionem 2, 125. ea caedes obiicitur Alexandro 2, 104. *alius* Agrianis praefectus 1, 185. Alexandro similis 2, 146.
- Attarras 2, 34.
- Attica 1, 43. Attica terra 2, 203.
- Attinas 2, 99 sq.
- Avaritiae nihil nefas* 1, 172.
- Aurum Indiae flumina vehunt 2, 131.
- Autariatae 1, 39. cohibiti, *ibid.*
- Autophradates 1, 92. Agidem iuvat 2, 3.

B.

- Babylon 1, 223. 2, 199. urbs opulentissima 1, 202. Alexandro dedita 1, 203. Alexandro fatalis 1, 13. Babylonis descriptio 1, 204 sq. Babylonem duces vocat 1, 155. & auxilia contrahit Darius 1, 166. Babylonem revertit Alex. 2, 210. 216. ad Babylonem posita castra 1, 99. Babylonem ex universo orbe legationes confluunt 2, 216. defertur mortuus Hephaestion 2, 215. Babylonius Bagysthenes 1, 238. Babylonia Deditameni subiecta 2, 113. Babyloniae satrapia 1, 208. Babylonii 1, 179. Babyloniorum fines 1, 203. corrupti mores 1, 206. Babylonii muri bitumine interlitii 1, 203 sq.
- Bacchi vindicta 1, 47.
- Bactra 1, 119. 152. 227. 234. 238. & *alibi*. intacta 1, 230. tutissimum receptaculum 1, 231. Asiae ultima 2, 80. Bactrorum situs 2, 69. Bactra petit Bessus 1, 240. Bactriana arx 2, 180. regio 2, 25. terra 2, 68. Bactriani armati 1, 236. equites 1, 178. 228. 2, 69. exules 2, 99. 107. hostes paullo ante, nunc milites Alex. 2, 164. Bactrianorum facies terribiles 1, 181. mores 1, 155. regio Artabazo tradita 2, 70. praetor Oxathres 2, 184.
- Bactrus amnis 2, 69.

I N D E X.

- Bagiftane 2, 214.
 Bagoas spado 1, 50. interfectus a Dario, quem regem fe-
 cerat 1, 53. 2, 14. 17. *alius*, Alexandro donatur 2, 22. ab
 eo adamatur 2, 199 sq.
 Bagophanes 1, 204. Alex. sequi iussus 1, 208.
 Bagysthenes 1, 238.
 Balacri, in societatem ab Alex. adsciti 1, 184.
 Balacrus Miletum capit 1, 153. speculatum praemissus
 2, 141.
 Barcani 1, 99.
 Bardylis 1, 39.
 Barsine 2, 223.
 Barzaentes 2, 28. & Barzentes 2, 144.
 Bazaria 2, 100.
 Belitae 1, 179.
 Belon 2, 44.
 Belus 1, 204. Beli regia, *ibid.*
 Berdes 2, 100.
 Bessus 1, 178. 190. 228. 231. perfidiae suspectus 1, 155.
 Darii caedem agitat 1, 232. eum comprehendit 1, 237. Grae-
 ce nescit 1, 234. plus animi habet ad parricidium, quam ad
 proelium 1, 240. fugiens Bactra petit, *ibid.* parricida 2, 14.
 Artaxerxes appellatur 2, 24. ferox 2, 67. ferox verbis 2,
 65. Ecbatana ductus 2, 92. Bessi facinus 1, 234. parricidium
 1, 239.
 Betis 1, 155. ovat 1, 158. desertus a suis capitur, *ibid.*
 eius supplicium 1, 159.
 Bezira 2, 136.
 Bicon 2, 180. poena bis liberatus revertit in patriam,
ibid. & 181.
 Bion 1, 186.
 Bithynia 1, 57.
 Boeotarchae 1, 43.
 Boeotia 1, 42. domita 1, 119.
 Boeoti a Thracibus pulsi 1, 46. in Orientem translati 2;
 213 sq. inepti & rudes 1, 21. Boeotozum concilium 1, 20.
 contumacia 1, 35.
 Borysthenes 2, 11.
 Bosphorus 2, 11. 77. 100.
 Boxus 2, 180. interfectus, *ibid.*
 Branchidae 2, 74.
 Brocubelus 1, 239.

I N D E X.

- Bubaces 1, 234. vocatur ad Darium 1, 237.
 Bubacene 2, 117.
 Bucephalas 1, 15. 2, 21. viribus ac specie insignis 1, 15.
 parendi insolens 1, 16. ab Alex. domatur, *ibid.* perit in
 proelio, *ibid.*
 Bucephalos urbs 2, 167.
 Bumadus amnis 1, 167.
 Byblos 1, 135.
 Byzantini 1, 17.
 Byzantium 1, 57. obsidione liberatur 1, 17. Atheniensium
 opera 1, 19.

C.

- Cabirorum fanum 1, 46.
 Cadmea, arx Thebarum 1, 42. vallo inclusa 1, 43.
 Cadusii 1, 50. 179. 192.
 Caicus 1, 52.
Calamitas querula est, & superba felicitas 1, 220. calamita-
tis saepe solatium est nosse sortem suam 1, 173.
 Calas 1, 52. 68. Phrygiae praepositus 1, 67. Paphlago-
 niae 1, 99. 153.
 Calis 2, 48.
 Callicrates 1, 210.
 Callicratides 1, 131.
 Callisthenes 1, 12. contumaciae suspectus 2, 120. victus
 2, 124. Olynthius 2, 129. tortus interit, *ibid.* Callisthenis
 caedes, *ibid.* gravitas & libertas invisâ regi 2, 118.
 Cambyfes 1, 50.
 Canis cuiusdam mira fides 1, 243. canes nobiles ad ve-
 nandum 2, 159.
 Cappadocia 1, 99. 2, 13. Eumeni cedit 2, 233. Cappa-
 dociae praepositus Abistamenes 1, 105. Cappadoces 1, 179.
 Cappadocum iuventus 1, 138.
 Caranus 2, 62. 69.
 Cares 1, 30.
 Caria 1, 84. 2, 13. Adae paret 1, 77. Cassandro (an
 Afandro?) traditur 2, 233. Cariae metropolis 1, 78. situs
 1, 58.
 Carmania 2, 193.
 Carrhae 2, 213.
 Cartafis 2, 80.

I N D E X.

- Carthago 1, 5. Tyrriorum colonia 1, 141. 151. Carthagini infensus Alexander 2, 199. Carthaginienfium legati 1, 140. 151.
 Caspiani 1, 178.
 Caspium fretum 2, 65. mare describitur 2, 18. Caspii maris accolae Dario militant 1, 100.
 Cassander, Antipatri filius 2, 211. in Cariam missus 2, 233. frater Iollae 2, 211. Thracum atque Paeonum ductor 1, 55. patris crimina purgat 1, 13. rerum in Graecia potens, *ibid.* Thebas instaurat 1, 46.
 Castabalum oppidum 1, 112.
 Castor cum Polluce 2, 118.
 Castra Alexandri, Aegypti regio 1, 159. Cyri, regio 1, 105.
 Cataones 1, 179.
 Catenes 2, 73. bonus fagittarius 2, 76. Bactrianos ad defectionem concitans 2, 78. in proelio occiditur 2, 117.
 Caucasus 1, 152. mons 1, 215. 2, 22. describitur 2, 64. Caucaso monte orti amnes 2, 130. Caucasum superat Alex. 2, 65.
 Caunii 1, 112.
 Cebalinus 2, 29. 36.
 Celaenae 1, 91. obsidentur 1, 96.
 Celonae 2, 213.
 Ceramicus finus 1, 85.
 Cercetae 2, 18.
 Cercidas 1, 18.
 Cercinites lacus 1, 57.
 Cereris fanum 1, 45. Mileti 1, 73.
 Chaeron 1, 49.
 Chaeronea 1, 27. ibi Philippus Athenienses vicit 2, 3. eam victoriam sui operis fuisse iactat Alexander 2, 102.
 Chalcedon 1, 57.
 Chalcis 1, 26.
 Chaldaei vates 1, 102. Alexandro Babylone occurrunt 1, 204. ei mortem praedicunt 2, 216. sed ab eo deridentur 2, 217.
 Chalybes 2, 18.
 Chares Athen. 1, 20. 154.
 Charidemus 1, 48. expulsus Athenis 1, 100. iugulatur 1, 101.
 Charus 2, 139 sq.
 Chiliarchae 1, 208.
 Chius insula 1, 58. praefidiis Persicis tenetur 1, 98. Chius

I N D E X.

- urbs 1, 91. occupatur a praetoribus Alexandri 1, 154. in
 Chium urbem praesidium introducit 1, 139. Chii 1, 19.
 Chiorum insula 1, 71. legati de praesidio Alex. queruntur
 1, 165. optimates 1, 91.
 Choaspes amnis delicatam vehit aquam 1, 209. *alius* 2, 136.
 Choerilus malus poeta 2, 117.
 Chorasmii 2, 66. Chorasmii praest Phrataphernes 2, 100.
 Chrysolaus 1, 165.
 Cidaris 1, 104.
 Cilicia 1, 105. vastatur, *ibid.* tribus asperis aditibus in-
 tranda 1, 106. calore aestatis accenditur 1, 107. Socrati tra-
 dita 1, 153. Philotae destinata 2, 233. inundata cruore Per-
 sarum 2, 162. Ciliciae situs 1, 105. angustiae 1, 181. cal-
 les angusti 1, 169. fauces 2, 65. 161. Ciliciae praest Arsa-
 nes 1, 105. ex Cilicia profugi Graeci 1, 139. Cilicium mare
 1, 97.
 Cinaedopolis 1, 85.
 Cineas 1, 18.
 Citiei 1, 59.
Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus 2, 177.
 Cius 1, 68.
 Clarius Apollo 1, 71.
 Clazomenae 1, 72. continenti iunguntur, *ibid.*
 Clazomenii 1, 71.
 Cleander 1, 90. cum Graecis militibus in Asiam advectus
 1, 145. praetor regius 2, 59. Parmenionem occidit 2, 60.
 197. Cleandri furor 2, 197.
 Clearchus 1, 20. sagittariorum dux 1, 82.
 Cleo 2, 117 sqq.
 Cleochares 2, 144.
 Cleopatra Alexandri noverca 1, 5. Olympiadi superinducta
 1, 29. ad suspendium adigitur 1, 32. eius soboles intercepta
 1, 53. *alia*, Alexandri soror 1, 31. paternum regnum inva-
 dit 2, 213.
 Cleomenes 1, 164.
 Cleophes (*an* Cleophis?) 2, 136.
 Cleotimus 1, 18.
 Climax mons 1, 87.
 Clitarchus histor. 1, 44. citatur 2, 174. 185. *alius* 1, 18.
 Clitus Alexandri servator 1, 64. praest equitibus 1, 184.
 Alexandri iactationem reprimit 2, 102 sq. eumque sibi irasci
 cogit 2, 104. Clito destinata provincia Artabazi 2, 101. Cli-

I N D E X.

tum iure interfectum Macedones decernunt 2, 107. *alius* cognomento Albus 2, 212. Clitus *alius* Bardylis filius 1, 39 sq. exsulatum abit 1, 41.

Cobares 2, 66 sq.

Codomannus 1, 50.

Coele-Syria 1, 153. ei praefectus Parmenio 1, 134.

Coenos 1, 84. sui agminis dux 1, 118. in subsidiis 1, 184. vulneratus 1, 199. expeditam habens manum 1, 217. ex amicis Alex. 2, 34. Philotae fororius 2, 39. tertiae partis exercitus dux 2, 99. Beziram obsidet 2, 136. gravius agmen ducit 2, 141. in laevum Pori cornu invehitur 2, 149. exercitus causam agit 2, 165. morbo extinctus 2, 166. a Coeno literae 2, 202.

Cohortanus 2, 115. pater Roxanes, *ibid.*

Coloëne Diana 1, 68.

Coloniae 1, 60.

Cophas 2, 96 sq. Artabazi filius 2, 94.

Copides, gladii leviter curvati 2, 151.

Corcyraei 1, 26.

Corinthum Graecorum conventus indictus 1, 28. Corinthii in partibus Atheniensium 1, 27.

Corrhagus, Maced. castellum 2, 5.

Corycium nemus 1, 106.

Cos insula 1, 84. 98.

Cossaei 2, 216. Cossaeorum montes 1, 179.

Craneum, Corinthi suburbium 1, 36.

Craterus Parmenioni parere iussus 1, 118. operi ad Tyrum praeficitur 1, 143. Peloponnesium equites ducit 1, 185. ad custodiam castrorum relictus 1, 216. parti exercitus & impedimentis praeficitur 1, 224. Parthienem tuetur 2, 15 sq. occurrit Alexandro 2, 19. Artacacnam obsidet 2, 27. carus regi, Philotae adversus 2, 32. ex amicis Alexandri 2, 34. Cyropolin obsidet 2, 78. maiorem partem exercitus ducit 2, 91. ad regem pervenit, *ibid.* Dahas opprimit 2, 100. item Haustanem & Catenem 2, 116 sq. cum phalange sequitur regem 2, 134. amicorum preces perfert ad eum 2, 176. copias pedestres ducit 2, 183. veteranis in patriam redeuntibus praepositus 2, 212. cum Antipatro in Europa res administrare iussus 2, 226. ad interficiendum Antipatrum missus 2, 235. Macedoniae praeficitur 2, 210. 212. Crateri frater Amphoterus 1, 87. a Cratero nuntius 2, 193.

Crenidae 1, 56.

I N D E X.

- ad Cretam liberandam missus Amphoterus 1, 165. nunc Spartanorum, nunc Macedonum praesidiis occupatam 1, 139. 2, 3. Cretenfis miles 1, 113. in exercitu Alexandri 1, 118. Cretenfes sagittarii 1, 44. 185. occidunt Sifinem 1, 113.
- Critobulus 2, 175.
- Crocodilos alit Dyardenes amnis 2, 130.
- Croesus 1, 105.
- Crotoniatae 1, 45.
- Cumaei 1, 89.
- Cydnus amnis 1, 106. Tarson interfluit 1, 107.
- Cyna 1, 33.
- Cynicum institutum 1, 36.
- Cyprus 1, 137. Cypro classis advenit 1, 145. Cyprius rex 1, 59. Cypriorum regibus honos habetur ab Alexandro 1, 165. imperat Alex. aes stupamque & vela ad naves 2, 199.
- Cypriae naves 1, 57. 2, 4.
- Cyrenenses 1, 160.
- Cyropolis 2, 78 sq. obsessa a Cratero, *ibid.*
- Cyrrhaeus ager 1, 19.
- Cyrus 1, 50. imperii Perfici conditor, *ibid.* nobilissimus rex 1, 178. imperium primus in Persidem intulit 1, 190. condidit urbem Persagadam 1, 224. decessit 2, 77. quondam rex Persarum 2, 199. Cyri castra, regio 1, 105. exercitum iuvant Agriaspae 2, 62. sanguis in Cambyse extinctus 1, 50. sepulcrum Alexander aperit 2, 200. folium Darius Alexandro optat 1, 243. *alius* Cyrus cum Artaxerxe de regno dimicat 1, 54.
- Cyzicus 1, 51. Cyzicenus ager 1, 52.

D.

- Daetyli Idaei 1, 51.
- Daedala, regio 2, 136.
- Daesius mensis 1, 62.
- Dahae 1, 178. proceri valde 2, 66. equis bini insident 2, 84. oppressi a Cratero 2, 100. & Massagetae confines, *ibid.* Spitamenen recipiunt 2, 110. Alexandro militant 2, 148. 162.
- Damascus 1, 115. ubi regis Persarum gaza 1, 128. Damasci praefectus, *ibid.* Damascena praeda 1, 14.
- Danubius 1, 38.
- Daochus 1, 18. Thessalos Philippo vendit 1, 24.

I N D E X.

Darius 2, 108 sq. 121. Alexandro insidiatur 1, 85 sq. sua vastat, ne hosti profint 1, 61. ad Athen. scribit, *ibid.* statuit ipse decernere 1, 99. veritatis impatiens 1, 101. vaginam acinacis iubet mutari 1, 102. sanctus & mitis 1, 101. incitamentum suis ad se tuendum 1, 121. mitis & simplex 1, 233. haud rudis Graecae linguae 1, 234. 2, 242. fuga praeceptis 1, 238. Artabazum amplectitur 1, 236. capitur 1, 237. compedibus aureis vincitur 1, 238. movit ab Ecbatanis, *ibid.* vivit adhuc 1, 239. telis confoditur 1, 240. moritur 1, 243. vindicatur 2, 73. in sedem Cyri per Bagoam admissus 1, 50. 53. 2, 14. Darii amiculum 1, 125. coniux 1, 104. convicia in Alex. 1, 61. corpus repertum 1, 241 sq. exercitus 1, 166. frater 2, 11. fuga 1, 196. liberi 1, 104. literae 1, 134. interpres 1, 239. mandata ad Alex. 2, 242 sq. mater 1, 104. pecunia, *ibid.* sepultura 1, 242 sq. somnium 1, 101. superbia 1, 61. tabernaculum 1, 123. vehiculum 1, 240. Dario spes in uno Memnone 1, 91. Darium fugientem insequitur Alex. 1, 238. *alius* Hytaspes genitus 1, 50. bellum infert Graeciae 1, 134. Europae 1, 222. eius insolentia 1, 60. pons in pelago 1, 67.

Dascyleum 1, 67.

Dataphernes 2, 73. vinctus Alexandro traditur 2, 112.

Deditamenes 2, 113.

Delius Ephesius 1, 54.

Delphis Alexandri imago 1, 13. Delphos sciscitatum mittit Philippus 1, 5.

Delphin 1, 74. delphines alit Dyardenes fluvius 2, 130.

Demades 1, 48.

Demaratus Corinthius 1, 30. Rhodius 1, 69. Sicyonius 1, 18.

Demetrius 2, 29. 35. 48.

Democrates 2, 20.

Demophoon 2, 171.

Demosthenes 1, 19. princeps legationis Atheniensis. 1, 20. multitudinis persuadendae peritus 1, 22. a Persis aurum accipit 1, 68. Demosthenis commissa in Macedonas 1, 47. oratio 1, 23. oratione confirmati Athen. 1, 20. studium in Thebanos 1, 42.

Derbices 1, 99.

Desperatio magnum ad honeste moriendum incitamentum 2, 172.

Dessaretia 1, 39.

Diana Coloëne 1, 68. Dianae templum 1, 6. spoliatum 1, 69. instauratur 1, 70. Dianae Ephesiae sacerdotes, *ibid.*

I N D E X.

- Didymeus Apollo 1, 74. Didymeon 2, 74.
 Dimachae 1, 239.
 Diodorus Siculus 1, 4.
 Diogenes Cynicus 1, 36. *al.* Mitylenaeus 1, 92.
 Dion Macedoniae urbs 1, 55. *ibi* statuae equestres 1, 65.
 Dioxenus 2, 29.
 Dioxippus 2, 181 *sqq.*
 Dirce 1, 45.
 Dorica insula Rhodus 1, 58. Doridis situs, *ibid.*
 Doryphori 1, 103.
 Drangae 2, 112. bellicosa natio 2, 28.
 Dromades cameli 1, 209.
 Dropides 1, 130. *alterius* Dropidis filia Hellanica 1, 7.
 Dyardenes 2, 130.
 Dymnus 2, 28. comprehenditur 2, 30. gladio se vulnerat 2, 31. moritur, *ibid.*

E.

- Ecbatana 1, 152. 2, 92. Mediae 2, 210. caput Mediae 1, 227. Ecbatanis Perfarum rex aestiva habet 2, 216. ab Ecbatanis movit Darius 1, 238.
 Echolima 2, 141.
 Echecratides 1, 69.
Effugit mortem, quisquis contemserit: timidissimum quemque consequitur 1, 190.
 Elaea 1, 68.
 Elatea 1, 20. Thebarum vestibulum 1, 21.
 Elaptonius 2, 121.
 Elei 1, 18. exfulibus reditum concedunt 1, 48.
 Elephantus super ceteras belluas eminens 2, 144. tardum & paene immobile animal 2, 150. in genua procumbit 2, 152. rarum animal, nec facile capitur, difficilius mitigatur 2, 161. elephanti a Dario ex India acciti 1, 209. immixti agmini, speciem fecere castellorum 2, 142. vehunt currum auro contecti 2, 132. eximio corporum robore 2, 144. anceps auxilii genus 2, 149. arma virosque manu correptos super se regentibus tradunt 2, 150. praecipuus terror 2, 160. vehementius in suos, quam hostes incurrunt 2, 162. elephantorum Indiae maior vis quam in Africa 2, 131. elephantis uno aut altero vulneratis, ceteri in fugam declinant 2, 162. elephantorum greges 2, 161.

I N D E X.

- Eleus 1, 58.
 Elpines 1, 6.
 Elymiotis 1, 42.
 Eneti 1, 98.
 Eordaea 1, 42. Eordaicum flumen 1, 39.
 Epaminondas 1, 21. Epaminondae commercium cum Philippo 1, 10.
 Ephesus 1, 6. capitur 1, 69. Ephesi sacrificia celebrantur 1, 72. inter Ephesios & Alexandrum gloriae contentio 1, 70.
 Ephesia Diana 1, 6.
 Ephialtes 1, 80. extrema tentari suadet 1, 81. erumpit 1, 82. occiditur 1, 83.
 Epimenes 2, 121. insidias in Alex. detegit 2, 123.
 Epirus 1, 30. Epirum invadit Olympias 2, 213. ab Italia in Epirum brevis cursus 2, 199. Epirotes Alexander 1, 31.
 Erechtei filiae 1, 47.
 Eressus 1, 91.
 Eretria 1, 26.
 Erigyus Graecis equitibus praepositus 1, 55. impedimenta ducit 2, 16. occurrit Alexandro 2, 19. ex amicis Alex. 2, 34. adversus Satibarzanem missus 2, 62. eum occidit 2, 70. dissuadet Alexandro bellum Scythicum 2, 82. extinctus 2, 110.
 Erymanthus fl. 2, 130.
 Erythrae 1, 71.
 Erythraeum mare 1, 61. nomen ei dedit Erythras rex 2, 131. 198.
 Eryx interimitur 2, 141.
 Euboenfes 1, 18. Atheniensibus favent 1, 26. Euboicae gentes 1, 179.
 Eucalpidas 1, 18.
 Eudaemon 2, 199.
 Eudicus 1, 18.
 Euergetae, cognomen Agriaspae 2, 62.
 Evius 2, 214.
 Eumenes partem copiarum ducit 2, 157. cum Hephaestione contendit 2, 214. Alexandri gratiam recuperat 2, 215. post cuius mortem plures provincias accipit 2, 233.
 Euphrates 1, 66. magnum munimentum Persici regni 1, 152. interfluit Babylonem 1, 205. altum lizium vehit, *ibid.* in Pallacopam effunditur 2, 217. Euphratis ortus cursusque 1, 203. Euphratem pontibus iunctum cum copiis transit Alex.

I N D E X.

1, 168. Darius 1, 97. 167. ad Euphratem castra movet Darius 1, 102. contendit 1, 111.

Euripides 2, 102.

Europa 1, 6. 2, 11. inundata exercitu 1, 226. Europae maximum flumen Ister 1, 38. Europae bellum intulerunt Darius & Xerxes 1, 222. in Europam Harpalus evadit 2, 202. in Europa continui delectus 1, 56. Europaei milites Asiaticis fortiores 1, 51. Scythae Europaei 2, 80.

Eurybotas 1, 44.

Eurylochus 2, 123.

Euthykrates 1, 18.

Euthymon 1, 220. 222.

Euxitheus 1, 18.

Excipinus 2, 91.

F.

Facilius est, quaedam vincere, quam tueri 1, 175.

Falcati currus 1, 178. falcatorum curruum impetus 1, 190. falcatae quadrigae 1, 166.

Fama bella constant 1, 114. 2, 128.

Favonius 2, 26.

Ferrum candidum inter dona 2, 183.

Firmissima est inter pares amicitia 2, 88.

Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam 1, 230.

Fortuna nunquam simpliciter indulget 1, 189. belli artem victos quoque docet 2, 82.

Funebres ludi 2, 218. funebria certamina 2, 215.

G.

Gabaza 2, 113.

Gades 2, 199. ad Oceanum, colonia Tyri 1, 151.

Gamaxus 2, 144.

Gangabae 1, 129.

Gangaridae 2, 160.

Ganges fl. describitur 2, 130. maximus fluminum Indiae 2, 160. Acesinem intercipit 2, 130.

Garabactra 2, 179.

Gedrosiae fines 2, 193. Gedrosiorum regio 2, 191.

Gergetho 1, 68.

I N D E X.

- Germani legatos ad Alex. mittunt 1, 38.
 Getae 1, 37. Scythicus populus 1, 17. vincuntur 1, 38.
 opibus non student 1, 17. in Getas expeditio 2, 202. Ge-
 ticae mulieres 1, 38.
 Glaucias 1, 39. cum copiis adventat 1, 40. imminet Alex-
 andro, *ibid.*
 Glaucippus 1, 72.
 Gobares 1, 224.
 Gordaei montes 1, 171.
 Gordianorum terrae 1, 203.
 Gordium urbs, cui nomen dedit Gordius Midae pater
 1, 97.
 Gorgaras 2, 56.
 Gorgias 2, 56. com meatum impetrat 2, 212.
 Gortuae 1, 179.
 Graecia 1, 234. 2, 10. a Philippo in ordinem coacta 1, 4.
 universa in servitutem redigitur 1, 28. frequentes colonias de-
 duxit 1, 58. tumultibus concutitur 2, 202. Graeciae totius
 conventu celebrata Isthmia 1, 153. vindex Philippus 1, 23.
 curam omittendam Alexandro suadent amici 1, 33. Graeciam
 dominatu premit Philippus 1, 26. tenet Alexander 2, 178.
 Graecus sermo 1, 234. a Graeco debellatum iri Persas diu ante
 significatum 1, 89. Graeca lingua 1, 234. Graeci milites 1,
 238. mores 2, 167. pedites mercede conducti 1, 117. Graeci
 fraudibus, insidiis, prodicione a Philippo capti 1, 25. in Asia
 ex Persarum servitute erepti 1, 28. ob Philippi mortem in spem
 erecti 1, 33. ex Persicis regionibus iter in patriam ferro ape-
 ruerunt 1, 54. in ergastula distributi 1, 65. abrupti a ceteris
 1, 123. captivi 1, 219. decernunt Alexandro coronam au-
 ream 1, 153. cum fortuna mutantur 1, 76. Graecorum ca-
 stra 1, 236. concilium 2, 9. temporaria sunt ingenia 1, 153.
 fabulae 1, 205. fabulosa carmina 1, 96. imperator Philippus
 1, 29. mercenarii in castris Alexandri 1, 211. fides erga Da-
 rium 1, 233 sq. militum fides 1, 235. mores & mitia ingenia
 2, 112. mores mali 2, 117. mentiendi licentia 2, 135. tri-
 ginta millia Dario militant 1, 100. quinquaginta millia 1,
 234. plurimi res atque vitam Alexandri memoraverunt 1, 3.
 decora virtutis prima 1, 73. Graecis innata fabularum cupido 1,
 3. Graecis mercenariis parcitur 1, 73. Graecos, qui Hellesponti
 oram tenent, vastat Darius 1, 134. Graecae urbes 1, 98.
 Graecarum urbium legatos Damasci reliquit Darius 1, 129.
 Granicus amnis 1, 62. 97. 120. 2, 162. veluti Asiae por-

I N D E X.

ta 1, 63. Granicum superat Alexander 1, 169. ad Granicum pugna 1, 63. 187.

Grynium 1, 52.

H.

Hages 1, 147.

Halicarnassus 1, 76. 91. 112. 2, 103. Cariae metropolis 1, 78. obsidetur, *ibid.* oppugnatur, *ibid.* incenditur 1, 83. excinditur 1, 84. apud Halicarnassum proelium 1, 208. Halicarnassenses Myndensibus opem ferunt 1, 78. interiorem murum exstruunt 1, 81. Halicarnassensium eruptio prima 1, 79. secunda 1, 81.

Halonefus 1, 26.

Halys amnis Lydiae 1, 152. 175.

Hammon Libycus 1, 4 sq. consulitur in occultum scelus 2, 43. Hammonis effigies 1, 162. nemus, *ibid.* ad Hammonem corpus suum ferri iubet Alexander 2, 218.

Hammonii 1, 161.

Harpagones, manus ferreae 1, 141.

Harpalus 2, 167. thesaurorum custos 2, 202. gazam regiam diripit, *ibid.* ei infestus Alexander 2, 203. interficitur, *ibid.*

Hauftanes 2, 117.

Hebrus 1, 57.

Hecateus 2, 56.

Hecatombus 1, 77. eius filii, *ibid.*

Hecatompulos 2, 12.

Hector 2, 38. Parmenionis filius 1, 164. eius mors 1, 165.

Hegelochus 1, 62. copiis praeficitur 1, 98. insulas in dittonem Alexandri redigit 1, 153. Chion occupat 1, 154. familiaris Parmenioni 2, 47.

Hegesistratus 1, 72.

Helicon, artifex 1, 60.

Helixus 1, 18.

Hellanicæ 1, 7. educatrix Alexandri 2, 101. Hellanicæ filii occumbunt 1, 73.

Hellanicus 1, 81. virtutis causa donatur 1, 208.

Hellesponti ora 1, 98. montes ad Hellespontum 1, 51. Hellespontii 1, 57.

Hephaestion 2, 11. Patrocli tumulum coronat 1, 59. carissimus Alexandro 1, 126. omnium arcanorum particeps 2, 213.

I N D E X.

Phoenicen classe praetervehi iussus 1, 153. ex amicis Alexandri 2, 34. parti exercitus praepositus 2, 99. missus in regionem Bactrianam 2, 107. ad flumen Indum procedit 2, 133. benigne excipitur ab Omphi 2, 142. regionem Indiae subigit 2, 159. maiorem exercitus partem ducit 2, 191. febricitans moritur 2, 210. 214 sq. Deus creditur 2, 215. Hephaestionis ala, *ibid.* brachium vulneratum 1, 199. pulchritudo & lepor 2, 91. similtas cum Eumene 2, 214. Hephaestioni ut heroi sacrificatur 2, 210. ei nupsit filia Darii 2, 220.

Heracon 2, 197.

Hercii Iovis ara 1, 59.

Hercules 2, 118. dicatus Deus, *ibid.* a Megarensibus civitatis iure donatus 1, 49. osor, punitor, extirpator tyrannidis 1, 26. malorum averruncator 1, 23. Ephesiis asylus ius servat 1, 70. Herculis ara 1, 58. 147. columnae 2, 199. exercitus 2, 167. metus apud hostes Indos in religionem venerationemque conversus 2, 149. scyphus 2, 211. simulacrum agmini praeferunt Indi 2, 148. termini 1, 119. 2, 170. Herculi sacrata ara 1, 128. Tyrio crateram dicat Alexander 1, 166. Herculem aequaturus Alex. 2, 163. Tyrii praecipue colunt 1, 139. ab Hercule genus ducunt reges Maced. 1, 1, 4. 139.

Hermolaus 2, 121. 124.

Hermotus 1, 60.

Hermus 1, 67.

Heromenes 1, 86.

Heropythus 1, 69.

Herosttratus 1, 70.

Hidrieus 1, 77.

Hieronimus 1, 18.

Hierosolyma 1, 88.

Hipparchus 1, 18. Eretriae tyrannus 1, 26.

Hispaniae 2, 199.

Histaspes 2, 10.

Homerus, sapientiae, qua constant imperia, plenus 1, 14.

Homeri versus Alexandro probatissimus 1, 15. editio e narthecio 1, 14. Homero scrinium exquisitissimae artis dedicatur, *ibid.*

Horitae 2, 191. 193.

Horratas 2, 181.

Hydaspes 1, 152. amnis 2, 143 sq. 161. Acesini committitur 2, 167 sq.

I N D E X.

Hydraotes fl. 2, 156.
 Hyparna 1, 85.
 Hypafis fl. 2, 159.
 Hypfides 2, 84.
 Hyrcania 2, 18. 112. pars regni Perf. 1, 152. Phratapher-
 ni tradita 2, 112. ad Hyrcaniae fines penetrat Alex. 2, 15.
 Hyrcaniae urbs 2, 22. Hyrcaniam petit Nabarzanes 1, 240.
 eamque occupat 2, 14. Hyrcani equites 1, 63. 118. Hyrcan-
 num mare, *aliis* Caspium 2, 18. 65.

I.

Iaddus 1, 88.
 Iafon 1, 34.
 Iaffus 1, 74. Iaffii 1, 75.
 Iberia ab Ibero fl. vocatae Hispaniae 2, 199.
 Iberus fl. 2, 199.
 Ida 1, 51. in Ida solis ortus 1, 52. Idae quid antiquis 1,
 51. Idaei Dactyli, *ibid.* montes 1, 60.
 Idarnes 1, 153.
 Ilioneus 1, 130.
 Ilium 1, 58. eo profectus Alexander 1, 66. Ilio nomen
 urbis addit, *ibid.* Ilii veteris fedes 1, 58. Ilienses Alexandro
 cognati 1, 59.
 Illyrii 1, 26. a Parmenione vincuntur 1, 6. ingenio fe-
 roces 1, 19. Alexandrum sequuntur 1, 55. rapto vivere ad-
 fueti 1, 120. in exercitu Alexandri 1, 185. Illyriorum prae-
 ruptae petrae 1, 119. rex 1, 30. motus 1, 39. tributarii Ma-
 cedones 1, 18. Illyrios subegit Alex. 2, 178. Illyriorum mu-
 lieres 1, 30.
 Imbrus 1, 155.
 Immortales quos vocant Persae 1, 103.
 India 2, 234. describitur 2, 117. 131. spectat Orientem
 2, 129. Indiae vis frigoris 2, 94. in Indiae plaga mundus sta-
 tas temporum vices mutat 2, 130.
 Indus flumen 2, 133. amnis 2, 139. gelidior 2, 130. ad
 Indum fl. venit Alex. 2, 141.
 Indi 1, 100. 2, 14. 66. Macedonum futuri 1, 119. con-
 veniunt ad Darium 1, 166. accolae rubri maris 1, 178. ocea-
 ni 1, 152. in potestate Darii 1, 166. Bessi auxiliares 2, 66.
 maritimi 2, 192. vinosi 2, 132. arbores Indi pro Diis colunt,
ibid. Indorum vestitus 2, 131. Sapientes 2, 133. orbis extre-

I N D E X.

mus 2, 202. menses descripti in XV dies 2, 133. rex Indus 2, 138. Indus, magister elephantum 2, 152.

Ingenia hominum locorum situs format 2, 131.

Invidi homines nihil aliud quam ipsorum sunt tormenta 2, 143.

Iolai sanum 1, 43.

Iollas, frater Cassandri 2, 235. inter ministros Alexandri, *ibid.*

Ionas servitio barbariae eximit Alexander 2, 13. Ionia 1,

152. Ioniae coloniae 1, 134. Ioniae situs 1, 58. Ionicae urbes 1, 69.

Isson 1, 59. capta a Macedonibus 1, 115. ad Isson proelium 1, 138.

Ister 2, 80. maximum Europae flumen 1, 38. in Germania oritur, *ibid.*

Isthmus inter Ponticum & Cilicium mare 1, 97. Isthmiorum ludicrum 1, 153.

Istriani 1, 17.

Italia 2, 103. Italiae ora 2, 199.

Iudaea 1, 88. Iudaei, *ibid.* propinquo exitio liberati, *ibid.* suis legibus vivere permitti 1, 89. Iudaeorum sacerdos 1, 88. sacerdotes, *ibid.* perpetui hostes Samaritani 1, 89.

Iunius mensis apud Macedonas res gerentibus infaustus 1, 62.

Iuno 1, 5.

Iuppiter Graeciae ultor aperit oculos 1, 220. Iuppiter descensor 1, 58. Olympius 1, 55. 67. Iuppiter speciem draconis induit 1, 5. Iovis Hammonis oraculum 1, 160. effigies 1, 162. filius dici credique vult Alex. 2, 117. Iovis templum 1, 97. Iovi sacrata ara 1, 128. Iovem sui generis auctorem credi vult Alex. 1, 160. propitiat Alex. 1, 183. Iove genitus Alex. 2, 133.

L.

Lacedaemonii 2, 8 sq. gens bello nobilissima, *ibid.* in expeditionibus Alexandri non erant 1, 66. totam Peloponnesum in suas partes trahunt 2, 4. cum Memnone consilia sociant 2, 3. Lacedaemoniorum cum Antipatro pugna 2, 5. Lacedaemoniis laeta belli principia, *ibid.* fidem dari ab Alexandro postulant Graeci 2, 19. inter Lacedaemonios rex eminebat 2, 7.

Lacones 2, 8. Laconum defectio 2, 69.

Lade insula 1, 72.

Lampsacenus ager 1, 60. Lampsacenis propter Anaximenum parciitur 1, 13. Lampsacus 1, 60. a Persis occupatur 1, 91,

I N D E X.

- Langarus 1, 39.
 Lanificium Persarum feminis contumeliosum 1, 210.
 Laomedon 2, 233.
 Larissa 1, 70.
 Lathenes 1, 18.
 Lembi piratici 1, 154.
 Leonidas, Alexandri paedagogus 1, 78. Olympiadis propinquus 1, 7. vir severus & parcus 1, 9. Leonidae vitium citatior gressus 1, 8. *alius* Parmenioni amicus 2, 61.
 Leonnatus ex purpuratis Alex. 1, 125. armiger 2, 34. lanceam aufert Alexandro 2, 104. ad cubiculi regii limen excubabat 2, 123. copiis praeest in proelio adversus Porum 2, 149. semianimis procubuit 2, 174. praemissus 2, 191. levis armaturae partem ducit 2, 191. stirpe regia genitus 2, 226.
 Leonnato data provincia post mortem Alex. 2, 233.
 Leontopolis 1, 6.
 Lesbus 1, 98. Aeolica 1, 58. Lesbum petit Memnon 1, 91. Lesbiis auxiliatur Strambelus 1, 74.
 Lei filiae 1, 47.
 Leucadia occupatur 1, 48. Leucadii 1, 26.
 Leucosyri 2, 18.
 Leuctrica pugna 1, 20. 45.
 Libanus mons 1, 142. 2, 199. in Libano agrestes Arabum 1, 143.
 Liber Pater 1, 47. 70. 2, 106. 118. 163. 170. dicatus Deus 2, 118. Iove genitus ad Indos venit 2, 133. celatus Iovis femore 2, 135. celebre Indis nomen 2, 184. Liberi Patris gloriam & famam aemulatur Alex. 2, 194. ira 1, 47. lucus 1, 37. sacra intermissa 1, 48. termini 1, 119. 2, 90. triumphus 1, 127. Libero Patri non redditum sacrificium 2, 106. a Libero Patre condita Nyssa 2, 135.
 Libethrus 1, 37.
 Libya pluviis carens 1, 160.
 Loceus 2, 29.
 Locrenses 1, 185. Locri Amphissam incolentes 1, 19. π
 Philippo puniti 1, 21.
 Lous mensis 1, 7.
 Luna Persarum est 1, 170. lunae defectus, *ibid.* lunae cursu tempora notant Indi 2, 133.
 Lycaonia 1, 153.
 Lycia 1, 215. inferior 1, 85. Lyciae fons 1, 76. res compositae 1, 96. Lyciae contributa Mylias 1, 85. Lyciam ob-

I N D E X.

tinet Antigonus 2, 233. in Lyciam contendit Alexander 1, 85. Lycius civis 1, 215. dux itineris 1, 216. 227.

Lycomedes 1, 92.

Lycurgus 1, 48.

Lycus amnis 1, 96. Lycum ponte iungit Darius 1, 167. traicit Darius 1, 196.

Lydia 1, 54. doti datur Alex. 1, 152. Lydiae situs 1, 57. praefectus Antigonus 1, 138. Lydiam recuperare tentant praetores Darii, *ibid.* terminat Halys 1, 175. in Lydiam ducit Cyrus 1, 105. mittitur Menander 2, 233. Lydorum armis excisa Smyrna 1, 71. regia vetus 1, 67 sq. Lydis permissum suis legibus vivere 1, 68.

Lyncestes 1, 184. Alexander 2, 51. lanceis confoditur 2, 52. Amyntas 1, 208.

Lyrnessus 1, 106.

Lyfander 1, 46.

Lyficles 1, 20.

Lyfimachus Acarnan 1, 7. *al.* dux Alexandri 2, 101. 104. Lyfimachi provinciae post mortem Alexandri 2, 234.

Lyfippus 1, 8. Alexandri amicis statuas facit 1, 65.

M.

Macedonia 2, 12. navibus non abundans 1, 56 sq. Macedoniae cura committitur Alexandro 1, 17. reges generis sui auctorem Herculem credunt 1, 4. situs 1, 57. in Macedoniam belli molem transferre conatur Memnon 1, 91. in Macedonia strenue delectus aguntur 1, 84.

Macedo Polystratus 1, 241. Macedo gregarius miles 2, 114. Macedones 2, 8. 107. rei nauticae imperiti 1, 74. Illyriorum tributarii 1, 18. Asiaticis moribus infecti 1, 85. ante contempti virtute Philippi formidabiles 1, 4. imperio regio adfueti 1, 163. toto orbe noti 1, 186 sq. Alexandro rege dignissimi 1, 199. gens bello nobilissima 2, 8. moris patrii tenaces 2, 117. circa Alexandrum 1, 121. cohibiti intra castra 2, 208. in acie senes facti 2, 161. incompositi 1, 143. infesti 2, 79. inviati ceteris 2, 128. liberatores orbis 1, 119. moesti 2, 76. obtriti 1, 192. Macedonum acies 1, 100. aetate graves 1, 210. regum genus 1, 139. sepultura 1, 31. genti ingenita erga reges suos veneratio 1, 111. fortitudo 1, 119. celebrata 2, 182. nomen terribile 1, 188. barbaris invidium facit avaritia ac libido eorum 2, 197. lex de propinquis

I N D E X.

coniuratorum necandis 2, 46. 124. scitum, ne rex pedes venaretur 2, 101. bella civilia 2, 231. castra 1, 101. promississimi caesi 1, 122. turba circa regem 1, 98. trecenti desiderati 1, 198. armis nulla gens par 2, 90. robur invictum 2, 162. Macedonica classis 1, 72. Macedonicae phalangis vis 1, 61. Macedonicae vestes 1, 210. Macedonica nomina barbaris imposta 2, 209.

Macerianus 2, 180.

Madates 1, 211. Sifygambis sororis filiam in matrimonio habet 1, 212.

Maeotis palus 2, 18.

Magi 1, 6. 51. 102. Alexandro Babylone occurrunt 1, 204. magica ars 2, 66.

Magna Mater 1, 51.

Magnetes 1, 69.

Maleon turmae 1, 185.

Mallorum fines 2, 183. regio 2, 169.

Mallos urbs 1, 112.

Manicatae tunicae 1, 103.

Maracanda 2, 100 sq. 107. urbs 2, 77. 79. 91.

Marathos urbs 1, 134.

Mardonius 1, 45. 134.

Mardus 1, 128. Mardi 1, 178. 2, 112. Mardorum gens bellicosissima 1, 225. describitur 2, 20.

Mareotis palus 1, 160. haud procul insula Pharo fita 1, 163.

Margaritae ac gemmae Indiae 2, 131. margaritis gemmiferae dives India 2, 117.

Marginia urbs 2, 93. (*an Margiana?*)

Margites 1, 47.

Maronea 1, 57.

Marfyas annis 1, 96.

Massagetae 1, 178. 2, 14. 99 sq. equites 1, 190.

Mausolus 1, 77.

Mazaces 1, 138. 159.

Mazaeus 1, 190. 195. Alexandrum transitu Euphratis prohibere non audent 1, 168 sq. praetor 1, 167. regionem urit ut hostis 1, 168. praemissus ad itinera occupanda 1, 177. praefidet itineri 1, 179. fugit 1, 196. Babylonem seque dedit Alexandro 1, 203. Mazaei precarium regnum 1, 228 sq. Mazaeo praepositus gener Alexander 1, 177. Mazaeum transfugam satrapia Babyloniae donat Alex. 1, 207 sq.

I N D E X.

- Mazagae 2, 136.
 Medari 1, 17.
 Medea 1, 34.
 Media 1, 238. pars regni Persici 1, 152. equorum foecunda 2, 214. Mediae caput Ecbatana 1, 227. 2, 214. fines ingressus Darius 1, 202. satrapia 2, 11. Mediae praefectus Parmenio 2, 34. in Mediam missus Arsaces 2, 112. Mediam Pithon obtinere iussus 2, 234. Media nulla opulentior regio 2, 38.
 Medus fluvius describitur 1, 215. Medi 1, 99. 179. Medis (*rectius* Maedis) imperitat Alex. 2, 178.
 Medius Larissaeus 2, 217.
 Megabyzi 1, 70.
 Megalopolis 2, 5. Megalopolitani obsessi 2, 9.
 Megarenfes 1, 18. cum Atheniensibus sentiunt 1, 26.
 Alexandrum civitate donant 1, 49.
 Megareus 1, 91.
 Melas amnis 1, 57. 89.
 Meleager 1, 38. uxoris amore domum proficiscitur 1, 84. dux agminis 1, 118. copias ducit 1, 216. Cyropolim obsidet 2, 79. liberalitatem Alexandri fugillat 2, 143. infestus Perdiccae 2, 226. irrumpit regiam, *ibid.* novi regis satellites 2, 227. princeps satellitum, *ibid.* vanus, infidus, novator 2, 231. occiditur 2, 233. Meleagri ala 1, 184. oratio de successore Alexandri 2, 224.
 Melon 1, 239.
 Memaceni 2, 78.
 Memnon Rhodius 1, 9. nobilissimus dux 1, 130. L milia Graecorum ducit 1, 51. pugnat ad Granicum 1, 63. Pitanen obsidione liberat 1, 52. acerrimus Macedonum hostis 1, 62. Miletum profugit 1, 72. a Dario praetor creatus 1, 76. genere Graecus, *ibid.* eruptionem facit 1, 79. belli molem in Macedoniam transferre conatur 1, 91. multa loca occupat, *ibid.* fato concedit 1, 92. 98. bello felix 2, 3. Memnonis agro parcitur 1, 61. consilium de vastanda regione 1, 60. humanitas 1, 80. laudes, *ibid.* alius Syriae praefectus 1, 165. ex Thracia supplementum adducit 2, 167.
 Memnonis regia 1, 164.
 Memphis 1, 137. Memphim petit Alex. 1, 164. translatum corpus Alexandri 2, 236. Memphi potitus Alexander 1, 159.
 Menander 2, 233.
 Menapis satrapa 1, 9. 2, 19.

I N D E X.

- Menedemus 2, 79. caeditur 2, 84.
 Menes, regioni Babyloniae praefectus 1, 207. pecuniam
 ad mare defert 2, 4.
 Menidas explorare iussus 1, 178. vulneratus 1, 199. ad-
 ducit mercede militaturos 2, 92.
 Mennis urbs 1, 203.
 Menon 2, 4. Arachofis praetor datus 2, 63. Gedrosiae
 praefectus 2, 193.
 Mentor 1, 10. Mentoris filiae 1, 130.
 Meros mons 2, 135.
 Mesopotamia unde sic dicta 1, 203. fervida 2, 234. Me-
 fopotamiae campi 1, 167. 203. 2, 161. spatiosi 1, 113.
 praetores 2, 199.
 Messene 1, 49.
 Messenii 1, 5. oppressi a Philiadae liberis 1, 18. eos ex-
 pellunt 1, 49.
 Q. Metellus 1, 65.
 Methymna 1, 91. Methymnaeorum tyrannus Aristonicus
 1, 154. & Chrysolaus 1, 165.
 Metron armamentario praefectus 2, 30. 36.
 Midiae regia 1, 97. pater Gordius, *ibid.*
 Milesii 2, 74. a Milesiis pecuniam exigit Pharnabazus 1,
 138 sq.
 Miletus 1, 72. 2, 74. aliquando opibus & gloria pollens
 1, 73. Miletum cepit Balacrus 1, 153. immo ipse Alex. 1, 73.
 apud Miletum pugna 2, 106. Mileto transferant Branchidae
 2, 74.
 Mimas mons 1, 71.
 Minerva 1, 26. Minervae ara 1, 58. templum donariis
 exornatur 1, 66. Minervae ludi celebrati 1, 112. sacrata ara
 1, 128. locantur arae 2, 141. sacrum fit 1, 59. caesae vi-
 ctimae 2, 109. Minervae Atheniensi arma dedicantur 1, 66.
 Minervam propitiat Alex. 1, 183.
Miserias optime ferunt, qui abscondunt 1, 220.
 Mithren invocat Darius 1, 182.
 Mithrenes 1, 67. honorifice habitus 1, 68. Sardeis prodi-
 dit 1, 125. Mithrenis precarium regnum 1, 228 sq. Mithre-
 ni Armenia data 1, 208.
 Mithrobarzanes 1, 63.
 Mitylene 1, 92. capta, *ibid.* Mitylenen Chares tenet cum
 praesidio Perfarum 1, 154. Mitylenaei 1, 10. Mitylenaeis
 obsides reddit Alexander 1, 165.

I N D E X.

- Mnaseas 1, 18.
 Moeris 2, 187.
 Monimus 1, 131.
 Mosyni 2, 18.
 Mullinus 2, 138.
Multitudinem nulla res efficacius regit, quam superstitio 1, 171.
 Murices ferrei in terram defossi 1, 186.
 Musis ludi scenici facti 1, 55.
 Musicani 2, 184. deficient 2, 185. Musicanorum fines
 2, 184.
 Mycale 1, 72. 74.
 Mylassa 1, 68. haud procul Halicarnasso 1, 78. Mylassis
 obversa arx 1, 79.
 Mylias 1, 85.
 Myndii 1, 112. Myndensium oppidum 1, 78.
 Myrtis 1, 18.
 Myfia 1, 57.
 Mythracenes 1, 239.

N.

- Nabarzanes 1, 117. praetor Darii 1, 113. coniurat in Da-
 rium 1, 229 sq. Darii caedem agitat 1, 232. desertur a Pa-
 trone 1, 235. Hyrcaniam petit fuga 1, 240. eam occupat 2,
 14. occurrit Alexandro 2, 22. regioni, quam ante obtinue-
 rat, praeficitur 2, 25. Nabarzanis literae ad Alex. 2, 16 sq.
 Nasamones 1, 161.
Naturae iura bellum in contrarium mutat 2, 168.
 Naura 2, 107.
 Nearchus 2, 191. longius in Oceanum procedere iussus
 2, 198. per Oceanum & Euphratis ostia Babylonem prae-
 mittitur 2, 216. Nearchi sententia de successore Alexandri
 2, 223. Nearchum convivio excipit Alexander 2, 217.
 Nestanebus 1, 5. ab Ocho victus, *ibid.*
 Nemesis 1, 6. Nemeses 1, 71.
Nemo pius habitu corporis suos aestimat 1, 221.
 Neon 1, 18.
 Neoptolemus Achillis filius 1, 59. *alius* 1, 79.
 Neptunus 1, 58. occupati maris vindex 1, 148. Neptuni
 sacerdotium 1, 74. num Neptuno maior Alexander, quae-
 runt Tyrii 1, 142.
 Nereides 1, 58.

I N D E X.

Nicaea 2, 167.

Nicanor 1, 38. Laden occupat 1, 72. Parmenionis filius 1, 118. praestitit Argyraspidibus 1, 184. praemissus ab Alex. ad inhibendam fugam 1, 240. moritur 2, 25. *alius* coniurat in Alexandrum 2, 29. *alius* temerarius & audax 2, 145.

Nicarhides 1, 224.

Nicias 1, 68.

Nicomachus 2, 28. 36.

Nicostratus 2, 121.

Nihil tuto in hoste despicitur : quem spreveris valentiorum negligentia feceris 2, 14.

Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido 2, 86.

Nilus crocodilos alit 2, 130. Nili fluminis claustra 1, 164.

Nilo ante vectus Alexander 1, 159.

Niphates 1, 63.

Nisaei equi 2, 214.

Numidiae solitudines 2, 199.

Nymphae 1, 96.

Nyfa 2, 134. a Libero Patre condita 2, 135.

O.

Oceanus 2, 163. 187. aditus 2, 222. exaestuans 2, 188. alluit terras 1, 187.

Ochus amnis 2, 93.

Ochus, Darii filius, in spem imperii Persici genitus 1, 189. Ochum filium Darius obsidem offert Alexandro 1, 175. *alius* 1, 50. Persarum rex 1, 9. saevissimus regum 2, 220. adversus Cadusios bellum gessit 1, 50. cum exulibus in gratiam redit 1, 10. Nectanebum vincit 1, 5. Ochi, qui ante Darium regnaverat, filiae 1, 130. neptis eius 2, 10. patruus Ostanes 1, 50. uxor 1, 130.

Odryfae 1, 37. deficiunt 2, 202.

Olympici ludi 1, 9.

Olympias, mater Alexandri 1, 211. originem gentis suae ab Achille ducit 1, 4. Epirum invadit 2, 213. irridet filium Iove se genitum credi volentem 1, 5. marito bellum struit 1, 31. morosa & arrogans 1, 29. ob stupri suspicionem expulsa, *ibid.* parricidam in cruce corona ornat 1, 32. populo invisa 1, 33. Olympiadis & Antipatri similitudines 2, 210. 212. ad filium in Asiam proficiscentem adhortatio 1, 5. al-

I N D E X.

vum annulo obfignatam per quietem vidit Philippus 1, 6.
 crudelitas 1, 32. partus 1, 6. frater 1, 30. Olympiadi illu-
 dit Nectanebus 1, 5. Olympiada immortalitati consecrare de-
 crevit Alexander 2, 179.

Olympus 1, 35.

Olynthus 1, 18. excisa 1, 24. Olynthii Macedonum acer-
 rimi hostes 1, 12. inde Olynthio apud Alex. non idem iuris
 est, quod Macedoni 2, 129.

Omares 1, 64.

Omphis rex 2, 141. patris nomen sumit 2, 143.

Onchestus 1, 42. prodigium apud Onchestum 1, 45.

Onesicritus 2, 191. longius in Oceanum procedere iussus
 2, 198.

Onomarchus 1, 22.

Onomastorides 1, 131.

Ora urbs 2, 138.

Oraculum Apollinis Didymei 1, 74. Dei 1, 162. Iovis
 Hammonis 1, 160. 2, 37. oraculo edita fors 1, 98. 215 sq.
 oraculis ambigua responsa 1, 31.

Orchomenii 1, 44.

Orestes 1, 184.

Oreus 1, 26.

Orius amnis 1, 159.

Orobates 1, 178.

Orontobates 1, 77. 83. acie victus 1, 84.

Orphei effigies fudat 1, 37.

Orsillos 1, 239.

Orfines 2, 199 sq. a septem Persis oriundus 1, 178. sa-
 trapes Persagadum 2, 199. Orfinis supplicium 2, 201.

Ossa mons 1, 35.

Ostanes 1, 50.

Oxartes 2, 108 sq.

Oxathres, frater Darii 1, 121. 130. 2, 11. custos cor-
 poris Alexandri 2, 75 sq. *alius* praetor Bactrianorum 2, 184.
 eius filiam ducit Alexander 2, 208.

Oxus amnis 2, 66. superatur a Besso 2, 68. ab Alexan-
 dro 2, 72 sq. turbidus semper & insalubris est potu 2, 93.

Oxycanus 2, 184 sq.

Oxydates 2, 112. nobilis Perses 2, 11.

Oxydracorum oppidum 2, 171. regio 2, 169.

Ozines 2, 193.

I N D E X.

P.

- Paeones 1, 25. 39. Paeonum equites 1, 169.
 Paeonia 1, 180.
 Paetica 1, 57.
 Pagus mons 1, 71.
 Palaetyros 1, 139.
 Pallacopa 2, 216 sq.
 Pamphylia 1, 96. Antigono datur 2, 233. Pamphyliae me-
 tropolis 1, 89. Pamphylum mare 1, 87. ad mare Pamphy-
 lium angustiae 1, 89.
 Pancastra 1, 70.
 Panegorus 1, 60.
 Pangaeus mons 1, 57.
 Panis apud Macedones sanctissimum coëuntium pignus 2,
 116.
 Paphlagones appellati rustici homines 2, 44. Paphlagones
 equites 1, 63. Paphlagonum iuventus 1, 138.
 Paphlagonia 1, 54. cedit Eumeni 2, 233. eam intrat Alex.
 1, 98. capit Calas 1, 153.
 Paraetacene 1, 238.
 Parapamifadae (*al.* Paropamifadae) 2, 63. eorum satrapa
 Terioltes 2, 184.
 Parapamiffus mons 2, 69.
 Pardales in caveis 1, 204.
 Paridis lyra 1, 59.
 Parmenio Asiam aperuit regi 1, 4. Illyrios vincit 1, 6. in
 Asiam mittitur 1, 31. Grynium expugnat 1, 52. bellum Per-
 ficum dissuadet 1, 53. mox accelerandum censet 1, 55. Aby-
 dum petere iubetur 1, 58. navale proelium suadet 1, 75. in
 Phrygiam praemittitur 1, 84. infidias Alexandro structas nun-
 tiat 1, 85. Ipsum praemittitur 1, 107. eam capit 1, 112. fi-
 diffimus purpuratorum 1, 109. in laevo cornu curat 1, 118.
 195. praemissus Damascum 1, 128. tradit Andromacho Coe-
 len-Syriam 1, 153. peritissimus artium belli 1, 181. deterret
 regem Darii literas palam recitaturum 1, 172. tuetur laevum
 cornu 1, 186. 195. parti exercitus praeficitur 1, 224. Me-
 diae praefest 2, 34. 36. proximus Alexandro 2, 55. occisus
 a Cleandro 2, 60. indicta causa 2, 125. Parmenionis crimi-
 natio 1, 110. literae 1, 109. epistola intercepta 2, 36. sen-
 tentia de reddendis captivis 1, 176. in Alexandrum merita 2,

I N D E X.

51. virtutes 2, 61. Parmenionem Syriae praeficit Alexander 1, 133 sq. defendit Clitus 2, 103.

Parthi Scythia profecti 1, 179. habent urbes, quas habere Macedonum reges 1, 227. Ecbatana tenent, *ibid.* Parthorum satrapa Phrataphernes 2, 193.

Parthiene 2, 11. a Cratero defensa 2, 15 sq. Parthienem petit Artabazus 1, 238. Alexander 2, 23.

Paryaeae rupes 1, 42.

Pafas 2, 230.

Pasitigris 1, 211.

Patara 1, 68. in fidem accipit Alex. 1, 85.

Pathalia 2, 187.

Patria est, ubicunque vir fortis sedem elegerit 2, 17.

Patroclus 1, 59.

Patron dux Graecorum militum 1, 231. parricidii index 1, 234 sq.

Pavones agrestes 2, 157.

Pausanias, corporis regii custos 1, 31. Philippum occidit 1, 32. 2, 52. Pausaniae in cruce pendenti corona aurea imposita 1, 32. facellum exstruitur 1, 47. *alius* arci Sardaniae praeponitur 1, 68.

Pausippus 1, 131.

Pelagon 1, 69.

Pelafgi 1, 46.

Pelium 1, 39. 42.

Pella 1, 51.

Pellene 1, 42. Achaeorum 1, 49. foedus Lacedaemoniorum aspernatur 2, 5.

Peloponneses 1, 118. Peloponnesium defectio 2, 69. equites 1, 185. Peloponnesii 1, 42.

Peloponnesus 1, 19. ex Peloponneso legationes 1, 48. miles conducendus 1, 96.

Pelusium 1, 159. Pelusii ostium 1, 137.

Peneus 1, 35.

Penidas 2, 77.

Penfiles horti Babylone 1, 205.

Percote 1, 60.

Perdiccas, rex Maced. 1, 55. inultus occiditur 2, 47. *alius* inter praecipuos Alexandri duces 1, 118. sine iussu regis Thebas invadit 1, 43. fauciatur 1, 44. donationem Alexandri respuit 1, 56. operi ad Tyrum praeficitur 1, 143. sagittis in proelio ad Arbela prope occisus 1, 199. armiger

I N D E X.

2, 34. Cyropolin obsidet 2, 79. genibus Alexandri advolutus 2, 105. cum copiarum parte praemittitur 2, 133. cum equitibus in dextrum cornu Pori emittitur 2, 148. regionem Indorum vastat 2, 157. annulum a rege traditum in sella ponit 2, 222. Hephaestionem mortuum Babylonem defert 2, 215. Agathoclem mendacio servat, *ibid.* stirpe regia genitus 2, 226. Meleagrum it perditum 2, 231. Perdiccae oratio 2, 222 sq. cunctatio in accipiendo regno 2, 224. Perdiccae tradidit annulum Alex. 2, 217.

Pergae 1, 89. Pergenses 1, 87.

Periculosum est praegrave imperium 1, 175.

Perilais 1, 18. *alius* 2, 230.

Persae 1, 98. 236. 239. imperium orbis sibi destinabant 1, 28. in Graeciam corruptores mittunt 1, 33. Philippi apparatu exterriti 1, 51. Alexandrum impensius formidant, *ibid.* Graecos conscribunt, *ibid.* maris potentes 1, 72. rei nauticae peritissimi 1, 75. Halicarnassi arces defendunt 1, 84. fusi tribus proeliis 1, 138. recentes 1, 113. superati 1, 112. detondent comas 2, 219. discurrunt positis armis 1, 236. urgebant Thessalos equites 1, 122. fugiunt, *ibid.* arcana regum mira celant fide 1, 155. septem Persae 1, 178. Persarum acies 1, 117. agminis ordo 1, 102. campi 1, 120. centum millia 1, 99. classis Miletum navigat 1, 74. feminis lanificium contumeliosum 1, 210. filii non confident in conspectu matris, nisi cum illa permisit 1, 211. imperium 1, 102. per CCXXX annos evectum ad fastigium 1, 51. 189. imperii praesides Dii 1, 182. millia multa caesa 1, 198. opibus cur infensi Aegyptii 1, 159. reges decem 1, 50. Persarum reges a Cossaeis tributo pacem redimunt 2, 216. a Perseo Iovis filio nomen & genus trahunt 1, 61. eorum eximia maiestas 1, 232. Persis bellum inferre statuit Philippus 1, 28. capitale in sella regis confedissee 2, 115. imperium ademptum 1, 3. Persas a Graeco debellatum iri diu ante significatum est 1, 89. Persas ad corporis sui custodiam eligit Alexander 2, 213. Persica vestis 2, 143. 165. Persicae regiae fastigium par Deorum potentiae 2, 23. Persico imperio nullum amplius vidit aetas 1, 187. Persicum mare 1, 211. Persici legati Alexandrum puerum mirantur 1, 10.

Perfagadae 2, 199. Perfagadam urbs a Cyro condita 1, 223 sq.

Persepolis 1, 225. caput regionis 1, 218. Persepolis arx 1, 224. gaza 1, 223.

I N D E X.

- Perseus 1, 61.
 Persis 1, 123. opulenta 2, 194. prima, i. e. *anterior Persidis pars* 1, 211. Persidis fines 1, 210. reges 1, 170. 222. Persidem intrat Alexander 1, 213. in Pers. primus imperium intulit Cyrus 1, 190.
 Petanes 1, 63.
 Peuce inf. 1, 37.
 Peucestes subvenit Alexandro periclitanti 2, 173. tribus iaculis confossus 2, 174. vulneribus fatigatus, *ibid.* Peucesten Macedonem Aegypto praeficit Alex. 1, 164.
 Peucolaus 2, 29. 35. 92.
 Pexodarus, Hecatomni filius 1, 77. eius filia 1, 30.
 Pharnabazus 1, 113. 2, 3. praefectus Persicae classis 1, 138. praetor Darii 1, 153. Chium servat, *ibid.* vincetus traditur 1, 154. Pharnabazi uxor & filius 1, 130. Pharnabazo imperium orae maritimae a Memnone traditur 1, 92. a Dario 1, 101. Pharnabazum adit Agis 2, 3.
 Pharnaces 1, 63.
 Pharos inf. 1, 163.
 Pharrasii 2, 160.
 Pharsalia 1, 15.
 Phaselis 1, 85. ex Phaselide movet rex 1, 87. Phaselitarum legati 1, 85.
 Phasis 2, 22.
 Phayllus 1, 45.
 Phegelas 2, 159 sq.
 Phidias 1, 16.
 Philagus 1, 184.
 Philiadae liberi 1, 18. restituti 1, 49.
 Philippi 1, 56.
 Philippus Alexandri pater Graeciam in ordinem cogit 1, 4. ob suspicionem violati thori dimittit uxorem 1, 5. filio auctus 1, 7. plura eloquentia quam vi confecit 1, 10. filium osculatur, eumque maius sibi imperium circumspicere iubet 1, 16. in Scythiam movet 1, 17. in seditione sauciatur 1, 18. per Triballos iter facit, *ibid.* Amphictyonum decreto fit imperator 1, 19. communium iniuriarum ultor 1, 21. Graeciae vindex 1, 23. in contubernio Epaminondae 1, 21. intuitus per Graeciam arma circumfert 1, 22. ob iniurias ab Atheniensibus acceptas vindictae cupidus 1, 21. pro Graeciae libertate bellum gerit 1, 22. potentia & rebus gestis clarus 1, 20. Thebanorum & Apollinis iniurias ultus est 1, 21.

I N D E X.

ab Hercule genus ducit 1, 26. callidus, periurus, perfidus 1, 24. Graeciam dominatu premit, *ibid.* in conviviis hilaris 1, 24. religionum contemtor 1, 26. temerarius 1, 27. universam Graeciam in potestatem redigit 1, 28. a Thebanis hostis iudicatur 1, 27. bonus imperator, *ibid.* Graeciae imperator eligitur 1, 29. in Persicum bellum intentus 1, 28. ense stricto filium petit 1, 29. firmandae potentiae cum barbaris mulieribus matrimonium iungit 1, 30. occiditur 1, 32. regnum vi ac fraude invasit 1, 33. rem Macedonicam insignibus incrementis auxit 1, 56. Atheniensium victor 1, 119. 2, 3. Boeotiae 1, 119. Philippi aes alienum 1, 56. artes 1, 25. destinata morantur Athenienses 1, 19. exhortatio ad Alex. 1, 12. 30. gesta 1, 32. ea elevat Alexander 2, 102. Philippi hospes Artabazus 1, 229. 2, 19. imago inter Deos collocata 1, 32. incrementa suspecta 1, 17. literae ad Aristotelem 1, 7. statuae detractae 1, 48. in Dianae templo deiectae 1, 69. victoria de Atheniensibus 2, 103. in Philippi caedem coniurat Lyncestes Alexander 2, 52. Philippum ex vulnere claudum solatur Alex. 1, 18. eum ulciscitur 2, 221. inter eos crebra iurgia 1, 31. ad Philippum venit exsul Menapis 2, 19. Philippo genitus Ptolemaeus 2, 186.

Philippus, Alexandri medicus 1, 7. Acarnan 1, 109. evellit Alexandro sagittam 1, 157. venenum regi parasse infimulatus 2, 43.

Philippus, Lyfimachi frater 2, 110.

Philippus, dux Alexandri 1, 38. 185. 2, 27. ex vulnere interit 2, 199.

Philippus, frater Cassandri 2, 211.

Philistides 1, 26.

Philomelus 1, 22.

Philonicus 1, 15.

Philotas ad Mycalen mittitur 1, 74. equitum ductor, 1, 55. machinarum custos 1, 81. iussus praesidere regioni circa Tyrum 1, 153. mensam Darii pedibus Alexandri subduci dissuadet 1, 210. relinquitur cum expedita manu 1, 217. diversum iter ingredi iussus 1, 218. iusta solvit fratri 2, 25. Parmenionis filius 2, 29. coniurationis in Alexandrum reus vincitur 2, 34. confitetur scelus 2, 47 sq. faxis obruitur 2, 49. Philotae sororem sibi despondet Attalus 1, 33. turmae 1, 184. *alius* Philotas in societatem coniurationis in Alex. adscitus 2, 121. *alius* Philotas Angeus 1, 208. *cui forte* Cilicia destinata 2, 233. *alius* Philotas Afandri pater 1, 68.

I N D E X.

- Phisimus 1, 91.
 Phœcion 1, 47. honoratur ab Alex. 1, 68.
 Phocense bellum 1, 22. Phocenses Thebanis infensū 1,
 46. Phocensium infamia 1, 44.
 Phocis 1, 20.
 Phoenice 1, 135. Macedonum est 1, 139. Laomedonti da-
 tur 2, 233. Phoenices ora 1, 153. Phoeniciae naves 1,
 57. 2, 4.
 Phoenix 1, 42.
 Phradates Caspianorum agmen ducit 1, 178. praefectus
 gentis Tapurorum 2, 19. Mardorum 2, 22. in custodiam
 mittitur 2, 112. occiditur 2, 201. Phradati reddita gens Ta-
 purorum 2, 19.
 Phrataphernes 2, 100. occurrit Alexandro 2, 18. Partho-
 rum satrapa 2, 193. Phratapherni Hyrcania & Mardi traditi
 2, 112.
 Phryges 1, 179. sic appellati homines rustici 2, 44. Phry-
 gum turba 1, 98.
 Phrygia 1, 54. pluribus vicis quam urbibus frequens 1,
 97. Phrygiae praefectus Antigonus 1, 71. situs 1, 57. in
 Phrygiam pergit Alexander 1, 90. Phrygia maior 1, 85. An-
 tigonō cedit 2, 233. minor, *ibid.* Phrygius modus 1, 13.
 Phthia 1, 35.
 Pinara 1, 85.
 Pinarus amnis 1, 115.
 Pindarus 1, 45.
 Piratae affecti supplicio 1, 154. piratici lembi, *ibid.* pira-
 ticae classes 1, 165 sq. naves 1, 154.
 Piscis fluviatilis 2, 68. pisces sole durati 2, 192. piscium
 color in mari Caspio diversus ab aliis 2, 18.
 Pisidae 1, 85. bellicosi 1, 90. Pisidarum urbs Telmissus, *ib.*
 Pisidia 1, 91.
 Pitane 1, 52.
 Pithon 2, 185. 225 sq. Mediam obtinere iussus 2, 234.
 Plataeenses 1, 44 sq.
 Plato philosophus 1, 7. *alius* 1, 127.
 Pnytagoras 1, 145.
 Poeni 1, 141. 146.
 Polemon 1, 164. *alius* 2, 57. profugit 2, 52.
 Pollux 2, 118.
 Polycletus 1, 8.

- Polydamas missus ad Alex. 1, 191. acceptissimus Parmenioni 2, 58. commeatum accipit 2, 212.
- Polypercon 1, 182. dux peregrini militis 1, 184. cum expedita manu relinquitur 1, 217. Bubacenen in ditionem redigit 2, 117. Persam, regem venerantem, ludibrio habet 2, 120. Oranos vincit 2, 138. Cratero in deducendis domum militibus substituitur 2, 212.
- Polystratus 1, 241. Dario fert aquam 1, 243.
- Polytimetus amnis 2, 91.
- Ponticum mare 1, 97. 2. 62. 68. Ponticae gentes 2, 234. regiones 1, 57. Pontica regna 1, 60. Pontus 1, 76.
- Porus 2, 143. ad ditionem sollicitatur 2, 144. eius literae ad Alexandrum 2, 199. magnitudo 2, 149. Porum consequitur Alexander 2, 152. & Taxilem reconciliat invicem Alex. 2, 167.
- Potidaea 1, 6.
- Practius fl. 1, 60.
- Praefsi 2, 184.
- Praxiteles 1, 16.
- Priamus, ei sacrificat Alexander 1, 59.
- Priapenorum urbs 1, 60.
- Proetis porta Thebis 1, 43.
- Prometheus in rupe Caucasi montis vinctus 2, 65.
- Propontis 1, 52. 60. iuxta Bithyniam diffunditur 1, 57.
- Protesilaus 1, 58.
- Prothytes 1, 42.
- Ptoeodorus 1, 18.
- Ptolemaeus, qui postea regnavit 2, 174. historiam Alexandri scripsit 1, 3. 43. citatur 2, 174. Cariae tuendae praeficitur 1, 84. copias ducit in proelio ad Isson 1, 118. adducit mercede militaturos 2, 92. regem in Clitum irruentem moratur 2, 104. ad cubiculi regii limen excubat 2, 123. plurimas capit urbes 2, 136. Porum ludificatur 2, 146. faucibus 2, 186. Philippo rege genitus creditur; *ibid.* levis armaturae partem ducit 2, 191. satrapes Aegypti 2, 233. Ptolemaei sententia de successore Alexandri 2, 223. *alius*, Philippi filius 1, 82. occiditur, *ibid. alius* Seleuci filius 1, 84.
- Punicae classes maria obsident 1, 141.
- Pylae quid 1, 105. fauces iugi 1, 106. Pylae, pro Thermopylis 1, 43. *Inde* Pylaicum concilium 1, 35. Pylae Amanicae 1, 115. Susides 1, 213.
- Pyramus amnis 1, 106. ponte iunctus 1, 112.

I N D E X.

Pyrgoteles 1, 8.
 Pyrrha 1, 91.
 Python Byzantius 1, 20.

Q.

Quaedam beneficia odimus 2, 32.

R.

Rheomithres 1, 63 sq.
 Rhidagus 2, 16.
 Rhinoceros, animal rarum 2, 155 sq.
 Rhodii 1, 19. se dedunt Alexandro 1, 153. eum balteo donant 1, 60. queruntur de praefidio Alex. 1, 165.
 Rhodus Dorica *insula* 1, 58.
 Rhoefaces 1, 63. imminet gladio Alex. 2, 101.
 Rhoeteum 1, 52.
 Roma 1, 65. Romae conditor Romulus 1, 5. Romanus imperator (Pompeius) Alexandri chlamyde triumphum suum ornat 1, 60. Romana mansuetudo 1, 151. Romani scriptores patriis rebus contenti, externa neglectui habuere 1, 4.
 Roxane, filia Cohortani 2, 115. nubit Alex. 2, 116. praegnans 2, 223.
 Rubrum mare 1, 100. 161. 178. 203. 215. 2, 65. 198.

S.

Sabaces, praetor Aegypti 1, 122. 137.
 Sabraeae 2, 183.
 Sabus rex 2, 185.
 Sacae 1, 230. 2, 14. 66. legatos ad Alex. mittunt 2, 90.
 Sacas petit Alexander 2, 115.
Saepe minus est constantiae in rubore, quam in culpa 2, 183.
 Sagalaffus 1, 90. capta 1, 91.
 Sagalassenses proelio vincuntur 1, 90.
 Salamine 1, 45.
 Salmacis 1, 83.
 Samaritae 1, 165. Andromachum necant 1, 89.
 Sambana 2, 213.
 Samothracum initia 2, 102.
 Samus insula 1, 74. Ioniae 1, 58.
 Sangarius amnis 1, 97.

I N D E X.

- Sardes 1, 67. 84. Sardium proditor Mithrenes 1, 125.
 Sarissa, hastae genus 2, 182. sarissophori 1, 192.
 Sarmatae 2, 80.
 Satibarzanes, Ariorum satrapa, deficit ab Alex. ad Besium 2, 25. 62. Baetra profugit 2, 26. transfuga 2, 69. ab Erigyio occiditur 2, 70.
 Satrapene 1, 208.
 Satropates 1, 167. hasta transfixus 1, 170.
 Saturno immolatur puer 1, 147.
 Scenitae Aethiopes 1, 161.
 Scipio 1, 5.
 Scythae 1, 61. vincuntur 1, 17. ad Darium conveniunt 1, 166. accolae Tanais 2, 25. colentes ultra Tanaim 2, 66. Abii 2, 77. qui super Bosphoro incolunt, *ibid.* & 100. qui Europam incolunt 2, 77. Europaei 2, 80. invicti 2, 90. devicti 2, 91. militant Alexandro 2, 148. 162. hostes paullo ante, nunc milites Alexandri 2, 164. Scytharum facies terribiles 1, 181. gens bellicosissima 1, 155. haud procul Thracia sita 2, 80. Scytharum ad Alex. legati 2, 85. oratio 2, 86 sqq. proceritas 2, 66. rex 2, 80. fedes quae 2, 11. solertia prae aliis barbaris 2, 86. solitudines 2, 87. deserta 2, 65. Scythici arcus 2, 200.
 Seleucus 1, 74.
 Scigenfes 1, 90.
 Semiramis Babylonem condidit 1, 204. eius laudes 2, 179.
 Semiramin & Cyrum Alexander maxime admiratur 2, 79.
 Sepulcrum Cyri aperitur 2, 200. sepulcra oppidanorum cetero facta 2, 134.
Servo utilius parere dicto, quam afferre consilium 2, 66.
 Sestos 1, 57.
 Seuthes 2, 202.
 Sibyrtius 2, 193.
 Siculum amiculum 1, 59. Siculorum vitium adulatio 2, 117 sq.
 Sicyon 1, 49.
 Sicyonii 1, 5. a tyrannis oppressi 1, 18.
 Sidetae 1, 89.
 Sidon 1, 135.
 Sidones 1, 135. Sidonii in praesidiis Macedonum 1, 150.
 Sigeum 1, 58.
 Simmias 2, 52.
 Simus 1, 18.

I N D E X.

- Sifines 1, 113. occiditur, *ibid.*
 Sifocostus 2, 141.
 Sifygambis, mater Darii 1, 104. advoluta pedibus Alexandri 1, 127. non fidit victoriae suorum 1, 191. aspernatur munus Alexandri 1, 210. mater appellatur ab Alex. *ibid.* Alexandrum deprecatur pro necessario suo 1, 213. inedia extinguitur 2, 220. ad Sifygambin Darii corpus mittit Alexander 1, 242.
 Sitalces 2, 197.
 Sittacene 2, 213.
 Smyrna 1, 71. Smyrnaeus finus, *ibid.* Smyrnaei sedem recipiunt, *ibid.*
 Sobii 2, 167.
 Socrates 1, 60. Socrati Ciliciam tradit Alex. 1, 153.
 Sogdiana regio 2, 103. qualis 2, 91. Sogdiani 1, 100. 2, 14. pars regni Perfici 1, 152. Dario militant 1, 178. bellare coeperunt 2, 87. subacti 2, 100. inter Macedonas militant 2, 162. post Alexandri mortem veteres praefectos retinent 2, 234. Sogdianorum deserta 2, 70. in Sogdianos recedit Bessus 2, 66. ibique novas copias contrahit 2, 68. in Sogdianis relictus Peucolaus 2, 92.
 Sol est Graecorum 1, 170. oritur intra fines regni Perfici 1, 190. non conspicitur globi figura in Ida monte 1, 52. Solis aqua describitur 1, 162. equus 1, 103. imago crystallo inclusa 1, 102. Soli caesae victimae 2, 155. Solem Mithren invocat Darius 1, 182. sole orto demum procedere mos Persarum est 1, 102. solibus duobus mundus regi non potest 1, 177.
 Soli 1, 112.
 Sophitis regnum 2, 158.
 Sopolis 2, 124.
 Sofistratus 1, 18.
 Softratus 2, 121.
 Spartam fregit victoria Maced. 2, 9.
 Spartani 1, 28. Spartana victoria 2, 235. *Plura de Spartanis vide supra in Lacedaemonii.*
 Sparto 1, 69.
 Spitamenes 2, 78. praecipuus Bessi amicus 2, 73. transfuga 2, 79. Bactrianae defectionis auctor 2, 78. Bactra perfugit 2, 91. apud Dahas est 2, 110. a coniuge interficitur 2, 111. ad obsidendum Spitamenem Menedemus mittitur 2, 84.
 Spithridates 1, 63 sq.

I N D E X.

- Stagera 1, 12.
 Stafanor 2, 112.
 Statira 1, 151.
 Statuae Praxitelis & Phidiae 1, 16. Alexandri 1, 8. Philippi 1, 48. equestres 1, 65. sudantes 1, 45.
 Strambelus 1, 74.
 Strato, rex Aradi 1, 134. Sidonis 1, 135.
 Strymonis ostia 1, 57.
 Stymphaeae-rupes 1, 42.
 Styx 2, 235.
 Sunium 2, 203.
 Susa urbs inter ornamenta regni Persici 1, 202. Archelao traditur 1, 210. Susiae regionis satrapia, *ibid.* Susiani 1, 211.
 Sufianis contributi Uxii 1, 213. Sufidos pylae *ibid.* Sufii 1, 178.
 Syllium 1, 89.
 Symmachus 2, 145.
 Syphnus 1, 139.
 Syracusae 1, 147.
 Syracusani Africam urunt 1, 146.
 Syri 1, 134. Dario militant 1, 179. Syrorum reguli 1, 88.
 Syria 1, 115. Macedonum est 1, 139. Laomedonti data 2, 233. Syriae praetor Brocubelus 1, 239. rex Babylone regnans 1, 206. Syriae praeficitur Andromachus 1, 165. e Syria milites ad Alex. adducti 2, 93. Africam petere statuerat Alexander 2, 198. Syria Coele Andromacho tradita 1, 153. Syriae, quam Coelen vocant, praeficitur Parmenio 1, 134.
 Syrmus 1, 37. ad Alexandrum oratores mittit 1, 38.
 Syrphax 1, 69.
 Syrtica gens, *in Syrtibus habitans* 1, 161.
 Syfmithres 2, 107 *seqq.* 115.

T.

- Tabas 1, 238.
 Tanais 1, 152. Europam & Asiam medius interfuit 2, 11. dividit Scythas a Bactrianis 2, 80. ad Tanaim amnem processit Alexander 2, 75. redit Alex. 2, 80. ultra Tanaim colentes Scythae 2, 66. Tanais accolae 2, 25.
 Tapuri 2, 112. Tapurorum gens 2, 19.
 Tarentini 2, 3.

I N D E X.

- Tarfos 1, 106.
 Taulantii 1, 39. vincuntur 1, 41.
 Tauron 1, 212. praefectus 1, 211. partem copiarum ducit 2, 149.
 Taurosthenes 1, 26.
 Taurus 1, 66. mons describitur 2, 65.
 Taxiles 2, 152. pater Omphis, *qui mox in regnum nomenque patris successit* 2, 143. rex Indorum 2, 151. Taxilis literae ad Alexandrum 2, 199.
 Teledamus 1, 18.
 Telmissenses 1, 85. vincuntur 1, 90.
 Telmissus 1, 90 sq.
 Tempe 1, 35.
 Tenedos recepta 1, 153.
 Teos 1, 71.
 Terioltes 2, 184.
 Thais 1, 226.
 Thalestris, regina Amazonum 2, 22 sq.
 Thapsacus urbs 2, 199.
 Theaetetus 1, 221.
 Theagenes 1, 27. eius soror Timoclea 1, 45.
 Thebe 1, 106.
 Thebae 1, 20. Athenarum aemulae 1, 21. ab Alexandro territae 1, 35. captae 1, 44. diruuntur 1, 46. a Cassandro instauratae, *ibid.* alter Graeciae oculus 1, 47. in Boeotia, colonia Tyri 1, 151. multis calamitatibus vexatae 1, 47.
 Thebarum excidium 2, 103.
 Thebani 1, 21. Philippum hostem iudicant 1, 27. ab eo graviter puniuntur 1, 28. rebellant 1, 42. Philotam & Antipatrum ab Alex. deposcunt 1, 43. Thebanorum exfules ab Atheniensibus recipiuntur 1, 48. Thebanorum potentia 1, 20. constantia 1, 23. iniurias ultus Philippus 1, 21. sacra cohors 1, 28. ad Thebanos legati mittuntur 1, 20. Thebanos captos dimittit Alexander 1, 65. ineptos & rudes putant Attici 1, 21.
 Themiscyrae campi 2, 22.
 Theodectes 1, 85.
 Theodotus 1, 208.
 Theogiton 1, 20.
 Theophilus 1, 59.
 Thermodoon 2, 22.
 Thermopylae 1, 35.

I N D E X.

- Therſippus 1, 135.
 Theſmophoros (*legifera*) Ceres 1, 45.
 Theſpienſes 1, 44.
 Theſſali 1, 18. obligatione, qua Thebanis tenebantur, exſolvuntur 1, 44. robur equitatus Macedonici 1, 65. inſtantes 1, 26. Parmenioni coniungi iubentur 1, 120. urgentur a Perſis 1, 122. Philippum ducem habent 1, 185. 2, 27. a Parmenione incitantur 1, 195.
 Theſſalia 1, 15. ſervitute Philippi premitur 1, 24.
 Thraces 1, 118. Alexandrum ſequuntur 1, 55. 211. leviter armati 1, 106. 185. 2, 150. raptò vivere aſſueti 1, 120. Thracis cuiuſdam ſcelus 1, 44. Thracum dux Eudæmon 2, 199.
 Thracia 2, 234. haud procul Scytharum gente 2, 80. Philippo ſubiecta 1, 18. deficit ab Alexandro 2, 4. propemodum amiſſa 2, 202. Thraciae gentes liberae 1, 36. latus laevum 2, 11. ſaxa 1, 119. Thraciae praepoſitus Zopyrio 2, 202. Thraciam ſubegit Alex. 2, 178. obtinet Lyſimachus 2, 234.
 Thraſybulus 1, 80.
 Thraſydaeus 1, 18. Theſſalos Philippo prodit 1, 24.
 Thraſylochus 1, 18.
 Thymodes 1, 113. Mentoris filius 1, 101. Græcis triginta millibus praepoſitus 1, 117.
 Tigris 1, 152. 168. 2, 11. nobilis fluvius 1, 167. ſagittam ſignificat 1, 168. Tigris atque Euphrates munimenta regni 1, 187. Tigris ortus, curſus 1, 203. Tigri amne ſubveſti Dario comneatus 1, 167.
 Tigres domitae inter dona 2, 183.
 Timaeus 2, 173 ſq.
 Timagenes 2, 174.
 Timander 1, 82.
 Timoclea 1, 44.
 Timolaus 1, 20.
 Timotheus 1, 57. celebris muſicus 1, 13.
 Tithoni regia 1, 164.
 Tralliani 1, 69.
 Trapezus 2, 233.
 Triballi 1, 18. Philippo tranſitum negant, *ibid.* valida natio 1, 37. Triballis imperitat Alexander 2, 178.
 Tripolis 1, 137.
 Tripylos 1, 82.

I N D E X.

- Troas 1, 51.
 Troës 1, 57.
 Troglodytae 1, 161.
 Troianus arbiter Paris 1, 51. Troiani belli prima victima
 1, 58. Troiana tempora, *ibid.*
 Tusci piratae 1, 33.
 Typhonis specus 1, 106.
 Tyridates, custos pecuniae regiae 1, 219. ei servatus ab
 Alexandro honos 1, 224. *alius* quidam opulentus 2, 124.
 Tyriotes 1, 173 sq.
 Tyrus 1, 139. Tyrus vetus (*quae supra* Palaetyrus) 1,
 142. obsidetur 1, 140—150. capitur 1, 150 sq. Tyri urbis
 claritas & magnitudo 1, 139. descriptio 1, 151. Tyrum
 Macedonibus cessuram diu ante praenuntiatum 1, 88 sq.
 Tyrii 1, 140. Carthaginem condiderunt 1, 141. molem
 Alex. oppugnant 1, 143. exitio subducti 1, 150. literas pri-
 mi aut docuerunt, aut didicerunt 1, 151. Tyriorum colo-
 niae paene orbe toto diffusae, *ibid.*

V.

- Veneti 1, 98.
 Vergiliarum fidus 1, 224.
 Victoria, *pro Dea* 1, 25. Victoriae arae locatae 2, 141.
 caesae victimae 2, 109. Victoriâ propitiat Alexander 1,
 183.
Virtus nihil inexpertum omittit 1, 230.
 Unchae 1, 133.
 Urinatores 1, 145.
 Uxiorum gens 1, 213. montes 1, 211. regio, *ibid.*

X.

- Xanthus fl. 1, 85.
 Xenippa 2, 107.
 Xenophilus 1, 210.
 Xerxes 2, 223. Graeciam oppugnat 1, 134. Europae bel-
 lum infert 1, 222. e Graecia redit 2, 74. Boeotos in orien-
 tem transtulit 2, 213. Xerxis bellum 1, 45. filius Artaxer-
 xes 1, 50. insolentia 1, 120. inventum numerandis copiis
 1, 99. pons in pelago 1, 60. solium, regia 1, 227.

I N D E X.

Z.

Zariaspes 2, 193.

Zelitae 1, 67.

Zioberis 2, 16.

Zoilus 2, 27.

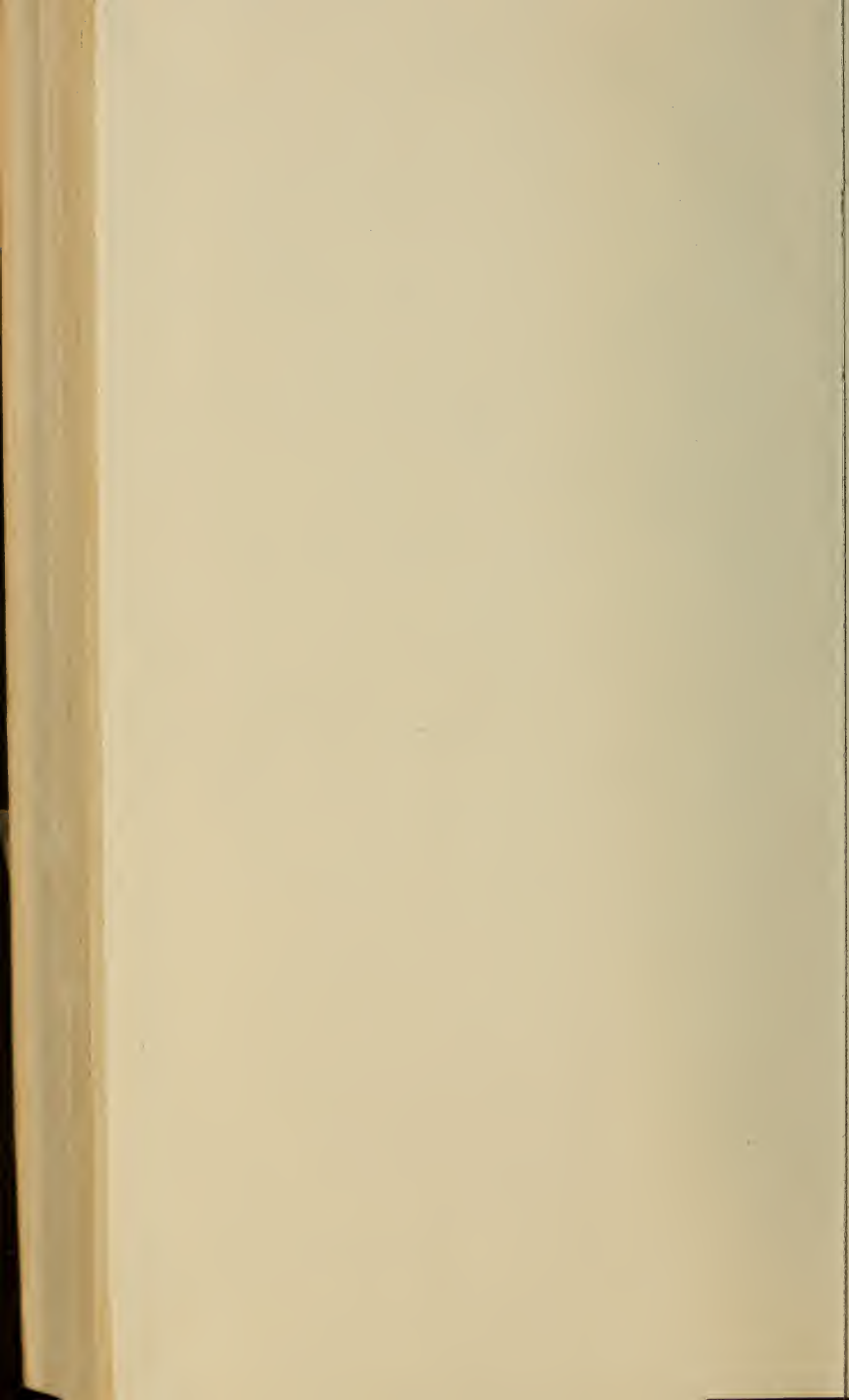
Zopyrio 2, 202.

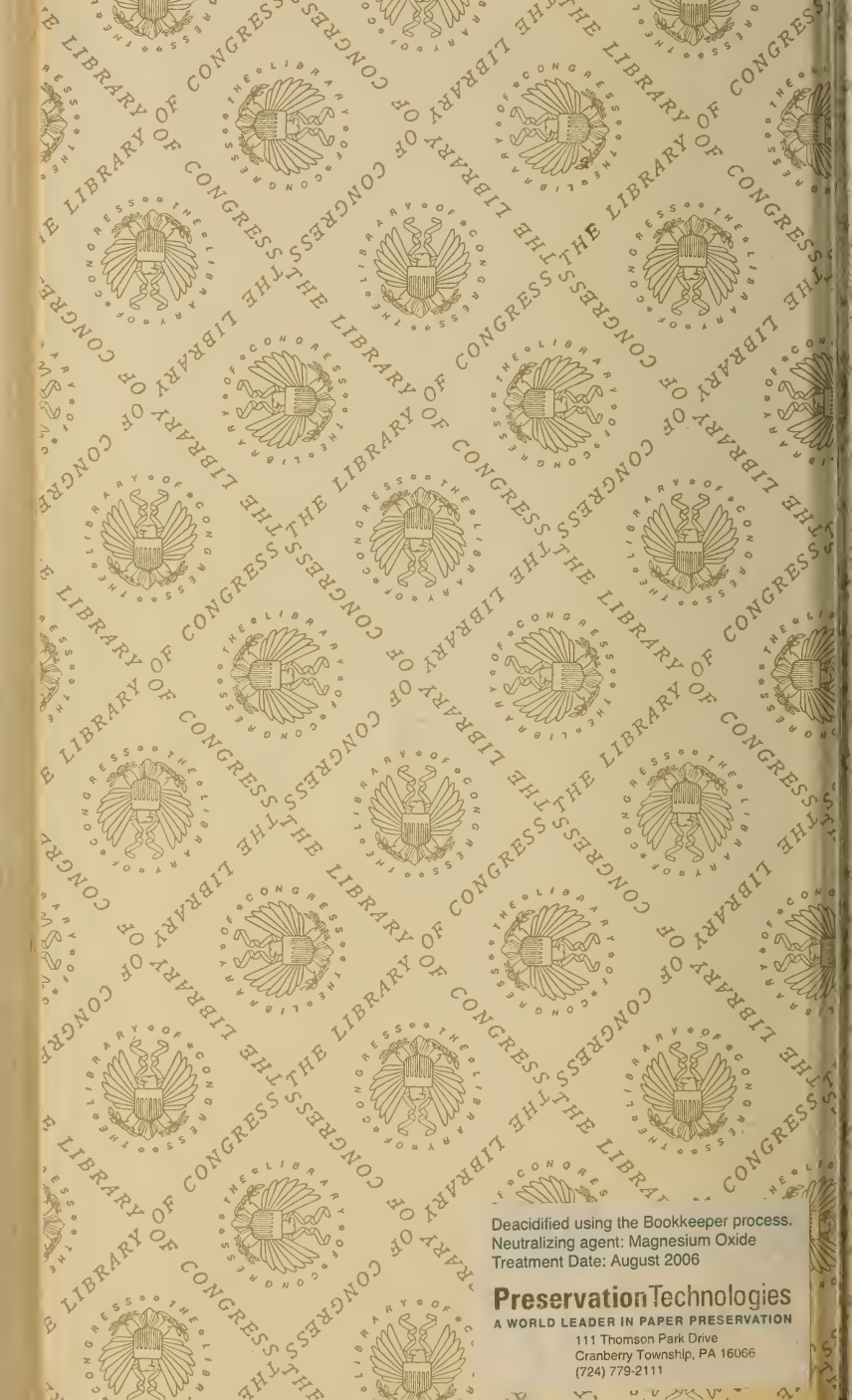
21

BD 2.6.5

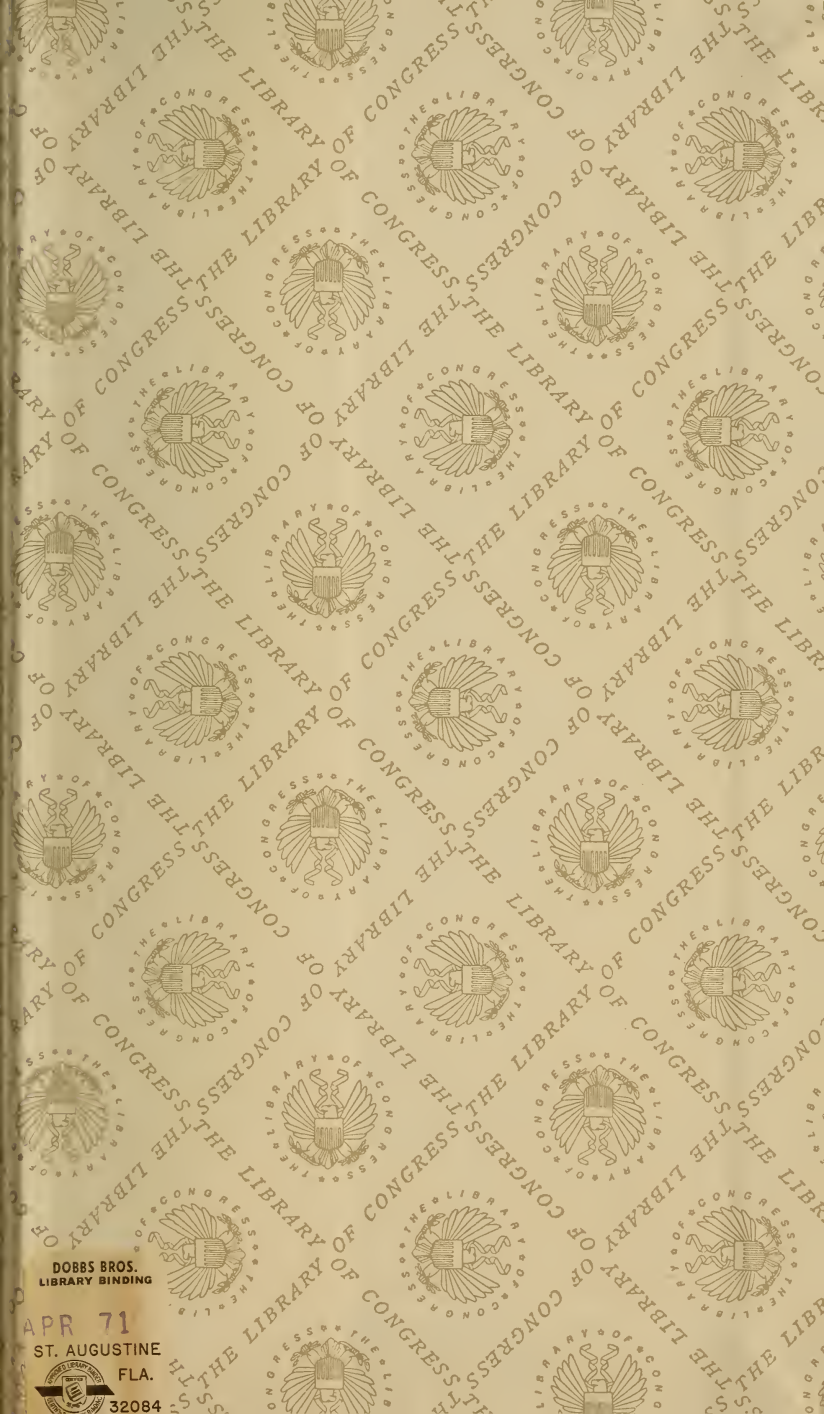

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: August 2006

Preservation Technologies

A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

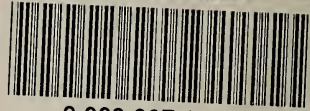
DOBBS BROS.
LIBRARY BINDING

APR 71
ST. AUGUSTINE
FLA.

32084

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 087 165 0

LIBRARY OF CONGRESS